

EESTI
STATISTIKA

KUUKIRI

1922

Recueil mensuel
du
Bureau
Central Statistique
de l'Esthonie

Nr. 1-2

*Riigi
Statistika
Keskbüroo
väljaanne*

Nr. 1-2

TALLINN.

Trükiolude lõttu ilmuvad „Eesti Statistika“ esimesed kaks nummert kaksiknumbrina, kolmekordses paksuses.

Kuna mitmesugustel põhjustel nendeks numbriteks valmistud tööde avaldamist kauemaks jätta soovitav polnud, tuli lühendada iseäranis „jooksvat“ ja „mitmesuguste andmete“ osa.

Kroonika osa on viimasest hoopis välja jäetud.

Kuna tähelpanu esimeses järjekorras arvude täpiseuse peale oli juhitud, on keeletisi konarusi siiski sisse jäänud. Järgnevas numbrites loodame ka sellest üle saada.

*

* * *

Kui Tallinna trükiolud, mille raskused „Eesti Statistika“ laadilise väljaande juures iseäranis tunda annavad, ei parane, ilmuvad ka järgmised (3 ja 4) number koos (Mai kuus).

Normaal ilmumise aeg on kavatsatud iga kuu lõpul.

Redaktsioon.

Tallinnas jaaprilil 1922a.

Andla

EESTI STATISTIKA

KUUKIRI

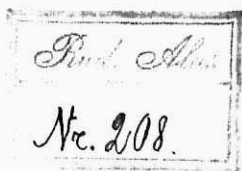
RECUEIL MENSUEL

DU

*BUREAU CENTRAL STATISTIQUE
DE L'ESTHONIE*

1922

Nr 1—2

TALLINN

Nr 1—2

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO
VÄLJAANNE

J. Zimmermann'i trükikoda Tallinnas, Lühike jalg 4

Tiitel, sisukord, 13, 14 ja 15 poogen trükitud
Eesti Ühistrükikojas Tallinnas

SISUKORD — TABLE DES MATIÈRES.

	Lhk. <i>Page</i>		<i>Résumé français</i>
Tallinn, märtsil 1922	5	<i>Tallinn, mars 1922 . . . . .</i>	7
Riiklisest statistika korraldusest. A. Pullerits	9	<i>Organisation statistique en Esthonie. A. Pullerits . . . . .</i>	20
I. DEMOGRAAFIA ALALT.		<i>I. DÉMOGRAPHIE.</i>	
Tallinna korteriolud 1921. V. Smetanin	21	<i>La question du logement à Tallinn 1921. V. Smetanin . . . . .</i>	32
Rahvaarv Eesti linnades ja tema liikumine 1921 a. teisel poolel. A. T-s	42	<i>Nombre et mouvement de la population dans les villes de l'Esthonie du IVII. 1921 au III 1922. A. T-s . . . . .</i>	45
II. PÕLLUMAJANDUSE ALALT.		<i>II. STATISTIQUE AGRICOLE.</i>	
Põllupind Eestis ja tema kasutamine. J. Kurkus	56	<i>Etendue et exploitation des terres mises en valeur. J. Kurkus . . . . .</i>	65
Võrdlevad andmed külvipinna kohta Põhja-Eestis 1895—1920. J. Kurkus	66	<i>Superficie emblavée de l'Esthonie du Nord 1895—1920. J. Kurkus . . . . .</i>	80
Tähtsamate põllukultuuride külvanise ringkonnad Eestis. J. Kurkus	86	<i>Régions des principales cultures agricoles en Esthonie. J. Kurkus . . . . .</i>	97
Renditud talumaa peal asuvad popsi kohad. J. Kurkus	98	<i>Les terres cultivées en rétrocession de bail situées sur les terres des paysans. J. Kurkus . . . . .</i>	109
III. ÜLDMAJANDUSE ALALT.		<i>III. STATISTIQUE ÉCONOMIQUE.</i>	
Üldjooned Eesti transiidist 1920—1921 ja transiidi perspektiivist. A. Tooms	118	<i>Caractère et perspectives du transit Esthonnien. A. Tooms . . . . .</i>	155
E. V. laiaroopaliste raudteede tegevus 1919—1921. H. Neuhaus	168	<i>Court aperçu statistique du fonctionnement des chemins de fer de l'Esthonie (1919—1921). H. Neuhaus . . . . .</i>	168

	Lhk. Page
IV. MITMESUGUSED ANDMED.	
Eesti haridusasutuste üldarv. R. Allas	198
Põlevkivi Eestis	200
Eesti rahaasutuste arenemine, V. F.	203
Eesti võlad väljamaale	206
E. V. liikumas olevate kassatäht. summa	206
Keskbüroos 1 jaanuarist saadud statisti- line kirjandus	207

V. JOOKSEV OSA.

1—2. Elanikkude liikumine E. V. lin- nades jaanuaris	210
3—4. Transiitvedu Lääne Euroopa ja Venemaa vahel jaanuaris ja veebr. 5. Sissevedu jaanuaris	212
6. Väljavedu jaanuaris	214
7. Tööbörsede tegevus jaanuaris	216
8. Valuuta kursid Tallinnas jaanuaris	218
9. " " " " veebruaris	220
10. Turuhinnad Eestis jaanuaris	222

VI. RAHVUSVAHELISED STATISTILISED ANDMED.

1. Maapind ja elanikud Euroopa rii- kides	228
2. Maapind ja elanikud muu maailma riikides	229
3. Viimse Inglise zensuse andmed	230
4. Loomade arv Saksamaal	230
5. Venemaa elanikkude arv 1920	231
6. Külvipind ja saak maailmas 1921:	
a) rukis, nisu, kartulid	232
b) oder, kaer, lina	236
7. Elukalliduse index-numbrid maailmas	240
8. En-gros kaupade index-numbrid	241
9. Maailma riikide metallraha tagavara	242
10. Lisa: Näitused ja messed 1922 a.	243

IV. DONNÉES DIVERSES.

<i>Institutions ayant un but d'instruction,</i> <i>R. Allas . . . . .</i>	198
<i>Schiste combustible et son exploitation</i> <i>en Esthonie . . . . .</i>	200
<i>Développement des établissements finan-</i> <i>ciers de l'Esthonie, V. F. . . . .</i>	203
<i>Les dettes de l'Esthonie . . . . .</i>	206
<i>Circulation fiduciaire en Esthonie . . . . .</i>	206
<i>Ouvrages et publications reçus par le</i> <i>Bureau central . . . . .</i>	207

V. PARTIE COURANTE.

1—2. <i>Mouvement de la popul. dans les</i> <i>villes de l'Esthonie en janvier . . . . .</i>	210
3—4. <i>Transit de l'Esthonie, en janvier</i> <i>et février 1922 . . . . .</i>	212
5. <i>Importation de l'Esth. en janvier 1922</i>	214
6. <i>Exportation " " " " " " " " " "</i>	216
7. <i>Activité des bourses de travail, jan. " " " " " " " " " "</i>	218
8. <i>Cours du change à Tallinn en janvier</i>	220
9. " " " " " " " " " " " " " " " "	222
10. <i>Prix de détail des articles de ménage</i> <i>en janvier . . . . .</i>	224

VI. STATISTIQUE INTER- NATIONALE.

1. <i>Superficie et population des pays</i> <i>d'Europe . . . . .</i>	228
2. <i>Superficie et popul. des autres pays</i>	229
3. <i>Population de l'Angleterre . . . . .</i>	230
4. <i>Effectif du bétail en Allemagne (1920)</i>	230
5. <i>Population de la Russie (1920) . . . . .</i>	231
6. <i>Superficie emblavée et récolte de</i> <i>1921—22:</i>	
a) <i>seigle, froment, pommes de terre</i>	232
b) <i>orge, avoine, lin . . . . .</i>	236
7. <i>Nombres-indices du coût de la vie</i>	240
8. <i>Nombres-indices des prix de gros</i>	241
9. <i>Encaisses métalliques . . . . .</i>	242
10. <i>Expositions et foires, 1922 . . . . .</i>	243

Tallinn, märtsil 1922.

Riigi Statistika Keskbüroo kirjanduslikes tegevuses valitses senini teatud juhuslikkus. Siamaale said publitseeritud ainult kõige hädatarvilisemad materjaalid, mis jooksvaid küsimusi käsitasid.

Kuid oma rohkem kui poolaastase tegevuse juures on Büroo mitmel alal laialdasi materjaalisi koondanud ja kogub alaliselt uusi juure, nii et paljugi rohkem trükkist oleks võinud ilmuda.

Kuid sel tagasihoidlikkusel olid teatud põhjused: esiteks tarvitas Büroo organisatsiooniline tegevus palju kvalifitseeritud tööjõudude aega, mis ei võimaldanud neil tarvilisel määral materjaalide tõsise kritiseerimisele ja tekstuaalsele analüüsile anduda ja, teiseks, oli kavalsus 1922 a. rahvalugemist loime panna, ja siis, selle töö värsked andmeid aluskirviks pannes, nendest väljaminna igasuguste relatiivsete andmetega opereerimisele.

Kuna nüüd aga selgunud on, et rahalistel põhjustel rahvalugemine ära jääb, on ka Keskbüroo kirjanduslike tegevuse kava muutunud.

Büroo tahab nüüd asuda teiste materjaalide kokkuvõtete ja publitseerimise juure, sest aeg ei kannata: enam vähem põhivanevad andmed on meil igal alal puudumas ja nende puudus sunnib tarvitama surrogaate.

Põhilik andmete publitseerimine saab Keskbüroo poolt ettevõetud üksikute kogumikkude näol, mida mitu seeriat saab olema ja mis ühendava üldpealkirjaga „Eesti-Statistika“ seotud oleks. Selle kogu üksikute numbrite all on mõeldud välja anda kõik Büroo põhitööd.

Kuid veel enne selle kogu väljaandmise algust tahab Büroo vähemalt andmete üldjooni kättesaadavaks teha. Abinõuks sellel tööl on Büroo valinud kuukirja vormi, mis sedasama pealkirja saab kandma.

Kuukirja vorm võimaldab publitseerida andmeid Eesti majandus- ja sotsiaalelu nähtuste kohta selles järjekorras, mida võimaldab materjaalide läbitöötamise protsess.

Ühes sellega on võimalik kuukirja näol statistilisi materjaalisi käsitada küllalt populaärselt, nii et ka laiemile ringkondadele statistilised andmed kättesaadavad oleks.

Kuukirja sihiks on põhilikult Eesti elu üksikuid nähtusi valgustada, sealjuures tuues ka igakuulisi jooksvaid andmeid, nii Eesti, kui ka rahvusvahelisest arvestikust.

Et kuukirja võimalik oleks informatsioon materjaalina ära kasutada ka väljamaal, kus viimisel ajal kahlemata suurem huvi Eesti vastu tõusnud on, saavad tähtsamate tabelite pealkirjad ja niisama ka ilmuvate kirjatööde lühikesed kokkuvõtted Prantsuskeeles trükitud.

Kahlemata on kuukirja väljaandmine suuremate raskustega ühenduses ja selle pärast loodab Keskbüroo, et selle numbriga ilmumist alustav häälekandja saab leidma lahket vastutulekut ja toetust, mida sarnane ettevõtte vajab.

On täiesti loomulik, et meie oludes kuukirja sisu mitte täielikult niisugusena ei saa kujutada, nagu meie teda endale ettekujutaks ja sooviks. Kuid vabanduseks sellele on meie statistika nii üllemata lühike eluiga; pandiks tema paranemisele — meie paremad püüded ja see vastutulek, mis, loodame, kuukirjal osaks saab.

A. PULLERITS.

Riigi Statistika Keskbüroo juhataja k. t.

A. TOOMS.

Redaktor.

Tallinn, mars 1922.

Bureau Central de statistique n'a commencé à fonctionner en Esthonie d'une façon plus ou moins régulière qu'à partir du mois d'octobre 1921.

Pendant les deux années précédentes, la lutte pour l'indépendance, d'un côté, et de l'autre, le rétablissement de l'ordre rendaient impossible la création et le fonctionnement d'une statistique régulière. Mais une fois l'ordre rétabli, l'Esthonie fut à même d'appliquer des principes basés sur les récentes acquisitions dans le domaine de la statistique au système de centralisation. L'appareil nouvellement créé de la statistique officielle fut désormais à même de se conformer à toutes les exigences du système d'unification des données fournies par les organes locaux et de leur centralisation au Bureau Central.

Cette institution, création entièrement nouvelle de la jeune République, se mit à l'oeuvre sans avoir pour antécédents autre chose que les résultats des travaux entièrement étrangers au génie national de la statistique russe, qui, en outre, n'avait point appliqué en Esthonie l'organisation de la statistique des Zemstros, constituant le principal mérite de la statistique de l'Empire de Russie.

L'insuffisance de cet héritage rend donc urgent un travail assidu afin d'obtenir des résultats satisfaisants dans le plus bref délai.

Il est, d'ailleurs, permis de croire, que la tâche sera facilitée par le fait, que le niveau d'instruction de la population est relativement élevé, les personnes ne sachant ni lire, ni écrire étant fort rares en Esthonie.

Dans le but de permettre de tirer profit de ces renseignements dans la plus large mesure possible, notre première édition devra prendre un caractère plutôt populaire que scientifique.

Afin de rendre ces données également accessibles à l'étranger, ou à l'heure actuelle se manifeste l'intérêt pour l'Esthonie, les titres et nomenclatures porteront en cue des inscriptions en français. Les articles offriront des courts résumés et des aperçus rétrospectifs, rédigé également en français

En attendant la publication des séries de la „Statistique Esthonienne,“ le présent recueil périodique, portant le même titre, constituera, avec les brochures et monographies, l'unique publication de ce genre.

A. PULLERITS.

Directeur en chef.

A. TOOMS.

Rédacteur.

RIIKLISEST STATISTIKA KORRALDUSEST.

L'ORGANISATION STATISTIQUE EN ESTHONIE.

Iga kultuuririik on sunnitud olnud statistiliste andmete kogumist süstematiseerima ja looma mingisuguse statistilise üldkorralduse, sest meie sotsiaalse ja majanduslise elu nähtused on nii üliväga komplitseeritud ja nende nähtuste põhjused on omakord suhtelises seotises üksteisega, nii et raske on ilma statistilise tähelepanuta otsustada, missugune nähtus on teise nähtusega seotud ja kuivõrd ta teistest nähtustest ära ripub.

Nii on riigi produktsiooni võime otsekohehes suhtelises tema rahvaarvuga, viimase sugulise ja vanaduslise koosseisu ja tihedusega.

Rahvamajanduslised nähtused on seotises seltskondlise elu nähtustega; rahva majandusline tasapind — rahva vaimlise, kõlblise ja poliitilise arenemisega ja omakord on viimased ka esimiste nähtuste põhjuseks. Kuid majanduslised ja seltskondlised nähtused on omakord seotud ka loodusliste faktoritega: sündivus ja enesetapmine aastaegade, inimeste tihedus ja sündivus riigi loodusliste iseäraldustega jne. Nende nähtuste kvantitatiivsid ja kvalitatiivsid vahe kordasi selgitada võimaldab ainult statistiline meetod.

Statistilise meetodi abil on võimalik näha, kuidas tööstuse arenemisega, raudtee võrgu laienemisega j. n. e. põllutööstusline riik muutub kaubandus-tööstusliseks riigiks. Viimane fakt mõjub omakord terve rea sotsiaalse nähtuste peale: muutneb rahva sugukondlik ja vanadusline koosseis, kasvab kuritegude arv, alkoholi tarvitamine, õnnetud juhtumised jne.

Statistika võimaldab tervest reast korraga tegutsevatest põhjustest eraldada mõnda üksikut ja tema osatähtsust sel ehk teisel viisil kindlaks määrata.

See oleks lühidalt statistika teoreetiline ja teaduslik tähtsus, mis on statistika korraldust esimese tähtsusega riikliseks küsimuseks teinud kõigis kultuuri maades. Veel rohkem on selleks kaasaaitanud statistika praktiline tähtsus riiklises ja seltskondlises elus. Seaduse eelnõu väljatöötaja, teaduslise probleemi lahendaja, administratiiv ametnik, seltskonna tegelane, raudtee ehitamise projekti kokkuseadja, uue kooli, ehk mingisuguse seltskondlise abiandmise asutuse avaja, ühistegelane, — kõik põhjendavad omad kavatsused statistika andmete peale.

Statistika andmete suurt praktilist tähtsust võib sellest näha, et iga zensus*) on paljude seadusandliste ja administratiiv küsimuste otsustamiseks põhjuseks olnud.

Ka ilmasõja vapustav mõju, mis terves ilmas paljude sotsiaalsete ja majandusliste nähtuste ümberhindamisi esile tõi, mõjus kaasa, et statistika korralduse

---

*) Sõna „zensus“ on siin ja edaspidi pruugitud „recensement“ «перепись» mõiste äratähenduseks, mille aset senini enamasti „rahvalugemine“ on täitnud.

peale veel tõsisemalt hakati vaatama ja nii mitmedki riigid on selle alal tööl, et reorganiseerida ajanõuete kohaselt statistika asutusi, et luua uusi süsteemisi materjaalide kogumiseks ja läbitöötamiseks. Ühes sellega on märgata igal pool kindlat tendentsi statistilisi töid tsentraliseerida. Ehk küll kõigis maades on tegutsemas riiklised keskbürood, ei olnud nende tähtsus kaugeltki ühesugune. Nii mitmeski riigis (Inglismaal, Soomemaal) käis Keskbüroode tegevus-piirkonda ainult demograafia statistika ja üldadministratiiv teadete publitseerimine aasta-raamatute näol, kuna teiste keskasutuste statistilised aparaadid iseseisvalt töötasid. Nüüd aga on ka nendes riikides statistika asutuste reorganiseerimine päevakorral. Nii andis Inglise Kuninglik Statistika Selts valitsusele palve, millele kõik tähtsamad majandusteadlased ja statistikerid alla kirjutasid, nõutades statistiliste tööde tsentraliseerimist ja üldkorraldust statistilise keskasutuse poolt. Ka Soomes töötatakse selles sihis: nimelt on seal ellu kutsutud eri komisjon, kes statistika reorganiseerimise küsimust lahendab.

Ka Eesti Vabariigi valitsus-aparaadi moodustamisel tärkas küsimus niisuguse statistika keskasutuse loomisest, mille ülesandeks oleks riiklise statistika küsimusi lahendada ja luua sellekohast üldkorraldust ja süsteemi materjaalide kogumises ja läbitöötamises.

Kuid mitmesugustel põhjustel viibines mainitud asutuse ellukutsumine tervelt kaks aastat. Alles möödalinud aasta mai kuul sai Eesti Riigi Statistika Keskbüroo oma tegevust algada. Siis aga takistas Keskbüroo organisatsioonilist tegevust ruumide puudus ja alles oktoobri kuul, pärast seda kui sellekohased ruumid said muretsetud, oli võimalik laialisemale organisatsioonilisele tööle hakata.

Ka takistas Keskbüroo välisorganisatsioonilist tööd märksa asjaolu, et vahekorrad teiste keskasutustega selgitamata olid. Nimelt sai Keskbüroo organiseerimisel põhimõtteliseks aluseks pandud tsentralisatsioon-süsteem: Keskbüroo tegevus-piirkonda pidi käima mitte üksi kõigi üldstatistiliste materjaalide kogumine ja läbitöötamine, vaid ka sellekohase algmaterjaali kogumise süsteemi loomine ja teiste asutuste instrueerimine sellel alal.

Ühes sellega tuli päevakorrale mitme ministeeriumi statistika osakonna ülevõtmise küsimus, sest nii mitmelgi ministeeriumil olid suuremad statistika osakonnad tegutsemas.

Suuremalt osalt leidsid siiski keskasutused, et statistika tsentraliseerimise tarvidusel tõsine põhi all on ja loobusid ise üldstatistilistest funktsioonidest, neid Keskbüroole üle andes.

Ainult ühe keskasutusega kestis selles suhtes pikemaajaline arusaamatus, peasjalikult selle ministeeriumi statistika osakonna vastutöötamise tõttu Keskbüroo tsentraliseerivale tegevusele

Kuid lõppude lõpuks on kõik arusaamatused vahekordade asjus tegelikult likvideeritud ja ka Riigi Statistika Keskbüroo põhimääruse seaduse eelnõu, mille

läbiarutamisest ka üksikute ministeeriumide esitajad osa võtsid, Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud ja Riigikogule esitud.

Mainitud põhimäärus võimaldaks Keskbüroole küllalt laialdast tegevuspiirkonda riiklise statistika korralduse suhtes: Keskbüroo ülesandeks oleks lühidalt riiklise statistika korralduse loomine, seal juures kõik üldstatistika otsekohene pidamine ja teiste asutuste instrueerimine materjaalide kogumise ja läbitöötamise suhtes.

Põhimõtted, mis Eesti statistika korraldusel aluseks on pandud, on täiesti ajakohased ja meie näeme, et kõigis teistes riikides, kus statistika asutused kõige paremate tagajärgedega töötavad, needsamad põhimõtted statistilise üldkorralduse aluseks on pandud, näituseks Saksamaal, Itaalias jne.

Seal juures kujunevad vahekorrad teiste asutustega statistiliste materjaalide kogumises selle järele, kui võrd tähtsad on need andmed ühele ehk teisele asutusele. Andmed, mida vajab ainult üks keskasutus omaks jookswaks tööks ja mis ei paku huivitust ei riiklisest statistika seisukorrast ega ka teistele keskasutustele, saavad ka edaspidi kogutud neis asutustes. Andmed, mida vajavad mitmesugused asutused, peavad juba tähendatud üldprogrammi järele Keskbüroo poolt kogutud saama. Andmed, mis pakuvad kindlat jooksvat praktilist huvi ainult ühele keskasutusele, aga sisaldavad endas ka riiklise tähtsusega küsimusi, peavad kogutud ja läbitöötatud saama kõige vähemalt Keskbüroo metodoloogilise kontrolli all.

Tähendud põhimõtted võimaldavad kõrvaldada paralleelseid töid üksikuis keskasutustes ja teha statistilisele tähelepanule alluviks nähtusi, mis kindlat huvi pakuvad sel ehk teisel alal.

Riiklise statistika korralduse suhtes on tähtis, et statistiline kontsentrum asutuste töid ühtlustaks. Siia maale, ehk küll igas asutuses peaaegu on tegutsemas statistika alal tööjõud, ei ole võimalik paljude nähtuste kohta üldkokkuvõtteid teha, sest nähtused on seotud mitme asutuse tööga ja igas asutuses käsitakse neid oma viisi. Nii puuduvad ühised nomenklatuurid, näituseks, kaubandus-alal, tegevus-alade kohta j. n. e. Mõned asutused registreerivad tähendatud andmeid korraliselt, teised teevad perioodilisi kokkuvõtteid j. n. e., nii et ka ajaliselt sagedasti ei ole võimalik nähtusi võrrelda.

Üheks tähtsamaks tööks on riiklise statistika korralduse alal ka asutuste aastaaruannete statistilise külje väljatöötamine, ühtlustuse mõttes. Nii on tähtis, et kõik omavalitsuse asutused, linnade ja maakondade valitsused, oma aasta tegevusest statistilisi aruandeid annaks, mis võimaldaks riiklist üldkokkuvõtet teha omavalitsuse-asutuste tegevusest.

Vaatame üksikasjalisemalt, missugused statistilised alad on riiklise statistika korralduse juures tähtsad ja mil viisil on Keskbüroo oma tegevust neil aladel organiseerinud.

Keskbüroo tööpiirkonda käib: rahvaliidumise statistika (loodusline ja mehaaniline), tervishoiu statistika, moraali ja rahvahariduse, üldmajandusline ja põllumajandusline statistika.

Rahva arvu looduslise liikumise tundma õppimine annab meile väga tähtsaid andmeid, nimelt sündimise, suremise ja abiellu astumiste kohta. Nende andmete põhjal näeme, kas rahvaarv suureneb ehk kahaneb. Edasi näitavad meile demograafia statistika andmed keskmist inimese eluiga, mis ühel maal pikem, teisel lühem, seotises kultuur-tasapinnaga. Niisama tähtsad on andmed, mis valgustavad laste surevust. Nagu teada, suri Venemaal suhteliselt palju rohkem lapsi, kui Euroopa kultuurriikides. Kuid, kui huvitavad ka ei oleks andmed sündimise ja surevuse kohta, annavad nad vähe tagajärgi, kui ühes sellega ei ole organiseeritud nende nähtuste muutluste põhjuste tundma õppimine. Demograafia statistika kogemused näitavad, et surevuste ja sündimiste arvud on suhtelises seotises rahvamajanduslike ja kultuuritasapinnaga ja et need arvud sotsiaalse keskkonna järele muutuvad: nii ei ole kultuur-rahvad nii perekad, kui madalamal järjel seisjad, kuid viimastes on surevus suurem, kui teistes, ja, et üksikutes rahva kihtides need nähtused mitte relatiivselt ühesugusi andmeid ei anna. Et tundma õppida sündimise, suremise ja abiellu astumiste nähtusi mainitud suhtes, on Riigi Statistika Keskbüroo organiseerinud nende nähtuste registreerimise individuaal kaardisüsteemi järele. Tähendatud süsteemi abil on võimalik valgustada sündivust ja surevust seotises inimese elukutsega, haridusega, rahvusega, sugukonna järele j. n. e. Niisama on ka organiseeritud abiellu astumiste nähtuste registreerimine, mis valgustab sugukondade vanaduse vahekordasi abiellu astujate vahel, hariduse vahekordasi, ameti ja elukutse järele j.n.e. Ka abielluastumise statistika on statistiline teadusharu, mis sotsiaalsete ja eetiliste probleemide lahendamiseks tähtis.

Rahva looduslise liikumise statistikat on võimalik korraldada küllalt nõuete kohaselt ainult siis, kui kodanline registratsioon, ühes uue perekonna seadusega, saab maksma pandud. Praegusel momendil ei ole ühtegi määrust, mis kohustaks uue kodaniku sündimist teatama. Ainult ristimise aktiga saab lapse sündimine konstateeritud. Ristimise termiini kohta ei ole teatavasti mingisugust kitsendust, nii et tegelikult võiks uus ilmakodanik üldse registreerimata jääda, seni kui seda tegelik elu nõue (kooli astumine j.n.e.) ei sunni tegema.

Teisest küljest ei või praegu maksvate seaduste järele pastoraatidelt kõike tarvilisi teateid nõuda. Ka ei ole meie vaimulikud vabatahtlikult harjunud statistilisi teateid koguma, nagu seda kõige parema tagajärgedega Skandinaavia riikide vaimulikud teevad.

Mehaanilise liikumise all mõeldakse sisserändamist ja väljarändamist ja rahva liikumist siseriigis. Mainitud nähtuste alal on võimalik igakuuseid ülevaateid anda rahvaliidumise kohta Vabariigi linnades. Ka opteerimise statistika on Keskbüroo poolt põhjalikule tähelepanule allutud, et selgitada opteerimisliikumist mitte üksi arwulisest seisukohast, vaid ka optantide koosseisu suhtes.

Tervishoiu statistika korralduse tähtsusest rääkida oleks üleliigne. Keskbüroo saab iga külgehakkava ja suguhaiguse juhtumise kohta registratsioonkaardi arstidelt. Haiguste juhtumised töötatakse läbi — külgehakkavad haigu-

sed: sugu, vanaduse, elukutse, ravitsemise viiside järele j.n.e.; suguhai-
gused: sugu, vanaduse, elukutse, haiguse alghallika j.n.e. järele. Siin
tuleb ainult selle poole püüda, et kõik arstid korrapärast kõik juhtumised
registreeriks.

Moraal statistika alal registreeritakse kriminaal ja välispolitsei poolt iga
kuritegevuse juhtumine individuaal kaardi peale, millede läbitöötamine võimalust
annab kuritegeliste elementide koosseisu linnade ja maakondade, kuritegude
liikide, rahvuse, sugu, elukutse, vanaduse j.n.e. järele valgustada. Kõik
need andmed, peale teadusliste ja eetiliste probleemide käsitamist, leiavad prak-
tilist kasutamist ühiskondlise elu kaitse abinõude organiseerimiseks, kohtu võrgu
ratsionaalsel teostamisel j.n.e.

Mis puutub rahvahariduse statistikasse, siis on kavatsusel, peale kooliha-
riduslise töö, ka põhjalikumalt väljaspool kooli hariduse tööd valgustada. Muu
seas on organiseerimisel kursuste ja loengute registreerimine (kursuste siht,
osavõtjate arv j.n.e.) lasteaegade ja kodude, raamatukogude j.n.e. kohta üle-
vaatliku materjaali kogumine. Kooliharidus-statistika alal on väljatöötatud põhi-
lik aruanne aasta koolitööst ja laiali saadetud kõigi koolidele. Niisama on
kokkuseatud küsimusleht kõigi kultuurasutuste (hariduse seltside j.n.e.) aasta-
töö kohta. Ka raamatukogude kohta saab lähemal ajal uurimine toime pan-
dud. (Kõigist mainitud korraldustest on Haridusministeerium osa võtnud.)

Põllumajanduslise statistika korralduse ülesandeks on koguda andmeid
põllusaaduste produktsiooni kohta ja valgustada neid tingimusi, millest on
oleb produktsioon.

Et selgitada neid looduslisi ja majanduslisi tingimusi, millest on
põllumajandusliste saaduste rohkus ja väärtus, tuleb põllumajandusliste nähtuste tähel-
panemist korraldada kindla süstemaatilise kava järele. Selle kava järele on
võimalik nähtuste osatähtsust põllumajanduslikes evolutsioonides valgustada.

Nii võetakse statistilisele tähelepanule meteoroloogilised nähtused, neid
vaadeldes ühes produktsiooni statistikaga; feneoloogilised nähtused, seotises
meteoroloogiliste nähtustega j. n. e.

Põllumajandusliste ettevõtete rohkus ja nende territoriaalne laialipillatus
nõuab mainitud ülesannete teostamiseks terve rea organisatsioonide kaastöö-
tamist. Üheks kõige tähtsamaks tuleks sellel alal lugeda korrespondentide
võrku, mis tegelikkudest põllumeestest moodustatud. Korrespondent-võrk on
vabatahtlik organisatsioon: korrespondentideks on tegelikud põllumehed, kellel
selle vastu huvi on.

Praegusel momendil on Keskbürool 1400 vabatahtlikku korrespondenti üle
Eesti Vabariigi.

Vabatahtliku korrespondendi ülesandeks on oma majapidamise ja lähema
ringkonna majapidamiste kohta vaatlusi teha ja looduslisi nähtusi registreerida.

Vabatahtlike korrespondentide vaatlus-piirkonda kuuluvad järgmised küsimused :

1. Põllumajanduslike aasta algul :
  - a) Rukki eelkülvilise perioodi : Meteoroloogilised tingimused. Külviseemne kvaliteet.
  - b) Rukki külvilise perioodi. Külvilise aeg. Külvilise perioodi kestvus. Külvilise perioodi meteoroloogilised tingimused. Külvilise tihedus. Külvilise majanduslikud tingimused.
2. Talivilja seemne idanemise ja orastetõusu periood.
  - a) Oraste tõusmise aeg. Seemne idanemise perioodi kestvus. Meteoroloogilised tingimused. Oraste tõusmise kirjeldus.
3. Feneoloogilised vaatlused sügisel.
4. Taliviljad sügisese kasvamise ajal.

Aeg rukki tõusust kuni võrsumiseni. Taliviljade võrsumine. Talivilja lume alla mineku aeg. Taliviljade kirjeldus enne lume alla minemist.
5. Taliviljade lume all viibimise tingimused.

Perioodi kestvus. Meteoroloogilised tingimused.
6. Kevade algul.

Tähelpanav lume sulamise algus. Lume sulamise kirjeldus. Saanitee katkemise aeg. Põldude lumest vabanemise aeg. Jõgede lahtiminekise aeg. Jõgede täisvee kirjeldus. Millal jõed vajasid kallastesse. Lindude tagasilennu aeg. Puude, põõsaste ja rohutaimede õitsemise algus.
7. Rukki vegetatiivsete orgaanide arenemise ajal kevadel.

Talivilja lume alt vabanemise aeg. Lumest vabanenud taliviljade kirjeldus. Vigastused taliviljade põllul. Taliviljade pöördisesse mineku aeg. Rukki loomise aeg. Vaated talivilja lõikuse peale.
8. Kevadine künd.

Algus. Lõpp. Keskmise aeg. Kestvus.
9. Suiviljade külimine.

Algus. Lõpp. Keskmise aeg. Kestvus.
10. Suiviljade külimise tihedus.
11. Suiviljade külimise majanduslikud tingimused.
12. Suivilja seemne idanemise ja oraste tõusu periood.
13. Kesapõllu rammutamise.

Sõnniku väljavedamise aeg. Sõnniku sisseküündimise aeg. Rammutamine.
14. Periood rukki loomisest kuni õitsemiseni.
15. Rukki õitsemise periood.
16. Periood rukki õitsemise lõpust kuni koristamise alguni.
17. Periood suiviljade oraste tõusust kuni õitsemiseni ja õitsemisest kuni suiviljade koristamiseni.

Oder. Kaer. Lina.

18. Viki ja ristikkeina kasvamise ja koristamise tingimused ning nende saak. Ristikkeina kasvamise tingimused. Õitsemise aeg. Koristamine. Ristikkeina väärtuse kirjeldus. Viki heina saak. Ristikkeina külvi ja kasvu tingimused.
19. Heina kasvamise ja koristamise tingimused ning heinte saak. Kevadise vee heinamaadel seisu kestvus. Rohu haljendamise aeg. Heina saak.
20. Viljade koristamine.
  1. Rukis. Lõikus. Põllult koristamine. Peksmine.
  2. Kaera ja odra niitmine. Põllult koristamine. Peksmine.
  3. Kartulite võtmine.
  4. Linad. Kiskumine. Ligonemise periood.
  5. Tatra koristamine.
21. Viljade saak.
  1. Rukis. Terasaak — riigis, maakondades ja valdades. Õlesaak.
  2. Kaer. " " " " " "
  3. Oder " " " " " "
  4. Kartulid. 5. Linad. Seemnesaak. Kiudesaak.
  6. Tatar. 7. Erned. 8. Läätsad.
22. Keeduviljade kasvamise tingimused ja saak. Mahategemise aeg. Taimede kirjeldus. Loodetav saak. Saadud saak. Sibulad. Porgandid. Peedid. Kurgid. Kapsad.
23. Puuvilja kasvamise tingimused ja saak. Pungade puhkemise aeg. Õitsemise aeg. Õitsemise kirjeldus. Emaka sõlme kirjeldus. Loodetav saak. Saadud saak.
24. Talvise loomapidamise tingimused ja looma toidu hinnad. Loomade lauta panemise aeg. Väljaajamise aeg. Laudas pidamise aeg. Karjamaal toidu saamise algus. Loomade valmistoidu peale panemise perioodi kestvus. Laudaspidamise perioodi meteoroloogilised tingimused. Toitude hinnad.
25. Söötmise normid. Söötmise normid hobuse jaoks. Söötmise normid lehma jaoks.
26. Suvise loomapidamise tingimused.
27. Mesilaste pidamine.
28. Loomade, lindude, loomapidamise ja linnupidamise produktide hinnad.
29. Rentimine.
30. Põllutööliste palgad.
31. Metsaasjandus.

Põllumajanduslised korrespondendid on varustud sellekohase päevaraamatuga, kuhu nad õigel ajal kindla kava järele mainitud ringi nähtusi üles

märgivad. Teatud aegadel saadab Keskbüroo korrespondentidele küsimuslehed, mida viimsed siis päevaraamatusse tehtud märkuste järele täidavad ja tagasi saadavad.

Peale selle saavad ära kasutatud ka administratiiv andmed, nagu riigi mõisate aruanded j. n. e.

Kõik ülalmainitud käib jooksva põllumajanduse statistika tööde piirkonda.

Peale jooksva statistika tuleb ka põhi põllumajandusliste tööde korraldust luua. Põllumajanduslistesse põhistatistika töödessa kuuluvad põllumajanduslised zensused, üksikud monograafiad ja uurimise tööd põllumajanduse alal.

Põhi põllumajanduslise statistika piirkonda kuuluvad ka põllumajandusliste piirkondade määramine, nõnda nimetud organisatsioon-produktsiooni raioonide väljendamine, budgetilised uurimise tööd, põllumajandusliste vahendite (krediit, tööjõud j. n. e.) uurimine j. n. e.

Et tänavu võimatu on täielist põllumajanduslist zensust ettevõtta, siis saavad endised materjaalid selles suhtes ära kasutatud, niipalju kui nende kvalitatiivne külg seda võimaldab.

Peale ülevalnimetud huvide on tähtis statistilist korraldust luua maakorralduse statistika alal, iseäranis aga maareformi suhtes. Senine statistiline korraldus sel alal pole andmeid saavutanud selleks, et valgustada kõige tähtsamaid küsimusi selles suhtes: üldmaatahtjate arvu, nende professionaalset koosseisu, nende perekondlist koosseisu j. n. e. Niisamuti puuduvad kindlad andmed maasaajate suhtes: nende perekondlise ja professionaalse koosseisu suhtes, nende majandusliste vahendite kohta. Puuduvad andmed planeeritud maaalade suuruse kohta majapidamiste järele, rääkimata veel andmetest põllumajandusliste maaliigituste järele nendes majapidamistes.

Edasi on tungivalt tarvilik, et asunikude elu statistilisele tähelepanule võetaks, et siin kindel korraldus saaks loodud, mis võimaldaks asunikude seisukorra tundmaõppimist.

Mainitud tööd ei käiks mitte Keskbüroo otsekoheesse tegevuspiirkonda, vaid nende üldriiklise tähtsusega küsimuste lahendamisel tuleb Keskbürool meetodilist kontrolli luua.

Ka metsade statistika tõsisemat korraldust tuleb ellu viia. Siinemaale on ka see statistiline ala väga problemaatiline, ehk küll metsad üheks meie suuremaks loodusvaraks on. Selles asjus pakub head eeskuju Soome statistiline korraldus, kus metsade kohta kõige täpipsemaid andmeid kogutakse ja publitseeritakse eri aastaraamatutes.

Peale maakorralduse ja metsade statistika ei kuulu Keskbüroo otsekoheesse töö piirkonda ka loomade tervishoiu ja kalanduse statistika. Need statistilised alad jääksid põlluministeeriumi otsekoheesse korralduse hooleks.

Üldmajanduslise statistika korralduse piirkonda kuuluvad kaubanduse, tööstuse, töö, transpordi ja rahanduse statistika.

Peale transpordi statistika, millest muist ülesandeid Teedeministeeriumi tegevusesse käib (raudtee statistika), on teised statistilised alad Keskbüroo otsekoheses tööpiirkonnas.

Kaubanduse statistika alal on kõige tähtsam meie väliskaubanduse statistiline korraldus, nimelt korraldus, mis võimaldab meie sisse- ja väljaveo kohta küllalt põhjalikke ja täpiseid andmeid saada. Keskbüroos on sellel alal väljatöötatud põhilik kaubandusline nomenklatuur, mille järele võimalik saab olema üksikasjalisemaid teateid saada üksikute kaupade sisse- ja väljaveo kohta, importeerijate ja eksporteerijate maade, kaalu ja väärtuse järele.

Väliskaubanduse alal on tähtis kõige piinlikumat tähelepanu transiitkaubanduse peale pöörda. Transiitkaubanduse tagajärgede jälgimine näitab meile mitte üksi transiitkaubanduse tähtsust meie riiklise budgeti suhtes, vaid ta võimaldab ka meile tähelepanna Venemaa kaubanduslisi suhteid välisriikidega ja rehkendada maailma-majanduslise tootmisega ja Venemaa nõuetega, et meie võiksime oma tööstust ja kaubandust sellekohaselt organiseerida.

Ei ole mingit kahtlust, et Venemaa ikka enam ja enam saab kistud maailmlise kaubanduse protsessi ja, järelikult, on ka transiitkaubanduse tähtsus Eestis suurenemas. Selle statistika alal on Keskbüroo püüdnud korraldust luua, mis ülalnimetatud küsimusi valgustada võimaldavad.

Sisekaubanduse alal on tähtis üldkaubanduslise kapitaali pöördesummade üle enam vähem kindlaid andmeid saavutada, kuid siiski jääb see ala administratiiv-statistikaks ja seega sedavõrd ka problemaatiliseks. Nimelt on võimalik ainult neid kapitaali pöördesummasi fikseerida, mis näituseks, maksuinspektoritele saab ülesantud.

Sisekaubanduse alal oleks tähtis ka riigi sisetarvitusi tähtsamate tarbeainete ja tootesainete alal selgitada.

Tööstuse statistika alal saab iga aasta ankeediline uurimise töö toimepandud aasta aruannete näol (vaata tööstuse seadus § 33). Mainitud töö võimaldab valgustada meie tööstuse ettevõtete arvu, liigitud üksikute tööstuse arude järele; aastast tootmisega, tootesainete tarvitust, kütteenite tarvitust, tööliste ja tööpäevade arvu, jõumasinate arvu ja nende iseloomu, asutuse töötakistuse põhjusi ja tootmisega tingimusi selgitada. Mainitud alal on enam vähem ajanõuete kohane statistiline korraldus juba enne Keskbüroo ellutähtsust loodud. Täienduseks tuleb Keskbürool ellu viia ainult igakuulised bülleteenid, mida suurtööstuse asutustel tuleks täita. Mainitud bülleteeni saaks ainult mõned küsimused paigutatud, nimelt, kuuproduktiooni, saaduste tagavarade, tootesainete, küttagavarade kohta. Et kuulised aruanded-bülleteenid väga vähe küsimusi saavad sisaldama, peab Keskbüroo võimalikuks vabatahtlisel kokkuleppel mainitud korraldust läbiviia suurtööstus asutustes. Mainitud andmed võiksid praktilist kasutamist leida meie väliskaubanduslise poliitika suhtes.

Tööstuse alal oleks tarviline meie kodutööstust tundma õppida. Selles suhtes on Keskbürool kavatsus see aasta sellekohast tööd organiseerida. Senini on meie kodutööstuse tähtsus meie rahvamajanduslises elus täiesti valgustamata.

Tööstatistika alal oli siamaale statistika korraldus enam vähem nõrk. Nüüd on Keskbüroo sel alal järgmist loonud: on selgitud professionaalsete ühingute arv ja lähemal ajal saab toime pandud professionaalse liikumise uurimistöö. Peale selle on organiseeritud hindade statistika, mis meie elukalliduse liikumist võimaldab jälgida. Selles suhtes saab asutud ka igakuusete indexnumbrite väljarehkendamisele. Hindade statistika alal saab andmeid kogutud 220 üksiku tarbeaine kohta iga maakonna ja linna järele.

Et tööjõu liikumist valgustada, on sellekohasel kokkuleppel Töö- ja Hoolekandeministeeriumiga ja Töökaitse komissaridega, organiseeritud igakuuliste bülleteenide saatmine Keskbüroole kõigi suur- ja kesktööstuse (kuni 5 tööliseni) asutuste poolt. Selle korralduse täitmise järeelvalve tööstusasutuste poolt on võtnud enese peale töökaitse komissarid. Tööjõu statistika alal saavad kokkuvõtted tehtud ka Tööstusaruannetest iga kuu, kuid mainitud andmeid peab siiski nõrgapoolseteks lugema, sest tegelikult ei paku need andmed kaugelgi õiget pilti passiivse tööjõu suhtes.

Töölise töötasu olude kohta saab kolm korda aastas põhjalikum uurimistöö toime pandud. Nimelt on kohustud kõik tööstus-asutused saatma Töökaitse komissaridele, Keskbüroo poolt väljatöötatud formulääride järele, täielikud teated palga normide kohta, liigitult tegevusalade järele, töötasu viiside kohta, (tükitöö, tunnitöö, j.n.e.), üldiste töötasuna väljamakstud summade kohta j.n.e. Põllutöölise palgaolude kohta saab ükskord aastas, sügisel, sellekohaste andmete kogumistöö toime pandud.

Õnnetu juhtumiste kohta saavad igakuulised individuaal-registreerimise teatelehed Keskbüroole saadetud. Niisamuti on organiseeritud individuaal teatelehtede süsteemi järele konfliktide (streikide) nähtuste registreerimine. Peale selle võiks nimetada haigekassade tegevuse aastaaruandeid, millest Keskbüroos üldised kokkuvõtted saavad tehtud.

Transpordi ja ühendus-statistika alal on statistilise tähelpanu alla võetud kaubalaevandus, raudteed ja maanteed, post, telegraaf ja telefon.

Kaubalaevanduse alal saavad registreeritud kõik sisse- ja väljasõitnud laevad. Aasta kokkuvõttena võimaldab see pilti anda üksikute sadamate tegevusest kuude järele, sisse- ja väljasõitnud laevade arvu, lipu, liigi ja mahutuse järele.

Raudteede statistika alal on tegutsemas sellekohane statistika aparaat Teedeministeeriumis. Kuid ka siin on ju plaanitsetud enam ajakohast statistilist korraldust luua.

Maksva korralduse juures töötakse andmeid kaubaliikumise üle ainult ta-

riifide paragrafide järele ümber. Et üksikutesse tariifi paragrafidesse kõige mitmekesisemad kaubad kuuluvad ja et hariliseks nähtuseks on, et üksikud kaubad ühest tariifi paragrafist teise saavad kantud, mis mingisugusi ajalisi võrdlevaid kokkuvõtteid ei võimalda isegi üksikute paragrafide piirkonnas, siis ei saa praegusel momendil sisekaubanduslise liikumise tundmaõppimiseks, üksikute kaubaainete järele, otstarbekohaseid materjaalisi meie raudteede statistika alalt.

Ei või mingisugust kahtlust olla, et mainitud andmed, üldriiklise statistika korralduse suhtes, nõuetavad on, sest kõigis maades on sisemise kaubanduse tundma õppimiseks paljugi tehtud ja see on ka täiesti loomulik, sest need andmed pildistavad kõige selgemini tähendatud raioonide tarvidusi üksikutes kaubaainetes ja, teiseks, näitavad nende raioonide produktsiooni võimet. Iseäranis tähtsad on niisugused andmed põllumajandusliste ettevõtete organiseerimisel, põllumajandusliste asutuste ja ühiskondlise agroomia töökavade väljatöötamisel. Sellepärast saab lähemas tulevikus nende andmete kogumisele asutud.

Peale mainitud andmete vajab Keskbüroo, üldstatistilisest seisukohast väljaminees, teateid liikumise abinõude eksploatatsiooni koefitsientide kohta, reisijate arvu kohta j.n.e. Neid teateid kogutakse ja töötatakse läbi ju praegu väga korrapäraliselt Teedeministeeriumi statistika osakonnas.

Rahanduse statistika alal saab lähemal ajal korraldud rahaasutuste kohta teadete kogumine, mis viimaste tegevust 1913—1921 igakülgsest valgustaks. Peale selle on väljatöötatud, kontaktis Rahaministeeriumiga, rahaasutuste igakuuliste aruannete vormid, mis Keskbüroo iga kuu läbitöötada kavatsseb.

Ka on korraldud jooksvate andmete kogumine rahakursi liikumise, ja muude börseteade kohta.

Rahaasjanduse alal on veel kavatsus see aasta erakrediidi tingimusi tundma õppida, eriuurimistööna.

Peale mainitud alade saab Keskbüroo koguma andmeid meie loodusvarade ja nende eksploateerimise kohta. Tähendatud ala saab muidugi ainult administratiivstatistiliselt korraldud, nimelt kogutud ja süstematiseeritud sellekohaste peavalitsuste läbi saadavad materjaalid.

Sellega oleks äratähendatud lühidalt riiklise statistika korralduse tähtsamad huvid ja organisatsioonilised momendid nii palju, kui see üldsesse kavasse kuulub.

Peale selle saavad Keskbürool veel mitmesugused erakorralised tööd ees olema, kõige pealt zensused ja nimelt rahvalugemise ja põllumajanduslise üless kirjutamise tööd. Niisugusi zensusi pannakse toime igas kultuurriigis teatudperioodi, enamasti viie ehk kümne aasta järele. Senini oleme me sunnitud 1897 a. Venemaa zensuse andmetega opereerima mitmesuguste suhtarvude abil, näituseks rahva vanaduslise koosseisu üle j.n.e. Ei ole mingisugust kahtlust, et uue zensuse toimepanek enam kui tähtis on.

Keskbürool oli kavatsus mainitud tööd ettevõtta käesoleval aastal, kuid väljainnes rahalisest seisukohast, ei leidnud Vabariigi Valitsus võimaliku olevat seda tööd ette võtta. Kuid lähemas tulevikus on mõlemad zensused möödapeasematad, nii demograafiline, kui ka põllumajandusline.

Peale riiklise statistika korralduse jääks riiklise statistika keskasutuse hooleks veel statistiliste teadmiste laialilaotamine ja populäriseerimine. Esimeses järjekorras on tarvilik praktilisi töötajaid täiendada sellekohaste lühikeseajaliste kursuste ja konverentside näol, teiseks, oma kirjanduslist tegevust niiviisi korraldada, et statistilised materjaalid laiemile ringkondadele kättesaadavaks saaks ja niiviisi statistilisi andmeid õpitaks rohkem kasutama ja nende peale põhjendama tegeliku elu ettevõtteid.

O. Pullerits.

L'organisation statistique en Esthonie.

Le Bureau Central de statistique d'Esthonie n'a commencé à fonctionner plus ou moins régulièrement qu'à partir du mois d'octobre 1921, quoique l'organisation en remonte au mois de juin de la même année, Le Bureau central se compose de trois sections: de démographie, de statistique d'agriculture et de statistique économique.

Dans la section de démographie seront concentrées les données ayant trait au mouvement de la population, à l'hygiène publique, à l'instruction, la morale et l'assistance publique.

Dans la section de statistique d'agriculture-données statistiques se rapportant à toutes les branches de la vie agricole, tant celles fournies par le cadastre que celles dues à l'étude de la statistique courante.

Dans la section économique — les données ayant rapport au commerce intérieur et extérieur, aux moyens de transport, à l'industrie, aux travaux publics, et aux finances.

Certains ministères ont organisé des sections annexes de statistique ayant pour objet de fournir les données nécessaires pour l'expédition des affaires du ministère, et de rassembler les renseignements pouvant être utilisés par le ministère auquel les sections sont annexées.

Pour leurs travaux ces organisations partielles se conforment aux méthodes et procédés indiqués par le Bureau Central.

Les municipalités des villes ainsi que les arrondissements ont également leurs bureaux de statistique.

I. DEMOGRAAFIA ALALT.

DÉMOGRAPHIE.

TALLINNA KORTERIOLOD 1921 a. (Statistiline ülevaade).

La question du logement à Tallinn (Réval). *(Aperçu statistique).*

1.

Kauemat aega juba tundus Tallinna linna statistika büroos tarvidus statistiliste andmete järele, mis kruntide, majade ja korterite olusid valgustanud oleks. 1871 ja 1881 a.a. zensuste andmed on juba tuntavalt vananenud ja nendega opereerida on võimata. Et ka käesoleval aastal kavatsatud zensus ühes kruntide, majade ja korterite üleskirjutamisega linnades ära jääb, kuna nii linna, kui ka riigiasutuste poolt tihti järelepärimisi mainitud andmete üle büroosse tuleb ja kohaste andmete puudus ennast ikka teravamalt tunda annab, siis pidi mingisugune tee leitud saama, kuidas neid andmeid saavutada.

Nagu teada, sai viimaste aastate jooksul majaomanikkudelt teadaandeid nõutud nende liikumata varanduste kohta viimaste hindamise ja vastava linnamaksu määramiseks. Majaomanikkude poolt sisseantavad teadaande lehed sisaldavad mitmeid küsimusi, mis kaunis laialdaselt valgustavad kruntide kasutamise viisi ja majade ning korterite olukorda, ehk küll mõned üksikud küsimused mitte selgelt formuleeritud pole. Teiseks, 1921 a. teadaannete sisseandmise juures sai hindamise osakonna poolt nõudmine ülesseatud, et kõikide liikumata varanduste omanikud on kohustatud 1. juuliks 1921 a. osakonda teadaandeid äraandma ka kruntide üle, kus mingisugust hoonet peal ei ole ja ühtlasi ka asutuste ja seltside poolt, kes linna liikumata varanduse maksust vabastatud on. Neid asjaolusid arvesse võttes otsustas statistika büroo hindamise teadaannete lehtesid statistiliselt läbitöötada, olgugi, et sarnasel teel saavutud andmeid ei või kuidagi otstarbekohaselt ja kavakindlalt läbitöötatud kruntide, majade ja korterite üleskirjutamise materjaali andmetega üheväärilisteks pidada. Neid peab võtma, kui aseaineid ja nendega tuleb ettevaatlikult ümberkäia, arvesse võttes nende omapärasust.

Esialgse kava järele pidi see materjaal väga mitmekesiselt läbitöötatud saama. Kuid tööle asudes selgus, et seda kava tuleb tuntavalt kärpida. Põhjusteks olid ühelt poolt krediitide kitsad piirid ja teiselt poolt — materjaali puudulikkus. Esimese põhjuse pärast pidi esialgselt kruntide kasutamise viiside uurimine kõrvale jäetud saama, kuna teine põhjus sundis tööd piirama elementaarsemate teadete saavutamisega majade ja korterite suhtes. Sellepärast ei olnud võimalik ka mitte elamise tihedust üksikute korterite liikides, tubade arvu ja õhu mahutise järele täieliku uurimise alla võtta, ehk küll seda küsimust just nüüd, kus meie suure korterikriisi all kannatame, oleks eriti tähtis valgustada.

Asudes lähemale läbitöötatud materjaali hindamisele, peab tähendama, et juba à priori võis oletada, et tabelites „märkimata“ lähtris võrdlemisi suured arvud figureerima saavad. Viimased oleks veel suuremad olnud, kui mitte töö juures poleks katsutud igal võimalikul juhtumisel teadaandes puuduvaid andmeid sarnastega endiste aastate teadaannete lehtedest täiendada ja telefoni ning kirjalisel teel järelepärimisi tehtud. Ühtlasi said ka endiste aastate teadaannete lehed ärakasutatud sarnaste kruntide kohta, millede üle teadaande lehti kuni 1. jaanuarini 1922 a. polnud sisseantud, kui kindlasti teada oli, et mingisugust muudatust vahepeal ei ole sündinud juure- ega ümberehitamise ehk tulekahju läbi.

Täiesti puuduma jäid andmed sõjaministeeriumi päralt olevate hoonete ja korterite kohta, sest ka sealt ei ole kuni viimase ajani teadaande lehti hindamise osakonda sisse tulnud.

Majade ja korterite statistikas on eriti tähtis, et kõik vaatlusaluse objektid saaksid fikseeritud ja liigitatud, ühtlasest põhimõttest väljamõeldes ja ühesuguste üldiste tundemärkide põhjal. Arusaadav, et hindamise teadaande lehtede täitjad — majaomanikud, kellele mingisugusi juhtnöõre polnud antud, lehtesid oma arusaamise järele täitsid. Valesti antud andmeid eluhoonete kohta pole palju avalikuks tulnud, kuid neid on siiski olnud.

II.

Hindamise materjaal hoonete suhtes sai järgmiselt läbitöötatud: hooned linnajagude kaupa, elumajad ja muud hooned, nende ehitusmaterjaal (seinte materjaal) ja kõrgus kordade järele (Tabel nr. 1) ja hoonete seinte ning katuse materjaal (Tabel nr. 2-a ja 2-b).

Et linna suurenemist majade arvu poolest jälgida, võtame 1871*) a. ja 1881**) zensuste andmed.

*) Paul Jordan. — Die Resultate der Volkszählung der Stadt Reval am 16. Nov. 1871.

**) Paul Jordan. — Ergebnisse der Estländischen Volkszählung vom 29. Dez. 1881.

Tallinnas oli:

Aastal	Elumajasid	Muid hooneid	Kokku
1871	2448	2223	4681
1881	3438	3674	7112
1915	4139	—	—
1921	5795	2895	8690

Sellest on näha, et 1921 a. ja 1881 a. andmed „muude hoonete“ arvu kohta lahku lähevad, mis, esiteks, sõjaministeeriumi hoonete puudumisega ja, teiseks, ülemalpool toodud väidetega läbitöötatud materiaali puudulikkuse kohta seletada annab.

Nüüd võtame jooksva registreerimise andmed majade juurehitamise üle ja katsume nende abil jälgida Tallinna kasvamise iseloomu. Andmed on võetud Eestimaa kuberneride aasta-aruannetest, mille järel Tallinnas oli:

Aastal	Elumajasid	Muid hooneid	Kokku.	Juurekasv
1888	—	—	7245	+ 133 võrreldes 1881 a.
1897	4601	2312	6913	— 332 „ 1888 „
1900	4924	2701	7625	+ 712 „ 1897 „
1910	6857	5307	12164	+ 4539 „ 1900 „
1911	7186	5472	12658	+ 394 „ 1910 „
1912	7413	5584	12997	+ 339 „ 1911 „
1913	7151	5943	13094	+ 97 „ 1912 „
1914	7299	5777	13076	— 18 „ 1913 „
1915	6258	1041	10729	— 2347 „ 1914 „

1916 aastast peale puuduvad vastavad andmed. Suuri raskusi ei saa see mitte tegema, kui 1915 a. andmed aluseks võtta ja 1921 a. majade arvu kaudsel teel kindlaks teha.

	Elumajasid sai juure ehitatud	Majade arvu kahanemine
1916	— 4	4
1917	— 2	9
1918	— —	15
1919	— —	9
1920	— 7	10
	<u>13</u>	<u>47</u>

Nii siis saame 1921 a. arvu kätte: $10729 + 13 - 47 = 10695$ maja.

Seda arvu võiks siis täpiseks pidada, kui oletada, et üleval toodud väljavõtted Eestimaa kuberneride aruannetest tõele vastavad.

Lähemalt neid uurides paistab aga silma, et need andmed just usaldusväärilised ei ole. Nii andmed 1897 a. ja 1915 a. kohta näitavad majade üld-

arvu kahanemist: 1897 a. oli 332 maja vähem kui 1888 a. ja 1915 a. võrreldes 1914 a. tervelt 2347 maja vähem. See äkiline majade kadumine on enam kui kahtlane, sest mingisugusi üllatavaid sündmusi, nagu suur tulekahju või maa-värisemine, neil aastatel Tallinnas ei olnud. Mis põhjal niisugune arvu kärpimine on tehtud — ei ole teada, kuid ühte peab tähendama, et viimase 1915 a. kärpimise tõttu muutus majade arv rohkem tõenäolisemaks, kui seda varemaste aastate andmed on. Vahe hindamise lehtede läbitöötamisega saavutatud andmete ja kaudsel teel väljaarvatud majade arvu vahel on ikka kaunis suur 10695—8690=2005.

Osa sellest langeb sõjaministeeriumi majade peale, kuna ülejääk ikkagi üle tuhande ulatab. Siin mängib suurt osa see asjaolu, et majaomanikud ühelt poolt ja endise valitsuse asutused teiselt poolt majade arvu kindlaks määramisel mitmesugust mõõtu tarvitavad. Niisugusi lahkuminekuid ühe ja nendesamade objektide arvu fikseerimisel mitmesuguste tundemärkidega opereerimise järeldusel tuleb tihti ette. Näituseks, Berliinis 1890 a.*) toimepandud zensuse läbi sai hoonete arv 39.120 peale kindlaks tehtud, kuna aga riigimaksu võtmiseks selsamal aastal korraldatud majade üleskirjutamine näitas 56.638 hoonet. 1875 a. olid arvud just ümberpööratud.

Ei või meie tarvitada ka rahvalugemisel 1915 a. saavutatud andmeid elumajade arvu kohta. Selle „rahvalugemise“ andmed äratavad umbusaldust sellepärast, et kõik eeltööd said ühe nädala jooksul korraldatud, ning materjali kokkuvõte ei kestnud ka mitte kauem. Niisugune lühikene aeg ei lubanud kõiki tarvilisi eeltöid läbiviia ning andmete kogujaid tarvilisel määral instrueerida.

* * *

Tallinna kasvamise iseloomu võib veel jälgida järgmiste andmete põhjal, võttes 1871 a. andmed väljaarvamise aluseks ja neid 100% vääriliseks seades.

Aasta	Elanikkude arv (ilma sõjaväeta)	Juurekasv	Elumajade arv	Juurekasv	Muud hooned	Juurekasv	Hoonete üldarv	
							Abs. arv	Juurekasv
14. XI. 1871	29162	100	2448	100	2223	100	4681	100
29. XII. 1881	45889	157	3438	140	3674	164	7172	151
26. X. 1915	137552	471	6258	255	4491	201	10729	229
XII 1921	120179	412	595	236	2890	129	8675	185

*) Dr. Karl Seutemann. — Die deutsche Wohnungsstatistik, ihr gegenwärtiger Stand und ihre Bedeutung für die Wohnungsreform.

Majade arvu kasvamine ei käi elanikkude arvu kiire kasvamisega mitte koos ja jääb tuntuvalt sellest maha. Ei või tõendada, et elanikkude ja elumajade arvud peavad teatavas proportsionaalses vahekorras olema, aga siiski teatavas seotises nad on. Tallinna elumajade tüüp linna agulites on üldiselt vähe muutunud ja just agulite majade arvu kasvamine iseloomustab ka terve linna kasvamist.

Andmed elumajade (seinte) ehitusmaterjaali üle näitavad, et linna suurenemine elumajade arvu poolest sünnib rohkem puu- ja segamajade juure ehitamisega.

Tallinnas oli elumajasid:

Aastal	Puust prots.	Kivist prots.	Sega prots.
1871*)	65,15	31,17	3,68
1881**)	68,41	23,85	7,74
1921	77,50	15,48	7,02

Et Tallinna kiire kasvamine sündis peaasjalikult tööstuse ja nimelt suur-tööstuse laienemise järel, mis nõudmisi tööliste korterite järele päevakorrale tõi, siis sai ka selle nõudmise rahuldamiseks nii eraisikute, kui ka vabrikute poolt suur arv elumajasid juure ehitatud, ja nagu toodud andmetest näha, eestkätt just puust.

Kuid ka üldine majade arv näitab, et linna kasvamine üldistes joontes sünnib kaunis püsivas proportsionaalses vahekorras puu-, kivi- ja segahoonete vahel.

Tallinnas oli üldse majasid:

Aastal	Puust prots.	Kivist prots.	Segamaterjaalist prots.
1871 *)	69,84	26,70	3,46
1881**)	71,84	21,41	6,75
1921	71,21	22,32	6,47

1921 a. kivimajade protsent on kõrgem kui 1881 a.

Seda nähtust tuleb ühelt poolt seletada asjaoluga, et nagu juba tähendatud 1881 a. ja 1921 a. vahel sai Tallinnas suur hulk tehaseid juure ehitatud, mille hooned suuremalt jaolt kivist, kuna teiselt poolt suure sõja aastatel ja veel mõni aasta pärast sõda on väga vähe puuehitusi juure tulnud. Suurem osa ehitusi sai linna keskel ettevõetud ja, nagu teada, kõik kivist. Eeslin-

*) Paul Jordan. — Die Resultate der Volkszählung der Stadt Reval am 16 November 1871.

***) Paul Jordan. — Ergebnisse der Estländischen Volkszählung vom 29 Dezember 1881.

nade puuhoonete arv aga on tulekahjude läbi kahanenud. Suurt huvi pakuks iga üksiku linnajao kasvamise käiku eraldi jälgida, kuid seda on võimata teha, sest linnaosade piirid on aja jooksul muudetud. Meie võime üksi praegust olukorda kujutada.

Ehituse (seinte) materjaali järele liigitades oli üksikutes linnajagudes elumajasid 1921 a.:

Elumajade seinte materjaal	L i n n a j a o d					
	I. prots.	II*) prots.	III. prots.	IV. prots.	V. prots.	VI. prots.
Puu	87,36	84,07	81,36	87,40	88,08	7,18
Kivi	7,12	9,93	7,85	6,57	5,00	88,20
Segamaterjaal .	5,52	6,00	10,79	6,03	6,92	4,62

Puu-, kivi- ja segaelumajade protsentuaalne vahekord on kõigis linnajagudes pea sarnane. Teistest linnajagudest seisab eraldi kesklinn, VI. linnajagu, kus puu- ja kivimajade vahekord just ümberpöördu on.

Vähe muutust selles vahekorras on märgata, kui meie kõikide hoonete kohta käivad andmed võtame.

Hoonete seinte materjaal	L i n n a j a g u												üldarv
	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		
	Hoonete arv	prots.	Hoonete arv	prots.	Hoonete arv	prots.	Hoonete arv	prots.	Hoonete arv	prots.	Hoonete arv	prots.	
Puu	881	73,29	1146	76,25	1430	72,81	1299	81,65	1340	81,41	92	11,73	6188
Kivi	265	22,05	249	16,56	362	18,43	201	12,63	250	12,45	658	83,93	1940
Segamaterjaal .	56	4,66	108	7,19	172	8,76	91	5,72	101	6,14	34	4,34	562
Kokku	1202	100	1503	100	1964	100	1591	100	1646	100	784	100	8690
	13,84		17,30		22,00		18,30		18,94		9,02		100%

Kõige suurem linnajagu majade arvu poolest on III linnajagu, nii elumajade suhtes kui ka majade üldarvuga.

*) II p. j. juure on ka sadama jaoskond arvatud.

Tabelis nr. 2-a on elumajad ja muud hooned seinte- ja katusematerjaali ja linnajagude järele liigitatud. Puu- ja segamaterjaalist elumajadel on katused suuremalt jaolt katusepapiga kaetud, kivihoonetel aga plekiga.

Üle terve linna oleksid andmed puu-, kivi- ja segamaterjaalist elumajade katusematerjaali kohta järgmised:

Missugune ehitus (seina materjaal)	K a t u s e m a t e r j a a l							
	Plekk prots.	Kivi prots.	Laud prots.	Katuse papp prots.	Pilpad prots.	Õled prots.	Sega prots.	Märki- mata prots.
Puu . . .	11,23	3,05	0,13	79,55	1,06	0,08	1,80	3,10
Kivi . . .	35,45	26,75	—	21,29	0,67	—	10,71	5,13
Sega . . .	14,50	5,40	0,25	70,27	2,70	0,74	4,90	1,24

Võrdlevad andmed 1871 ja 1881 a. kohta näitavad, et elumajade katusematerjaal ajajooksul suuresti muutunud on.

Tallinnas oli elumajasid:

Aastal	K a t u s e m a t e r j a a l i g a							
	Plekist prots.	Kivist prots.	Katuse- papist prots.	Pilbas- test prots.	Õlge- dest prots.	Sega prots.	Lauda- dest prots.	Märkim. prots.
1871	7,60	26,82	7,76	0,62	0,81	12,10	44,29	—
1881	17,37	19,11	35,46	1,19	0,49	8,87	17,51	—
1921	15,20	6,89	69,87	1,12	0,12	3,29	0,12	3,39

Viiekümne aasta eest olid Tallinna elumajade katused suuremalt osalt laudadega kaetud; võrdlemisi palju oli ka kivi katuseid. Laudadega olid agulite majade katused kaetud, kuna kesklinnas katused kivist olid. Aegajalt langeb laudkatustega elumajade arv ja ikka rohkem hakatakse katusepappi ja plekki pruukima. Langeb ka kivi- ning segamaterjaali pruukimine katusematerjaaliks.

Tabelis nr. 1 on elumajad ja muud hooned liigitatud majade kordade järele. Rohkem kui pool terve linna majade arvust on ühekordsed. Kuid linna

majade suuruse suhtes on elumajad määravad ja siin näeme, et üle poole majadest on kahekordsed, siis ühekordsed ja kolmekordsed; neljakordseid ja rohkem kordadega majasid on veel vähe.

Mis puutub üksikutesse linnaosadesse, siis näeme, et kõige rohkem kahekordseid majasid linnajao üleüldise majade arvu kohta on esimeses linnajaos. See linnajagu on just suurte tehaste ehitamise tõttu, Koplis, viimaste aastate jooksul enne sõda suuresti kasvanud. Kolmekordseid elumajasid leiame kõige rohkem VI linnajaos, siis kahekordseid ja ühekordseid. III linnajagu on kõige rikkam ühekordsete majade arvu poolest. Muud, mitte elumajad, on rõhuvas enamuses ühekordsed.

Asudes korterite olukorra selgitamisele tabelites nr. 4 ja 5 toodud andmete põhjal, peab tähelepanu juhtima järgmise asjaolu peale. Läbitöötamisel said need ühetoalised ruumid, mis olid ülesantud kui töötoad, ja kus ka nende elanikkude arv oli märgitud, loetud eluruumideks; kahetoalised korterid, kui üks tuba oli töötuba või pood, sai ühetoaliseks korteriks arvatud. Läbitöötatud materjaali põhjal oli väga raske kindlaks teha, kas ruumid on määratud elamiseks ja nendes saab päeviti tööd tehtud, ehk kas ruumid töötoaks määratud, aga kus hädasunnil inimesed sees elavad.

Korterite arvu poolest on kõige rikkam V linnajagu ja temale järgneb siis III linnajagu. Elumajade arvu poolest on aga vahekord, nagu juba nägime, ümberpööratud. Sellest peaks järeldama, et III linnajaos korterid vähe suuremad peavad olema, kui V linnajaos.

Arvesse võttes üksi neid korterid, kus põrandapind märgitud, saame iga linnajao kohta järgmise keskmise korteri põrandapinna suuruse.

I. linnajagu	—	7,78	sülda
II. "	—	11,08	"
III. "	—	6,71	"
IV. "	—	8,37	"
V. "	—	6,76	"
VI. "	—	16,65	"

Kõige suuremad elukorterid on VI, II, ja IV linnajagudes, kuna I, III ja V nad märksa vähemad on. Nagu teada, elavad just esimeses kolmes linnajaos kõige jõukamad elanikud, kuna teistes kolmes vaesemad klassid asuvad. Seda näeme ka tabelist nr. 3, kui korteri suurust tubade arvu poolest arvesse võtame, köögid kaasa arvates. Kõige rohkem ühetoalisi korterid on V, III ja IV, kuna II, VI ja I neid vähem on. Mis üldse korterite jaotusesse üksikute linnajagude järele põrandapinna suuruse suhtes puutub, siis võib seda järgmistest arvudest näha, kus $\frac{0}{0}\%$ on iga linnajao korterite üld-arvu kohta välja arvatud.

Korterid tubade arvu järele	L i n n a j a o d					
	I. prots.	II. prots.	III. prots.	IV. prots.	V. prots.	VI. prots.
1 toalised	71,80	54,34	74,80	71,12	78,12	40,27
2 „	15,91	18,47	14,06	14,33	12,72	20,06
3 „	6,95	11,23	6,04	4,89	4,81	12,86
4 „	2,67	5,78	2,49	3,30	1,98	7,83
5 „	1,64	5,10	1,20	2,46	1,15	5,63
6 „	0,57	3,04	0,97	1,86	0,63	5,27
7 „	0,14	1,25	0,33	1,23	0,17	4,16
8 „	0,22	0,51	0,11	0,40	0,14	1,64
9 „	—	0,18	—	0,24	0,17	0,80
10 „	—	0,02	—	0,12	0,07	0,60
11 „	0,04	0,02	—	0,03	0,03	0,36
12 „	—	—	—	—	0,01	0,24
13—20 t.	0,06	0,06	—	0,02	—	0,28
	100	100	100	100	100	100

Korterite suuruses tubade arvu järel lähevad täitsa lahku teistest linnajagudest II ja VI linnajaod, kuna I ja IV l. j. ning III ja V l. j. enam-vähem üldsete %/0 vahekordadega on.

Eelpool toodud võrdlus 1871 ja 1881 aastatega, näitas, et Tallinna kasvamine elumajade poolest sündis puuhoonete ehitamisega. Järgmistest arvudest näeme, et Tallinn viimase viiekümne aasta jooksul just ühetoaliste korterite arvu poolest märksa rikkamaks on saanud.

Tallinnas oli:

	1871 a. prots.	1881 a. prots.	1921 a. prots.
Korterid 1-toaga	54,4	63,35	68,40
„ 2 „	16,6	14,94	15,28
„ 3 „	8,7	6,53	7,05
„ 4 „	6,1	4,79	3,50
„ 5—7 „	9,6	7,52	5,03
„ 8 „ ja rohkem	4,6	2,87	0,74

Oletades, et korterite põrandapind on majaomanikkude poolt tõele vastavalt ülesantud (elamisruumid, köök ja eestuba kokkuarvatud) ja korterid tu-

bade arvu poolest ka enam-vähem ühetaoliselt liigitatud, siis võib järeldada, et ka allpool toodud tabelis andmed toa põrandapinna suuruse kohta korterites ka sedavõrd tõelikud on.

Korteri suurus tubade arvu järel.	Korteri arvu	Korteri kesk. põrandapind (□ sündades)	Üld tubade arvu korterites	Tubade keskmine põrandapind (□ sündades)	Tubade arv ärruumid. ja pood.	Tubade arv töötubades	Muude ruumide tubade arv
1	21139	4,80	21139	4,80	767	176	74
2	4709	8,94	9418	4,47	484	114	116
3	2178	15,04	6534	5,01	231	60	138
4	1082	21,55	4328	5,38	160	28	132
5	757	27,47	3785	5,49	115	30	126
6	516	33,30	3096	5,55	102	12	132
7	278	46,94	1346	6,70	56	14	119
8	112	71,23	896	8,90	40	8	152
9	51	54,03	459	6,00	9	9	189
10	28	60,50	280	6,05	20	—	110
11	15	69,98	165	6,36	—	—	88
12	8	83,32	96	6,94	36	—	48
13	4	113,00	52	8,69	—	—	52
14	3	120,66	42	8,61	—	—	28
15	5	116,26	75	7,75	—	—	60
16	—	—	—	—	—	—	64
17	1	149,50	17	8,79	—	—	34
18	—	—	—	—	—	—	36
19	—	—	—	—	—	—	57
20	1	107,00	20	5,35	—	—	20
23	—	—	—	—	—	—	23
26	—	—	—	—	—	—	26
27	—	—	—	—	—	—	27
28	—	—	—	—	—	—	28
30	—	—	—	—	—	—	90
36	—	—	—	—	—	—	36
37	—	—	—	—	—	—	37
Kokku	30939	8,70	51748	5,16	2020	451	2036

Üldse tubasid — 56255.

Kui põrandapind korteri kohta oleks ülesantud üksi elamistubade, aga mitte terve korteri kohta, siis oleks võinud tõendada: mida vähem tubasid kor-

teris, seda vähem tuleb ka üksiku toa kohta põrandapinda ja ümberpöördult. Ehk küll praegused andmed seda pealiskaudselt tõendavad, kuid sisuliselt neid arvustades peab otsusele jõudma, et see oletus kõikuv on. Sest mida suurem korter tubade arvu poolest on, seda rohkem on tal ka kõrvalisi ruume, mis üld-korteri põrandapinna suurust tuntavalt tõstavad.

Korteriite ja tubade arvudest võib järeldada, et iga elukorteri kohta tuleks 1,67 tuba. Kui meie arvesse võtame, et keskmine linna elanikkude arv Tallinnas 1921 a. oli 115 126, siis tuleks iga korteri peale keskmiselt 3,72 elanikku ja iga toa peale 2,22.

Endistel aastatel tuli iga toa kohta elanikke:

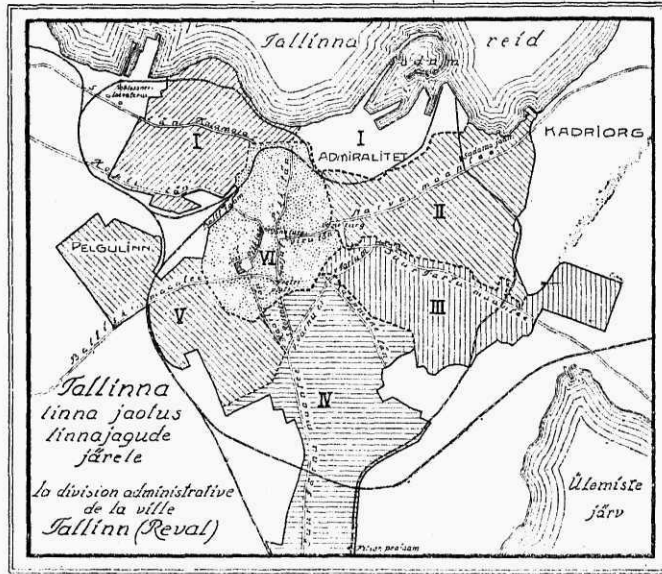
1871 a. — 1,86

1881 „ — 2,09

Lõpuks peame veel kord tähendama, et kõik toodud väljaarvamised ligikaudsed on ja et õigeid täpiseid andmeid saada, selleks tuleks ühes üldise zensusega ka kruntide, majade ja korteriite üleskirjutamist ette võtta. Eriti tähtis oleks niisugust tööd toime panna just nüüd, kus korteri probleemi lahendamine päevakorral on, ja seega selle probleemi õiget iseloomu tundma õppida ning tema lahendamist õigetele andmetele rajada.

Q. Smetanin.

LA QUESTION DU LOGEMENT à TALLINN (REVAL).

La crise du logement, résultat de la guerre européenne, qui s'est fait sentir dans toutes les villes plus ou moins considérables, n'a pas manqué de se produire également à Tallinn, ou elle a pris un caractère fort aigu.

Pour résoudre d'une façon satisfaisante la question du logement pour ce qui concerne Tallinn en particulier, il a été jugé indispensable de se procurer des données sur l'état et le nombre des logements. Les données fournies dans ce but par le bureau municipal de statistique et basées sur les comptes-rendus du bureau d'évaluation des immeubles permettent d'établir pour la ville de Tallinn les renseignements suivants:

Totalité des constructions — 8690, dont: habitées — 5795, non habitées — 2895; logements: 30.939 représentant un total de 51.748 chambres; moyenne de la superficie de chaque logement — 8,7 sajènes carrées; de chaque chambre — 5,10 sajènes. Quant aux matériaux employés pour la construction, les pourcentages sont:

	pour constructions en bois	en maçonnerie	mixtes
en 1921 . . .	77,5	15,5	7,0
1881 . . .	68,4	23,9	7,7
1871 . . .	65,1	31,2	3,7

Tab. 1. Tallinna elumajade ja muu hooneite arv linnaajades ehitusmaterjali ja kordade arvu järel.
Totalité des bâtiments avec indication des matériaux employés pour la construction.

Linnaosaad	Quartier	Pueehitus Constructions en bois.										Kiviehitus Constructions en maçonnerie										Segaehtus Constructions mixtes				
		Kordade arv Nombre des étages										Kordade arv Nombre des étages										Kordade arv Nombre des étages				
		1	2	3	4	Kõlb- mata	Kokku Total	prots.	1	2	3	4	5	6	Kõlb- mata	Kokku Total	prots.	1	2	3	4	Kõlb- mata	Kokku Total	prots		
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25		
A. Elumajad. Bâtiments d'habitation.																										
I	688	180	415	6	—	—	601	87,4	17	23	8	1	—	—	—	—	49	7,1	6	28	4	—	—	38	5,5	
II	1067	379	512	5	—	1	897	84,1	36	46	20	3	1	—	—	—	106	9,9	14	49	1	—	—	64	6,0	
III	1261	580	438	6	—	2	1026	81,4	51	33	13	2	—	—	—	—	99	7,8	83	50	3	—	—	136	10,8	
IV	1095	431	517	5	—	4	957	87,4	24	30	10	6	2	—	—	—	72	6,6	28	37	1	—	—	66	6,0	
V	1099	440	527	—	—	1	968	88,1	19	27	6	3	—	—	—	—	55	5,0	32	39	5	—	—	76	6,9	
VI	585	21	20	1	—	—	42	7,2	47	179	235	49	4	1	1	—	516	88,2	9	12	5	1	—	27	4,6	
Kokku	5795	2031	2429	23	—	8	4491	77,5	194	338	292	64	7	1	1	—	897	15,5	172	215	19	1	—	407	7,0	
%	—	45,2	54,1	0,5	—	0,2	100	—	21,6	37,7	32,6	7,1	0,8	0,1	0,1	—	100	—	42,3	52,8	4,7	0,2	—	100	—	
B. Muud hooned. Bâtiments affectés à d'autres usages.																										
I	514	276	4	—	—	—	280	54,5	177	32	6	1	—	—	—	—	216	42,0	15	3	—	—	—	18	3,5	
II	436	230	18	—	—	1	249	57,1	129	12	1	1	—	—	—	—	143	32,8	41	3	—	—	—	44	10,1	
III	703	398	6	—	—	—	404	57,5	232	23	5	2	1	—	—	—	263	37,4	34	2	—	—	—	36	5,1	
IV	496	332	7	—	—	—	342	69,0	115	10	3	—	1	—	—	—	129	26,0	23	2	—	—	—	25	5,0	
V	547	370	1	1	—	—	372	68,0	133	15	2	—	—	—	—	—	150	27,4	23	2	—	—	—	25	4,6	
VI	199	49	—	—	—	—	50	25,1	108	27	4	3	—	—	—	—	142	71,4	7	—	—	—	—	7	3,5	
Kokku	2895	1655	36	1	1	4	1697	58,6	894	119	21	7	2	—	—	—	1043	36,0	143	12	—	—	—	155	5,4	
%	—	97,5	2,1	0,1	0,1	0,2	100	—	85,7	11,4	2,0	0,7	0,2	—	—	—	100	—	92,3	7,7	—	—	—	100	—	
Üldse	8690	3686	2465	24	1	12	6188	71,2	1088	457	313	71	9	1	1	—	1940	22,3	315	227	19	1	—	562	6,5	
%	—	59,6	39,9	0,4	—	0,1	100	—	56,1	23,6	16,1	3,7	0,5	—	—	—	100	—	56,0	40,4	3,4	0,2	—	100	—	

Tab. 2-a. TALLINNA MAJADE
Répartition des constructions

Linnajaod. Quartier	Ehitused Nombre général	Puuehituste katuse materjal Couverture des constructions en bois										Kiviehi Couverture			
		Kivi — Tuiles	Katusepapp Bitume	Plekk — Tôle	Puupilpad Lattes	Sega — Cou- verture mixte	Šle — Paille	Laud Planches	Klaas Verrières	Märkimata Inconnu	Kokku — Total	Kivi — Tuiles	Katusepapp Bitume	Plekk — Tôle	Puupilpad Lattes
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
A. Elumajad.															
I.	688	10	455	65	7	3	—	—	—	61	601	7	18	12	—
II.	1067	29	667	153	11	28	—	—	—	9	897	15	39	46	1
III.	1261	20	860	80	22	15	3	1	—	25	1026	7	49	27	—
IV.	1095	40	760	110	4	19	—	5	—	19	957	12	28	18	4
V.	1099	33	809	81	4	15	1	—	—	25	968	4	28	16	1
VI.	585	5	21	15	—	1	—	—	—	—	42	195	29	199	—
Kokku	5795	137	3572	504	48	81	4	6	—	139	4491	240	191	318	6
Protsend.		3,2	82,1	11,6	1,1	1,8	0,1	0,1	—		100	28,2	22,4	37,4	0,7
B. Muud hooned. Constructions															
I.	514	5	145	3	1	1	—	—	—	125	280	—	42	6	—
II.	436	3	194	9	7	2	—	—	—	34	249	12	79	20	3
III.	703	1	299	—	10	1	3	—	—	90	404	3	108	5	4
IV.	496	2	262	—	2	10	—	3	—	63	342	8	55	7	2
V.	547	—	268	2	3	—	—	1	—	98	372	9	58	2	1
VI.	199	4	34	3	1	1	—	—	5	2	50	30	28	25	—
Kokku	2895	15	1202	17	24	15	3	4	5	412	1697	62	370	65	10
Üldse	8690	15,2	477,4	521	72	96	7	10	5	551	6188	302	561	383	16
Protsend.		2,7	84,7	9,2	1,3	1,7	0,1	0,2	0,1		100	22,0	40,9	27,9	1,2

Märkus: Protsendid on väljaarvatud ainult märgitud katuse

JAOTUS KATUSE MATERJAALI JÄREL.

selon la couverture du toit.

tuste katuse materjaal des constructions en maçonnerie							Segaehituste katuse materjaal Couverture des constructions mixtes									
Sega — Cou- verture mixte	Ēle — Paille	Laud Planches	Klaas Verrières	Mätas	Märkimata Inconnu	Kokku — Total	Kivi — Tuiles	Katusepapp Bitume	Plekk — Tôle	L'uurilpad Lattes	Sega — Cou- verture mixte	Ēle — Paille	Laud Planches	Klaas Verrières	Märkimata Inconnu	Kokku — Total
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
—	—	—	—	—	12	49	2	28	3	2	1	—	—	—	2	38
—	—	—	—	—	5	106	3	46	12	1	2	—	—	—	—	64
2	—	—	—	—	14	99	2	100	18	5	6	3	—	—	2	136
3	—	—	—	—	7	72	1	48	12	1	4	—	—	—	—	66
2	—	—	—	—	4	55	7	57	7	—	3	—	1	—	1	76
89	—	—	—	—	4	516	7	7	7	2	4	—	—	—	—	27
96	—	—	—	—	46	897	22	286	59	11	20	3	1	—	5	407
11,3	—	—	—	—		100	5,5	71,1	14,7	2,7	5,0	0,8	0,2	—		100

Bâtiments d'habitation.

affectées à d'autres usages.

—	—	—	—	—	168	216	—	5	1	—	—	—	—	—	12	18
1	—	—	1	2	25	143	1	41	2	—	—	—	—	—	—	44
—	—	—	—	—	143	263	3	25	—	2	—	—	—	—	6	36
—	1	—	1	—	55	129	—	17	2	—	1	—	1	1	3	25
1	—	1	—	1	77	150	—	12	—	1	1	—	—	1	10	25
4	—	—	—	—	55	142	1	5	1	—	—	—	—	—	—	7
6	1	1	2	3	523	1043	5	105	6	3	2	—	1	2	31	155
102	1	1	2	3	569	1940	27	391	65	14	22	3	2	2	36	562
7,4	0,1	0,1	0,2	0,2		100	5,1	74,3	12,3	2,7	4,2	0,6	0,4	0,4		100

materjaali kohta.

Tab. 2-b. TALLINNA ELUMAJADE JAOTUS KORDADE
Nombre des maisons habitées

Linnajagu Quartier.	1 kordsed majad 1 étage		2 kordsed majad 2 étages		3 kordsed majad 3 étages		4 kordsed majad 4 étages	
	Arv	Protsent	Arv	Protsent	Arv	Protsent	Arv	Protsent
	1	2	3	4	5	6	7	8
I.	203	29,5	466	67,7	18	2,6	1	0,2
II.	429	40,2	607	56,9	26	2,4	3	0,3
III.	714	56,6	521	41,3	22	1,7	2	0,2
IV.	483	44,1	584	53,3	16	1,5	6	0,5
V.	491	44,7	593	53,9	11	1,0	3	0,3
VI	77	13,1	211	36,1	241	41,2	50	8,5
Kokku	2397	41,4	2982	51,5	334	5,8	65	1,1

Tab. 3. KORTERITE JAOTUS TUBADE
Logements d'après le

Linnajaad. Quartier.	Korterid tubade Nombre des															
	1 tuba 1 chamb.		2 tuba 2 chamb.		3 tuba 3 chamb.		4 tuba 4 chamb.		5 tuba 5 chamb.		6 tuba 6 chamb.		7 tuba 7 chamb.		8 tuba 8 chamb.	
	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
I	3628	17,1	804	17,0	351	16,1	135	12,5	83	10,9	29	5,6	11	4,0	7	6,3
II	2566	12,1	872	18,5	530	24,3	273	25,2	241	31,7	144	27,9	59	21,2	24	21,4
III	4500	21,5	857	18,1	368	16,9	152	14,0	73	9,6	59	11,4	20	7,2	7	6,3
IV	4223	20,0	851	18,0	290	13,3	196	18,1	146	19,2	111	21,5	73	26,3	24	21,4
V	5177	24,5	843	17,8	319	14,6	131	12,1	76	10,0	42	8,1	11	3,9	9	8,0
VI	1008	4,8	502	10,6	322	14,8	196	18,1	141	18,6	132	25,5	104	37,4	41	36,6
Kokku Total	21162	100	4729	100	2180	100	1083	100	760	100	517	100	278	100	112	100

ARVU JÄREL ÜSIKUTES LINNAJAGUDES

dans les divers quartiers.

5 kordsed majad 5 étages		6 kordsed majad 6 étages		Kõlbm. elamiseks Inhabitable		Kokku — Total
Arv	Protsent	Arv	Protsent	Arv	Protsent	
9	10	11	12	13	14	15
—	—	—	—	—	—	688
1	0,1	—	—	1	0,1	1067
—	—	—	—	2	0,2	1261
2	0,2	—	—	4	0,4	1095
—	—	—	—	1	0,1	1099
4	0,7	1	0,2	1	0,2	585
7	0,1	1	0,0	9	0,1	5795

ARVU JÄREL ÜSIKUTES LINNAJAGUDES.

*nombre des chambres.*arvu järel e.
chambres.

9 tuba 9 chamb.		10 tuba 10 chamb.		11 tuba 11 chamb.		12 tuba 12 chamb.		13 tuba 13 chamb.		14 tuba 14 chamb.		15 tuba 15 chamb.		17 tuba 17 chamb.		20 tuba 20 chamb.		Märkimata Inconnu
Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	Arv	prots.	
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
—	—	—	—	2	12,5	—	—	1	25,0	—	—	2	40,0	—	—	—	—	150
7	13,5	1	3,6	1	6,3	1	12,5	—	—	2	66,7	—	—	—	—	1	100,0	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	26,9	7	25,0	2	12,5	—	—	—	—	—	—	1	20,0	—	—	—	—	—
11	21,1	5	17,8	2	12,5	1	12,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52
20	38,5	15	53,6	9	56,2	6	75,0	3	75,0	1	33,3	2	40,0	1	100,0	—	—	—
52	100	28	100	16	100	8	100	4	100	3	100	5	100	1	100	1	100	245

Tab. 4. RÜUMIDE JAOTUS
Répartition des locaux

Linnajaod Quartier.	Elukorterid Logements pour l'habitation															
	Arv — Nombre	Põrandap. Superficie			%	Mitmendamal korral L'étage										%
		□ stiid □ en saajene □ Märkimata Inconnu	□	□		I.	II.	III.	IV.	V.	Keldri korter L. sous-sols	Pööningu korter L. dans les combles	Kõlbmata Inhabitables	Märkimata Inconnu	Kokku — Total	
I.	5053	38568,76	150	14,5	2499	2071	102	12	—	299	60	9	150	5203	16,7	
II.	4722	51488,008	78	19,3	2501	1675	65	21	7	340	89	16	43	4765	15,3	
III.	6096	40917,12	—	15,3	3563	2002	72	16	—	247	178	18	—	6096	19,5	
IV.	5938	49610,55	15	18,6	3333	2022	39	13	2	338	179	10	—	5938	19,1	
V.	6627	44413,987	54	16,7	3611	2494	26	12	—	274	198	12	52	6679	21,4	
VI.	2503	41676,53	—	15,6	820	886	484	120	11	107	64	8	—	2503	8,0	
Kokku Total	30939	266704,955	297	100	16327	11150	788	194	20	1605	768	73	245	31184	100	
%	100%				52,8	36,1	2,5	0,6	0,1	5,2	2,5	0,2				

Märkus: I. linnajaos on 1 korter I. ja II. korral; II. linnajaos 7 kort. I. ja II. k. ja 1 korter
 IV. " " " " " " " " ning 1 korter III. ja IV. korral
 VI. " " " " " " " " ja 2 korterit II. ja III. korral.

MAJAKORDADE JÄREL.

dans les différents étages.

Ruumid muudeks otstarbeteks elumajades Locaux affectés à différents usages													Üldse — Total					
Äriruum. poed Boutiques et magasins			Töötoad Ateliers			Muud ruumid L. aff. à d'autres usages			Kokku — Total									
Arv — □ sild en sajal □ Märkim. Inconnu	Pärändap Superficie Inconnu	Arv — □ sild en sajal □ Märkim. Inconnu	Pärändap Superficie Inconnu	Arv — □ sild en sajal □ Märkim. Inconnu	Pärändap Superficie Inconnu	Arv — □ sild en sajal □ Märkim. Inconnu	Pärändap. Superficie Inconnu	Arv — □ sild en sajal □ Märkim. Inconnu	%	Pärändap. superficie Inconnu	%	Arv — □ sild en sajal □ Märkim. Inconnu	%	Pärändap. Superficie Inconnu	%			
																Arv —	Arv —	Arv —
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
68	505,42	3	12	575,15	1	43	1574,52	20	123	6,1	2655,09	23	7,3	5326	16,0	41223,85	173	13,6
130	1577,85	2	29	247	5	66	2857,02	19	225	11,2	4681,87	26	12,8	4990	15,0	56169,878	104	18,5
215	1692,6	1	55	446,74	1	68	1793,17	42	333	16,3	3932,51	43	10,8	6434	19,4	44849,63	43	14,8
157	815,34	26	61	427,96	14	73	2781,11	1	291	14,4	4024,41	41	11,0	6229	18,8	53634,96	56	17,7
156	747,31	7	38	381,07	2	41	2458,43	19	235	11,7	3586,81	28	9,8	6914	20,8	48030,797	82	15,8
516	7883,75	19	102	1358,02	4	183	8362,66	5	801	39,8	17604,43	28	48,3	3304	9,9	59280,96	28	19,6
1242	13222,27	58	297	3435,94	27	474	19826,91	106	2013	100	36485,12	189	100	33197	100	303190,075	486	100
61,7			14,7			23,6			100									

II. ja III. korral.

Tab. 5. TUBADE JAOTUS

Répartition et affectation des

Tubade arv. Nombre des chambres.	Elukorterid Logements pour l'habitation														Ruumid Locaux			
	Arv — Nombre.	%	Põrandap. Superficie			Protsendid	Mitmendamal korral Étage									Arv Nombre	Põrandap. Superficie	
			□ sild Sajene □	□ Inconnu	Märk.—Inconnu		I.	II	III.	IV.	V.	Keldri kort. L. sous-sols	Põnning. kort. L. dans les comb.	Kõlbmata L. inhabitable	Märk.—Inconnu		□ sild sajene □	Märk. Inconnu
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
1	21162	68,4	101.651,235	23	38,1	11189	7492	308	79	4	1343	690	57	—	819	4379,19	52	
2	4729	15,3	42137,323	20	15,8	2675	1605	132	33	2	224	47	10	—	245	2799,42	3	
3	2180	7,0	32760,212	2	12,3	1135	865	103	20	4	27	22	4	—	78	1410,58	1	
4	1083	3,5	23323,53	1	8,8	545	446	65	15	1	5	4	1	—	40	1648,56	—	
5	760	2,5	20797,9	3	7,8	353	325	58	14	2	6	1	1	—	23	982,15	—	
6	517	1,7	17183,55	1	6,4	232	215	50	12	2	—	4	—	—	17	845,18	—	
7	278	0,9	13052,575	—	4,9	106	108	43	16	4	—	—	—	—	8	389,94	—	
8	112	—	7978,2	—	3,0	44	49	16	2	1	—	—	—	—	5	348	—	
9	52	—	2755,8	1	1,0	23	15	8	2	—	—	—	—	—	1	—	1	
10	28	—	1696,49	—	0,6	10	17	—	—	—	—	—	—	—	3	190,25	1	
11	16	—	1049,75	1	0,4	8	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
12	8	—	666,59	—	0,3	4	3	—	1	—	—	—	—	—	3	229	—	
13	4	—	452	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
14	3	—	362	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
15	5	—	581,3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
17	1	0,7	149,5	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
20	1	—	107	—	0,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kokku	30939	100	266704,955	52	100	16327	11150	788	194	20	1605	768	73	—	1242	13222,27	58	
%	100	—	—	—	—	52,79	36,06	2,55	0,68	0,06	5,19	2,48	0,24	—	61,70	—	—	
Märk.	245	—	—	245	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	245	—	—	
Üldse Total	31,184	—	—	297	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Märkus: I ja II korral on 10 korterid, neist: 1 — 2 toaline; 1 — 4 toaline; 1 — 6 toal.
II ja III korral on 3 korterid, neist: 1 — 9 toaline; 1 — 7 toaline; 1 — 10 toal.

KORDADE JA KASUTAMISWIISI JÄREL.

chambres dans les différents étages.

muudeks otstarbeteks elumajades.

affectés à différents usages

Üldse — Total

Töötoad Ateliers				Muud ruumid l. aff. à d'autres us.			Kokku — Total				Üldse — Total						
Arv Nombre	Põrandap. Superficie			Arv Nombre	Põrandap. Superficie			Arv Nombre	%	Põrandap. Superficie			Arv Nombre	%	Põrandapind Superficie		
	□ stüüd sajäne	□	Märr. Inconnu		□ stüüd sajäne	□	Märr. Inconnu			□ stüüd sajäne	□	Märr. Inconnu			□ stüüd sajäne	□	Märr. Inconnu
19	20	21		22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32			
197	1135,48	21		137	1267,96	63	1153	57,9	6782,63	135	22315	67,8	108.433,865	159			
57	623,80	—		60	1127,39	2	362	18,2	4550,61	5	5091	15,4	46.687,933	25			
20	272,51	—		51	1055,545	5	149	7,5	2738,63	6	2329	7,1	35.498,842	8			
6	798,15	1		33	1223,95	—	81	4,1	3665,66	1	1164	3,5	26.989,19	2			
8	215	—		26	843,52	2	55	2,8	2040,67	2	815	2,5	22.838,57	5			
3	141	1		22	963,14	—	42	2,1	1949,32	1	559	1,7	19.132,87	2			
3	100	1		17	844	—	28	1,4	1333,94	1	306	0,9	14.386,515	1			
2	43	1		19	2261,37	—	26	1,3	2652,37	1	138	0,4	10.630,57	1			
1	112	—		32	1778,3	11	34	1,7	1890,30	12	86	0,3	4.646,10	13			
—	—	—		12	1263,37	1	15	0,7	1453,62	2	43	0,1	3150,11	2			
—	—	—		8	597,8	—	8	0,4	597,80	—	24	0,1	1647,55	1			
—	—	—		4	473,09	—	7	0,3	702,09	—	15	0,1	1368,68	—			
—	—	—		4	510,7	—	4	—	510,70	—	8	—	962,7	—			
—	—	—		2	135,9	—	2	—	135,90	—	5	—	497,9	—			
—	—	—		5	587	1	5	—	587,00	1	10	—	1168,3	1			
—	—	—		4	387,78	—	4	—	387,78	—	4	—	387,78	—			
—	—	—		2	271	—	2	—	271,00	—	3	—	420,50	—			
—	—	—		2	273,4	—	2	—	273,40	—	2	—	273,4	—			
—	—	—		3	304,92	—	3	—	304,92	—	3	—	304,92	—			
—	—	—		1	290	—	1	1,6	290,00	—	2	0,1	397	—			
—	—	—		1	206	—	1	—	206,00	—	1	—	206	—			
—	—	—		1	243	—	1	—	243,00	—	1	—	243	—			
—	—	—		1	350	—	1	—	350,00	—	1	—	350	—			
—	—	—		1	182,93	—	1	—	182,93	—	1	—	182,93	—			
—	—	—		4	1093,9	1	4	—	1093,90	1	4	—	1093,9	1			
—	—	—		1	652,95	—	1	—	652,95	—	1	—	652,95	—			
—	—	—		1	638	—	1	—	638,00	—	1	—	638	—			
297	3435,94	25		454	19826,915	86	1993	100	36485,12	169	32932	100	103190,075	221			
14,75				23,55			100										
				20		20	20			20	265			265			
				474		106	2013			189	33197			486			

3 — 9 toali; 1 — 11 toali; 1 — 14 toali; 1 — 15 toali; 1 — 20 toali.

III ja IV korral on 1 korter 6 toaline.

RAHVAARV EESTI VABARIIGI LINNADES JA TEMA LIIKUMINE 1921 a. TEISEL POOLEL.

*Nombre et mouvement de la population dans les villes de l'Esthonje
(1 Juillet 1921 — 1 janvier 1922).*

Demograafiliste andmete kogumise aladest on meil senini rahvaarvu mehaanilise liikumise teadete kogumine Eesti linnades kõige rohkem välja arenenud. Sel statistika alal sai 1. jaan. ju pool aastat seljataha — aeg, väga pikk meie iseseisva statistika ajaloos.

Andmete kogumine on täiesti administratiivne: materjaaliks saavad pruugitud linnade aadresslaudade andmed. Kui niisugused, kannatavad nad hariikkude administratiiv-andmete puuduste all. Nad ei peegelda absoluut rahvaarvu ühelgi kindlal momendil, vaid on ikkagi teatud ligikaudsusuga ja pea alati veidi vähemad, kui faktiline elanikke arv. Kuid praktiliseks otstarbeks ja üldsete tendentside kindlaksmääramiseks meie linnade arenemiskäigus on kogutavad andmed ju täiesti kõlblikuks saanud.

Kuna lähemal ajal Eesti linnade demograafilise arenemiskäigu üle pikem töö kavatsusel on, seavad alljärgnevad read enda eesmärgiks ainult kõige üldsemaid ilmuvusi linnade rahvaarvu liikumises 1921 a. teisel poolel alla kriipsutada, et etteodavate tabelite numbrite-ridadele veidi eelvalgustust anda.

Üldine elanikkude arv Eesti Vabariigi linnades oli 1921 a. 1. juuliks 268.925. 1. jaanuariks 1922 oli ta 284.665. Matemaatiliselt võttes, saaks me juurekasvu 15.740 elanikku võrra, mis 5,9% oleks. Faktiliselt aga ei tule juurekasvu nii suureks lugeda, sest esimesed poolaasta kuud olid selles mõttes anormaalised — need olid suvitusküüd ja veel juulikuus tundus tendents linnadest ajutiselt väljasõidu poole. Järgnevil kuudel tuli suvitajate tagasisõit ja kooliõpilaste linnakolimine, mis elanikkude arvu teatud tasakaalu viis — uute elanikkude juuretulek oli kaunis väheldane. Ja ainult viimastel kuudel märgatav suurenemine oleks faktiline juurekasv.

Järgnevalt pole meie linnade suurenemises 1921 a. väga tormavat tempot märgata.

Üksikute kuude järel vaatluse all oleval ajajärgul kujunesid muutused järgmiselt:

	suurenemine	vähene mine
Juulis	—	2.901
Augustis	1.215	—
Septembris	9.128	—
Oktoobris	4.010	—
Novembris	3.679	—
Detsembris	609	—
Kokku	18.641	2.901

Absoluut suurenemine 15.740.

See suurenemine sündis pea ühetasaselt ära jaotult üksikute linnade vahel nii et linnade võrdlev suurus õige vähe muutus.

Vabariigi linnade võrdlev suurus oli:

	absoluut arvudes		prots.	
	1. VII. 21.	1. I. 22.	1. VII. 21.	1. I. 22.
Tallinn	110.814	120 179	41,2	42,2
Tartu	50 083	53.756	18,6	18,9
Narva	27 024	26,124	10,1	9,2
Pärnu	18.574	19 482	6,9	6,8
Viljandi	16.929	18.104	6,3	6,4
Valga	14 538	15 444	5,4	5,4
Rakvere	9.292	9.621	3,5	3,4
Võru	5.614	6.094	2,1	2,2
Haapsalu	5.130	4.553	1,9	1,6
Kuresaare	4 687	4.523	1,7	1,6
Paide	3.005	3.135	1,1	1,1
Petseri	2.155	2.370	0,8	0,8
Baltiski	1.080	1.180	0,4	0,4
	268.925	284.665	100	100

Pealinn, see meie koloss, kus 41,2% kõigist linnaelanikkudest elasid, ei püsinud mitte ainult oma kohal, vaid sai võrdlevaltki terve 1% võrra suuremaks, olgugi, et ka teised linnad kasvasid. Vähemaks jäid ainult Narva, Kuresaare ja Haapsalu — suvituslinnad.

Nii on meie linnade elus selle poolaasta jooksul üldtendentsina püsinud rahvaarvu kasvamine, jõudsam pealinnas, kui mujal.

Praeguse aja olud, millest iseäranis mõjuvad suurtööstuse aeglane laienemine ja korterikriis, ei lase meie juures veel tungi linnadesse väga suureks minna — veel jääme me võrreldes Lääne-Euroopaga taha — meie linnaelanikkude arv, võrreldes rahva üldarvuga, oli 1. jaan. 1922 22,8% (pruugime traditsiooniliseks saanud rahvaarvu 1.250.000).

II.

Tundemärgid, mis kogutavas materjaalis elanikkude koosseisu karakteriseerimiseks leiduvad, on sugu, vanadus ja rahvus.

Sugude suhtelises vahekorras leiame me Eesti linnades praeguse aja sugude vahekorra üldnähtuse: nii üldarvus, kui ka üksikute linnade järele, väljaarvatud Viljandi, on meil täieline naiste ülekaal. Kokku oli:

	I. VII. 21.	I. I. 22
	prots.	prots.
mehi	46,3	46,2
naisi	53,7	53,8

Üksikute linnade järel on see ülekaal veelgi suurem, kuni 62,3 prots. Haapsalus ja 58,3 prots. Kuresaares (1. jaan. 1922 59,2 ja 57,4 prots.) Viljandi on ainukene linn, kus mehed tähtsuseta ülekaalus on: 50,2 prots. ja 50,5 prots.

Nii on see meie linnade pea alaliselt olnud, ainult Tallinna rahvaarvus olid mineva aastasaja viimsil aastatel ja ilmasõja esimestel aastail lahkuminekul — siis tundus meeste ülekaal, sarnastades Tallinnat Vene pealinnadega, kus ka sarnane ilmuvus end tunda andis.

Huvitav on tähele panna, et sugude vahekord eestlaste juures siiski kõige rohkem tasakaalus on, kuna teiste linnades asuvate rahvuste seas naiste ülekaal märksa suurem on. Nii on naisi prots.:

	I. VII. 21.	I. I. 22.
	prots.	prots.
Eestlastest	53,7	53,8
Venelastest	55,7	55,9
Sakslastest	59,0	58,8
Lätlastest	58,0	58,0
Muist. rahvustest	55,4	55,3
Keskmiselt	53,7	53,8

Vanaduse järel võimalikud andmed elanikke kolme gruppi jaotamist, suurem detailiseerimine pole kahjuks võimaldud. Nende gruppide järel oli meil:

	I. VII. 21.	I. I. 22.
	prots.	prots.
kuni 14 aastani	19,3	19,5
14 21 „	16,6	17,5
üle 21 „	64,1	62,6

On märgata, et rahvaarvu suurenemisega koos käis tema vanaduslike koosseisu muutumine — juurekasv sündis peaaesjalikult nooremate gruppide arvel, kuna vanemad võrdlemisi vähemaks jäid. See ilmuvus oli märgata nii meeste, kui ka naiste juures, meeste juures, siiski intensiivsemalt.

Võrdlemisi kõige rohkem elanikke kuni 14 a. oli I. I. 1922 Petseris — 25,3 prots., kuna kõige vähem neid Viljandis oli — 13,4 prots. Kõige rohkem täisealisi

oli Valgas (67,9 prots.) ja Tartus (67,8). Tallinna andmed hoiavad kesk- arvu ligi.

Rahvuste järel jaotus pakub praegusel silmapilgul, kuna vähemusrah- vuste probleem jälle päevahuviseid on puutunud, teatud praktilist huvi. Olevate andmete järel oli:

	1. VII. 21.	1. I. 22.		1. VII. 21.	1. I. 22.
Eestlasi	83,2	83,3	Lätlasi	2,4	2,3
Venelasi	6,2	6,0	Muid	2,8	2,9
Sakslasi	5,4	5,5			

Nagu näha, on meie linnades rahvusline koosseis enam-vähem kindel — pooleaastane rahvaarvu suurenemine ei toonud üksikute rahvuste arvulisse va- hekorda suuremaid muutusi ja suurenemine sündis pea ühetasaselt. Eestlaste võrdlev arv suurenes ainult 0,1 prots. võrra. Niisamasugused tähtsuseta muu- tused on ka teiste rahvustega sündinud.

Kõige suuremas võrdlevas enamuses olid eestlased 1. I. 22 Viljandis, kus nende arv 96,2 prots. ulatas, ja Rakveres — 95,6 prots. Venelasi oli võrdlemisi kõige rohkem Petseris, kus neid 68,2 prots. oli. Muidugi on siin setudega te- gemist. Sakslasi oli kõige rohkem — 8,0 prots. Tallinnas, ja lätlasi — 25,8 prots. Valgas.

Järgnevad tabelid on airult peakokkuvõtted vastavast materjaalist. Täie- likumad ja enam detailiseeritud tabelid, mida siia paigutada ruum ei luba, ilmuvad edaspidi eraldi kavatsetava statistilise põhiväljaande „Eesti Statistika“ rahvaliidumise seerias.

R. T—s.

NOMBRE ET MOUVEMENT DE LA POPULATION DANS LES VILLES DE L'ESTHONIE DU 1 JUILLET AU 1 JANVIER.

Les villes de l'Esthonie sont au nombre de treize, offrant un total d'ha- bitants qui pour le 1 juillet se chiffrait par 268.925, dont 46,3% du sexe masculin et 53,7% du sexe féminin.

A la date du 1 janvier 1922 la population avait augmenté de 15.740 indi- vidus, atteignant ainsi le chiffre de 284.665. La population des villes constitue donc 22,8% de la population de l'Esthonie entière.

La ville la plus populeuse de l'Esthonie est Tallinn, dont les 120,179 habi- tants constituent 42,2% de la population urbaine du pays.

Par nationalités la population se répartit comme suit:

Esthoniens	83,3 %	Lettons	2,3 %
Russes	6,0 „	divers	2,9 „
Allemands	5,5 „		

Les tableaux ayant trait au mouvement de la population sont données en abrégé. Les données complètes seront publiées dans l'édition de la „Statis- tique de l'Esthonie“, dans une série „Mouvement de la population“.

Tab. 1. EESTI LINNADE ELANIKUD VANADUSE JÄREL 1. JUULIL 1921 a.
 Population des villes de l'Esthonie au 1 juillet 1921 selon l'âge.

LINNAD Villes	Üldarv Nombre total		N e i s t Dont l'âge											
	Les deux sexes		Kuni 14 a. Jusqu'au 14 an.				14—21 a.				üle 21 a. plus que 21 an.			
			Neist		Neist		Neist		Neist		Total		Total	
	Kokku	Mehi Hommes	M. H.	N. F.	M. H.	N. F.	M. H.	N. F.	M. H.	N. F.	Kokku	Total	M. H.	N. F.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Tallinn .	110814	54032	56782	21000	10581	10419	18790	7702	11088	71024	35749	35275		
Tartu . .	50083	21662	28421	8588	4523	4065	6394	3296	3098	35101	13843	21258		
Narva . .	27024	11793	15231	6081	2996	3085	3259	1292	1967	17684	7505	10179		
Pärnu . .	18574	8587	9987	4311	2204	2107	2347	977	1370	11916	5406	6510		
Viljandi .	16929	8495	8434	2241	914	1327	8078	3385	4693	6610	4196	2414		
Valga . .	14538	6661	7877	2944	1386	1558	1296	611	685	10298	4664	5634		
Rakvere .	9292	4011	5281	1767	892	875	1658	589	1069	5867	2530	3337		
Võru . .	5614	2516	3098	1368	658	710	896	402	494	3350	1456	1894		
Haapsalu	5130	1937	3193	1043	493	550	638	272	366	3449	1172	2277		
Kuresaare	4687	1954	2733	1005	548	457	511	166	345	3171	1240	1931		
Paide . .	3005	1299	1706	667	334	333	402	154	248	1936	811	1125		
Petseri .	2155	1036	1119	583	288	295	279	123	156	1293	625	668		
Baltiski .	1080	506	574	261	141	120	150	79	71	669	286	383		
Kokku Total	268925	124489	144436	51859	25958	25901	44698	19048	25650	172368	79483	92885		

PROTSENTLISED SUHTARVÜID. Pourcentages.

Tallinn .	41,2	43,4	39,3	19,0	19,6	18,3	16,9	14,3	19,5	64,1	66,1	62,2
Tartu .	18,6	17,4	19,7	17,1	20,9	14,3	12,8	15,2	10,9	70,1	63,9	74,8
Narva .	10,1	9,5	10,5	22,5	25,4	20,3	12,1	11,0	12,9	65,4	63,6	66,8
Pärnu .	6,9	6,9	6,9	23,2	25,7	21,1	12,6	11,4	13,7	64,2	62,9	65,2
Viljandi .	6,3	6,8	5,8	13,2	10,8	15,8	47,7	39,8	55,6	39,1	49,4	28,6
Valga .	5,4	5,4	5,5	20,3	20,8	19,8	8,9	9,2	8,7	70,8	70,0	71,5
Rakvere .	3,5	3,2	3,6	19,0	22,2	16,6	17,8	14,7	20,2	63,2	63,1	63,2
Võru .	2,1	2,0	2,2	24,4	26,2	23,0	16,0	16,0	15,9	59,6	57,8	61,1
Haapsalu	1,9	1,6	2,2	20,3	25,5	17,2	12,4	14,0	11,5	67,3	60,5	71,3
Kuressaare	1,7	1,6	1,9	21,4	28,0	16,7	10,9	8,5	12,6	67,7	63,5	70,7
Paide .	1,1	1,0	1,2	22,2	25,7	19,5	13,4	11,9	14,5	64,4	62,4	66,0
Petseri .	0,8	0,8	0,8	27,1	27,8	26,4	12,9	11,9	13,9	60,0	60,3	59,7
Baltiski .	0,4	0,4	0,4	24,2	27,9	20,9	13,9	15,6	12,4	61,9	56,5	66,7
Kokku Total	100	100	100	19,3	20,9	17,9	16,6	15,3	17,8	64,1	63,8	64,3

Tab. 2. EESTI LINNADE ELANIKUD RAHVUSE JÄRFL 1. JUULIL 1921 a.
Population des villes de l'Esthonie au 1. juillet 1921 selon les nationalités.

LINNAD Villes	Üldarv Nombre total		N e i s t												Muud rahv. Les autres n.			
			Eestlased Esthoniens			Venelased Russes			Sakslased Allemands			Lätlased Lettoniens						
	Kokk Total	N e i s t		Kokk Total	N e i s t		Kokk Total	N e i s t		Kokk Total	N e i s t		Kokk Total	Kokk Total				
		M.	H.		M.	N.		M.	N.		M.	N.			M.	N.		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Tallinn .	110814	54032	56782	94554	47106	47448	2981	1156	1825	8871	3921	4950	1663	704	959	2745	1145	1600
Tartu .	50083	21662	28421	42270	18439	23831	2308	1028	1280	3416	1204	2212	418	170	248	1671	821	850
Narva .	27024	11793	15231	18061	7638	10423	8063	3736	4327	193	96	97	63	22	41	644	301	343
Pärnu .	18574	8587	9987	16884	7849	9035	393	195	198	748	278	470	155	72	83	394	193	201
Viljandi .	16929	8495	8434	16664	8369	8295	44	16	28	53	25	28	12	5	7	156	80	76
Valga .	14538	6661	7877	8832	4253	4579	587	248	339	184	90	94	3994	1675	2319	941	395	546
Rakvere .	9292	4011	5281	8897	3829	5068	214	98	116	19	9	10	3	1	2	159	74	85
Võru .	5614	2516	3098	5163	2307	2856	87	48	39	165	75	90	26	12	14	173	74	99
Kuresaare	4687	1954	2733	3920	1662	2258	139	57	82	415	129	286	40	21	19	173	85	88
Haapsalu	5130	1937	3193	4175	1596	2579	247	100	147	282	69	213	45	16	29	381	156	225
Paide .	3005	1299	1706	2740	1202	1538	69	31	38	165	52	113	9	5	4	22	9	13
Petseri .	2155	1036	1119	577	320	257	1524	690	834	3	1	2	33	19	14	18	6	12
Baltiski .	1080	506	574	961	459	502	17	9	8	8	4	4	4	1	3	90	33	57
Kokku Total	268925	124489	144436	223698	105029	118669	16673	7412	9261	14522	5953	8569	6465	2723	3742	7567	3372	4195

PROTSENTLISED SUHTARVÜD. Pourcentages.

Tallinn .	41,2	43,4	39,3	85,3	87,2	83,6	2,7	2,1	3,2	8,0	7,3	8,7	1,5	1,3	1,7	2,5	2,1	2,8
Tartu .	18,6	17,4	19,7	84,4	85,1	83,8	4,6	4,7	4,5	6,8	5,6	7,8	0,8	0,8	0,9	3,4	3,8	3,0
Narva .	10,1	9,5	10,5	66,8	64,8	68,8	29,9	31,7	28,4	0,7	0,8	0,6	0,2	0,2	0,3	2,4	2,5	2,3
Pärnu .	6,9	6,9	6,9	90,9	91,4	90,5	2,1	2,3	2,0	4,1	3,2	4,7	0,8	0,8	0,8	2,1	2,3	2,0
Viljandi .	6,3	6,8	5,8	98,4	98,5	98,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,9	0,9	0,9
Valga .	5,4	5,4	5,5	60,7	63,8	58,1	4,0	3,7	4,3	1,3	1,4	1,2	27,5	25,1	29,5	6,5	6,0	6,9
Rakvere .	3,5	3,2	3,6	95,7	95,5	95,9	2,3	2,3	2,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	1,7	1,9	1,6
Võru .	2,1	2,0	2,2	91,9	91,7	92,2	1,5	1,9	1,3	2,8	3,0	2,9	0,5	0,5	0,4	3,3	2,9	3,2
Kuresaare	1,7	1,6	1,9	83,6	85,1	82,6	3,0	2,9	3,0	8,9	6,6	10,5	0,8	1,1	0,7	3,7	4,3	3,2
Haapsalu	1,9	1,6	2,2	81,4	82,4	80,7	4,8	5,2	4,6	5,5	3,6	6,7	0,9	0,8	0,9	7,4	8,0	7,1
Paide .	1,1	1,0	1,2	91,2	92,5	90,1	2,3	2,4	2,2	5,5	4,0	6,6	0,3	0,4	0,2	0,7	0,7	0,8
Petseri .	0,8	0,8	0,8	26,8	30,9	22,9	70,7	66,6	74,5	0,1	0,1	0,2	1,5	1,8	1,3	0,9	0,6	1,1
Baltiski .	0,4	0,4	0,4	89,0	90,7	87,5	1,6	1,8	1,4	0,7	0,8	0,7	0,4	0,2	0,5	8,3	6,5	9,9
Kokku .	100	100	100	83,2	84,3	82,2	6,2	6,0	6,4	5,4	4,8	5,9	2,4	2,2	2,6	2,8	2,7	2,9

Tab. 3. EESTI LINNADE ELANIKUD VANADUSE JÄREL 1. JAANUARIL 1922 a.
 Population dans les villes de l'Esthonie au 1 janv. 1922 selon l'âge.

LINNAD Villes	Üldarv Nombre total											
	Kuni 14 a. jusqu'au 14 a.			14 — 21 a.			Üle 21 a. plus que 21 a.			Dont l'âge		
	Kokku Total	Neist M. H. N. F.		Kokku Total	Neist M. H. N. F.		Kokku Total	Neist M. H. N. F.		Kokku Total	Neist M. H. N. F.	
		Meest M.	Naist. F.		Meest M.	Naist. F.		Meest M.	Naist. F.		Meest M.	Naist. F.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Tallinn .	120179	57620	62559	22719	11388	11331	21118	8602	12516	76342	37630	38712
Tartu .	53756	23330	30426	9430	4863	4567	7905	3923	3982	36421	14544	21877
Narva .	26124	11494	14630	6274	3074	3200	3567	1525	2042	16283	6895	9388
Pärnu .	19482	9044	10438	4602	2364	2238	2726	1152	1574	12154	5528	6626
Viljandi .	18104	9143	8961	2427	999	1428	8542	3624	4918	7135	4520	2615
Valga .	15444	7033	8411	3344	1581	1763	1606	750	856	10494	4702	5792
Rakvere .	9621	4078	5543	1781	879	902	1958	660	1298	5882	2539	3343
Võru .	6094	2769	3325	1481	711	770	1065	492	573	3548	1566	1982
Haapsalu	4553	1859	2694	957	452	505	727	340	387	2869	1067	1802
Kuresaare	4623	1968	2655	1046	591	455	596	226	370	2981	1151	1830
Paide .	3135	1326	1809	714	356	358	530	188	342	1891	782	1109
Petseri .	2370	1146	1224	599	303	296	362	160	202	1409	683	726
Baltiski .	1180	596	584	286	158	128	163	86	77	731	352	379
Kokku Total	284665	131406	153259	55660	27719	27941	50865	21728	29137	178140	81959	96181

Pourcentages.

PROTSENTLISED SUHTARWUUD.

Tallinn .	42,2	43,8	40,8	18,9	19,8	18,1	17,6	15,0	20,0	63,5	65,2	61,9
Tartu . .	18,9	17,8	19,8	17,5	20,9	15,0	14,7	16,8	13,1	67,8	62,3	71,9
Narva . .	9,2	8,7	9,6	24,0	26,7	21,9	13,7	13,3	13,9	62,3	60,0	64,2
Pärnu . .	6,8	6,9	6,8	23,6	26,2	21,4	14,0	12,7	15,1	62,4	61,1	63,5
Viljandi .	6,4	6,9	5,8	13,4	10,9	15,9	47,2	39,6	54,9	39,4	49,5	29,2
Valga . .	5,4	5,4	5,5	21,7	22,5	21,0	10,4	10,7	10,2	67,9	66,8	68,8
Rakvere .	3,4	3,1	3,6	18,5	21,7	16,3	20,4	16,3	23,4	61,1	62,0	60,3
Võru . .	2,2	2,1	2,2	24,3	25,7	23,2	17,5	17,8	17,2	58,2	56,5	59,6
Haapsalu	1,6	1,4	1,8	21,0	24,3	18,7	16,0	18,3	14,4	63,3	57,4	66,9
Kureaare	1,6	1,5	1,7	22,6	30,0	17,2	12,9	11,5	13,9	64,5	58,5	68,9
Paide . .	1,1	1,0	1,2	22,8	26,8	19,8	16,9	14,2	18,9	60,3	59,0	61,3
Petseri .	0,8	0,9	0,8	25,3	26,4	24,2	15,3	14,0	16,5	59,4	59,6	59,3
Baltiski .	0,4	0,5	0,4	24,3	26,5	21,8	13,8	14,5	13,2	61,9	59,0	65,0
Kokku Total	100	100	100	19,5	21,1	18,2	17,9	16,5	19,0	62,6	62,4	62,8

Tab. 4. EESTI LINNADE ELANIKUD RAHVUSE JÄREL 1. JAANUARIL 1922 a.
 Population des villes de l'Esthonie au 1 janv. 1922 selon les nationalités.

LINNAD Villes	N e i s t D o n t																	
	Üldarv Nombre total			Eestlased Esthoniens			Venelased Russes			Sakslased Allemands			Lätlased Lettoniens			Muud rahv. Les autres n.		
	Neist		Total Kokku	Neist		Total Kokku	Neist		Total Kokku	Neist		Total Kokku	Neist		Total Kokku	Neist		Total Kokku
	M.	H. N. F.		M.	N.		M.	N.		M.	N.		M.	N.		M.	N.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Tallinn	120179	57620	62559	101904	50025	51879	3722	1439	2283	9628	4148	5480	1706	707	999	3219	1301	1918
Tartu	53756	23330	30426	45391	19849	25542	2422	1060	1362	3715	1357	2358	430	178	252	1798	886	912
Narva	26124	11494	14630	17501	7499	10002	7364	3383	3981	315	154	161	90	43	47	854	415	439
Pärnu	19482	9044	10438	17749	8300	9449	402	196	206	768	288	480	166	73	93	397	187	210
Vijjandi	18104	9143	8961	17407	8738	8669	237	133	104	262	169	93	17	7	10	181	96	85
Valga	15444	7033	8411	9747	4627	5120	583	248	335	203	92	111	3989	1677	2312	922	389	533
Rakvere	9621	4078	5543	9204	3881	5323	227	109	118	30	13	17	9	3	6	151	72	79
Võru	6094	2769	3325	5614	2540	3074	92	52	40	168	79	89	34	16	18	186	82	104
Haapsalu	4553	1859	2694	3964	1623	2341	159	77	82	174	46	128	25	4	21	231	109	122
Kuresaare	4623	1968	2655	3997	1724	2273	114	47	67	358	112	246	30	14	16	124	71	53
Paide	3135	1326	1809	2876	1229	1647	72	31	41	157	50	107	7	5	2	23	11	12
Petseri	2370	1146	1224	696	399	297	1616	720	896	3	1	2	36	21	15	19	5	14
Baltiski	1180	596	584	1071	544	527	24	16	8	6	3	3	4	1	3	75	32	43
Kokku Total	284665	131406	153259	237121	110978	126143	17034	7511	9523	15787	6512	9275	6543	2749	3794	8180	3656	4524

PROTSENTLISED SUHTARVUUD. Pourcentages.

Tallinn .	42,2	43,8	40,8	84,8	86,8	82,9	3,1	2,4	3,6	8,0	7,2	8,7	1,4	1,2	1,6	2,8	2,4	3,1
Tartu . .	18,9	17,8	19,8	84,4	85,2	83,9	4,5	4,4	4,5	6,9	5,8	7,8	0,8	0,8	0,8	3,4	3,8	3,0
Narva . .	9,2	8,7	9,6	67,0	65,3	68,4	28,2	29,4	27,2	1,2	1,3	1,1	0,3	0,4	0,3	3,3	3,6	3,0
Pärnu . .	6,8	6,9	6,8	91,1	91,8	90,5	2,1	2,2	2,0	3,9	3,2	4,6	0,9	0,8	0,9	2,0	2,0	2,0
Viljandi .	6,4	6,9	5,8	96,2	85,6	96,7	1,3	1,5	1,2	1,4	1,8	1,0	0,1	0,1	0,1	1,0	1,0	1,0
Valga . .	5,4	5,4	5,5	63,1	65,8	60,9	3,8	3,5	4,0	1,3	1,3	1,3	25,8	23,9	27,5	6,0	5,5	6,3
Rakvere .	3,4	3,1	3,6	95,6	95,2	96,0	2,4	2,7	2,1	0,3	0,3	0,3	0,1	0,0	0,1	1,6	1,8	1,5
Võru . .	2,2	2,1	2,2	92,1	91,7	92,4	1,5	1,8	1,2	2,7	2,8	2,8	0,6	0,8	0,5	3,1	2,9	3,1
Haapsalu	1,6	1,4	1,8	87,1	87,3	86,9	3,5	4,1	3,0	3,8	2,5	4,8	0,5	0,2	0,8	5,1	5,9	4,5
Kuressaare	1,6	1,5	1,7	86,5	87,6	85,6	2,5	2,4	2,5	7,7	5,7	9,3	0,6	0,7	0,6	2,7	3,6	2,0
Paide . .	1,1	1,0	1,2	91,7	92,7	91,0	2,3	2,3	2,3	5,0	3,8	5,9	0,2	0,4	0,1	0,7	0,8	0,7
Petseri .	0,8	0,9	0,8	29,4	34,8	24,3	68,2	62,8	73,2	0,1	0,1	0,2	1,5	1,9	1,2	0,8	0,4	1,1
Baltiski .	0,4	0,5	0,4	90,8	91,3	90,2	2,0	2,7	1,4	0,5	0,5	0,5	0,3	0,2	0,5	6,4	5,3	7,4
Kokku .	100	100	100	83,3	84,5	82,3	6,0	5,7	6,2	5,5	4,9	6,1	2,3	2,1	2,4	2,9	2,8	3,0

Tab. 5. ELANIKKUDE ARVU LIIKUMINE VANADUSE JÄRELE
1. JUULIST 1921 a. — 1. JAANUARINI 1922 a.

*Mouvement de la population dans les villes de l'Esthonie
1 juillet 1921 — 1 janvier 1922 (selon l'âge).*

KUUD Mois	Üldarv Nombre total			Neist Dont l'âge								
				Kuni 14 a. jusqu'au 14 a			14 — 21 a.			Üle 21 a. plus que 21 a.		
				Kokku	Neist		Kokku	Neist		Kokku	Neist	
	M. H.	N. F.	M. H.		N. F.	M. H.		N. F.	M. H.		N. F.	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

A. JUUREKASV. Accroissement.

VII Juuli	10555	5212	5343	1101	457	644	1561	643	918	7893	4112	3781
VIII August	11271	5629	5642	1306	639	667	1897	924	973	8068	4066	4002
IX September	19644	9518	10126	3471	1771	1700	6012	2939	3073	10161	4808	5353
X Oktoober	12598	6086	6512	1675	880	795	2622	1054	1568	8301	4152	4149
XI November	11669	5333	6336	1276	613	663	2507	932	1575	7886	3788	4098
XII Detsember	9233	4543	4690	943	459	484	1916	802	1114	6374	3282	3092
Kokku Total	74970	36321	38649	9772	4819	4953	16515	7294	9221	48683	24208	24475

B. VÄHENEMINE. Diminution.

VII Juuli	13456	6471	6985	1735	944	791	2524	1257	1267	9197	4270	4927
VIII August	10056	4896	5160	990	499	491	1539	649	890	7527	3748	3779
IX September	10516	5000	5516	1115	563	552	1921	802	1119	7480	3635	3845
X Oktoober	8588	4427	4161	710	363	347	1366	568	798	6512	3496	3016
XI November	7990	4107	3883	709	351	358	1333	559	774	5948	3197	2751
XII Detsember	8624	4504	4120	711	338	373	1665	779	886	6248	3387	2861
Kokku Total	59230	29405	29825	5970	3058	2912	10348	4614	5734	42912	21733	21179

Tab. 6. ELANIKKUDE ARVU LIIKUMINE RAHVUSE JÄRELE
JUULIST — DETSEMBRINI 1921 a.

*Mouvement de la population dans les villes de l'Esthonie
1 juillet — 1 janvier 1922 (selon les nationalités).*

KUUD Mois	Eestlased Esthoniens			Venelased Russes			Sakslased Allemands			Lätlased Lettoniens			Teis. rahv. Autr. nation.		
	Kokku	Neist		Kokku	Neist		Kokku	Neist		Kokku	Neist		Kokku	Neist	
		M. H.	N. F.		M. H.	N. F.		M. H.	N. F.		M. H.	N. F.		M. H.	N. F.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
A. JUUREKASV. Accroissement.															
VII Juuli . . .	8190	3951	4239	794	449	345	728	331	397	154	85	69	689	396	293
VIII August . . .	8697	4321	4376	1073	517	556	782	380	402	110	51	59	609	360	249
IX September . . .	15189	7358	7831	1810	900	910	1430	621	809	172	89	83	1043	550	493
X Oktoober . . .	9835	4701	5134	1398	694	704	648	287	361	128	56	72	589	348	241
XI November . . .	9411	4086	5325	1212	670	542	430	197	233	78	42	36	538	338	200
XII Detsember . . .	7252	3476	3776	1003	525	478	451	221	230	105	55	50	422	266	156
Kokku Total	58574	27893	30681	7290	3755	3535	4469	2037	2432	747	378	369	3890	2258	1632

B. VÄHENEMINE. Diminution.

VII Juuli . . .	10247	4841	5406	1898	956	942	615	292	323	147	72	75	549	310	239
VIII August . . .	7776	3701	4075	913	484	429	569	269	300	123	62	61	675	380	295
VX September . . .	7721	3615	4106	1167	560	607	777	366	411	126	61	65	725	398	327
X Oktoober . . .	6622	3296	3326	993	564	429	435	235	200	115	60	55	423	272	151
XI November . . .	6125	3025	3100	990	556	434	381	195	186	63	39	24	431	292	139
XII Detsember . . .	6658	3379	3279	968	536	432	428	207	221	95	58	37	475	324	151
Kokku Total	45149	21857	23292	6929	3656	3273	3205	1564	1641	669	352	317	3278	1976	1302

Tab. 7. ABSOLUUT JUUREKASV (VÄHENEMINE).

L'accroissement absolu.

	Kokku	Neist	
		M. H.	N. F.
Juuli. Juillet	— 2901	— 1259	— 1642
August. Août	+ 1215	+ 733	+ 482
September. Septembre	+ 9128	+ 4518	+ 4610
Oktoober. Octobre	+ 4010	+ 1659	+ 2351
November. Novembre	+ 3679	+ 1226	+ 2453
Detsember. Decembre	+ 609	+ 39	+ 570
1. Jaan. 1922 Au 1 janv. 1922	+ 15740	+ 6916	+ 8824

II. PÖLLUMAJANDUSE ALALT. (STATISTIQUE AGRICOLE).

PÖLLUPINNA SUURUS JA KASUTAMINE EESTIS.

(Kadastri ja 1920. a. põllumajanduslise zensuse andmete järel).

*Etendue et exploitation des terres labourables en Esthonie
(d'après les données du cadastre et du recensement agricole de l'année 1920.)*

1. PÖLLUPINNA SUURUS.

Eesti põllupinna suuruse kohta on senini kõige täielisemateks andmeteks kadastri andmed. Kadaster on tehtud Põhja-Eestis 1890. aastatel, ja Lõuna-Eestis 1904-14. Ei ole põhjusi oletada, et põllupind sest ajast vähemaks oleks jäänud, küll on ta aga laienenud, nii et allpool ettetoodud andmeid vähenduteks tuleb pidada.

Põllutöoministeriumi statistika osakonna poolt (1919 a.) kokkuvõetud kadastri andmete järele on Eesti maapind, peale linnade all oleva maa, 4.019.129 tiinu suur. Maapinnale on juure arvatud jõgede ja järvede veepind, peale Eestisse kuuluva Peipsi järve osa. Põllumaad on 938.074 tiinu, mis kogu pinnast 23,3% teeb.

Üksikute maakondade pinnad ja eriti põllupinnad on:

PÕHJA-EESTIS:

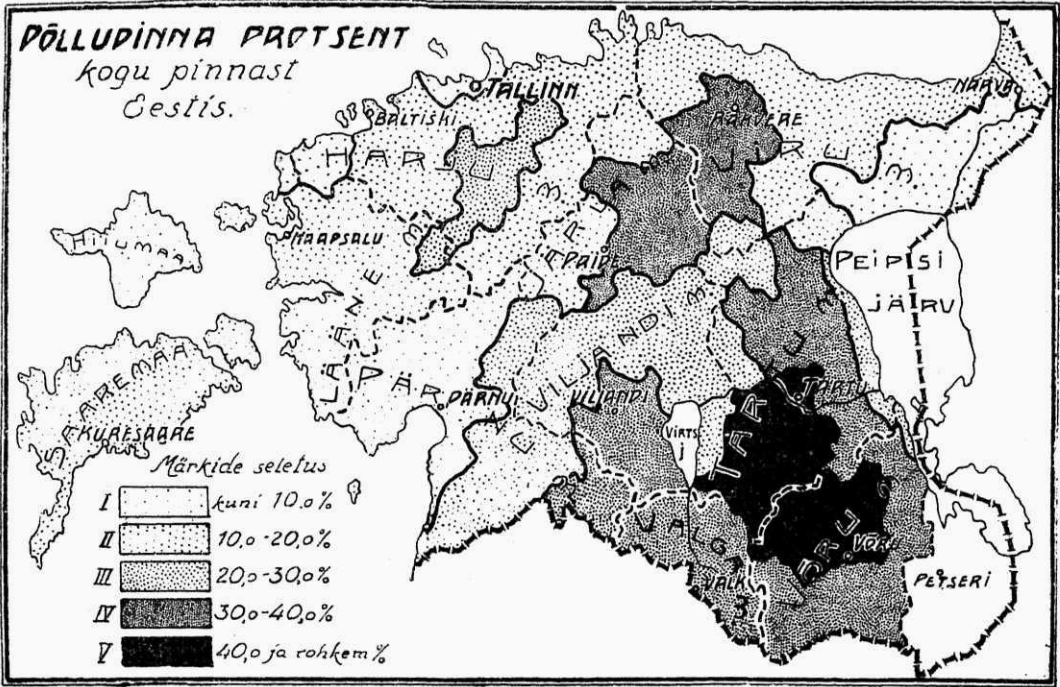
	Kogupind tiinudes	Põllupind tiinudes	Iga 100 tiinu kogu- pinna peale tuleb keskm. põllupinda
Viru maakond	594.321	109.831	18,5 tiinu.
Järvä "	271.307	70.064	25,8 "
Harju "	500.319	84.399	16,8 "
Lääne "	433.818	61.092	14,1 "
Saare "	248.540	36.242	14,6 "
Kokku P.-Eest.	2.048.305	361.628	17,7 "

LÕUNA-EESTIS:

Pärnu maak.	464.207	90.898	19,6 "
Viljandi "	355.908	89.332	25,1 "
Tartu "	531.975	172.033	32,3 "
Valga "	135.380	46.475	34,3 "
Võru "	329.737	120.711	36,6 "
Petseri "	153.617	56.997	37,1 "
Kokku L.-Eestis	1.970.824	576.446	29,2 tiinu.
Kokku Eestis	4.019.129	938.074	23,3 "

Järelikult on Lõuna-Eesti põllupinna suhtes Põhja-Eestist palju rikkam, vahe on keskmiselt 11,5%^o. Et siiski selgemat kujutust selle üle saada, kuidas põllupinna territoriaalne jaotus on, heidame pilgu kartogramm Nr. 1 peale.

Kartogr. 1. Terres labourables mises en valeur (% de la superficie).

Siin leiame, et põllupinda võrdlemisi kõige vähem on Hiiu saarel, siis Rikholdi, Võru, Vihterpalu, Harku ja Viimsi valdades ja Viru maakonna lõuna-ida poolses nurgas, kus asuvad Tudolinna, lisaku, Illuka, Mustajõe jne. vallad.

Neis kohtes ei leidu põllumaad mitte üle 10,0% kogu pinnast.

Edasi näeme kogu mereäärt südamaast erinema võrdlemisi vähese põllupinna %-ga. See maariba on Viru maakonna piires võrdlemisi kitsas, Vihula valla juurest keerab aga järsku alla lõuna sihis, läheb Paidest läbi Pärnu maakonda, jõuab Häädemeeste valla juures mere kaldale välja ning katab kogu läänepoolse Eesti pinna. Selle maa keskel paistab saarena välja valdade kogu, milledes põllupinna % siiski kõrgem on, kui ümberkaudsetes kohtes. Need on Raasiku, Peningi, Kuivajõe-Vladimiri, Ravila, Kohila, Juuru, Rapla, Kabala ja Haimre vallad. Üldiselt näeme, et lõuna-ida sihis põllupinna võrdlev protsent järjekindlalt suureneb, kuni ta Tartu ja Võru maakonna piirides kõige kõrgema ringkonnani põllupinna rohkuse suhtes jõuab.

Seda ringkonda ümbritseb loogataoliselt maa-ala, vaesem põllumaa poolest, ehk põllupinna % ka siin ikkagi 30% ja 40% vahel kõigub. Peipsi läänepoolisel kaldal asuvates valdades on põllupinna protsent ju 20—30% vahel. See 20—30% põllupinda sisaldav maa-ala katab ka suurema osa Viljandimaad ja tuleb Pärnu maakonna lõunapoolses osas Läti piirile välja.

Huvitav on tähele panna, et Rakvere ja Paide vahelises ümbruskonnas, mida piiravad maad, võrdlemisi vaesed põllupinna poolest, asub põllupinna suhtes rikas maa-ala. Väljaspool selle maa-ala piirisid on järsk põllupinna protsendi vähenemine.

See oleks lühidalt põllupinna territoriaalne ülevaade, nimelt selles mõttes, kui palju põllupinda kusagil leidub.

2. PÖLLUPINNA KASUTAMINE.

Nüüd tutvuneme sellega, kuidas põllupinda kusagil kasutatakse, s. o. missugune osa põllupinnast on külvi all, missuguseid kultuure külitakse ja missuguses proportsioonis. See võimaldab ka kaudselt tähele panna, missuguse süsteemi järele kusagil põllupinda üldiselt kasutatakse.

Materjaalina on meil kasutada kahe põllumajanduslise zensuse andmed—1919. ja 1920. a. Kuigi mõlema zensuse andmed küll puudulikud on, annavad nad siiski pea sarnase kultuuride proportsiooni, mis põhjust annab oletada, et nad ses suhtes tõelist olukorda õigelt valgustavad.

1920. a. zensuse järel, mida kui hilisemat, aluseks paneme, on Eesti põllupinnast:

Teravilja	}	talivilja 16,9 %
		suiivilja 34,0 „
		Kokku 50,9 „
Kaunvilja ja tatart		0,6 „
Juure- ja pabulvilja		7,6 „
Kiuvilja		2,2 „
Põlluheina		12,2 „
Muud vilja		1,9 „
		<hr/>
Kokku külvi all		75,4 %
Peale selle kesas		17,7 „
„ „ söötis		6,9 „
		<hr/>
Kokku		100,0 %

Järelikult 75,4 % kogu põllupinnast on külvi all, millest 50,9 % teravilja ja ülejäänud osa muu viljade arvele tuleb. 24,6 % kogu põllupinnast on kesas ja söötis põld.

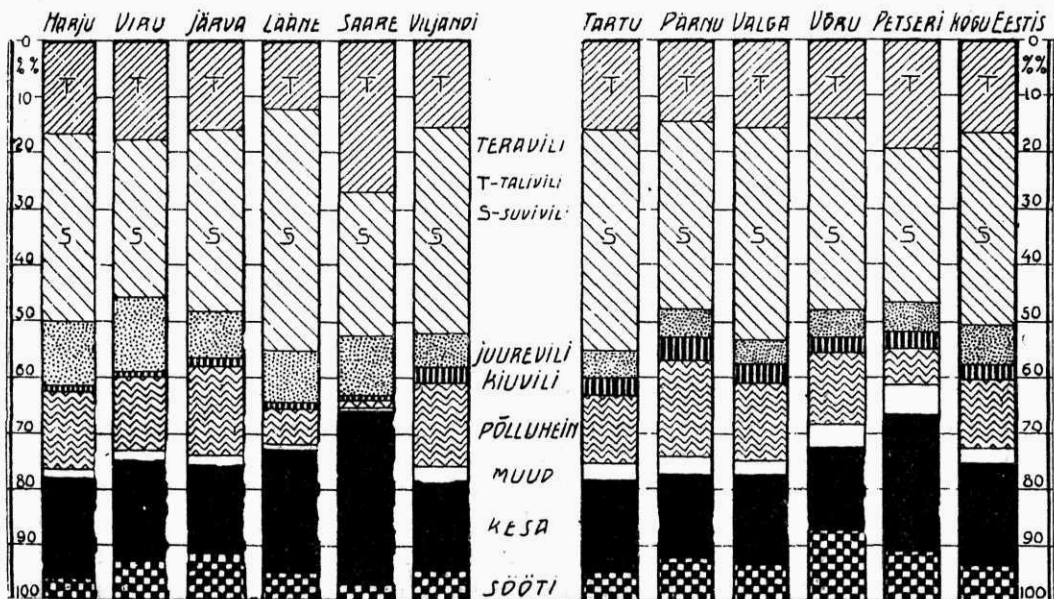
Põllupinna kasutamise üle maakondade järele annab kujutust järgmine tabel.
Iga 100 tiinu põllupinna peale tuleb keskmiselt: *)

Maakonnad	Teravilja			Kaun- vilja ja tatart	Juure- ja pabul- vilja	Kiu- vilja	Põllu- heina	Muud	Kokku külvi all	Kesa	Sööti	Kokku põldu
	Taliv- vilja	Sui- vilja	Kokku									
Harju . . .	16,8	33,2	50,0	0,3	11,5	0,8	13,4	1,4	77,4	17,5	5,1	100,0
Viru . . .	17,4	28,4	45,8	0,4	13,2	0,7	13,0	1,1	74,2	18,0	7,8	100,0
Järva . . .	15,9	32,7	48,6	0,3	8,2	1,3	15,9	1,4	75,7	15,6	8,7	100,0
Lääne . . .	22,1	32,9	55,0	0,3	9,2	1,1	6,4	0,6	72,6	21,7	5,7	100,0
Saare . . .	27,2	26,3	53,5	0,2	10,6	0,5	1,5	0,2	66,5	30,1	3,4	100,0
Viljandi . . .	15,5	37,1	52,6	0,5	5,9	3,1	14,6	2,0	78,7	16,1	5,2	100,0
Tartu . . .	16,0	39,4	55,4	0,6	5,1	3,0	11,9	2,2	78,2	16,5	5,3	100,0
Pärnu . . .	14,5	33,6	48,1	0,4	5,1	4,3	17,0	3,0	77,9	15,2	6,9	100,0
Valga . . .	15,6	37,9	53,5	1,3	4,3	3,6	13,9	1,1	77,7	16,0	6,3	100,0
Võru . . .	13,8	34,3	48,1	1,4	5,2	2,7	12,5	2,9	72,8	14,5	12,7	100,0
Petseri . . .	19,9	27,1	47,0	1,3	5,6	3,3	6,5	3,7	67,4	24,1	8,5	100,0
Kokku . . .	16,9	34,0	50,9	0,6	7,6	2,2	12,2	1,9	75,4	17,7	6,9	100,0

Piltlikult on põllupinna võrdlev jaotus diagrammil näidatud.

Diagr. 2. Põllupinna jaotus üksikutes maakondades.

Répartition des terres, mises en valeur, dans les arrondissements, en 0,0 0.

Need andmed võimaldavad kõige pealt üksikute maakondade järele tähele panna, missugune põllupinna osa on külvi all ja missugune osa kesas ning lihtsalt söötis.

*) Kesa ja talivilja proportsioonid, mis siin toodud, lähevad veidi lahku enim avaldatutest (v. näit. „Kesa väetamine ja taliviljade külvamine 1921.“), kuna seal avaldud andmed põllutöministeeriumi stat. osakonna kokkuvõtete järel olid, siin aga hilisemad väljarehkendused antud on, tehtud Stat. Keskbüroos, ühes parandustega.

Kesa täidab meil peasjalikult põlluviljakuse alalhoidmise ülesannet, teda jäetakse, suuremalt osalt, kultuuridest vabaks kogu suve, missuguse aja kestvusel teda vastavalt haritakse ja väetakse. Kesapinna suuruse järele võime teataval määral otsustada, missuguse süsteemi järele kusagil põllupinda kasutatakse.

Käesolevate andmete põhjal võime kesapinna kohta öelda, et Saaremaal kolmeväljaline põllukasutamise süsteem (kolmas osa põldu kesas) domineeriv on, Petseri maakonnas—neljaväljaline, Põhja-Eesti mannermaal—nelja- ja viieväljaline ja Lõuna-Eestis—kuueväljaline.

Iga aasta on kesas teatud järjekorras üks väli, ja mida suurem on kesapinna osa kogu põllupinnast, seda sagedamini kordub ühe ja sama välja kesasse jätmine. Kesapinna suuruse järele võime ka otsustada, missugusel määral kuskil põllupind ära kasutatakse. Mida suurem on kesapind, seda vähem tuleb pinda külvikorraliste kultuuride peale ja mida vähem osa kesas, seda intensiivsem, võib öelda, on põllu kasutamine. Kesapinna andmed näitavad, et kesapinna all võrdlemisi kõige rohkem on Saare-, Petseri- ja Läänemaal. Teistes maakondades on kesapinna % enam-vähem ühtlane, (kõige väiksem Võrumaal), mis näitab, et nendes ka põllukasutamine enam-vähem ühtlane on.

Toodud tabelist saime kujutuse kesapinna kohta, maakondade administratiiv jaotuste järele. Et näha, kuidas kesapinna territoriaalne jaotus loomulikult on välja kujunenud, heidame pilku kesapinna kartogrammile (v. kart. 3).

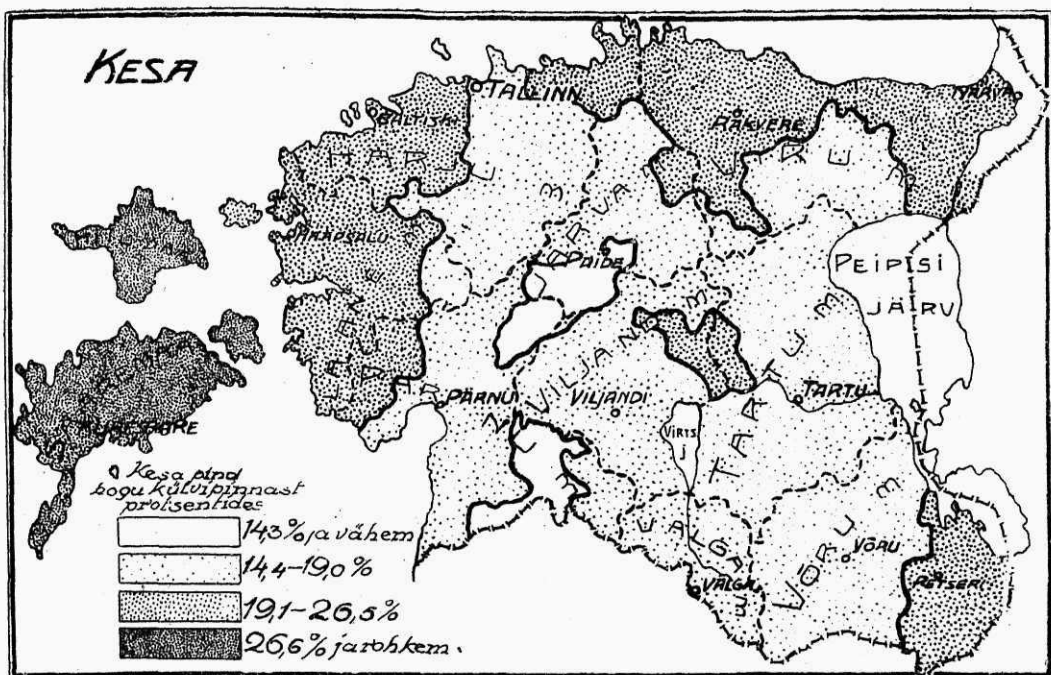
Esimesena huvitaks meid küsimus, kus leidub kesapinda kõige vähem? See ringkond algab Paide juures, võtab oma alla Mäo, Alliku, Särevere, Kärü, Uue-Vändra ja Vana-Vändra vallad, siis katkestatakse ta vahepeal II. ringkonda kuuluvate valdade poolt ja järgneb Suure-Kõpu, Heimthali, Vana-Kariste, Voltveti, Abja, Laatre, Jäärja ja Talli valdades. Siin ei kerki kesapinna protsent mitte üle 14,3 %. Teine ringkond, kus kesapinda juba rohkemal arvul leidub, nimelt 14,4 kuni 19,0 %, on oma ulatuse poolest kõige suurem. Järgmisesse ringkonda kesapinna rohkuse poolest kuuluvad mereäär ja Petserimaa. Kesapinna % kõigub siin 19,1 ja 26,5 % vahel. Viimaks, kõige rikkamad kesa poolest on saared, kus veel tänini on püsima jäänud kolmeväljaline, Eesti kohta kõige ekstensiivsem, põllukasutamise süsteem. Kesapinda leidub siin 26,5 ja rohkem % kogu põllupinnast.

Sööti põldu, mida Eestis 6,9 % kogu põllupinnast leidub, on kõige rohkem Võru maakonnas, kus teda 12,7 % kogu põllupinnast leidub. Teistes maakondades on sööti jäänud põllupinna % väiksem ja kõigub 3,4 kuni 8,7 %-ni. Põllumajanduslisest seisukohast on kõige vähem ära kasutatav just sööti jäänud põld, ja selle rohkust tuleb ainult ebanormaal aegadega seletada.

Loota on, et külvipinna suurenemine esimeses järjekorras nimelt söötis põllu arvel sünnib ja sel mõõdul, kui palju söötis põldu kusagil leidub.

Sellega lõpetame selle põllupinna osa vaatlemise, mis kannab kesa nime ja asume nüüd külvipinna vaatlemisele.

Kartogr. 3. Terre en jachère (% de la terre labourable).

Eelpool selgus, missugune osa põllupinnast on kesas ja mida suurem on see osa, seda väiksem osa pinda jääb külvipinna jaoks. Järelikult väiksemaid külvipindasid tuleb otsida Saare, Petseri ja osalt ka Lääne maakond. Teistes maakondades on külvipind enam-vähem ühtlane, kõrvale kaldumised keskmisest (75,4 %) on võrdlemisi väikesed.

Pool külvipinnast — 50,9 % on teravilja kultuuride all. Teravilja kultuuride pinda osa on üle riigi ligikaudu ühtlane, suuri kõrvale kaldumisi siin ette ei tule. Kuid teravilja üksikuid kultuure, nagu rukist, otra, kaera j. n. e. ei külita mitte igalpool ühtlaselt. Kõige pealt, juba sui- ja talikultuuride vahel ei ole mitte ühtlane. Taliviljasid külitakse võrdlemisi kõige rohkem Saare, Lääne ja Petseri maakondades. Taliviljadest külitakse peaaesjalikult rukist; nisu pind on ainult 0,7 % kogu põllupinnast, kuna rukki pind 16,2 % viimasest välja teeb.

Suiviljade pinnad üksikute maakondade järele %-des kogu põllupinnast on järgmised:

	Kaer	Oder	Sega- vili	Rukis ja nisu	Kokku
Harju maakond	12,5	14,7	5,5	0,5	33,2
Viru „	14,4	10,7	2,9	0,4	28,4
Järva „	14,9	11,0	6,6	0,2	32,7
Lääne „	6,5	16,4	8,8	1,2	32,9
Saare „	6,3	18,5	1,1	0,4	26,3
Viljandi „	15,1	12,0	9,1	0,9	37,1
Tartu „	22,3	13,2	2,9	1,0	39,4
Pärnu „	16,5	11,2	4,8	1,1	33,6
Valga „	17,1	12,4	6,9	1,5	37,9
Võru „	20,0	10,2	3,1	1,0	34,3
Petseri „	11,5	14,2	0,9	0,5	27,1
Kokku . .	15,6	12,7	4,8	0,9	34,0

Nagu näha, külitakse sui-teraviljadest peaaesjalikult kaera ja otra. Otra külitakse peaugu igalpool ühel mõõdul, ainult Lääne ja Saare maakondes, kus kaera võrdlemisi vähe külitakse, täidab viimase aset oder. Kaera külitakse kõige rohkem Tartu ja Võru maakondes, viimaseid võiksime isegi kaera ringkondeks nimetada.

Segavilja leidub kõige rohkemal arvul Lääne ja Viljandi maakondes.

Suirukkil ja nisul, võrreldes teiste suikultuuridega, suuremat põllumajanduslist tähtsust ei ole ja sellepärast meie nende peal peatama ei jää.

Järgmine kultuur külvipinna rohkuse poolest on põlluhein. Ka see kultuur leiab enam-vähem ühtlast külumist peale Saare, Lääne ja Petseri maakondade.

Põlluhein, suurendades ja parandades toidu tagavaru, võimaldab parandada loomakasvatust ja ühes sellega, andes põllule rohkem sõnnikut, tõstab põllukultuuride saagi hulka.

Põlluhein on kõige rohkem külumist leidnud Pärnu maakonnas, vähemal mõõdul aga Saare, Lääne ja Petseri maakondes.

Juure- ja pabulvilja ja kiuvilja kultuurid on kaunis rohkesti kasutamist leidnud, iseäranis juurevili. Juure- ja pabulvilja alla on siin arvatud loomatoidu

juurikad ja kartul, kiuvilja alla aga lina. Nende kolme kultuuri pinnad protsentides kogu põllupinnast on järgmised:

	Kartul	Loomatoidu juurikad	Lina
Harju maakond	11,2	0,3	0,8
Viru „	12,8	0,4	0,7
Järva „	7,9	0,2	1,3
Lääne „	9,0	0,3	1,1
Saare „	10,6	—	0,5
Viljandi „	5,4	0,5	3,1
Tartu „	4,7	0,4	3,0
Pärnu „	4,8	0,3	4,3
Valga „	3,9	0,4	3,6
Võru „	5,0	0,2	2,7
Petseri „	5,6	—	3,3
Kokku . .	7,3	0,3	2,2

Siin äratub kõige pealt tähelepanu, et kartul ja lina kultuur pindade suhtes üksteisele vastandid on. Põhja-Eestis on võrdlemisi kartulite kultuur edenenu, kuna Lõuna-Eestis lina kultuur. Viimane on kõige enam pinda Pärnu maakonnas leidnud.

Loomatoidu juurikate kultuuri pinnad on võrdlemisi väga väikesed, mis näitab, et selle kultuuri peale veel suuremat rõhku ei panda.

Kaun- ja tatarviljadest külitakse läätsi, herneid ja ube. Nende pinnad teevad kogu põllupinnast 0,6 % välja. Kaun- ja tatarviljasid kasvatatakse pinna järele kõige rohkem Valga, Võru ja Petseri maakondes.

Peale selle on 1920. a. zensuse andmete järele, 1,9 % kogu põllupinnast muu viljade all. Missugused kultuurid siia kuuluvad, selle kohta puuduvad andmed.

J. Kurkus.

SUPERFICIE ET MISE EN VALEUR DES TERRES CULTIVÉES EN ESTHONIE
(selon les données fournies par le cadastre et le recensement
agricole 1920).

Cette superficie représente, déduction faite des terres constituant la propriété des villes, un total de ~~4.359.555~~^{4.388.190} hectares, dont 23,5% cultivés.

Le recensement agricole de 1920 donne pour la mise en valeur de ces terres les pourcentages suivants :

Céréales: d'hiver	16,9
d'été	34,0
total	50,9
plantes légumineuses	0,6
betteraves etc.	7,6
lin et chanvre	2,2
plantes fourragères	12,2
diverses	1,9
Total des terres mises en valeur	75,4
en jachère	17,7%
en friche	6,9%
<hr/>	
Total des terres labourables	100%

Les semis d'hiver comprennent le seigle et le froment, ce dernier occupant 0,7% du total de la superficie emblavée, le reste appartenant au seigle. Les semis d'été offrent, par rapport à la superficie, totale les proportions suivantes: seigle — 0,2%, froment — 0,7%, orge — 12,7%, avoine — 15,6%, diverss — 4,8%.

Quant aux plantes légumineuses, sont cultivées en outre: la lentille, le haricot, les pois. La pomme de terre occupe 7,3% de la superficie mise en valeur. Pour les plantes textiles, c'est la culture du lin qui prédomine, celle du chanvre étant insignifiante.

VÖRDLEVAD ANDMED KÜLVIPINNA KOHTA PÕHJA-EESTIS 1895–1920 a.

La superficie emblavée de l'Esthonie du Nord *(les données comparatives 1895–1920).*

Raske on ette öelda, mis sihis ja millisel määral saab muutuma meie külvipind lähematel aastatel.

See oleneb meie põllumajanduse üldistest tingimustest, mis, nagu teada, praegusel silmapilgul, iseäranis põllusaaduste turu suhtes, pole veel kaugeltki selgunud.

Loota on, et külvipind esimeses järjekorras suurenema saab nimelt selle pinna arvel, mis sõja ajal on sööti jäänud. Kas see suurenemine saab ühtlaselt kõikide kultuuride suhtes sündima, või ainult mõne, seda saame alles lähemas tulevikus näha.

Teatud osa valgust selles suhtes võivad anda mineviku andmed. Selles mõttes oleme me käepärast olnud lähema mineviku andmed koondanud, et nende võrdleva kõrvalseadmise abil üldist arenemiskäiku tähelepanna.

Võrdluseks oleme võtnud põhjapoolse Eesti, endise Eesti kubermangu, pinna, kuna Lõuna-Eesti kohta seda raskem teha on (administratiiv piiride muutmise pärast).

1894 a. kuni 1915 a. olid meie käsitada endise statistilise komitee andmed, 1916 a. peale tehtud põllumajandus-zensuste andmed (1916, 1917, 1919 ja 1920).

Statistika komitee andmeid loetakse küll puudulikkudeks, kuid käesoleval silmapilgul pole see meile nii väga tähtis, sest kuigi nad õigeid absoluut arvusi ei anna, võrdlevat pilti külvipindade arenemise üle nad ikkagi suudavad anda.

Endise statistika komitee aruannetes on järgmiste kultuuride külvipindade üle andmed olemas: rukis, kaer, oder, kartul, lina, kaunvili, talinisu ja suinisu. Järelikult tähtsamatest põllukultuuridest puudub ainult põlluhein, kõigi muu viljade külvipindade kohta on andmed olemas.

Meid huvitavad nende andmete vaatlemise juures kaks küsimust:

1) kas on muutunud külvipind kogusummas nende kultuuride suhtes, mis statistika komitee aruannetes on üles võetud ja missugusel määral, ja

2) kas on muutunud selle aja kestvusel kultuuride proportsioon ja mis-suguseses sihis. Nende küsimuste jälgimiseks oleme gruppeerinud stat. komitee andmed, alates 1895 aast., viie aastaste perioodide kaupa.

Hilisemate aastate kohta, 1916 a. peale, pruugime zensuste andmeid sedasama moodi.

Külvipinna üldne muutus kujuneb nende arvude järel järgmiselt:

Külvipind tiinudes (aastane keskarv 5 a. perioodide järel):

	Talumaadel	Mõisamaadel	Kokku
1895—99 a.	111.035	71.128	182.163
1900—04 „	113.626	76.515	190.141
1905—09 „	108.026	72.621	180.647
1910—14 „	117.248	71.085	188.333
1915—20 „	—	—	170.704

Võttes 1895—99 a. perioodi andmed = 100 oleks teised aastad suhteliselt sellele:

1895—99 a.	100,0	100,0	100,0
1900—04 „	102,3	107,5	104,3
1905—09 „	97,3	102,1	99,2
1910—14 „	105,6	99,9	103,4
1915—20 „	—	—	93,7

Loota oleks võinud, et külvipind viimastel aastatel enne sõda suurenema pidi, kuid käesolevates andmetes leiame selleks vähe tõendust. Muutusid suurenemise mõttes näeme 1900—04 aastate vahel ja siis eelsõjaaegsel perioodil (1910—14). Peale seda algab külvipinna vähenemine, mis, võrreldes 1895—99 a. keskmise külvipinnaga, keskmiselt nelja põllumajanduslise zensuse järele (1916, 1917, 1919, 1920) 6, 3% välja teeb. Külvipinna vähenemist leiame ka 1905—09 aastate vahel.

Võrreldes külvipindade arenemist eraldi talu- ja mõisamaadel, paneme tähele, et nad omas arenemise käigus üksteisest pisut erinevad. Talumaadel näeme üldiselt külvipinna suurenemist, väljaarvatud 1905—09 aastad, kuna mõisamaadel suurenemine ainult 1900—04 aastatel avaldus, aga järgmistel aastatel sealgi vähenemine end tunda andis.

Maakondade järel on see külvipinna muutus 1895—99 perioodiga võrreldes järgmine:

	Harju mk.	Järva mk.	Lääne mk.	Viru mk.
1895—99 a.	100,0	100,0	100,0	100,0
1900—04 „	103,9	101,5	101,8	108,4
1905—09 „	95,6	97,7	98,4	104,5
1910—14 „	100,0	101,3	102,7	104,4
1915—20 „	90,6	84,5	98,4	99,8

Külvipinna muutused Harju, Järva ja Lääne maakondades on enam-vähem ühtlases sihis läinud, ainult Viru maakond erineb pisut teistest. Kuna seal külvipind 1900—04 aast. võrdlemisi kõige rohkem suurenes ja enne sõja algust enam alla 100 pole langenud, võime seda teistes maakondades kahel perioodil konstateerida.

Üle minnes teise ülesseatud küsimuse juure, nimelt kas on 1895 a. alates kultuuride proportsioon muutunud ja missuguses sihis, võrdleme aastate keskmist pindade proportsiooni, mis üksikute perioodide jaoks (kokku arvatud külvipinnad talu- ja mõisamaadel) on järgmine:

Iga 100 tiinu külvipinna peale tuleb keskmiselt:

	Rukist	Kaera	Otra	Kartulid	Lina	Kaunvilja	Talinisu	Suinisu
1895—99 a.	31,7	20,8	22,0	20,3	1,5	2,4	0,9	0,4
1900—04 „	30,8	21,1	22,0	20,8	1,5	2,4	1,1	0,3
1905—09 „	30,5	21,6	22,0	20,8	1,5	2,1	1,2	0,3
1910—14 „	29,8	21,6	21,9	21,8	1,5	1,7	1,3	0,4
1915—20 „	30,0	24,7	23,5	17,6	1,4	0,5	1,7	0,6

Kuni 1915 aastani näeme kõigis perioodides enam-vähem ühtlast kultuuride proportsiooni, ainult alates sõja aastaga on see proportsioon mõnede kultuuride suhtes muutunud. Nii näeme kaera ja odra pindade kasvamist, kuna kartuli pind väheneb. See on ka arusaadav, kui meelega tuleb tuletada, et enne sõda kartul suurel hulgal piirituse valmistamiseks läks, kuna sõja ajal piiritusevabrikute sulgemisega kartulite nõudmine vähenes, mis kartuli kasvatamise vähenemise kaasa tõi.

Kultuuride proportsioon ja nende muutus on isesugune olnud talu- ja mõisamaadel. Seda paneme tähele talu- ja mõisamaa kultuuride proportsioonidest:

Iga 100 tiinu külvipinna peale tuleb keskmiselt:

		Rukist	Kaera	Otra	Kartulid	Lina	Kaunvilja	Talinisu	Suinisu
1895—99 a.	{ talum.	33,4	19,8	22,1	19,6	2,2	1,6	0,8	0,5
	{ mõisam.	28,9	22,4	21,8	21,5	0,4	3,6	1,3	0,1
1900—04 „	{ talum.	33,1	19,0	22,3	20,3	2,2	2,0	0,9	0,5
	{ mõisam.	27,5	24,1	21,4	22,0	0,5	3,1	1,4	—
1905—09 „	{ talum.	32,7	19,2	22,1	20,6	2,4	1,6	0,9	0,5
	{ mõisam.	27,3	25,2	21,8	21,1	0,3	2,8	1,5	—
1910—14 „	{ talum.	31,6	18,7	22,4	22,0	2,2	1,3	1,3	0,5
	{ mõisam.	26,9	26,4	21,3	21,4	0,2	2,4	1,4	—

Talumaadel võrreldes mõisamaadega, on rukist ja lina palju rohkem kasvatatud. Rukki ülekaal kõigub talumaadel 4,5 — 5,6 protsendini, ja lina kultuuri juures näeme, et seda peasjalikult talumaadel on kasvatatud. Mõisamaadel näeme selle vastu aga kaera ja väiksel mõõdul ka kartuli pinna ülekaalu, ehk küll kartuli pind eelsõjaaegsetel aastatel ka talumaadel mõisamaa pinnale järele saab ja isegi pisut ette läheb.

Ka kultuuride proportsioonis ei saa suuremid muutusid tähele panna. Talumaadel näeme kartuli kultuuri pinna suurenemist kaera pinna arvel, kuid see suurenemine sünnib väga väiksel mõõdul. Mõisamaadel aga laieneb kaera kultuur, mis sünnib rukki arvel. Muid suuremid muutusid kultuuride proportsioonis pole märgata.

Ka needki muutused on suuremalt osalt sündinud sõjaaegsel perioodil, kuna põllupidamine enam normaal oludes ei viibinud.

Kuidas sõjaaegne külvipinna proportsioon on muutunud, selleks toome võrdlevad andmed aastate järele.

Iga 100 tiinu peale tuli keskmiselt:

	Rukist	Kaera	Otra	Kartulid	Lina	Kaunvilja	Taliniisu	Suiniisu
1910—14 a.	29,8	21,6	21,9	21,8	1,5	1,7	1,3	0,4
1914 „	29,8	21,9	20,8	22,8	1,4	1,6	1,4	0,3
1916 „	28,8	27,2	23,8	16,0	1,3	0,6	1,6	0,7
1917 „	29,9	24,6	23,8	17,4	1,0	0,3	2,2	0,8
1919 „	30,8	24,1	23,2	17,7	1,5	0,3	1,8	0,6
1920 „	30,7	22,6	23,3	19,2	1,7	0,6	1,5	0,4

Järelikult, muutusi on kõige rohkem kaera kultuuri pinnas ette tulnud. Kaera pind on iseäranis 1916 aastal järsku kasvanud, mis on sündinud peasjalikult kartuli pinna arvel. 1917 ja 1919 aast. on kaera pind võrdlemisi vähenenud ja 1920 aasta andmete järele on ta pea jällegi ennesõjaaegsesse seisukorda tagasi valgunud. Kartuli pind aga ei ole siiski veel endise vahekorra jõudnud.

Nii võib oletada, et Põhja-Eestis kultuuride proportsioon enam-vähem ühtlane on olnud ja kestva laadiga. Sõda oma nõudmiste ja erakorralisusega tõi endaga ühes selle proportsiooni muutusi mõnes kultuuris, kuid 1919 ja 1920 a. zensuste andmetest näeme kindlat tendentsi endiste proportsioonide poole tagasiminekuks, ja nimelt talumaade peal valitsenud kultuuride vahekorra poole.

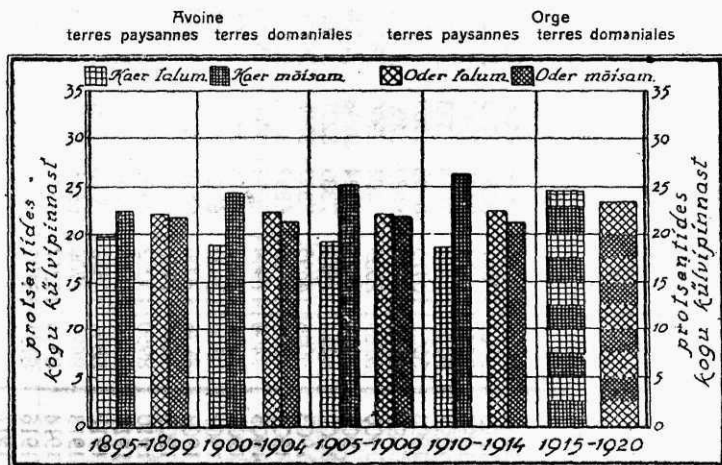
J. Kurkus.

1920 a. 5 AAST. PERIOODIDE JÄRELE.

du Nord 1895 — 1920.

absolutes			Suhtelised arvud 0/0									
Talnisu Froment d'hiver.	Suinisu Froment d'été	Kokku Total	Rukis Seigle	Kaer Avoine	Oder Orge	Kartul Pommes de terre	Lina Lin	Kaunvili Pois, fèves etc.	Talnisu Froment d'hiver.	Suinisu Froment d'été	Kokku Total	
7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
860	604	111035	33,4	19,8	22,1	19,6	2,2	1,6	0,8	0,5	100	
896	53	71128	28,9	22,4	21,8	21,5	0,4	3,6	1,3	0,1	100	
1756	657	182163	31,7	20,8	22,0	20,3	1,5	2,4	0,9	0,4	100	
1001	586	113626	33,1	19,0	22,3	20,0	2,2	2,0	0,9	0,5	100	
1058	18	76515	27,5	24,1	21,4	22,0	0,5	3,1	1,4	—	100	
2059	604	190141	30,8	21,1	22,0	20,8	1,5	2,4	1,1	0,3	100	
991	516	108026	32,7	19,2	22,1	20,6	2,4	1,6	0,9	0,5	100	
1113	19	72621	27,3	25,2	21,8	21,1	0,3	2,8	1,5	—	100	
2104	535	180647	30,5	21,6	22,0	20,8	1,5	2,1	1,2	0,3	100	
1519	616	117248	31,6	18,7	22,4	22,0	2,2	1,3	1,3	0,5	100	
988	30	71085	26,9	26,4	21,3	21,4	0,2	2,4	1,4	—	100	
2507	646	188330	29,8	21,6	21,9	21,8	1,5	1,7	1,3	0,4	100	
2980	1074	170704	30,0	24,7	23,5	17,6	1,4	0,5	1,7	0,6	100	

Tab. 2. KÜLVIPINNAD PÕHJA-EESTIS 1894—1920 a.
La superficie emblavée de l'Esthonie du Nord.
 RÜKIS. Seigle d'hiver.

Aasta	Talumaadel Terres paysannes					Mõisamaadel Terres domaniales					Kokku Total				
	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1894	8089	12974	7672	7436	36171	3965	6973	3763	4297	18998	12054	19947	11435	11733	55169
1895	9921	12061	8257	9083	39322	5292	6281	5128	5726	22427	15213	18342	13385	14809	61749
1896	9661	11124	7631	8917	37333	5117	5749	3919	4987	19772	14778	16873	11550	13904	57105
1897	9546	13668	7680	7333	38227	4902	5983	3901	4982	19768	14448	19651	11581	12315	57995
1898	8552	10415	6733	7289	32989	6332,7	7431	3583	3605	20951,7	14884,7	17846	10316	10894	53940,7
1899	8956,8	12597,8	7608,5	8490	37653,1	5276,8	7402	3844	3624	20146,8	14233,6	19999,8	11452,5	12114	57799,9
1900	9285	12669	7404	8906	38264	5971	7439	3918	4031	21302	15199	20108	11322	12937	59566
1901	9354	12523	7724	8198	37799	5314	7416	3908	3986	20681	14725	19939	11632	12184	58480
1902	9214	12568	7389	8237	37408	5895	7290	4426	4072	21683	15109	19858	11815	12309	59091
1903	9046	14695	7557	8208	39506	5491	7227	3965	4165	20848	14537	21922	11522	12373	60354
1904	8695	11726	6897	8222	35540	5341	7724	3841	3780	20686	14036	19450	10738	12002	56226
1905	7406	11944	7052	8706	35108	6639	7217	3718	4246	21820	14045	19161	10770	12952	56928
1906	7391	12062	6744	7399	33596	6520	7579	3784	3682	21651	13911	19641	10512	11183	55247
1907	8500	12502	6787	7795	35584	5101	6265	3871	3682	18919	13601	18767	10658	11477	54503
1908	8636	12006	6549	8252	35443	4821	7081	3526	3354	18782	13457	19087	10075	11606	54225
1909	9401	11760	6512	8974	36647	5177	6454	3779	2614	18024	14578	18214	10291	11588	54671
1910	8950	13062	6797	7137	35946	5067	6754	3736	3489	19046	14017	19816	10533	10626	54992
1911	9246	11698	6841	8245	36030	5152	7434	4060	3306	19952	14398	19132	10901	11551	55982
1912	8804	12523	7098	8831	37256	4920	6372	3896	3179	18367	13724	18895	10994	12010	55623
1913	8629	12706	6648	8605	36588	5488	6336	3700	3404	18928	14117	19042	10348	12009	55516
1914	8514	15217	6748	8674	39153	5568	6257	3897	3566	19288	14082	21474	10645	12240	58441
1916	8191	13172	7013	8834	37210	5289	5786	3614	3167	17856	13480	18958	10627	12001	55066
1917										11315,8	16713,8	9624,2	10100,4	47754,2	
1919										11330	15885	8475	11507	47197	
1920										13749	18452	10149	12555	54905	

1894 — 1914 a. andmed on Eesti Kubermangu Statistika Komitee aruannetest võetud.

1916 — 1920 a. andmed on põllumajand zensuste järele.

Les données 1894 — 1914 après les renseignements du Comité statistique du gouvernement d'Esthonie.

Les données 1916 — 1920 après les recensements agricoles.

Tab. 7. KÜLVIPINNAD PÕHJA-EESTIS 1894—1920 a.
La superficie emblavée de l'Esthonie du Nord.

KAUNVIL. Pois, lentilles, fèves.

Aasta	Talumaadel Terres paysannes					Mõisamaadel Terres domaniales					Kokku Total				
	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1894	530	474	321	214	1539	303	271	467	227	1268	833	745	788	441	2807
1895	364,5	371	313	194,5	1243	380	470	422	115	1387	744,5	841	735	309,5	2630
1896	366	382	336	325	1409	439	691	786	359	2275	805	1073	1122	684	3684
1897	376	818	300	328	1822	706	1730	820	270	3526	1082	2548	1120	598	5348
1898	643,3	515,7	970	231	2360	439	1143	1145	184	2911	1082,3	1658,7	2115	415	5271
1899	383,5	636,3	990,3	273	2283,1	348,6	784,5	1235,5	303	2671,6	732,1	1420,8	2225,8	576	4954,7
1900	411	629	776	257	2073	291	969	1059	214	2533	702	1598	1835	471	4606
1901	495	601	972	221	2289	356	648	1059	274	2337	851	1249	2031	495	4626
1902	438	433	878	218	1967	466	445	1110	150	2171	904	878	1988	368	4138
1903	412	480	1003	287	2182	448	334	1317	252	2351	860	814	2320	539	4533
1904	370	459	919	366	2114	652	340	1350	259	2601	1022	799	2269	625	4715
1905	361	550	922	201	2034	646	619	1207	393	2865	1007	1169	2129	594	4899
1906	359	665	251	211	1486	497	380	1241	178	2296	856	1045	1492	389	3782
1907	378	620	296	263	1557	478	298	861	137	1774	856	918	1157	400	3331
1908	397	610	314	242	1563	43	225	893	84	1635	830	835	1207	326	3198
1909	416	679	639	219	1953	427	365	708	101	1601	843	1044	1347	320	3554
1910	388	296	497	252	1433	503	486	792	117	1898	891	782	1289	369	3331
1911	426	491	413	299	1629	434	463	762	53	1712	860	954	1175	352	3341
1912	394	566	344	437	1741	334	461	565	102	1462	728	1027	909	539	3203
1913	393	451	446	288	1578	326	499	852	88	1765	719	950	1298	376	3343
1914	218	363	560	236	1377	306	440	728	199	1673	524	803	1288	435	3050
1916	206	146	130	198	680	123	159	129	88	499	329	305	259	286	1179
1917											108,2	130,8	133,7	168,7	541,4
1919											130	63	142	134	469
1920											253	406	218	159	1036

Tab. 9. KÜLVIPINNAD PÕHJA-EESTIS 1894—1920 a.
La superficie emblavée de l'Esthonie du Nord

SUINISU. Froment d'été.

Aasta	Talumaadel Terres paysannes				Mõisamaadel Terres domaniales				Kokku Total						
	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku	Harju	Viru	Järva	Lääne	Kokku
1894	83	97	105	173	458	42	10	65	58	175	125	107	170	231	633
1895	228	65	—	230	523	6	13	—	62,5	81,5	234	78	—	292,5	604,5
1896	190	67	153	153	563	17,5	13	—	25	55,5	207,5	80	153	178	618,5
1897	204	41	155	174	574	5	4	—	25	34	209	45	155	199	608
1898	172,8	77	204	235	688,8	32	19,5	—	15	66,5	204,8	96,5	204	250	755,3
1899	220,8	95	143	215	673,8	12	15,5	—	—	27,5	232,8	110,5	143	215	701,3
1900	194	57	108	242	601	14	7	—	—	21	208	64	108	242	622
1901	200	76	128	205	609	11	2	—	2	15	211	78	128	207	624
1902	192	71	135	184	582	—	1	—	—	1	192	72	135	184	583
1903	187	74	131	186	578	—	4	—	—	4	187	78	131	186	582
1904	174	115	104	170	563	6	27	—	20	53	180	142	104	190	616
1905	70	126	108	239	543	1	20	—	12	33	71	146	108	251	576
1906	75	124	97	154	450	25	4	—	13	42	100	128	97	167	492
1907	79	69	43	180	371	1	1	—	—	2	80	70	43	180	373
1908	138	64	40	332	574	1	6	—	—	7	139	70	40	332	581
1909	112	49	44	440	645	6	2	3	—	11	118	51	47	440	656
1910	130	45	48	297	520	3	2	4	—	9	133	47	52	297	529
1911	103	87	55	295	540	4	8	11	—	23	107	95	66	295	563
1912	106	324	17	290	737	6	5	6	2	19	112	329	23	292	756
1913	95	171	28	385	679	16	10	—	7	33	111	181	28	392	712
1914	57	171	81	299	608	11	25	8	22	66	68	196	89	321	674
1916	155	345	159	462	1121	22	44	—	108	174	177	389	159	570	1295
1917	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240,0	384,8	230,7	424,0	1279,5
1919	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	230	97	432	882
1920	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	176	116	415	842

*La superficie emblavée de l'Esthonie du Nord pendant 1895 — 1920
(données comparatives).*

Les données concernant la superficie des terres mises en valeur dans le Nord de l'Esthonie pendant les années de 1895—1920 permettent d'élucider deux questions offrant un intérêt particulier: 1) si, au courant de ces années la superficie des terres cultivées a subi des fluctuations, et dans quel sens; 2) si la proportionnalité des différentes cultures a subi des modifications.

Pour établir la comparaison, les données sont groupées par périodes de cinq années, en prenant pour base le premier exercice (de 1895—99) qui représente le chiffre de 100, les périodes suivantes offrant le chiffre du pourcentage.

Ces données permettent de constater pour chaque période les modifications suivantes de l'étendue des différentes cultures de la superficie mise en valeur:

1895—99	100,0
1900—04	104,3
1905—09	99,2
1910—14	103,4
1915—20	93,7

De ces chiffres il appert, par conséquent, que cette superficie offre peu de variations et que ce n'est que durant les années de guerre qu'elle a diminué de 6,3%.

Quant à la proportionnalité, elle offre de même un écart insignifiant au courant de la dernière période, ayant égard au fait que dans cette période sont comprises les années de guerre.

Seules la culture des pommes de terre et celle de l'avoine offrent un écart sensible, attribuable, pour les pommes de terre, à la fermeture des distilleries et compensé par l'augmentation de la culture de l'avoine. Par contre, les données concernant les années de 1919 et 1920 permettent de constater la prépondérance de la culture des pommes de terre, et la diminution de la culture de l'avoine, résultant de la réouverture des distilleries.

Tab. 10. VÕRDLEV TABEL KÜLVIPINNA KOHTA PÕHJA-EESTIS.
1895—1920 a.

Tableau comparatif des superficies emblavées de l'Esthonie du Nord de 1895—1920.

Selles tabelis on keskmised arvud eelmistest tabelitest (külvipind Põhja-Eestis) 5 aast. perioodide, maakondade ja kultuuride järele antud. Kokkuvõtted on tehtud eraldi talu- ja mõisamaadel ja ühes reas absoluutsete arvudega on toodud ka suhtelised arvud. Esimese perioodi keskmine (1895—1899 a.) külvipind on võetud 100 ja järgmiste perioodide keskmised külvipinnad on suhteliselt sellele välja rehkendatud. Niisugused suhtarvud võimaldavad tähele panna üksikute kultuuride külvipinna muutusi eraldi talu- ja mõisamaadel maakondade järele.

Kultuuride üldpind talu- ja mõisamaadel 5 aastaste perioodide järele:

Kultuurid	A A S T A D				
	1895—1899	1900—1904	1905—1909	1910—1914	1915—1920
Rukis	57.717,9	58.743,4	55.114,8	56.110,8	51.230,5
Talinisu	1.756,5	2.059,8	2.104,8	2.507,0	2.980,8
Suinisu	657,4	605,4	535,6	646,8	1.074,6
Oder	39.985,5	41.788,2	39.728,2	41.331,0	40.183,0
Kaer	37.930,8	40.092,2	39.038,6	40.691,6	42.107,5
Kartul	36.998,7	39.524,8	37.594,7	41.051,2	29.989,2
Kaunvili	4.377,5	4.523,6	3.752,8	3.253,6	3 225,4
Lina	2.743,9	2.809,6	2.783,4	2.743,6	2 335,3

Maakond Les arrondis- sements	Aastad Les périodes	RUKIS Seigle										KARTUL Pommes de terre					
		Absoluut arvud Les données absolutes					Suhtelised arvud Données relatives					Absoluut arvud Les données absolutes			Suhtelised arvud Données relatives		
		Talumaadel Terres pay- sannes	Mõisamaad Terres do- maniales	Kokku Total	4	5	6	Talumaadel Terres pay- sannes	Mõisamaad Terres do- maniales	Kokku Total	Talumaadel Terres pay- sannes	Mõisamaad Terres do- maniales	Kokku Total	Talumaadel Terres pay- sannes	Mõisamaad Terres do- maniales	Kokku Total	
Harju	1895—1899	9327,4	5384,1	14711,5	100,0	100,0	100,0	6240,2	4778,5	11018,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	12	
	1900—1904	9118,8	5602,4	14721,2	97,8	104,1	100,1	6317,6	5264,0	11581,6	101,2	110,2	105,1	105,1	105,1	100,0	
	1905—1909	8266,8	5651,6	13918,4	88,5	105,0	94,6	6110,2	4581,2	10691,4	97,9	95,9	97,0	95,9	97,0	97,0	
	1910—1914	8828,6	5239	14067,6	94,7	97,3	95,6	7567,8	4751,6	12318,6	121,3	99,4	111,8	99,4	111,8	111,8	
	1915—1920			12468,2			84,8			8401,9						76,3	
Viru	1895—1899	11973,2	6569,2	18542,4	100,0	100,0	100,0	8462,8	5197,2	13660,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
	1900—1904	12836,2	7419,2	20255,4	107,2	112,9	109,2	9148,2	6233,0	15381,2	108,1	119,9	112,6	119,9	112,6	100,0	
	1905—1909	12054,8	6919,2	18974,0	100,7	105,3	102,3	9010,8	5888,6	14899,4	106,5	113,3	109,0	113,3	109,0	109,0	
	1910—1914	13041,2	6630,6	19671,8	108,9	109,9	106,1	8924,2	5438,4	14362,6	105,5	104,6	105,1	104,6	105,1	105,1	
	1915—1920			17502,2			94,4			12231,0						89,5	
Järva	1894—1899	7581,9	4075,0	11656,9	100,0	100,0	100,0	4398,2	3457,2	7855,4	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
	1900—1904	7394,2	4011,6	11405,8	97,5	98,4	97,8	4674,2	3367,4	8010,6	106,3	96,5	98,0	96,5	98,0	100,0	
	1905—1909	6728,8	3732,4	10461,2	88,7	91,6	88,8	4535,0	3136,2	7702,2	103,1	91,6	92,0	91,6	92,0	100,0	
	1910—1914	6826,4	3857,8	10684,2	90,0	94,7	91,7	4132,4	3370,2	7502,6	94,0	97,5	95,5	97,5	95,5	95,5	
	1915—1920			9718,8			83,4			4746,1						60,4	
Lääne	1895—1899	8222,4	4584,8	12807,2	100,0	100,0	100,0	2604,0	1860,8	4464,8	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
	1900—1904	8354,2	4006,8	12361,0	101,6	87,4	96,5	2562,6	1988,8	4551,4	98,4	106,9	101,9	106,9	101,9	100,0	
	1905—1909	8225,2	3536,0	11761,2	100,0	77,1	91,8	2663,6	1638,2	4301,8	102,3	88,0	96,3	88,0	96,3	100,0	
	1910—1914	8298,4	3388,8	11687,2	100,9	73,9	91,3	3168,2	1698,4	4866,6	121,7	91,3	109,0	91,3	109,0	100,0	
	1915—1920			11540,9			90,1			4585,2						102,7	
Kokku Total	1895—1899	37104,8	20613,1	57717,9	100,0	100,0	100,0	21705,3	15293,4	36998,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
	1900—1904	37703,4	21040,0	58743,4	101,6	102,1	101,9	22702,6	16322,2	39524,8	104,6	110,4	106,9	110,4	106,9	100,0	
	1905—1909	35275,6	19839,2	55114,8	95,3	96,2	95,5	22319,5	15275,2	37594,7	102,8	99,9	101,6	99,9	101,6	100,0	
	1910—1914	36994,6	19116,2	56110,8	99,7	92,7	97,4	25792,6	15258,6	41051,2	118,8	99,8	111,0	99,8	111,0	100,0	
	1915—1920			51230,5			88,7			29989,2						83,8	

	KAER					Avoine					ODER					Orge											
	1895—1899	1900—1904	1905—1909	1910—1914	1915—1920	6051,3	4331,3	10382,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	4486,3	12223,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Harju	6454,0	5264,4	11718,4	106,6	121,5	115,7	7291,2	94,2	111,4	99,8	4902,8	12194,0	94,2	111,4	99,8	4936,4	10985,6	78,2	110,0	89,9	4435,0	11316,0	88,9	98,9	92,6	11647,6	95,3
Viru	8158,6	5742,6	13901,2	100,0	100,0	100,0	6321,8	100,0	100,0	100,0	4106,4	10428,2	100,0	100,0	100,0	4902,8	11650,2	106,7	119,4	111,7	4455,0	11418,8	110,2	108,5	109,5	11258,1	108,0
Järva	5285,0	3093,6	8378,6	100,0	100,0	100,0	4579,2	100,0	100,0	100,0	2886,2	7465,4	100,0	100,0	100,0	2566,2	7528,0	108,4	88,9	100,8	3069,4	8758,6	124,2	106,3	117,3	7406,4	99,2
Lääne	2498,2	2770,2	5268,4	100,0	100,0	100,0	5874,6	100,0	100,0	100,0	4010,3	9884,9	100,0	100,0	100,0	4145,8	10563,4	109,2	103,4	106,9	3722,0	10040,4	107,6	92,8	101,6	9976,2	101,3
Kokku Total	21993,1	15937,7	37930,8	100,0	100,0	100,0	24496,3	100,0	100,0	100,0	15489,2	39985,5	100,0	100,0	100,0	16370,0	41788,2	103,8	105,7	104,5	15874,0	39728,2	97,4	102,5	99,4	41331	103,3
	21961,6	18730,0	40691,6	99,9	117,5	107,3	26195,6	99,9	117,5	107,3	15135,4	40183	111,0	100,5	100,5	40183	40183	106,9	97,7	103,3	40183	40183	106,9	97,7	103,3	40183	100,5

	TALINISU					Froment d'hiver					SUINISU					Froment d'été				
	1895—1899	1900—1904	1905—1909	1910—1914	1915—1920	101,5	95,6	197,1	100,0	100,0	100,0	100,0	203,1	14,5	217,6	100,0	100,0	100,0	100,0	
Harju	1900—1904	142,4	134,8	277,2	140,2	141,0	140,6	189,4	6,2	195,6	93,3	42,8	89,8							
	1905—1909	159,2	142,2	301,4	156,8	164,0	152,8	94,8	6,8	101,6	46,6	46,9	46,7							
	1910—1914	128,4	128,6	257,0	126,5	134,5	130,4	98,2	8,0	106,2	48,4	55,2	48,8							
	1915—1920		483,7			245,4				168,8		77,7								
		1895—1899	75,2	112,8	188,0	100,0	100,0	100,0	69,0	13,0	82,0	100,0	100,0	100,0						
Viru	1900—1904	153,6	136,4	290,0	204,3	120,9	153,8	78,6	8,2	86,8	113,9	63,1	105,9							
	1905—1909	184,6	146,2	330,8	245,5	129,6	176,0	86,4	6,6	93,0	125,2	50,8	113,4							
	1910—1914	485,6	128,6	434,0	645,7	158,0	230,9	159,6	10,0	169,6	231,3	76,9	206,8							
	1915—1920		727,2			386,8				294,9		359,6								
		1895—1899	243,4	320,6	564,0	100,0	100,0	100,0	131,0	—	131,0	100,0	—	100,0						
Järva	1900—1904	265,8	345,2	611,0	109,2	107,7	108,3	121,2	—	121,2	92,5	—	92,5							
	1905—1909	213,8	472,2	686,0	87,8	147,3	121,6	66,4	0,6	67,0	50,7	51,1	39,4							
	1910—1914	305,4	340,6	646,0	125,5	106,2	114,5	45,8	5,8	51,6	35,0	39,4	115,0							
	1915—1920		803,8			142,5				150,7										
		1895—1899	440,1	367,4	807,5	100,0	100,0	100,0	201,4	25,5	226,9	100,0	100,0	100,0						
Lääne	1900—1904	440,0	441,6	881,6	100,0	120,2	109,1	197,4	4,4	201,8	98,0	17,3	88,9							
	1905—1909	433,4	353,2	786,6	98,5	96,1	97,4	269,0	5,0	274,0	133,6	19,6	120,6							
	1910—1914	599,6	410,2	1009,8	136,2	111,6	125,1	313,2	6,2	319,4	155,5	24,3	140,8							
	1915—1920		966,0			119,8				460,3		202,9								
		1895—1899	860,2	896,3	1756,5	100,0	100,0	100,0	604,4	53,0	657,4	100,0	100,0	100,0						
Kokku	1900—1904	1001,8	1058,0	2059,8	116,5	118,0	117,3	586,6	18,8	605,4	97,1	35,5	92,1							
	1905—1909	991,0	1113,8	2104,8	115,2	124,3	119,8	516,6	19,0	535,6	85,5	35,8	81,5							
	1910—1914	1519,0	988,0	2507,0	176,6	110,2	142,7	616,8	30,0	646,8	102,1	56,6	98,4							
	1915—1920		2981,8			168,6				1074,6		163,5								
		1895—1899	2434,4	3206,6	5640,0	100,0	100,0	100,0	1310,0	—	1310,0	100,0	—	100,0						

TÄHTSAMATE PÕLLUKULTUURIDE KÜLVAMISE RINGKONNAD EESTIS.

(1920 a. põllumajand. zensuse andmete põhjal).

Regions des principales cultures agricoles en Esthonie.

(D'après les données du recensement agricole de 1920).

I.

Vaevalt küll võiksime hinnata seda tähtsust, mis on põllumajandusliste ringkondade kindlaks määramisel riiklises elus. Seda vajavad ühtlaselt riiklised asutused, ühiskondline agronoomia, samuti seltskondlised organisatsioonid ja iga seltskonna tegelane, kel põllumajandusliste küsimustega tegemist tuleb teha.

Sellepärast tehakse kõigis riikides selle küsimuse kallal tööd. Isegi põllumajandusliselt madalal astmel seisval Venemaal leiame sellel alal töid, mis niisuguste teadusemeeste sulest on ilmunud, nagu prof. Skvortsov ja prof. Tshelintsev.

Käesoleva töö eesmärgiks pole küll mitte põllumajandusliste ringkondade äramääramine täies ulatuses, vaid ainult üks vähem osa neist, nimelt tähtsamate põllukultuuride külvamise ringkonnad Eestis, mida võiks nimetada esimeseks sammuks põllumajanduslise raioneerimise sihis.

Juba alguses tuleb tähendada, et käesolev töö ei prätendeeri kaugeltki veel mitte lõpuliku põllukultuuride külvamise ringkondade kindlaks määramise peale, vaid on ainult esialgne katse sellel alal. Seda sellepärast juba, et Eestis praegusel silmapilgul puuduvad tavalised statistilised materjaalid, mis võimaldaksid lõpulikult kindla töö tegemist. 1920 a. põllumajand. zensuse andmed, mis aja suhtes kõige hilisemad ja mida käesolevas töös ära kasutasime, on selleks ikkagi liig puudulikud, et nende varal lõpulikku tööd anda, kuna need andmed, prots. suhete väljarehkendusteks kohased olles, absoluut arvudes puudulikud on.

Ja teiseks, 1920 aasta ei ole põllupidamise poolest veel küllalt, võib olla, iseloomustav meie lähemate aastate põllupidamisele, sest 1920 aastal algas agraarreformi teostamine, mis nii mõndagi uuendust asunikkude suhtes läbi on viinud; see aga oma korda ei jäta ringkondade peale mõju avaldamata.

Kolmandaks, ka kultuuride proportsioon, mis sõja aastatel on muutunud, ei ole veel kindlat seisukohta võtnud, sest ka põllupidamise üldtingimused, iseäranis põllusaaduste turu suhtes, pole jõudnud veel lõpulikult selguda.

Arvesse võttes aga, et üldpõllumajanduslist zensust, mis paremaid resultate võimaldaks, niipea loota pole ja et ligikaudsetki kujutust tähtsamate põllukultuuride külvamise ringkondade kohta anda, tuli ikkagi ära kasutada, nii puudulikud, kui nad ka iseenesest ei ole, 1920 a. andmed. Nagu allpool

näeme, need andmed võimaldavad ikkagi anda teatud pilti kultuuride külvi-ringkondade üle, mis selle töö peaesmärk ongi.

Kuultuuride külvi-ringkondade kindlaks määramisel on käsitatud külvipinna kokkuvõtteid valdade järele, kus iga valla jaoks eraldi on välja rehkendatud kultuuride proportsioon. *) Viimase järele on siis juba välja rehkendatud üksikute kultuuride külvipinna intervallid.

Külvipinna intervallide väljarehkendused on tehtud biomeetrilise meetodi järele, mida viimasel ajal sarnastes töodes õige palju käsitatakse, iseäranis prof. A. Tshelintsevi töodes. (Vaata „Состояние и развитие русского сельского хозяйства“ ja „Опыт изучения организации и бюджета крестьянского хозяйства на примѣрѣ Тамбовской губ.“).

Ruumi puudusel ei ole võimalik selle meetodi teoreetiliste aluste peal peatama jääda ja see ei käi ka mitte käesoleva töö ülesandesse Tehniline käik oleks tal aga järgmine:

Oletame, et on vaja leida x kultuuri külvipinna intervallid Selleks eraldame vallad, kus x kultuuri kasvatatakse, teistest ja jagame nelja gruppi, võib ka 5, 6, 7 jne. gruppi, mis oleneb sellest, kui detaalset intervallide jaotust tahame saada, kuid nii, et igas grupis on ühtlane arv valdu. Kogemused sellel alal on näitanud, et ringkonnad kõige paremini välja kujunevad, kui vallad nelja gruppi jaotatakse. Valdade jaotus sünnib järgmiselt: esimesse gruppi valime vallad kõige vähema x kultuuri külvipinna protsendiga, teise gruppi sellele järgmise protsendiga jne. Järelikult, igas grupis on isesuguse x kultuuri külvipinna protsendiga vallad. Esimeses grupis on vallad kõige väiksema x kultuuri külvipinna protsendiga, teises suurema, kolmandas veel suurema ja neljandas grupis — kõige suurema protsendiga. Nüüd arvame iga grupi jaoks eraldi x kultuuri külvipinna protsendid kokku ja saadud summa jagame vastava grupi valdade arvu peale. Nii saame iga grupi valdade jaoks x kultuuri keskmise külvipinna protsendi; need sel moel saadud keskmised protsendid võtamegi käesoleval juhtumisel x kultuuri külvipinna intervallideks valdade gruppide järele. Vallad, kus x kultuuri külvipinna protsent vastab valdade esimese grupi keskmise protsendile ja on vähem, moodustavad x kultuuri esimese külvi-ringkonna; vallad, kus x kultuuri külvipinna protsent kõigub esimese ja teise valdade grupi keskmiste külvipinna protsentide vahel, moodustavad teise külvi-ringkonna, jne. Nii kujuneb külvipinna intervallide suhtes x kultuuri jaoks viis ringkonda.

Kui kõrvuti seisvate ringkondade vallad territoriaalselt segamini juhtusid olema, nõnda et territoriaalselt puhast ringkonda välja ei kujunenud, siis said kahe ringkonna vallad ühte ringkonda liidetud. Sellest tuligi, et mõnede kultuuride jaoks on kolm ja neli ringkonda viie asemel välja kujunenud, mida kohe näha saame, ülemines selle töö resultaatide vaatlemisele.

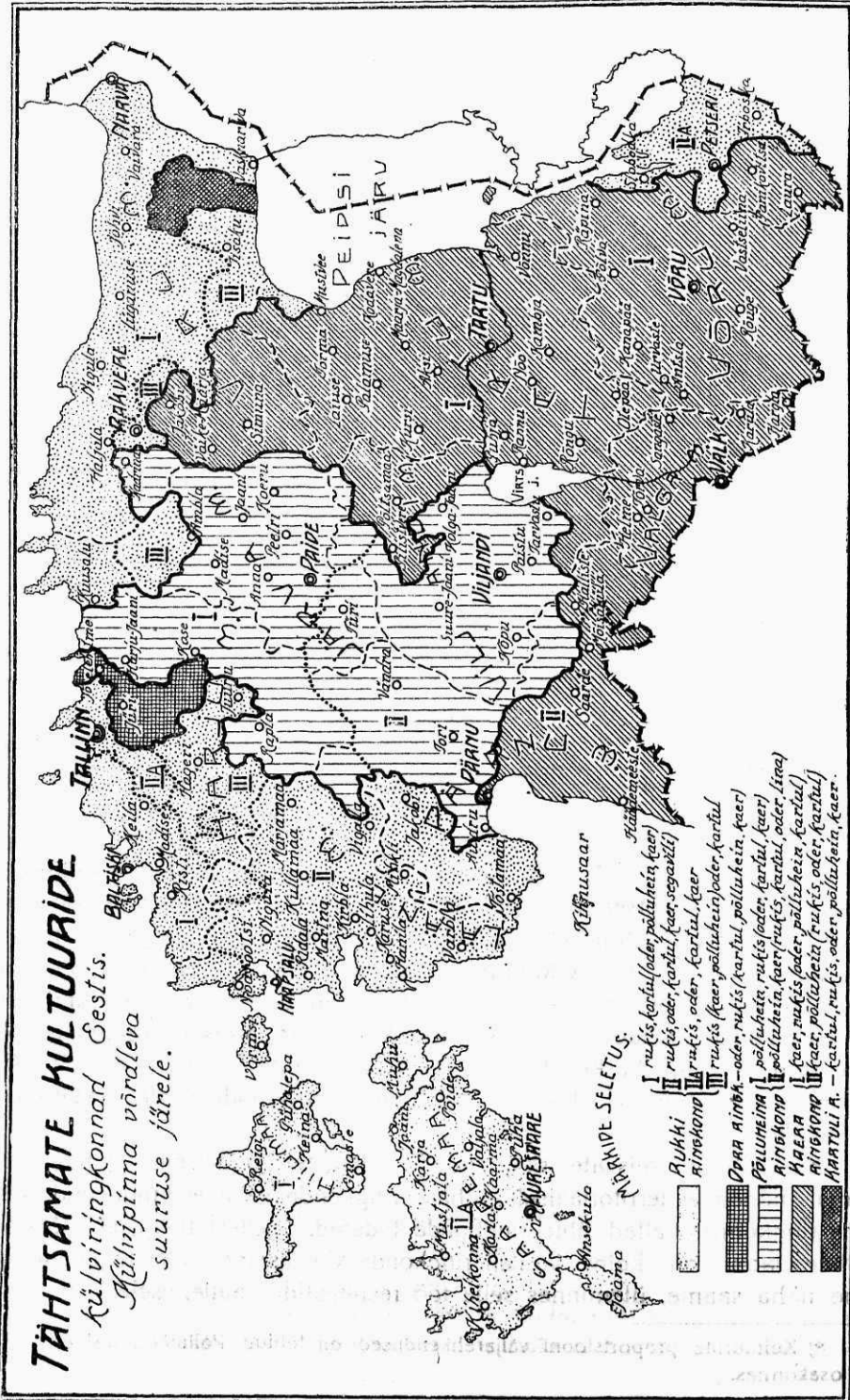
*) Kultuuride proportsiooni väljarehkendused on tehtud Põllutöoministeeriumi Statistika osakonnas. |

Kartogramm nr. 1.
Regions des principales cultures agricoles en Esthonie.

TÄHTSAMATE KULTUURIDE

külviringkonnad Eestis.

Külvipiirina võrdleva suuruse järelle.

- MARIIDE SÆLETUS.**
- I rukkis, kartul (oder, põllukõnn) (wheat, potatoes (oats, potatoes))
  - II rukkis, oder, kartul, kõrreõpp (wheat, oats, potatoes, rye)
  - III rukkis, kõrreõpp, põllukõnn (oder, kartul) (wheat, rye, potatoes (oats, potatoes))
  - IV rukkis, kõrreõpp, rukkis (oder, kartul, põllukõnn) (wheat, rye, wheat (oats, potatoes, potatoes))
  - V põllukõnn (oder, rukkis, kõrreõpp) (potatoes (oats, wheat, rye))
  - VI põllukõnn, kõrreõpp, rukkis (oder, kartul) (potatoes, rye, wheat (oats, potatoes))
  - VII kõrreõpp, rukkis, kõrreõpp, põllukõnn, kartul (oats, wheat, rye, potatoes, potatoes)
  - VIII kõrreõpp, põllukõnn (oder, rukkis, kõrreõpp, kartul) (oats, potatoes (oats, wheat, rye, potatoes, potatoes))
  - IX kartul, rukkis, oder, põllukõnn, kõrreõpp (potatoes, wheat, oats, potatoes, rye)

II.

Tähtsamad põllukultuurid Eestis on: talirukis, kaer, oder, põlluhein, kartul, lina ja loomatoidu juurikad.

Neid kultuure ei kasvatata mitte ühetasaselt, mis oleneb peaaesjalikult kohalikkudest maa ja ilma tingimustest, aga osalt ka põllutöö üldisest edust.

Enamasti iga kultuur vajab jõudsaks kasvamiseks ja hea saagi kandmiseks mulla, ja iseäranis ilma suhtes, eritingimusi, mis võivad olla soodsad ainult ühe kultuurile, või ka teatud grupi kultuuridele, olles mitte sündsad teistele.

Eesti territoorium pole mitte suur, tema pind on enam-vähem tasane ja selle tõttu ei ole ka ilma tingimused sarnased, mis võimaldaksid põllukultuuride kasvatamisel suuri valikuid teha. Peaaegu kogu riigi ulatuses kasvatatakse ühesuguseid kultuure, vahe on ainult nende pindade proportsioonis, s. o. ühes kohas on, näituseks, rukis külvipinna rohkuse poolest esimesel kohal, teises kohas kaer, põlluhein j. n. e. Selle järele omandavad üksikud kultuurid territooriumi suhtes mitmesuguse tähtsuse, ühes kohas on teatud kultuur domineeriv oma külvipinna suuruse poolest, teises kohas on ta keskmisel ja kolmandas kohas — viimasel kohal.

Missugusel kohal teatud põllukultuurid oma külvipinna suhtes üksikutes kohtades Eesti territooriumil asuvad, seda võime üldjoontes tähele panna kartogramm Nr. 1 peal. Selle kartogrammi peale on kantud kultuurid nende all olevate pindade suuruste järele Eestis üldse kujunes viis ringkonda välja. Igas ühes neist on see kultuur, mis esimesel kohal asub, peakultuuriks ja selle järele nimetamegi neid ringkonde rukki, kaera jne. ringkondadeks.

Nende ringkondade territoriaalse paigutuse suhtes paneme tähele, et rukis on kasvatamise poolest esimesel kohal saartel, siis mereäärsetel maadel ja Petseri maakonnas. Kesk Eestit on esimesel kohal põlluhein ja sealt ida poole, Peipsi äärsel maa-alal ja üldse lõunapoolsel Eesti pinnal on esimesel kohal kaera kultuur.

Igas ringkonnas järgnevad peakultuurile pinna suuruse järele teised kultuurid. Territoriaalselt võib siin mitmesugust järjekorda tähele panna. Nii näeme, et rukki ringkonnas kogu põhjapoolsel mereärel ja Hiiu saarel teiseks kultuuriks on kartul. Teistest kultuuridest kasvatatakse siin otra, põlluheina ja kaera. Kuid need kultuurid vahelduvad isekeskis järjekorra suhtes.

Rukki ringkonna lõunapoolses osas, ligikaudu Harju ja Lääne maakonna vahepiiri kohalt alates, on teiseks kultuuriks kasvatamise pinna suuruse järele oder. Sellele järgnevad kaer, kartul ja segavili, mis kohtade poolest isekeskis

vahelduvad. Segavili on iseloomustav ainult selle rukki piirkonna jaoks, mis asub Lääne maakonna piirides. Saaremaal, näituseks, kus samuti teisel kohal on oder, segavilja ei külita.

Rukki ringkonnas on mõnes kohas teiseks kultuuriks ka põlluhein ja kaer, kuid sarnasid kohti leidub vähe.

Põlluheina ringkonna põhjapoolses osas on teiseks kultuuriks rukis ja lõunapoolses — kaer. Piir nende vahel läheb läbi pisut allpool Paidet. Põlluheina ringkonda tuleb võtta, iseäranis lõunapoolset osa, kui looma kasvatuse ringkonda, sest siin on kultuuridest esimesel kohal loomatoidud, kuna toitlusviljad teisel kohal asuvad.

Kaera ringkonnas on teisel kohal rukis. Ainult Pärnu maakonna piirides leidub väike kaera ringkond, kus teisel kohal on põlluhein; teda võib lugeda oma seisukoha poolest põlluheina ringkonna jätkuks.

Need oleks siis kolm suuremat ringkonda, mis oma ulatuse suhtes esimesel kohal asuvad.

Peale nende on veel kaks õige väikest ringkonda.

Need on odra ja kartuli ringkonnad. Õieti ei võigi viimast ringkonnaks nimetada, sest ta seisab koos ainult ühest (Jlluka) vallast. Kartuli külvipind on siin 19,7 prots. kogu valla põllupinnast.

Odra ringkond on ulatuse mõttes eelmisest ringkonnast suurem, ta asub Harjumaa piirides ja võtab oma alla järgmised vallad: Vladimir-Kuivajõe, Nabala, Kurna, Rae ja Jõeleftme.

Juba niisugune üldine ülevaade, nagu seda pakub kartogramm nr. 1, võimaldab tähele panna põllukultuuride territoriaalset paigutust Eestis ja näitab, kus nende külvamise peakohad on.

Nüüd siis võime üle minna üksikute kultuuride külvamise ringkondade vaatlemisele. Siin avaneb võimalus tähele panna täpisealt, missugusel määral üksikuid kultuure kusagil külitakse ja külvamise rohkuse järele on Eesti territoorium ringkondadesse jagatud.

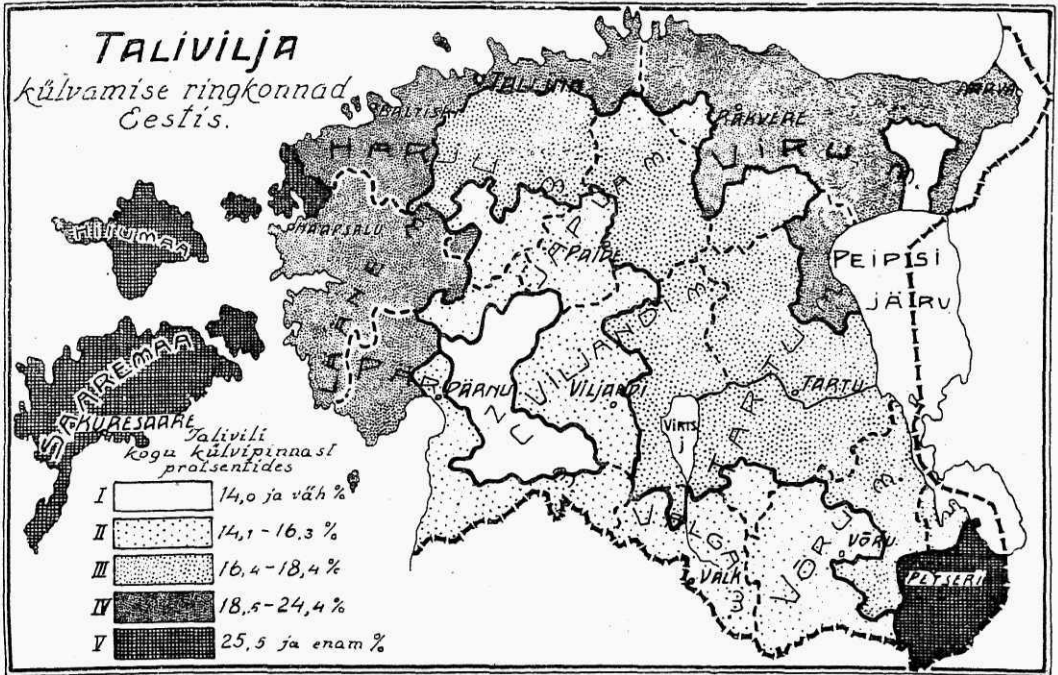
Üksikute kultuuride ringkondi vaatleme järgmises korras: kõige pealt võtame teraviljad, siis põlluheina, kartuli ja juurevilja ja lõpuks lina kultuuri. See järjekord on tingitud kultuuride pindade suurusest.

Kultuuride ringkondade vaatlemisel tuleme meeles ka need üldised arvud, mis üksikute kultuuride pindasid iseloomustavad.

1920 a. põllumajand. zensuse järele on teravilja kultuuride all kogu põllupinnast 50,9 prots., sellest on talivilja 16,9 ja suivilja 34,0 prots. Järelikult kasvatatakse teravilja kultuuridest suivilja pinna suhtes poole rohkem, kui talivilja. Talivilja kultuurisid on kaks: rukis ja nisu. Rukist kasvatatakse pealeivaviljana, kuna nisul suuremat tähtsust pole: tema pind teeb kogu põllupinnast ainult 0,7 prots. välja.

Taliviljade külviringkondade üle, nagu nad territoriaalselt kujunenud on, annab kujutust kartogramm Nr. 2. Sellest kartogrammist näeme, et tali-

Kartogramm nr. 2. Semis d'hiver (%).

viljade kasvatamine on põllupinna suuruse suhtes kõige rohkem kohta leidnud saartel ja Petserimaal. Taliviljade külvipind teeb siin kogu põllupinnast 24,5 ja rohkem prots. välja (kuni 31,9 prots.). Selles ringkonnas on taliviljade külvipinna suhtes kõige rikkamad järgmised valiad: Kaarma-Suurvald, Kihelkonna, Leisi, Mustjala, Kogula, Maasi ja Muhu-Suur vald. Taliviljade pinna protsent kõigub neis valdes 30,0—31,9 protsendi vahel.

Sellele ringkonnale järgnevad, taliviljade kasvatamise rohkuse poolest, mereäärsed maad, kus taliviljade külvipind kõigub 18,5 ja 24,4 prots. vahel, arvates kogu põllupinnast. See ringkond algab Viru maakonna Naroova taguse äärsete maadega, Tallinna kohal on kaunis kitsas, siit allapoole minnes jällegi laieneb ja tuleb Pärnu linna juure välja.

Mannermaal võiksime taliviljade külvamises tähele panna, et nende pinnad vähenevad lõuna-lääne sihis ja on kõige vähemad Pärnu maakonna idapoolsel serval. Selles ringkonnas ei tõuse taliviljade külvipinna protsent mitte üle 14,0 prots. Ta algab Uue- ja Vana-Vändra valdades, läheb Pärnu maakonnas Pärnu ja Viljandi vahelist piiri äärt mööda läbi Tori, Taali jne. valdade ja lõpeb

Uue-Kariste ja Pornuse valdadega. Esimesse ringkonda kuulub Virumaalt Jlluka vald. See vald, nagu eelpool nägime, on kartuli pinna poolest rikas.

Kogu Läti piirialasel maa-alal ja ka maa-alal, mis kaunis laia ribana Wiljandi maakonnast läbi läheb ja Järva maakonda lõikab, kõigub talivilja külvipinna protsent 14,1–16,3 protsendi vahel. Need kaks ringkonda on talivilja külvipinna suhtes võrdlemisi kõige vaesemad.

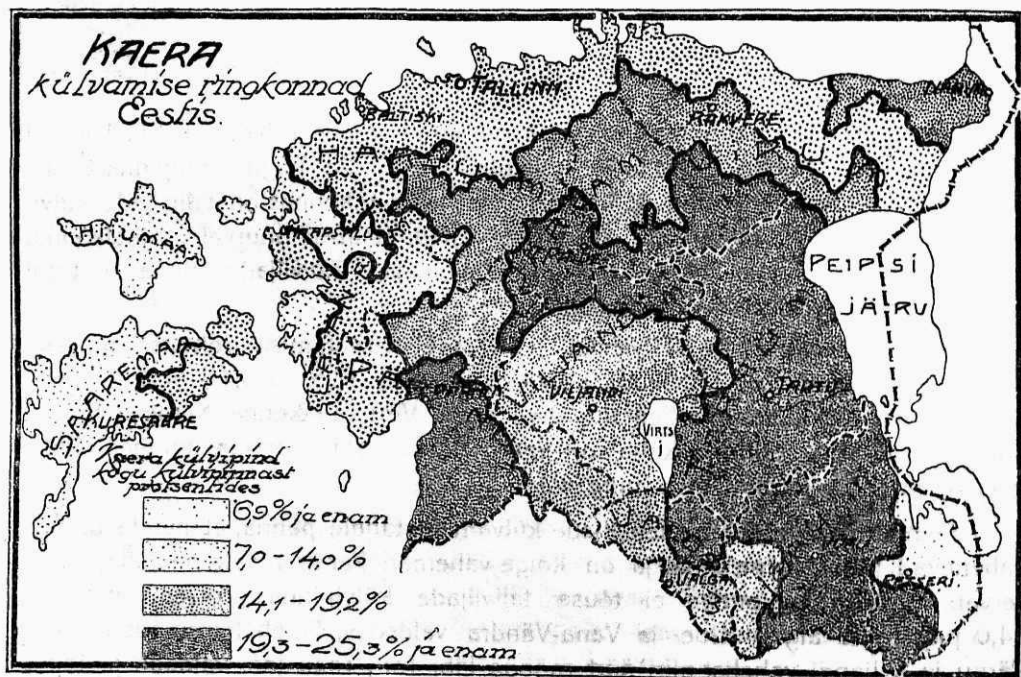
Süda Eestit võib talivilja külvipinna poolest iseloomustada, kui keskmist ringkonda, milles talivilja protsent kõigub 16,4 ja 18,4 vahel.

See ringkond on oma ulatuse mõttes üks suurematest, algab Tallinna lähedal ja läheb lõuna-ida sihis Peipsi äärsse kaldale välja.

Iseloomulik on tähele panna, et nende kahe kõrvuti seisva ringkonna intervallid isekeskis üksteisest väga vähe eralduvad ja siiski territooriumi suhtes kindlaid ringkonde kujutavad.

Teravilja kultuuridest on suivilja külvipindade all 1920 a. zensuse järele 34,0 protsenti kogu põllupinnast. Teravilja suikultuuridest külitakse suirukist, nisu, otra, kaera ja siia võib ka segavilja arvata. Tähtsamad neist pinna suuruse järele on kaer ja oder. Kaera külvipind teeb kogu külvipinnast 15,6 protsenti välja, seega ainult 0,6 protsendi võrra vähem, kui talirukki külvipind, odra külvipinnast aga on ta isegi 2,9 protsendi võrra suurem. Talirukis ja kaer on külvipinna suuruse poolest põllukultuuride seas esimesel kohal.

Kartogramm Nr. 3. (Avoine) (‰).

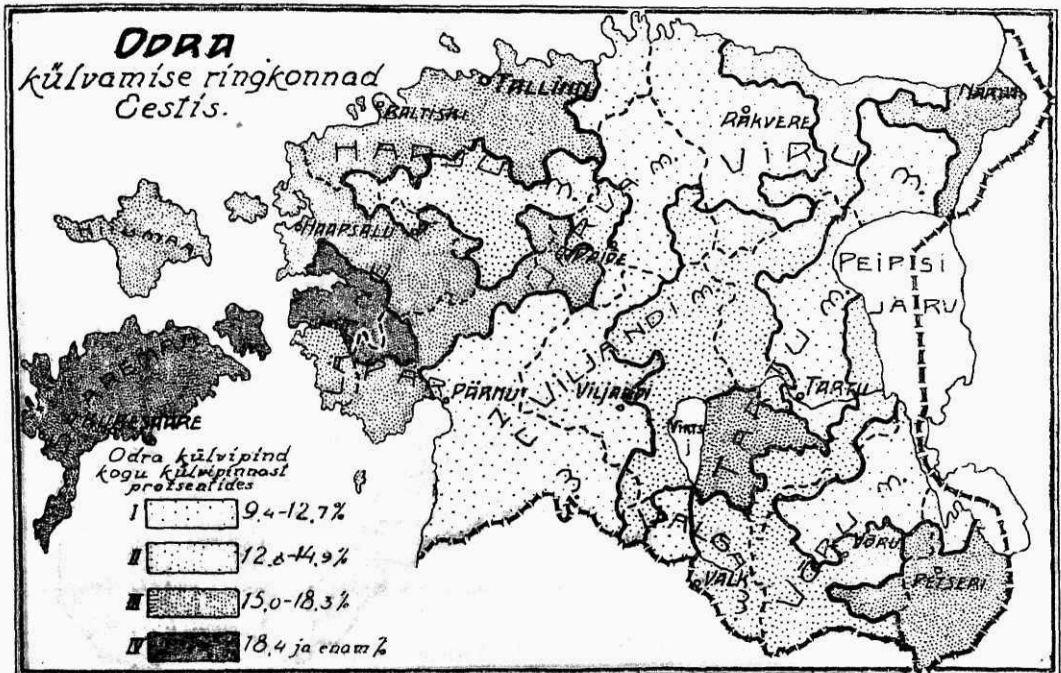
Kaera külvamise ringkondadega tutvumiseks heidame pilku kartogrammile nr. 3. Siin torkab kõige pealt silma, et need maa-alad, kus rukist rohkesti kasvatatakse, kaera suhtes just kõige vaesemad on. Nii näeme saartel ja Petserimaal, mis rikkad rukki külvipinna poolest, kaera kultuuri võrdlemisi vähe kasvatatavat. Kaera külvipind ei tõuse siin üle 6,9 protsendi kogu põllupinnast. Mereäärsetel maa-aladel, mis rukki kasvatamise suhtes teisel kohal, kasvatatakse aga kaera võrdlemisi vähe. Kaera külvipinna protsent kõigub mereäärsetel maa-aladel 7,0—14,0 vahel.

Kaera kasvatamise poolest kõige rikkam ringkond võtab oma alla Peipsi äärsed maa, Võru ja Tartu maakonnad, siis osa Viru ja Järva maakonnast. Kaera külvipinna protsent kõigub selles ringkonnas 19,3—25,3 ja rohkem prots. vahel.

Talivilja kultuuride kasvatamise vaatlusel panime tähele, et nende külvipinnad kasvasid põhja-lääne sihis; kaera kasvatamises näeme überpöördukt, s. o. kaera külvipinnad kasvavad lõuna-ida sihis.

Igatahes, kaera kultuuri kasvatamises, samuti kui rukki kasvatamiseski, näeme territooriumi suhtes kindlaid vöösid, mida näituseks odra kultuuri külvamises ei leidu. (Vaata kartogramm nr. 4).

Kartogramm nr. 4. (Oge) (%).

Odra kultuuri külvipind teeb kogu põllupinnast 12,7 protsenti välja, seega seisab ta külvipinna suuruse järele põllukultuuridest kolmandal kohal. Odra kasvatamise juures ei ole territoriaalselt mitte sarnast kindlust märgata, mida

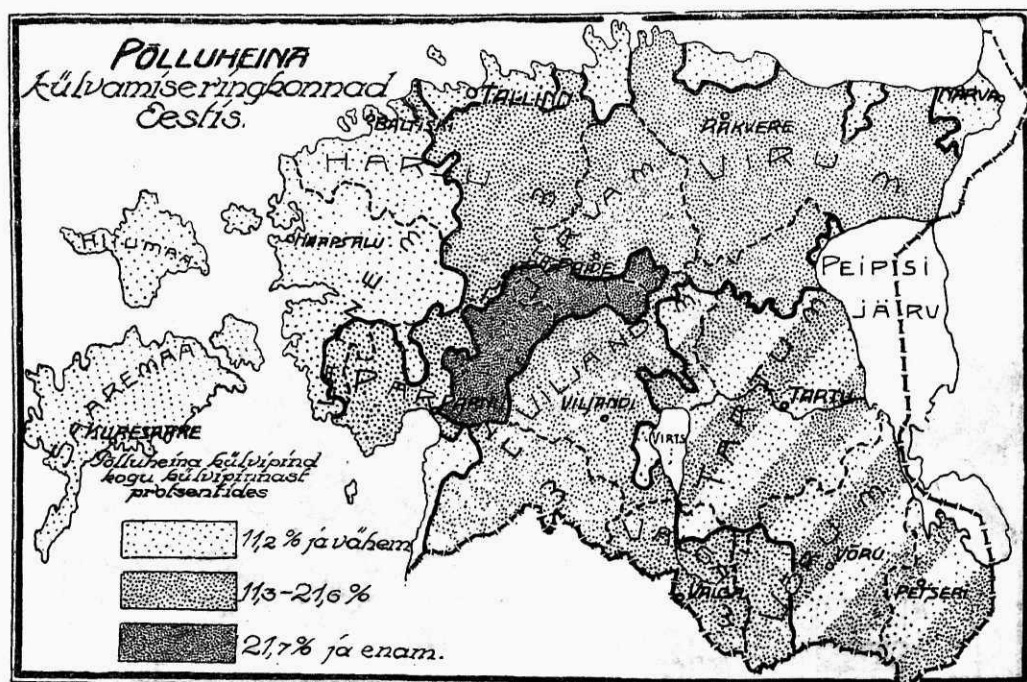
nägime rukki ja kaera kasvatamise juures. Üksikud ringkonnad on killustud ja laiali pillatud. Kõige suuremat ringkonda silmame siiski, see lõikab Eesti pinna odra kasvatamise suhtes ida- ja läänepoolseks osaks. Läänepoolne osa erineb siiski idapoolsest selle poolest, et siin otra võrdlemisi rohkem kasvatatakse. Kõige rohkem otra kasvatatakse aga saartel, seal on odra külvipinda 18,4 ja rohkem prots. kogu põllupinnast.

Eesti idapoolses osas kasvatatakse otra võrdlemisi vähe, kuid siiski kõigub odra külvipinna prots. siin paiguti 12,8—14,9 vahel ja osa Tartu ja Petseri maakondades isegi 15,0 — 18,3 prots. vahel. Kesk Eestis kasvatatakse odra kultuuri võrdlemisi teiste kohtega kõige vähem, odra külvipinna prots. kõigub siin 9,4 ja 12,7 vahel, paiguti isegi veel vähem.

Järgmiseks kultuuriks külvipinna suuruse järele on põlluhein, selle külvipind on 12,2 prots. kogu põllupinnast, sellega ainult 0,5 prots. võrra vähem, kui odra kultuuri külvipind.

Põlluhein on kõige vähem kasvatamist leidnud, nagu seda kartogramm nr. 5 pealt näeme, saartel ja läänepoolses Eesti pinna osas. Siis kaera kül-

Kartogramm nr. 5. *Herbes fourragères* (%).

vamise pearingkonnas on õige palju valdu, kus põlluhein samuti vähesel määral kasvatatakse. Kuid põlluhein kasvatamises paneme siiski tähele, et teda suuremal osal territooriumil enam-vähem ühtlaselt leidub. Ainult Pärnu

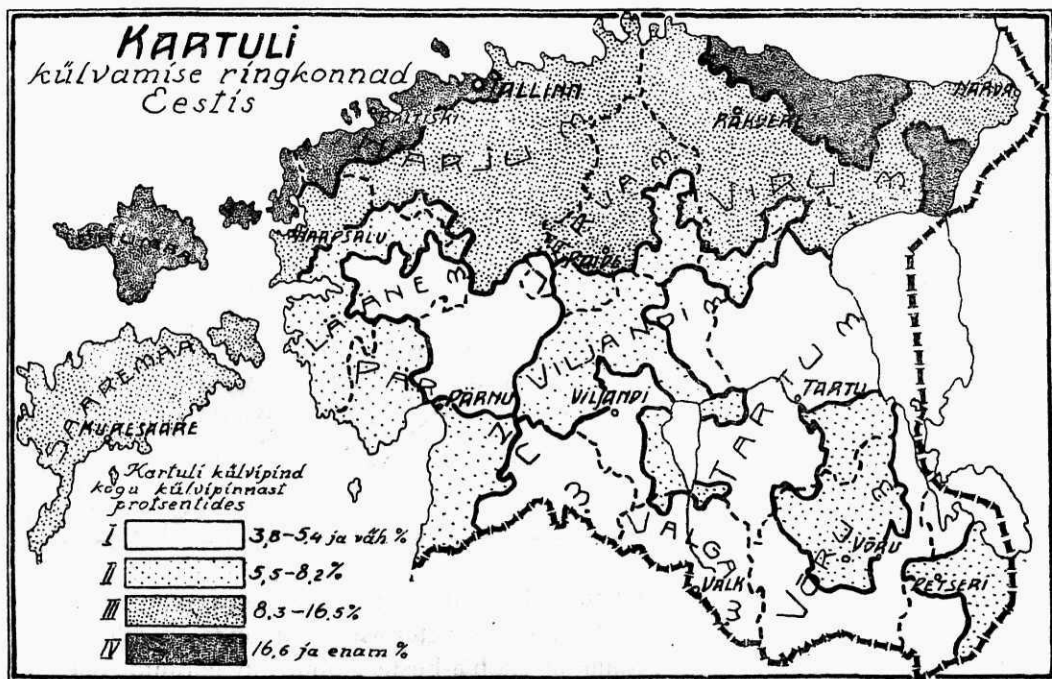
maakonnas põhja-ida piiri äärel näeme põlluheina ringkonda, kus põlluheina külvipind üle 21,7 prots. kogu põllupinnast välja teeb.

Järgmisteks tähtsamateks kultuurideks meie põllul on kartul ja juurevili. Nende kasvatamine mõjub väga hästi mulla füüsiliste omaduste peale, tehes viimast sõredaks, ning teiseks annavad nad teraviljadega võrreldes 1 põlluüksuse pealt väga kõrget saaki.

Kartuli ja juurevilja külvipind teeb kogu põllupinnast 7,6 protsenti välja, sellest tuleb juurevilja pinna arvele ainult 0,3 protsenti, ülejääv osa 7,3 prots. pinnast on kartuli kultuuri all.

Kartuli kasvatamise suhtes tuleb Eesti kahte pea ossa jagada — Põhja-Eesti ja Lõuna-Eesti. Põhja-Eestis kasvatatakse üldiselt kartulit kolm korda rohkem, kui Lõuna-Eestis, järelikult kartuli kultuur on rohkem omane Põhja-Eestile. Põhja-Eestis, nagu kartogramm nr. 6 pealt näeme, kõigub kartuli kul-

Kartogramm nr. 6. (Pommes de terre).

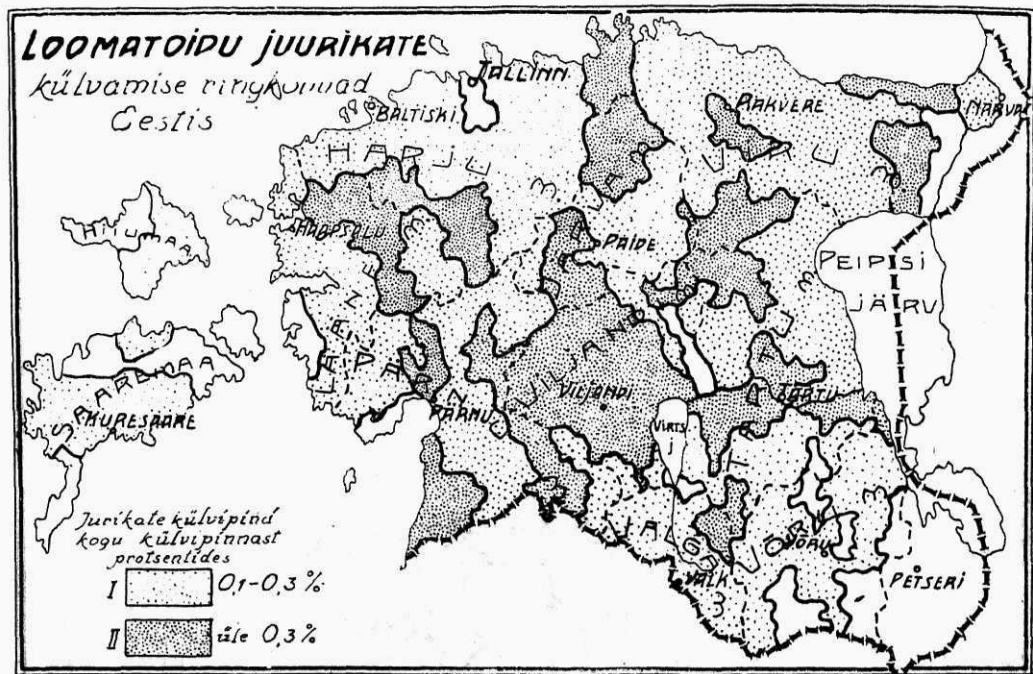
tuuri külvipind 8,3 ja 16,5 protsendi vahel, ainult mereäärsed vallad Virumaal, alates Vihula vallast peale ja lõppedes Järve ja Maidla valdadega, siis Harju maakonnas, alates Tallinna ümbruskonnast peale ja lõppedes Paaslepa vallaga ja ka Hiiu saarel tõuseb kartuli külvipind 16,6 protsendist kõrgemale, arvates kogu põllupinnast.

Viimane ringkond on seega kartuli kasvatamise poolest Eestis esimesel kohal.

Lõuna-Eestis näeme ringkondi, kus kartuli külvipind 3,8 - 5,4 protsendi vahel kõigub ja veel vähem on; siis on ringkonnad, kus teda ka pisut rohkem kasvatatakse, nimelt 5,5—8,2 protsendi vahel. Siin paneme tähele, et kartuli kasvatamine peajasjalikult rukki külvamise ringkondade järele käib.

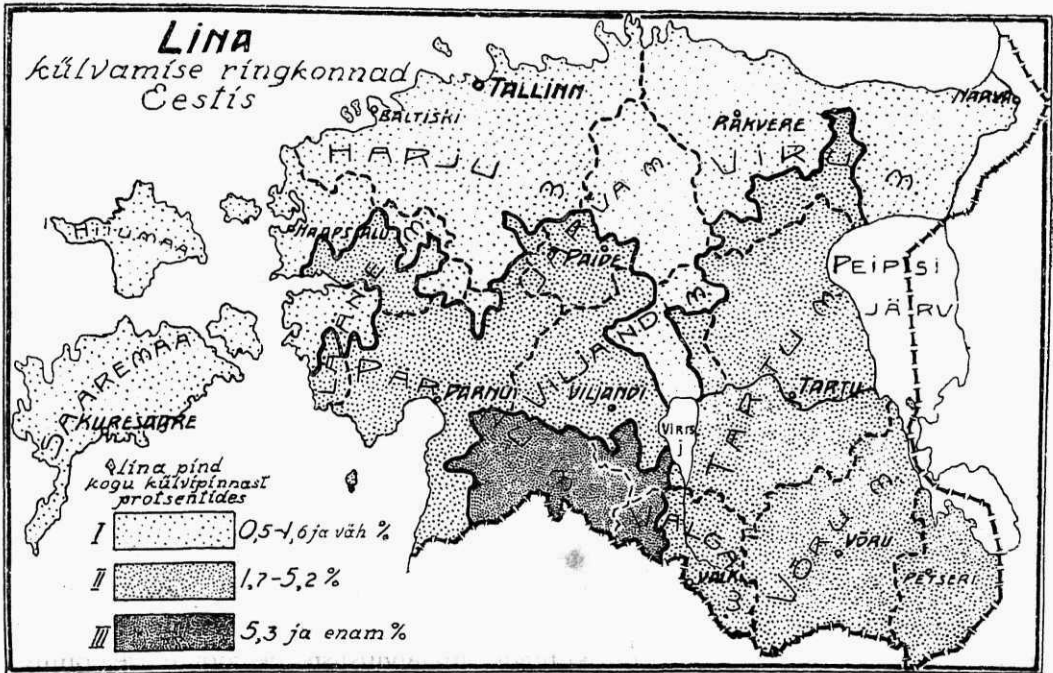
Juurevili, peajasjalikult loomatoidu juurikad, on meie põllupidamises alles võrdlemisi noor kultuur ja selle tõttu tema kasvatamise ringkonnad pole veel jõudnud välja kujuneda. Üldiselt on märgata (kartogramm nr. 7), et Viljandi maakonnas juurevili võrdlemisi kõige rohkem kasvatamist on leidnud.

Kartogramm nr. 7. (*Tubercules fourragères*) (°/°).

Lõpuks jääb veel vaadelda lina külvamise ringkonde, nagu nad on kujutatud kartogramm nr. 8 peal. Kartuli kasvatamise ringkonde meele tuletaades, mille kasvatamine peajasjalikult Põhja-Eestis kohta on leidnud, näeme lina kultuuri jaoks vastupidist. Lõuna-Eesti on lina kasvatamise suhtes Põhja-Eestist palju rikkam. Kõige rikkam lina kasvatamise poolest ringkond asub Pärnu maakonna Läti piiri äärsel serval, laieneb pisut ka Viljandi ja Valga maakondade valdade peale. Lina külvipind teeb siin kogu põllupinnast 5,3 ja rohkem protsenti välja. Põhja-Eestis aga tõuseb lina külvipinna protsent ainult kuni 1,7 protsendini.

Kartogramm nr. 8. (Lin) (‰).

Lina kultuuri külviringkondade vaatlamisega oleme lõpule jõudnud selle töö resultaatide kirjeldamisega, mida võimaldasid 1920 a. põllumajandus-zensuse andmed kultuuride külviringkondade suhtes teha. Väljarehkendused üksikute kultuuride proportsioonide üle valdade järel on tabelites siia juure lisatud, nii nagu neid Põllutööministeeriumi statistika osakond teinud on*).

Nagu nägime, eeltoodud ringkonde võib ainult üldjoontes tähele panna, kuna nende detaalne kindlaksmääramine sedakord veel tuleviku küsimuseks jääb.

J. Kurkus.

Regions des principales cultures agricoles en Esthonie (en 1920).

La superficie cultivée de l'Esthonie offre, pour les principales cultures, les chiffres suivants: seigle d'hiver — 16,2‰, avoine — 15,6‰, orge — 12,7‰, plantes fourragères — 12,2‰, pomme de terre — 7,3‰, lin — 2‰, betterave — 0,3‰, autres — 2‰. En jachère — 17,7‰, en friche — 6,3‰.

*) Tabelid kultuuride proportsioonide üle on ruumipuudusel mahutamata jäetud, kuna nende eriväljaandmine teostusel on. Red. täh.

RENDITUD TALUMAA PEAL ASUVAD POPSIKOHAD.

(1919 a. põllumajanduslise zensuse materjaalide järele).

*Les terres cultivées en rétrocession de bail situées sur les terres des paysans
(d'après les données du recensement agricole de 1920).*

Jaauari kuus ettetulnud vajaduse pärast sai põllumajanduslise osakonna poolt renditud talumaa peal asuvate popsikohtade üle olevate materjaalide läbitöötamine ette võetud. Peamaterjaaliks oli 1919 a. toimepandud põllumajandusline zensus. Läbitöötamise pearesultaadid, olgugi veel mitte täielikud, annavad niipalju iseloomustavat materjaali meie agraar-olude kohta, et järgnev töö, mille eesmärgiks ainult popsikohtade majandusliste peajoonte iseloomustamine on, ka praegusel kujul avaldamiseks õigustud võiks olla.

1. Popsikohtade arv ja territoriaalne jaotus.

Käesolevas töös on popsikohtadeks arvatud kõik renditud talumaa peal asuvad majapidamised, kes 5,0 ja vähem tiinu maad rendivad. Sarnane tundemärk popsikohtade valikuks on tingitud põhjustest, mille tagajärjel popsikohad meil on tekkinud ja ka tänapäevani alal püsinud. 1856 a. Eesti kubermangu talurahva seaduste järele said talumaad jagatud kruntidesse, milles ei võinud olla künnimaad alla 3,0 ja üle 24,0 tiinu. Kuid sama seaduse punkt 58 märkus lubas alale jätta neid väikseid kohte, mis olid tekkinud enne 1856 aastat, ehk seal küll künnimaad vähem oli, kui 3,0 tiinu. Sellele vastavat osa heina- ja karjamaad juure arvates sünnibki maa-ala, mis ligikaudu 5,0 tiinu suurune. Sarnasid kohti hakatigi hiljem popsikohteks hüüdma, missugune nimetus ka tänini on püsinud.

Üle riigi, peale Petseri ja Naroova taguse maa, mille kohta andmed puuduvad, on renditud talumaa peal kokku 9.560 popsikohta. Nad ei ole kõigi maakondade järele mitte ühtlaselt jaotud. Seda näitavad meile järgmised andmed, kus popsikohtade arv on võrreldud maaga majapidamiste arvuga. Selle järele on:

Põhja-Eestis:

	Maaga maja- pidamisi*)	Popsi- kohte	Iga 100 maaga majapid. peale tuleb popsikohte
Harju maakond	10.316	445	4,3
Lääne „	9.096	606	6,7
Järva „	5.803	223	3,8
Viru „	11.408	599	5,2
Saare „	7.678	363	4,7
Kokku Põhja-Eestis	44.301	2.236	5,0

Lõuna-Eestis:

Viljandi maakond	9.652	1.594	16,5
Tartu „	14.435	2.297	15,9
Pärnu „	9.307	1.440	15,5
Valga „	2.920	445	15,2
Võru „	9.154	1 548	16,9
Kokku Lõuna-Eestis	45.468	7.324	16,1
Kokku Eestis	89.769	9.560	10,6

Nii siis, võrreldes popsikohtade arvu maaga majapidamiste arvuga, kui eeltingimusega nende asutamisele ja olemisele, näeme, et neid Lõuna-Eestis üldselt kolm korda rohkem on, kui Põhja-Eestis. See avaldub ühtlaselt ka kõigis maakondes, üksikult võetult. Selle nähtuse põhjusi tuleks otsida peaaesjalikult selles, et talukohad Lõuna-Eestis keskmiselt suuremad on ja selle tõttu popsikohtade tekkimiseks soodsamad, kui Põhja-Eesti väiksemad kohad. Põllutöoministeriumi Statistika osakonna kokkuvõtete järel oli 1920 aastal sarnasid majapidamisi, kel 4,0 ja vähem tiinu põldu Lõuna-Eestis 39,5 protsenti, kuna Põhja-Eestis 50,5%—11,0% võrra rohkem. Sama aasta andmete järel oli mitmesuguseid viljasid külitud keskmiselt külija majapidamise peale Lõuna-Eestis 5,4 tiinu ja Põhja-Eestis 3,3 tiinu. Maaga majapidamiste arvuga võrreldes on popsikohte kõige vähem Järva ja Harjumaal, kus neid 100 maaga majapidamise peale tuleb esimeses 3,8 ja teises 4,3. Kõige rohkem popsikohte on aga Viljandi ja Valga maakondes, kus iga 100 talu kohta 16,5—16,9 popsikohta tuleb.

2. Elanikkude arv popsikohtadel ja nende koosseis.

9.560 popsikohas on kokku 36.254 elanikku, neist 17.141 meeste ja 19.113 naiste soost. Iga 100 inimese kohta tuleb 47,3 meest ja 52,7 naist, s. o. naiste ülekaal 5,4% võrra.

*) Põllutöoministeriumi Statistika osakonnale 1920 a. ülesantud andmete põhjal.

Olevad materjaalid võimaldasid kokkuvõtete tegemist vanaduse järel neljas grupis. I. gruppi said arvatud lapsed 0–10 aast., II. gruppi — pooltööjõudu 10–16 aast., III. gruppi — täistööjõud 16–55 aast. ja IV. grupp — vanad üle 55 aasta.

Selle jaotuse järele oli:

I. grupis	7.159 hinge ehk	19,8%
II. „	4.632 „ „	12,6 „
III. „	17.256 „ „	47,8 „
IV. „	7.207 „ „	19,8 „
Kokku	36.254 hinge ehk	100,0%

Neist andmetest huvitab meid kõige rohkem III. grupp, mis näitab, kui palju popsirahva keskel täistööaastates olevat elementi leidub. Iga 100 inimese kohta tuleb 47,8 täistööjõulisi. Kogu talurahvas, eeltoodud gruppide järele jaotult, annab veidi teistsuguse resultaadi. Nimelt tuli seal:

I. grupis	. . .	19,1%
II. „	. . .	13,4 „
III. „	. . .	50,1 „
IV. „	. . .	17,4 „
Kokku	. . .	100,0%

Popsirahva grupivahekordi võrreldes nende andmetega, paistab silma, et popside hulgas tööaastates (III. grupis) rahvast vähem on, kui kogu talurahva seas keskmiselt.

Kuid rahva tööjõudu ei määra veel üksnes temas leiduva töövõimelise elemendi üldine arv, vaid ka see, palju seal nimelt meestööjõudu on. Igatähel, see rahvakoosseis, kus tööjõulisi mehi enam, on ka rohkem töövõimeline. Seda peame ka popsirahva koosseisu juures tähele panema, kui teda arvustada tööjõu rohkuse suhtes.

Popsirahvast iga 100 inimese peale tuleb:

	mehi	naisi	mehi rohkem, või vähem
I. grupis	50,5	49,5	+ 1,0
II. „	51,0	49,0	+ 2,0
III. „	45,6	54,4	— 8,8
IV. „	45,5	54,5	— 9,0
Kokku	47,3	52,7	— 5,4

Kogu maal elavast rahvast iga 100 inimese peale tuleb :

	mehi	naisi	mehi rohkem, või vähem
I. grupis	50,1	48,9	+ 1,2
II. „	49,6	50,4	— 0,8
III. „	45,0	55,0	— 10,0
IV. „	45,4	54,6	— 9,2
Kokku	46,3	53,7	— 7,4

Nende andmete põhjal on popsirahva seas mehi pisut rohkem, kui sama arvu talurahva seas üldselt võetult. Ka III. grupis püsib see ülekaal, kuid nii väiksel määral (0,6%), et see suuremat mõju siiski ei avalda. Nii siis oleks popsirahva keskel täistööjõu aastates olevat elementi üldselt vähem, kui maalanikkude seas keskmiselt.

Popsnikute perekonde loetakse harilikult perekateks. See vaade ei tahaks nende andmete põhjal mitte küll iga maakonna jaoks kinnitust leida. Ühe popsniku keskmine perekond on :

Harju maakonnas	3,6 inimest	Viljandi maakonnas	3,5 inimest
Viru „	3,7 „	Tartu „	4,0 „
Järva „	3,4 „	Pärnu „	3,9 „
Lääne „	3,3 „	Võru „	3,9 „
Saare „	4,3 „	Valga „	3,9 „

Kogu Eesti jaoks seisab popsniku keskmine perekond koos 3,8 liikmest. Eesti talu keskmises perekonnas on rohkem inimesi. Kui palju nimelt, selle kohta puuduvad täpiseks andmed, nende andmete põhjal aga, mis meil selleks käsitada*), võib arvata keskmise perekonna liigete arvu 5,0—5,5 peale.

Arvata oleks võinud, et perekonna suuruse peale ka kasutada olev pindala teatavat mõju avaldab, nimelt, et seal, kus teda laiemalt käes, ka perekonnad suuremad on. Popsnikute perekondade juures ei võid aga seda tähele panna. Popsikohad on võrdlemisi kõigesuuremad Viljandimaal. Eeltoodud tabel aga näitab, et Viljandimaal võrdlemisi väikene perekond domineerib, Saaremaal aga, kus popsikohad võrdlemisi väikesed, on popsnikud kõige perekamad.

3. Popsikohapidajate peategevus.

Popsikohapidajate domineeriv peategevus on muidugi põllutöö. Järgnevad peategevusharud on äri ja käsitöö. Mereäärtes ja Saaremaal on enam-vähem rohkema popsikohapidajate peategevuseks ka kalapüük.

Maakondade järele on popsikohapidajate peategevuseks protsentides:

*) 1919 aasta põllumajand. zensuse materjaalid.

	Põllu- töö	Kala- püük	Äri ja käsitöö	Muu
Harju maakonnas	34,0	12,0	27,0	27,0
Viru „	37,9	8,0	39,0	15,1
Järva „	46,3	—	31,5	22,2
Lääne „	49,7	0,8	25,9	23,6
Saare „	59,2	9,1	19,8	11,9
Viljandi „	71,5	0,6	20,5	7,4
Tartu „	61,7	0,8	26,3	11,2
Pärnu „	64,3	2,3	18,7	14,7
Võru „	62,3	0,2	29,0	8,5
Valga „	58,9	0,4	23,8	16,9
Kokku Eestis	59,7	2,1	25,2	13,0

Selle järele võiks öelda, et 59,7 protsenti popsi perekondi end peasjalikult põllutööst elatavad, 2,1% — kalapüügist, 25,2% äri ja käsitööst ja 13,0 muust ametist, mis nende ametite sekka ei kuulu. Neid popsikohte, kes elatavad end põllutööst, leidub Lõuna-Eestis siiski rohkem, kui Põhja-Eestis, kus ka kalapüük tähtsat osa mängib.

Nende andmetega oleks siis lühidalt iseloomustatud popsikohtade sotsiaalne seisukord, nüüd toome andmed popsikohtade majanduslise olukorra iseloomustamiseks.

4. Popsikohtade jaotus kahte gruppi.

Popsikohtade majanduslise seisukorra iseloomustamisel tuleb põhijooneliselt vahet teha popsikohtade kahe grupi vahel. Üks neist gruppidest asub oma eluhoonetes ja teine üüritud eluruumes, sellega on üks grupp majandusliselt rohkem teatud koha külge seotud ja teine vähem.

Nende kahe popsnikute grupi vahet ei ole mitte igalpool ühtlane. Iga 100 popsikoha kohta tuleb:

Põhja-Eestis:

	Oma elu- hoonetega	Üürit. elu- ruumes
Harju maakond	73,9	26,1
Viru „	68,9	31,1
Järva „	71,7	23,3
Lääne „	72,1	27,9
Saare „	87,9	12,1
Kokku Põhja-Eestis	74,1	25,9

Lõuna-Eestis:

Viljandi maakond	58,6	41,4
Tartu	71,8	28,2
Pärnu	61,1	38,9
Võru	68,2	31,8
Valga	58,2	41,8
Kokku Lõuna-Eestis	65,2	34,8
Kokku Eestis	67,3	32,7

Üldiselt, nagu andmed näitavad, on Põhja-Eestis iga 100 popsikoha kohta oma eluhoonetega popsikohte võrdlemisi rohkem, kui Lõuna-Eestis. See la-
seb teataval määral oletada, et taluperemehed Lõuna-Eestis popsikohtade asu-
tamisele rohkem kaasa on aitanud. See on ka arusaadav, kui meelega tuletada
et Lõuna-Eestis talukohad võrdlemisi suuremad on ja kõrval-tööjõudu rohkem
vajavad. Jseäranis palju sarnaseid popsikohte on Viljandi ja Valga maakondes, kus
40% popsnikke üüritud eluruumes elab. Neis maakondes on ka võrdlemisi
kõigerohkem popsikohte. Saaremaal elab õige vähe popsisi üüritud elu-
ruumes: neid leidub seal ainult 12,1 protsenti.

Nüüd vaatame lähemalt, kuidas on organiseeritud majandusliselt need
kaks gruppi, eraldi need, kel oma eluhooned, ja need, kes asuvad üüritud elu-
ruumes.

Meil on võimalik popsikohtade kokkuvõtteid võrrelda ka teiste majapida-
miste gruppidega, nii palju kui seda 1920 aasta põllumajandus-zensuse ma-
terjaalid lubavad.

Nimelt, on 1920 a. põllumajandus-zensuse andmed kokkuvõetud eraldi
majapidamiste jaoks, kus põllumaad 4,0 ja vähem tiinu ja üle 4,0 tiinu on.
Esimene majapidamiste grupp, s. o. kus põllumaad 4,0 ja vähem tiinu on,
tuleb igatahes põllumaa poolest üsna väikeste majapidamiste hulka arvata, kus
põllumaa puudus end tunda annab. Teine majapidamiste grupp tuleb jõuka-
mate ja keskmiste hulka arvata. Võrreldes popsikohtade kokkuvõtteid nende
kahe majapidamise grupi kokkuvõtetega, saab võimalik olema võrdluses tä-
hele panna popsikohtade seisukorda ja teha seda suhteliselt mõõdetavaks.

5. POPSIKOHTADE RENDITUD MAA-ALA JA SUURUS.

Maa on iga põllupidamise alus, kuid käesoleval juhtumisel omandab maa-
küsimus veel suurema tähtsuse, selle tõttu, et kõne all olevil majapidamiste
gruppidel kogunisti oma maad ei ole. Kasutatav maa-ala on renditud ja nagu
praegu näeme, on teda väga vähe. Jga 100 popsikoha kohta tuleb keskmis-
selt renditud pindala tiinudes, eraldi võetud popsikohad oma eluhoonetega ja
üüritud eluruumes:

Põhja-Eestis:

	Oma elu- hoonetega	Üüritud elu- ruumes	Kokku
Harju maakonnas	70,3	103,3	81,9
Viru „	69,4	111,2	81,7
Järva „	71,3	67,6	70,3
Lääne „	54,6	53,3	54,3
Saare „	60,5	69,5	61,6
Kokku Põhja-Eestis	64,1	86,4	69,9

Lõuna-Eestis:

Viljandi maakonnas	121,2	124,1	122,4
Tartu „	82,4	89,6	84,4
Pärnu „	103,9	96,7	101,2
Võru „	89,2	106,7	94,8
Valga „	100,8	106,0	102,5
Kokku Lõuna-Eestis	96,4	104,6	99,2
Kokku Eestis	88,1	101,3	92,4

Need andmed näitavad, kui väiksel maa-alal peavad asuma popsikohad. Keskmiselt ühe popsikoha kasutada on 0,9 tiinu. Jga 100 popsikoha kohta keskmiselt tuleb Lõuna-Eestis 29,3 tiinu rohkem, kui Põhja-Eestis. Popsikohad maa-ala suhtes on kõigesuuremad Viljandi ja Pärnu maakondades ning kõige väiksemad Lääne- ja Saaremaal. Arvata oleks võinud, et popsikohapidajad kes asuvad oma eluhoonetes, rohkem maad rendivad. Arvud näitavad aga teisiti, nimelt, et popsnikud üüritud eluruumes rendivad pisut rohkem maad 100 popsikoha kohta on see vahe 13,2 tiinu.

Nagu teada asuvad kõne all olevad popsikohad renditud talumaa peal. Nüüd oleks huvitav tähele panna ka seda, missuguse osale talumaast vastab popsikoha keskmine suurus, nimelt pinna suhtes.

Selleks võtame talude keskmise suuruse kohta käivad andmed, mis kokku võetud kadastri raamatute järele. *) Siin on eraldi kokkuvõetud ostetud ja renditud talukohad. Nende andmete põhjal on:

Põhja-Eestis:

Lõuna-Eestis:

	Ostet. tal	Rendit. tal		Ostet. tal	Rendit. tal
	Keskm. suurus tiin.			Keskm. suurus tiin.	
Harju maakond	30,2	20,6	Viljandi maak.	34,7	20,9
Viru „	22,7	20,4	Tartu „	34,5	23,3
Järva „	32,2	24,6	Pärnu „	33,2	25,1
Lääne „	29,3	23,2	Võru „	39,6	23,7
Kokku P.-Eestis	28,6	22,2	Kokku L.-Eestis	35,5	23,2

*) Põllutööministeeriumi statistika osakonna kokkuvõte.

Need andmed talu keskmise suuruse kohta ei ole küll täpisead, sest tegelikult on majapidamiste arv suurem, kui kadastri raamatu järele kruntide arv, ja sellepärast on käesolevad andmed talu keskmise suuruse kohta suurendud. Kuid siiski karakteriseerivad mainitud andmed talude suurust üksikutes maakondes ja oletades, et talude suurus tegelikult pisut väiksem on, kui eeltoodud andmetest näha, võib öelda, et popsikoha keskmine suurus on $\frac{1}{20}$ kuni $\frac{1}{25}$ meie talu keskmisest suurusest.

6. HOONETE ARV.

Hoonetest tegime juba juttu eelpool ja selle järele, kas nad omad või võõrad, jagasime popsikohad kahte gruppi. Kummagi grupi jaoks on eraldi kokku võetud elumajade ja kõrvalhoonete arv. Nende andmete järel tuleb hooned iga 100 popsikoha kohta:

Põhja-Eestis:

Maakond	Popsikohad, kel oma hooned		Popsikohad, kel üüritud hooned		Kokku	
	Elumajasad	Kõrvalhooneid	Elumajasad	Kõrvalhooneid	Elumajasad	Kõrvalhooneid
Harju . .	96,8	76,5	64,3	52,4	87,6	69,6
Viru . .	97,2	81,3	75,0	98,8	90,7	86,5
Järva . .	95,6	85,6	79,4	63,5	91,0	79,4
Lääne. .	97,3	66,1	73,4	44,4	90,6	60,1
Saare . .	97,8	78,7	68,2	40,9	94,2	74,1
Kokku .	97,1	75,0	72,0	64,5	90,7	73,2

Lõuna-Eestis:

Viljandi	96,7	105,1	74,7	75,2	87,7	92,7
Tartu . .	98,4	114,4	82,5	77,4	93,9	103,9
Pärnu . .	81,8	89,3	67,1	62,4	76,1	78,9
Võru . .	92,9	141,1	78,9	106,9	88,5	103,2
Valga . .	96,1	137,1	73,1	111,8	86,5	126,5
Kokku. .	91,7	115,1	75,7	82,1	92,1	103,5
Eestis . .	94,6	105,1	75,1	78,5	88,2	96,4

Neist andmetest selgub, kõige pealt, et kaunis suurel osal popsidel oma ette hooned puuduvad. Kogu Eesti kohta on sarnaseid popsikohti, kel oma

ette elumaja puudub, 11,8% ja kel kõrvalhooned puuduvad—3,6%. Popsikohtel, kus popsnikul oma hooned, on hooned arvuliselt rohkem, kui seal, kus nad üüritud. Jseäranis avaldub see Lõuna-Eestis, kus 100 popsikoha kohta, kel omad hooned, 115,1 kõrvalhoonet tuleb, kuna neil, kel nad üüritud, ainult 82,1 on. Hoonete suhtes on kõige paremal järjel Tartu- ja Saaremaa.

7. KÜLVIPIND.

Popsikohtade külvipinda tuleb kolmest seisukohast tähele panna. Kõige pealt, missugune osa renditud maa-alast on külvi all, siis — missuguste kultuuride all tähendud pind on, ja viimaks — palju külvipinda tuleb keskmiselt 100 popsikoha peale. Sellega saaksime kätte, kuidas popsnikud oma renditud maad kasutavad. Andmed 100 popsikoha keskmise külvipinna kohta võimaldaksid võrrelda popsikohte teiste majapidamiste gruppidega.

Renditud maa-alast on külvi all :

Põhja-Eestis:			Lõuna-Eestis:		
Harju maakonnas	64,8	%	Viljandi maakonnas	76,4	%
Viru	61,9	"	Tartu	84,7	"
Järva	74,4	"	Pärnu	76,6	"
Lääne	66,6	"	Võru	89,8	"
Saare	56,0	"	Valga	79,7	"
Kokku Põhja-Eestis	64,4	%	Kokku Lõuna-Eestis	79,7	%
Kokku Eestis	78,2	%			

Need andmed näitavad, et suurem osa renditud maa-alast popsnikutel külvi all on. Ainult Saaremaal tuleb 44,0% karja- ja heinamaa arvele panna. Lõuna-Eestis on külvi all olev osa üldiselt suurem, kui Põhja-Eestis. Siin oleks veel tähendada, et popsnikud üüritud eluruumes pisut rohkem renditud maa-alast külvi all ära kasutavad, kui popsnikud oma eluhoonetes. Kogu riigi kohta, renditud maa-alast on küvi all, esimese grupi popsnikutel 74,4%, teisel grupil 84,5%.

Nüüd vaatame, mis kultuurisid popsikohad peaaesjalikult külivad. Selleks võtame popsikohtade kultuuride külvipinnad protsentides nende kogusummast, s. o. kultuuride proportsiooni, ja võrdleme seda kogu riigi külvipindade proportsiooniga. Saame järgmise tabeli:

	Iga 100 tiinu külvipinna kohta on keskmiselt külitud												
	Rukist	Nisu	Otra	Kaera	Tatart	Kartulid	Segaviija	Riavilja	Loomatoidu juurikaid	Lina	Igasugu heina	Muud	Kokku
Popsikohtadel	12,2	1,8	16,2	17,2	0,6	19,7	4,4	2,5	0,4	1,9	14,9	8,2	100,0
Kogu riigis	21,7	1,9	16,9	20,7	0,3	9,6	6,3	0,5	0,4	3,0	16,2	2,5	100,

Toitlusviljadest külivad popsikohad rukist palju vähem, kui kogu riigi kultuuride proportsioon seda näitab, selle vastu külitakse aga kartulid palju rohkem. Ka aiavilja külivad popsikohad rohkesti. Sellest näeme, et viljasid popsihohtel külitakse otsekohe oma perekonna toitlusnõuete rahulduseks, aga mitte turu jaoks. Toitmisviljad, mis loomadele lähivad, on peaaegu samas proportsioonis, mis kogu riigiski, kaera ainult pisut vähem.

Niisugune on üldistes joontes popsihohtel renditud maa-ala kasutamise viis.

Nüüd jääks veel võrrelda popsihohtade külvipinda muu majapidamise gruppide pinnaga, nii nagu seda võimaldavad 1920 a. põllumajandus - zensuse materjaalid. Kõige pealt võrdleme popsihohtade külvipinda üldse riigi külvipinnaga, mis keskmiselt 100 majapidamise peale tuleb, siis võrdleme eraldi ka majapidamise gruppisi, kel põllumaad üle 4,0 tiinu ja kel teda 4,0 ja vähem tiinu on.

100 majapidamise kohta keskmine külvipind tiinudes on majapidamistes:

	Kõigis majapidamistes kokku.	Majapidamistes, kus põllumaad üle 4,0 tiinu	Majapidamistes, kus põllumaad 4,0 ja vähem tiinu	Popsikohtel
Harju maakond	338,3	541,8	135,5	53,1
Viru „	368,5	538,1	167,2	50,6
Järva „	455,6	639,5	121,7	52,3
Lääne „	312,3	439,5	213,6	36,2
Saare „	198,7	354,9	106,6	34,5
Viljandi „	521,0	763,7	144,6	93,6
Tartu „	586,8	864,7	190,6	71,5
Pärnu „	455,3	688,3	191,3	68,5
Võru „	527,4	696,9	137,3	85,0
Kokku *)	434,8	57,8	161,4	71,1

Kõigi majapidamiste andmeid äratähendades 100-ga ja teiste gruppide andmeid sellega võrreldes saame külvipinna kohta järgmised suhtarvud.

*) Valga maakonna andmed on Viljandi, Võru ja Tartu maakonde andmetega koos arvatud.

	I. gr.	II. gr.	III. gr.	IV. gr.
Harju maakond	100,0	160,1	40,1	15,7
Viru „	100,0	146,0	45,3	13,7
Järva „	100,0	140,3	26,3	11,4
Lääne „	100,0	140,7	68,3	11,5
Saare „	100,0	178,6	53,6	17,3
Viljandi „	100,0	146,5	27,7	17,7
Tartu „	100,0	147,3	32,4	12,1
Pärnu „	100,0	151,1	42,0	15,0
Võru „	100,0	132,1	26,0	16,1
Kokku	100,0	151,3	37,1	16,3

Neist suhtarvudest peegeldub kõige paremini popsikohtade seisukord külvi-pinna suhtes. Ühtlasi on nendest näha, missugune külvipind on üksikute majapidamiste gruppidel, milledest ühte võiks nimetada keskmisest jõukamaks ja teist keskmisest vaesemaks. Võrreldes popsikohte viimase gruppiga, näeme siiski, et esimestel külvipind keskmiselt enam, kui poole vähem on.

Mõnes maakonnas on vahe iseäranis suur, näituseks Läänemaal, Saaremaal. Seal, nagu eelpool nägime, on ka vähe popsikohte.

8. LOOMADE ARV.

Loomi on keskmiselt neis popsikohtes, mis asuvad üüritud eluruumes enam, kui oma eluhoonetes elutsevatel popsnikutel.

Iga 100 popsikoha kohta on loomi:

	Hobuseid	Weiseid	Lambaid	Sigu
Oma eluhoonetega	30,6	89,4	202,8	92,7
Üürit. eluruumes	34,0	97,8	212,2	97,9
Kokku	31,7	92,1	205,8	94,4

Neist andmetest on ka näha, mis loomi popsikohad peaaegjalikult peavad. Hobune on sarnane varandus, millega ainult $\frac{1}{3}$ popsikohte uhkustada võivad, veiseid ja sigu tuleb keskmiselt iga popsikoha peale 0,9 pead, ja lammas on ainukene loom, mida ühe popsikoha peale keskmiselt 2 tükki tuleb.

Kuid asi muutub, kui popsikohta võtta, kui üksust, kus on oma maa-ala, külvipind ja loomade arv.

Selleks võtame loomade arvu külvipinna üksuse peale, ja võrdleme selles suhtes popsikohte teiste majapidamiste gruppidega, kus loomi 100 tiinu külvi-pinna peale tuleb keskmiselt:

	Hobuseid	Weiseid	Lambaid	Sigu
I. gr. *)	54,2	140,0	213,8	86,2
II. gr. **)	32,0	86,5	97,0	48,7
Kokku	35,7	95,4	116,5	55,0

*) I) gr. — majapidamised 0—4,0 tiinu põllumaaga.

**) II) „ üle 4,0 tiinu põllumaaga.

Popsnikutel tuleb loomi 100 tiinu külvipinna peale:

	Hobuseid	Weiseid	Lambaid	Sigu
Oma eluhoonetega	46,7	136,3	309,1	136,6
Üürit. eluruumes	41,1	118,4	256,9	118,5
Kokku	44,6	129,5	289,3	132,7

Popsikohtade külvipinna suhtarvudes tuleb kõiki loomi rohkem kui riigi keskmises kokkuvõttes. Eelpool nägime, et 100 popsikoha kohta üüritud eluruumes popsnikutel loomi rohkem on, külvipinna üksuse kohta loomi võttes näeme aga vastuoksa, et nimelt oma eluruumes elutsevate popsnikute kohta loomi rohkem tuleb.

Loomad 100 tiinu külvipinna peale ei ole mitte igal pool ühtlaselt jaotud. Missugused vahed selles suhtes ette tulevad, näitavad järgmised andmed:

	Popsikohtel 100 tiinu külvipinna peale tuleb keskm.			
	hobuseid	veiseid	lambaid	sigu
Harju maakonnas	47,0	140,9	257,6	118,0
Viru „	46,2	133,7	236,3	104,6
Järva „	57,4	139,7	295,8	138,0
Lääne „	70,7	203,2	551,3	152,5
Saare „	111,7	245,8	850,0	150,0
Viljandi „	47,5	112,0	225,1	100,0
Tartu „	43,8	123,1	292,0	170,0
Pärnu „	49,5	131,4	309,7	126,0
Võru „	27,4	128,8	270,9	129,2
Valga „	38,5	128,6	279,5	142,9
Kokku	44,6	129,5	289,3	132,7

Maakondes, kus popsikohad väiksemad, tuleb üldiselt 100 tiinu külvipinna peale loomi arvuliselt rohkem, mis iseäranis Saare ja Lääne maakondade juures tähele panna võib.

J. Kurkus

Les terres cultivées en rétrocession à bail situées sur les terres des paysans.

Le présent ouvrage a pour but de donner un tableau de la situation de la classe la plus pauvre du peuple esthonien — celle des paysans domiciliés sur les terres fermiers, d'après les données du recensement agricole de 1920. Les exploitations rurales où la terre affermée comprend un total de moins de 5,0 déciatines, sont en Esthonie, sur les terres des paysans, au nombre de 9.560. Du nombre total des exploitations rurales pourvues de terre, qui est de 29.769, ce chiffre constitue 10,6%.

La plupart de ces petits lots sont situés dans les arrondissements du Sud, où ils sont au nombre de 7.324. Dans les arrondissements du Nord ils ne sont qu'au nombre de 2.236.

Sur les tableaux sont marquées à part les données relatives aux exploitations où les maisons d'habitation constituent la propriété des tenanciers; celles relatives aux terres où les fermiers sont locataires sont également marquées à part, vu que ces groupes diffèrent considérablement.

Tab. 1. RENDITUD TALUMAA PEAL ASUVAD POPSIKOHAD.

Terres cultivées en rétrocession de bail.

Maakond	Popsikohad Détenteurs 1) propriétaires des bâtiments, 2) locataires, 3) total	Üldine arv Nombre total	Renditud maa-ala Terre affermée (dec)	Hooneite arv Nombres des bâtimens		Elanikkude arv — Nombre des habitants												Majapidaj. peategevus Principales occupations des détenteurs			
				Elanikkude arv Maison d'habitation	Kõrvalhooned Dépendances	0-10 a.		10-16 a.		16-55a.		üle 55 a.		Kokku		Põllutöö Agriculture	Kalapüük Pêche	Arvi ja käsitöö Comm. et métiers	Muud Autres occup.		
				h.	f.	h.	f.	h.	f.	h.	f.	h.	f.	h.	f.	h.	f.	h.	f.		
HARJU	1 Oma eluhoon.	319	224,4	309	244	126	105	64	80	247	254	109	130	546	569	113	43	99	64		
	2 Üür. eluruum.	126	140,2	81	66	71	69	27	31	112	119	24	32	234	251	38	11	21	56		
	3 Kokku	445	364,6	390	310	197	174	91	111	359	373	133	162	780	820	151	54	120	120		
VIRU	1 Oma eluhoon.	423	293,6	411	344	129	125	112	103	326	388	147	186	714	802	145	41	177	60		
	2 Üür. eluruum.	176	195,8	132	174	73	96	57	53	159	181	37	39	326	369	82	7	56	31		
	3 Kokku	599	489,4	543	518	202	221	169	156	485	569	184	225	1040	1171	227	48	233	91		
JÄRVA	1 Oma eluhoon.	160	114,1	154	137	39	34	39	42	107	142	69	70	254	288	69	—	52	39		
	2 Üür. eluruum.	63	42,6	50	40	28	27	11	16	56	61	9	19	104	123	33	—	19	11		
	3 Kokku	223	156,7	204	177	67	61	50	58	163	203	78	89	358	411	102	—	71	50		
LÄÄNE	1 Oma eluhoon.	437	288,8	425	289	110	109	77	71	330	382	151	225	668	787	213	5	120	99		
	2 Üür. eluruum.	169	90,0	124	75	65	49	37	31	127	144	43	63	272	287	88	—	37	44		
	3 Kokku	606	328,8	549	364	175	158	114	102	457	526	194	288	940	1074	301	5	157	143		

1	Oma eluhoon.	934	1132,5	904	982	240	243	170	193	670	831	408	464	1488	1731	657	7	209	61
2	Üür. eluruum.	660	819,3	494	496	242	242	115	120	557	605	190	216	1105	1183	483	2	118	57
3	Kokku	1594	1951,8	1398	1478	482	485	286	313	1227	1436	598	680	2593	2914	1140	9	327	118
1	Oma eluhoon.	1650	1958,8	1624	1887	560	584	479	435	1404	1709	667	773	3110	3501	1008	17	447	178
2	Üür. eluruum.	647	579,5	534	501	282	324	161	146	553	673	176	227	1172	1370	408	3	156	80
3	Kokku	2297	1998,3	2158	2388	842	908	640	581	1957	2382	843	1000	4282	4871	1416	20	603	258
1	Oma eluhoon.	881	915,7	721	787	322	328	253	218	738	876	338	390	1651	1812	534	30	172	145
2	Üür. eluruum	559	541,4	375	349	252	259	162	138	508	536	139	157	1061	1040	391	3	98	67
3	Kokku	1440	1457,1	1096	1136	574	587	415	356	1246	1412	477	547	2712	2902	925	33	270	212
1	Oma eluhoon.	1056	942,4	982	1490	462	361	279	278	878	1147	362	428	1931	2214	655	4	316	81
2	Üür. eluruum.	492	524,9	388	526	242	245	105	97	401	503	138	160	886	1005	309	—	132	51
3	Kokku	1548	1467,3	1370	2016	704	606	384	375	1279	1650	500	588	2867	3219	964	4	448	132
1	Oma eluhoon.	259	259,2	249	355	104	89	75	67	216	237	113	123	508	516	130	2	71	56
2	Üür. eluruum.	186	196,9	136	203	86	82	42	33	157	194	52	60	337	369	132	—	35	19
3	Kokku	445	456,1	385	563	190	171	117	100	373	431	165	183	845	885	262	2	106	75
1	Oma eluhoon.	819	193,0	312	251	159	158	85	100	297	343	101	144	642	745	187	31	64	37
2	Üür. eluruum.	44	30,6	30	18	23	15	11	18	40	48	8	20	82	101	28	2	8	6
3	Kokku	363	223,6	342	269	182	173	96	118	337	391	109	164	724	846	215	33	72	43
1	Oma eluhoon.	6438	5672,5	6091	6766	2251	2136	1633	1587	5213	6309	2465	2933	11562	12963	3711	180	1727	820
2	Üür. eluruum.	3122	3161,2	2344	2453	1364	1408	729	683	2670	3064	816	993	3579	6148	1992	58	680	422
3	Kokku	9560	8833,7	8435	9219	3615	3544	2362	2270	7883	9373	3281	3926	17141	19113	5703	208	2407	1242

VILJANDI TARTU PÄRNU VÕRÜ VALGA SAARE KOKKU

Tab. 2. RENDITUD TALUMAA PEAL ASUVAD POPSIKOHAD.

Terres cultivées en rétrocession de bail.

Maakond Arrondissements	Popsikohad Déteneurs 1) propriétaires des bâtiments, 2) locataires 3) total.	L O O M A D:																					
		Hobused—Chevaux			Veised—Bestiaux			Lambad—Moutons			Sead—Porcs.												
		Tõhob. üle 2 1/2 a. Chev. de plus de 2 1/2 a.	Varsad k. 2 1/2 a. Poulets jusqu'à 2 1/2 a.	Kokku — Total	Tõhõhõid — Boeufs	Lehmad—Vaches	Kandjad mullikad Génisses pleines	Noor kari Jeune bétail	Vasikad k. 1 a. Veaux demoiſ. 1 an	Kokku — Total	Jäärad—Moutons	Oinad — Bœliers	Lambad—Brebis	Talled—Agneaux	Sead üle 6 kuu Porcs pl. de 6 mois	Põrsad 0—6 kuud Porcochons de 0 à 6 mois	Kokku — Total	Kanad — Poules	Anid ja pardid Oies et canards	Mesipiid—Ruchers			
		19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
1	Oma eluhoon.	3	71	8	82	1	—	191	14	13	19	238	11	—	256	177	444	22	175	197	292	24	62
2	Üürit. eluruum.	2	24	3	29	—	—	81	7	2	5	95	1	4	98	62	165	24	58	82	129	3	6
3	Kokku	5	95	11	111	1	—	272	21	15	24	333	12	4	354	239	609	46	233	279	421	27	68
1	Oma eluhoon.	—	71	8	79	—	—	172	11	9	19	211	2	7	235	146	390	41	159	200	569	11	46
2	Üürit. eluruum.	1	51	9	61	—	—	136	12	17	29	194	4	3	200	119	326	36	81	117	311	11	9
3	Kokku	1	122	17	140	—	—	308	23	26	48	405	6	10	435	265	716	77	240	317	880	22	55
1	Oma eluhoon.	1	38	10	49	—	—	87	7	7	8	109	1	6	142	82	231	25	88	113	208	—	—
2	Üürit. eluruum.	—	13	5	18	—	—	45	2	1	6	54	—	—	62	52	114	10	38	48	105	—	—
3	Kokku	1	51	15	67	—	—	132	9	8	14	163	1	6	204	134	345	35	126	161	313	—	—
1	Oma eluhoon.	1	94	10	105	2	1	262	14	20	15	314	11	14	537	329	891	49	188	237	181	—	17
2	Üürit. eluruum.	2	43	5	50	—	—	94	13	10	14	181	6	7	183	121	317	24	73	97	100	22	3
3	Kokku	3	137	15	155	2	1	356	27	30	29	445	17	21	720	450	1208	73	261	334	281	22	20

1	Oma eluhoon.	1	365	59	425	—	1	768	44	92	80	985	6	19	972	899	1896	167	696	863	1446	36	113
2	Üürit.eluruum.	—	246	37	283	—	—	528	45	67	47	687	7	11	731	713	1462	133	496	629	954	30	14
3	Kokku	1	611	96	708	—	1	1296	89	159	127	1672	13	30	1703	1612	3358	300	1192	1492	2400	66	127
1	Oma eluhoon.	5	462	31	498	1	—	1154	59	122	126	1462	27	107	1834	1463	3431	909	1053	1962	2066	65	222
2	Üürit.eluruum.	1	205	17	223	—	—	438	30	47	46	561	8	32	710	559	1909	365	467	832	919	15	33
3	Kokku	6	667	48	721	1	—	1592	89	169	172	2023	35	139	2544	2022	4740	1274	1520	2794	2985	80	255
1	Oma eluhoon.	2	280	22	304	—	—	654	28	31	60	773	9	26	1001	800	1836	259	516	775	851	8	72
2	Üürit.eluruum.	3	167	14	184	5	—	416	15	38	49	523	8	5	621	584	1218	157	308	465	597	17	27
3	Kokku	5	447	36	488	5	—	1070	43	69	109	1296	17	31	1622	1384	3054	416	824	1240	1448	25	99
1	Oma eluhoon.	2	212	8	222	—	—	852	70	97	116	1135	14	48	1145	1255	2462	629	536	1165	1125	10	93
2	Üürit.eluruum.	3	126	10	139	1	1	400	45	62	52	561	6	19	532	548	1105	292	244	536	496	4	15
3	Kokku	5	338	18	361	1	1	1252	115	159	168	1696	20	67	1677	1803	3567	921	780	1701	1621	14	108
1	Oma eluhoon.	2	76	3	81	—	—	202	21	17	17	257	3	5	269	253	530	125	166	291	345	2	61
2	Üürit.eluruum.	—	56	3	59	—	—	150	13	23	25	211	4	8	265	210	487	99	130	229	273	6	11
3	Kokku	2	132	6	140	—	—	352	34	40	42	468	7	13	534	463	1017	224	296	520	618	8	72
1	Oma eluhoon.	—	114	12	126	—	1	247	4	8	12	272	19	42	537	347	945	51	117	168	51	4	4
2	Üürit.eluruum.	1	12	1	14	—	—	32	1	1	2	36	—	5	74	41	120	2	18	20	11	—	—
3	Kokku	1	126	13	140	—	1	279	5	9	14	308	19	47	611	388	1065	53	135	188	62	4	4
1	Oma eluhoon.	17	1783	171	1971	4	3	4589	272	416	472	5756	103	274	6928	5751	13056	2277	3694	5971	7134	160	690
2	Üürit.eluruum.	13	943	104	1060	6	1	2320	183	268	275	3033	44	94	3476	3009	6623	1142	1913	3055	3895	408	123
39	Kokku	30	2726	275	3031	10	4	6909	455	684	747	8809	147	368	10404	8760	19679	3419	5607	9026	11029	268	813

VILJANDI

TARTU

PÄRNU

VÕRU

VALGA

SAAR E

KOKKU

Tab. 3. RENDITUD TALUMAA PEAL ASUVAD POPSIKOHAD.
Terres cultivées en rétrocession de bail.

Maakond	Popsikohad Déteneurs 1) propriétaires des bâtiments, 2) locataires, 3) total.	K Ü L V I P I N D (tiinudes) — Superficie emblavée (dét.)																
		Talirukis Seigle d'hiver	Suurkuis Seigle d'été	Talimisu Froment d'hiver	Suimisu Froment d'été	Oder — Orge	Kaer — Avoine	Tatar — Sarrasin	Kartul Pommes de terre	Herned, oad Pois, fèves	Lättsed — Lentilles	Segavilli — Mteil	Alavilli — Légumes	Loomatoidu juurikad Tubercules fourragères	Lina — Lin	Igasugu hein Herbes fourragères	Muud Autres plantes	Kokku — Total
HARJU	1 Oma eluhoon.	15,2	3,5	0,6	0,5	11,8	7,8	—	31,9	0,1	—	1,2	4,2	0,5	1,0	48,2	24,6	151,1
	2 Üürit. eluruum.	4,0	1,1	0,1	3,0	6,5	1,6	—	18,1	—	—	1,0	1,5	—	0,5	44,2	3,7	85,3
	3 Kokku	19,2	4,6	0,7	3,5	18,3	9,4	—	50,0	0,1	—	2,2	5,7	0,5	1,5	92,4	28,3	236,4
VIRU	1 Oma eluhoon.	24,9	1,5	0,1	0,4	19,8	14,1	0,8	37,9	0,1	—	2,0	4,9	0,3	1,0	24,2	25,0	156,5
	2 Üürit. eluruum.	18,1	0,8	0,2	0,8	21,4	26,1	—	31,0	0,1	—	1,3	3,9	—	0,7	31,0	11,0	146,4
	3 Kokku	43,0	2,3	0,3	1,2	41,2	40,2	0,8	68,9	0,2	—	3,3	8,8	0,3	1,7	55,2	36,0	302,9
JÄRVA	1 Oma eluhoon.	7,9	1,1	—	—	13,0	10,7	—	14,9	—	—	0,7	1,9	0,3	0,7	16,2	3,6	71,0
	2 Üürit. eluruum.	2,2	0,2	—	0,3	5,6	7,6	—	14,2	—	—	2,7	0,5	—	0,2	10,8	1,3	45,6
	3 Kokku	10,1	1,3	—	0,3	18,6	18,3	—	29,1	—	—	3,4	2,4	0,3	0,9	27,0	4,9	116,6
LÄÄNE	1 Oma eluhoon.	15,4	2,5	1,1	1,8	20,8	4,7	—	47,1	0,4	—	7,1	1,0	3,3	1,9	42,4	11,2	160,7
	2 Üürit. eluruum.	7,0	1,2	0,5	1,5	11,2	2,2	—	18,4	—	—	1,4	0,5	—	0,4	10,7	3,4	58,4
	3 Kokku	22,4	3,7	1,6	3,3	32,0	6,9	—	65,5	0,4	—	8,5	1,5	3,3	2,3	53,1	14,6	219,1

VORU	1	Oma eluhoon.	93,3	0,9	3,1	10,8	151,3	114,8	1,5	125,2	1,0	—	66,0	15,8	2,9	21,6	115,1	93,2	816,5
	2	Üürit. eluruum.	70,4	0,6	2,1	8,3	104,3	112,5	1,6	96,3	0,7	—	72,1	7,2	2,2	24,6	99,2	73,2	675,3
	3	Kokku	163,7	1,5	5,2	19,1	255,6	227,3	3,1	221,5	1,7	—	138,1	23,0	5,1	46,2	214,3	166,4	1491,8
PÄRNÜ	1	Oma eluhoon.	118,6	8,4	3,1	14,5	190,9	200,9	6,4	228,8	1,8	—	18,4	38,8	2,4	17,7	114,4	147,5	1112,6
	2	Üürit. eluruum.	40,9	2,9	0,8	8,8	87,1	127,1	3,0	93,3	0,9	—	10,0	13,4	0,6	8,2	80,4	52,6	530,0
	3	Kokku	159,5	11,3	3,9	23,3	278,0	328,0	9,4	322,1	2,7	—	28,4	52,2	3,0	25,9	194,8	200,1	1642,6
VORU	1	Oma eluhoon.	84,9	9,6	5,3	9,2	77,4	84,8	3,7	151,8	0,7	—	15,2	8,7	2,4	10,3	90,8	33,6	588,4
	2	Üürit. eluruum.	37,5	6,3	3,6	8,9	48,7	73,7	1,4	73,5	0,5	—	24,7	4,1	2,4	10,8	91,7	10,0	397,8
	3	Kokku	122,4	15,9	8,9	18,1	126,1	158,5	5,1	225,3	1,2	—	39,9	12,8	4,8	21,1	182,5	43,6	986,2
VORU	1	Oma eluhoon.	127,8	6,3	3,6	13,7	162,4	181,3	9,6	159,3	2,6	0,3	33,2	29,9	4,9	12,1	88,3	26,6	871,9
	2	Üürit. eluruum.	42,4	1,5	0,4	8,0	80,9	129,6	12,8	75,5	3,7	—	10,8	8,9	1,0	8,7	52,1	8,3	444,6
	3	Kokku	170,2	7,8	4,0	21,7	243,3	310,9	22,4	234,8	6,3	0,3	44,0	38,8	5,9	20,8	140,4	44,9	1316,5
VALGA	1	Oma eluhoon.	23,1	0,6	—	2,6	32,5	28,0	1,9	37,8	1,2	0,5	17,0	7,5	0,9	3,7	21,9	8,4	187,6
	2	Üürit. eluruum.	17,6	0,2	0,2	3,9	30,8	37,3	1,1	31,7	0,2	—	13,4	4,5	0,6	4,7	23,1	6,9	176,2
	3	Kokku	40,7	0,8	0,2	6,5	63,3	65,3	3,0	69,5	1,4	0,5	30,4	12,0	1,5	8,4	45,0	15,3	363,8
SAABE	1	Oma eluhoon.	80,4	0,2	0,5	0,5	20,9	2,6	—	44,7	—	—	—	0,2	—	0,1	5,5	1,1	106,7
	2	Üürit. eluruum.	3,9	0,1	0,3	0,2	2,6	0,3	—	7,0	—	—	0,6	0,5	—	0,4	1,2	1,6	18,6
	3	Kokku	34,3	0,3	0,8	0,7	23,5	2,9	—	51,7	—	—	0,6	0,7	—	0,5	6,7	2,6	125,3
KOKKU	1	Oma eluhoon.	541,5	34,6	17,4	54,0	700,8	649,7	23,4	879,4	7,9	0,8	160,8	112,9	17,9	70,1	557,0	384,8	4223,0
	2	Üürit. eluruum.	244,0	14,9	8,2	43,7	399,1	518,0	19,9	459,0	6,1	—	138,0	45,0	6,8	59,2	444,4	171,9	2578,2
	3	Kokku	785,5	49,5	25,6	97,7	1099,9	1167,7	43,3	1338,4	14,0	0,8	298,8	157,9	24,7	129,3	1011,4	556,7	6801,2

Tab. 4 RENDITUD TALUMAA PEAL ASUVAD POPSIKOHAD.
Terres cultivées en rétrocession de bail.

Maakond	Popsikohad Détenteurs 1) propriétaires des bâtiments, 2) locataires, 3) total.	100 popsikoha peale tuleb keskmiselt: Sur 100 dec. des terres rétrocedées revient en moyenne:																100 hüürikülvip. peale tuleb keskm. Sur 100 décaïnes de surface emblaïvée revient en moyenne			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Hobuseid Chevaux	Veiseid—Bestiaux	Lambaid Brebis et moutons	Signu — Porcs
HARJU	1 Oma eluhoon.	319	70,3	47,4	96,8	76,5	349,5	25,7	74,6	139,2	61,8	99,1	19,4	54,3	157,5	293,8	130,3				
	2 Üürit. eluruum.	126	103,3	67,7	64,3	52,4	384,9	23,0	75,4	131,0	65,0	104,7	4,8	34,0	111,4	193,6	96,1				
	3 Kokku	445	81,9	53,1	87,6	69,6	359,6	24,9	74,8	136,9	62,7	100,7	15,3	47,0	140,9	257,6	118,0				
VIRU	1 Oma eluhoon.	423	69,4	37,0	97,2	81,3	358,4	18,7	49,9	92,2	47,3	137,1	10,9	50,5	141,2	249,2	127,7				
	2 Üürit. eluruum.	176	111,2	80,3	75,0	98,8	394,8	34,7	110,2	185,2	66,5	182,9	5,1	41,7	132,5	222,7	79,9				
	3 Kokku	599	81,7	50,6	90,7	86,5	369,1	23,4	67,6	119,5	52,9	148,9	9,2	46,2	133,7	236,3	104,6				
JÄRVA	1 Oma eluhoon.	160	71,3	44,4	95,6	85,6	338,8	30,6	68,1	144,4	70,6	130,0	—	69,0	153,5	325,5	159,1				
	2 Üürit. eluruum.	63	67,6	72,4	79,4	63,5	360,3	28,6	85,7	181,0	76,2	166,6	7,9	39,4	118,4	250,0	105,3				
	3 Kokku	223	70,3	52,3	91,0	79,4	344,8	30,0	73,1	154,7	72,2	140,4	7,9	57,4	139,7	295,8	138,0				
LÄÄNE	1 Oma eluhoon.	437	54,6	36,8	97,3	66,1	333,0	24,0	71,6	203,9	54,2	41,4	3,9	65,3	195,3	554,3	147,4				
	2 Üürit. eluruum.	169	53,3	34,6	73,4	44,4	330,8	29,6	77,5	187,6	58,0	72,2	1,8	85,5	227,7	542,7	166,1				
	3 Kokku	606	54,3	36,2	90,6	60,1	332,3	25,6	73,4	199,3	55,1	50,0	3,3	70,7	203,2	551,3	152,5				

1	Oma eluhoon.	934	121,2	87,4	96,7	105,1	344,6	45,5	105,5	203,0	92,4	158,7	12,1	52,0	120,6	232,2	105,6
2	Üürit. eluruum.	660	124,1	102,3	74,7	75,2	346,7	42,9	104,1	221,5	95,3	149,1	2,1	41,9	106,6	216,5	90,1
3	Kokku	1594	122,4	93,6	87,7	92,7	345,5	44,4	104,9	210,7	93,6	154,7	8,0	47,5	112,0	225,1	100,0
1	Oma eluhoon.	1650	82,4	67,4	98,4	114,4	400,6	30,2	88,6	207,9	118,9	129,1	13,5	44,7	131,4	308,3	176,3
2	Üürit. eluruum.	647	89,6	81,9	82,5	77,4	392,9	34,5	86,7	202,3	128,6	144,4	5,1	42,1	105,8	246,9	156,9
3	Kokku	2297	84,4	71,5	93,9	103,9	398,5	31,4	88,1	206,4	121,6	133,4	11,1	43,8	123,1	292,0	170,0
1	Oma eluhoon.	881	103,9	66,8	81,8	89,3	393,1	34,5	87,7	208,4	88,0	97,5	8,1	51,7	131,4	312,0	131,7
2	Üürit. eluruum.	559	96,7	71,2	67,1	62,4	384,8	32,9	93,6	217,9	83,2	109,8	4,8	46,3	131,5	306,2	116,9
3	Kokku	1440	101,2	68,5	76,1	78,9	389,8	33,9	90,0	212,1	86,1	102,3	6,9	49,5	131,4	309,7	126,0
1	Oma eluhoon.	1056	89,2	82,5	92,9	141,1	397,2	21,0	107,5	233,1	110,3	107,4	8,8	25,5	130,2	282,4	133,6
2	Üürit. eluruum.	492	106,7	90,4	78,9	106,9	384,3	28,3	114,0	224,6	108,9	101,6	3,1	31,3	126,2	248,3	120,6
3	Kokku	1548	94,8	85,0	88,5	130,2	393,2	23,3	109,6	230,4	109,9	105,6	6,9	27,4	128,8	270,9	129,2
1	Oma eluhoon.	259	100,8	72,4	96,1	137,1	395,4	31,3	99,2	204,6	112,4	133,9	23,5	43,2	137,0	282,5	155,1
2	Üürit. eluruum.	186	106,0	94,7	73,1	111,8	379,6	31,7	113,4	261,8	123,1	150,0	5,9	33,5	119,8	276,4	130,0
3	Kokku	445	102,5	81,8	86,5	126,5	388,8	31,5	105,2	228,5	116,9	140,7	16,2	38,5	128,6	279,5	142,9
1	Oma eluhoon.	319	60,5	33,4	97,8	78,7	434,8	39,5	85,3	296,2	52,7	17,2	1,3	118,1	254,9	885,7	157,5
2	Üürit. eluruum.	44	69,5	42,3	68,2	40,9	415,9	31,8	81,8	272,7	45,5	25,0	—	75,3	193,5	645,2	107,5
3	Kokku	363	61,6	34,5	94,2	74,1	432,5	38,6	84,8	293,4	51,8	18,2	1,3	111,7	245,8	850,0	150,0
1	Oma eluhoon.	6438	88,1	65,6	94,6	105,1	381,0	30,6	89,4	202,8	92,7	113,3	10,7	46,7	136,3	309,1	137,6
2	Üürit. eluruum.	3122	101,3	82,6	75,1	78,5	375,6	34,0	97,8	212,2	97,9	128,2	3,9	41,1	118,4	256,9	118,5
3	Kokku	9560	92,4	71,1	88,2	96,4	379,2	31,7	92,1	205,8	94,4	118,2	8,5	44,6	129,5	289,3	136,7

VILJANDI

TARTU

PÄRNU

VÕRU

VALGA

SAARE

KOGU EESTIS

ÜLDMAJANDUSE ALALT.

STATISTIQUE ÉCONOMIQUE.

ÜLDJOOINED EESTI TRANSIIDIST 1920—1921. JA TRANSIIDI PERSPEKTIIVEST.

Caractère et perspectives du transit Esthonien.

Oleks Baltimaad Venemaa suhtes 17 aastasajal head transiidimaad olnud, vaevalt küll oleks Peeter I tung „akent Euroopasse“ raiuda nii palav olnud. Kuid seda nad polnud — pea läbipeasemata seinana seisid nad Vene ja Lääne-riikide vahel, ise kiirendades pealetungimist, mis nende äravõtmisega Vene poolt lõppis, kuna vastupidisel poliitikal teised tagajärjed oleks võinud olla ja Eestigi saatus täiesti teistsuguselt kujuneda.

Aastasade järel on nüüd ajaloo käigul Venemaa Balti randadelt eemale surutud. Kuid nagu edaspidi näeme, ristuvad just Baltimaadel Vene kõigetähtsamad väliskaubanduse teed nüüd veel rohkem, kui 17 aastasajal. Peterburi talvel tegevusetu sadam ei saa neid täielikult enda kohta keskendada. On kindel, et Venemaa kõigeteravamast tundlikkusest Baltimaade transiidi vastu saab avaldama, kuna tal nii suur tähendus on.

Kuid meie tundlikkus transiitküsümuse kohta peab veel suurem olema: on ju ta nii ligidalt seotud meie praeguste poliitiliste ja majandusliste huvidega.

1920 a. jooksul läks Eesti kaudu üle 76% Vene transiitkaupadest, 1921 a. 1 poolel — 83% ja 9 kuu jooksul — 59%.

Seni on lövi osa Vene transiidist Eesti käes olnud. Kuidas kujuneb see edaspidises võistluses, on raske öelda, sest ka meie naabritel, iseäranis Lätil, on transiidiks palju soodsaid eeltingimusi. Praegu on võistlus lähemate aastate transiitveo eest otsustava teravuse võtnud.

Venemaa, kes 1913 a. 936,5 miljoni puuda kaupa sissevedas, kaubitses kõige hilisemil aastil järgmiselt:

	sissevedu tuhand. puudades.	väljavedu tuhand. puudades.
1918	11.533,5	1.826,3
1919	520,0	52,3
1920	5.223,4	655,2
1921	55.305,5	12.963,0

Viimse aasta sisse- ja väljavedu on küll ainult 2,8% 1913 a. sisse- ja väljaveo kaupade kaalust, kuid siiski on ta ju rohkem kui kolm korda suurem, kui

eelmise kolme aasta väliskaubandus kokku. Venemaa eritamine on lõppenud — läinud aastal on ta mitmed kaubanduslepingud teinud; Euroopas mõeldakse Vene majanduslise ülesehitamise peale. Pole enam kahtlust, et ju käesoleval aastal kauplemine mitmedkümnend, v.o., korrad suurem saab olema.

Ja sellepärast on nüüd äärmiselt tähtis senises Vene väliskaubanduses ja eriti meie transiidis enam vähem selgelt väljakujunenud üldjooni tähele panna, ja, neid täiendades mineviku materjaalega, püüda ettekujutust luua tuleviku perspektiivist — kaubanduse üle, millest me teatavat osa enda transiidina soovime näha. Missugustest ainetest saaks ta koos seisma; kust maadelt kaubad peaaesjalikult saaks tulema — need ja terve rida teisi küsimusi annaks mingi reaalse aluse meie aktiivse transiitpoliitikale, kui niisugusest üldse jutt võib olla.

Muidugi on meil selleks siin vähe materjaale. Andmed, enam vähem detailiseeritud, pole meil saadaval, enamasti peame me Vene lehtede teadete ja kirjutustega leppima — sellest on ju ette tingitud pealiskaudsus ja ligikaudsus.

Eesti läbi veetud transiitkauba arvestik pakub muidugi ju kaunis kindlat materjaali, kuid — lõppude lõpuks, on ta ju episood episoodist: tuleva suurkaubanduse vaid nõrk eelmäng. Sellepärast käsitlesime ka teda rohkem üld-elemente otsides, kui peensustesse süvenedes.

Minevikku, eelsõjaaegu, oleks tahtnud rohkem vaadelda, iseäranis Eesti endise transiidi suhtes, väljandades raioone, mis Eestiga enam-vähem kaubandusliselt seotud olid. Kuid kuna ka sel alal veel vähe süstematiseeritud materjaali on, läksime ka siit ainult kõigeelementaarsemat andes üle.

Muidugi võiks üldjooned, mida me niisugusel pealiskaudsel käsitusel leiame, ainult kõigeligema tuleviku kohta käia. Kuid just kõigelahemas tulevikus sünnibki see võistlus, mis transiitveo jaotuse ja teed enam-vähem pikemaks ajaks ära otsustab.

Ja püüdega valgustada sedagi, mis senini võis iseloomustavat tähele panna, on seletatav käesolev lühike katse vastava üldorienteerimise saavutuseks.

2. VENE VÄLISKAUBANDUS ENNE SÕDA.

Venemaa väliskaubanduse bilansi enne sõda iseloomustas tema võrdlemisi kõrge aktiivsus, mille poolest teda ainult Ameerika Ühisriikide ja Inglis-India bilanssidega võrrelda võib, kuna Euroopa suurriikide bilanssides, iseäranis tööstuslise Inglise omades, kõrge passiivsus iseloomustav oli. Teine nähtus oli väliskaubanduse rutuline arenemine, mis iseäranis kiire tempo mineva aastaja viimastest aastatest alates võtab. Viimasel sõjaeelisel aastal ja kolmel eelmisel viisaastikul kujunes see käik järgmiselt *):

*) Ежегодникъ Россiи. 1914.

Miljon. rublades	Üldine läbikäik	Väljavedu	Sissevedu	Väljaveo ülekaal
1898—1902	1.357,0	739,6	617,4	122,2
1903—1907	1.769,9	1.046,6	723,3	323,3
1908 1912	2.444,5	1.397,1	1.047,4	349,7
1913	2.894,1	1.520,1	1.374,0	146,1

Aasta keskmistes kasvas välja- ja sissevedu järgmiselt:

	Väljavedu		Sissevedu	
	+ mil. rubl.	+ ^{0/0} %	+ mil. rubl.	+ ^{0/0} %
1903—1907	307,0	41,5	105,9	17,2
1908—1912	350,5	33,5	324,1	44,8
1913	123,0	8,8	326,6	31,2

Viimasel viisaastikul sündis iseäranis intensiivne sisseveo kasvamine, mille tagajärjel 1913 a. sisseveo üldsumma ainult 146,1 m. r. väljaveost vähem oli. Kuid sellegi peale vaatamata oli keskmine väljaveo ülekaal 1908—1912 a. 349,7 m. r. — 323,3 m. r. 1903—1907 a. vastu: bilansi aktiivsus oli üldselts kasvamas.

Üldne läbikäik suurenes 1903—1907 — 412,9 m. r. (30,4^{0/0}), 1908—12 a. 674,6 m. r. (38,1^{0/0}) — 10 aasta jooksul kasvas ta enam kui milliard rubla.

Selle määratu läbikäigu väljaveo osas etendasid peaosatoiduained ja tooresained, sisseveos tooresained ja vabrikusaadused. Vahekord oli järgmine (võtame näituseks 1913 a.):

	väljavedu	% üldsummast	Sissevedu
1. Toiduained	55,2		17,3
2. Poolvalmis- ja tooresained .	36,9		48,6
3. Elusloomad	2,3		1,3
4. Vabrikusaadused	5,6		32,8

Kuna väljavedu — toiduained, peasjalikult teraviljad, ja tooresained — peasjalikult puusaadused, Lääne-Euroopa tööstusliste riikidele enam kui tähtsad olid, pakkus nõrga tööstutega Venemaa, vajades vabrikusaadusi ja Lääne-Euroopa poolvalmis aineid, viimsele soodsat turgu, mille pärast kibe võistlus käimas oli.

Selles võistluses asusid esimestel kohtadel kaks Euroopa võistlevat tööstusriiki — Saksa- ja Inglise. Kuid võistluskäigus sai Inglise ikka enam ja enam väljatõrjutud. Viimsetel aastatel kujunes see nii (protsentides üldarvust):

Väljavedu:	Keskm.	
	1908—1912	1913 a.
Saksamaale	28,7	29,7
Inglismaale	21,3	17,6

	Keskm. 1908—12	1913 a.
Sissevedu:		
Saksamaalt	41,7	47,4
Jnglismaalt	13,4	12,8
Üldine läbikäik:		
Saksamaaga	34,3	38,2
Jnglismaaga	17,9	15,2

Saksamaa oli võitmas tervel liinil. Kuid veel intensiivsemalt kui väljavedu, suurenes sissevedu Saksamaalt. Võrreldes tema kasvu teiste riikidega, näeme :

	Sisseveo kasv mil. rubl.	%	Selsamal ajal suurenes kõigi teiste riikide sisse- vedu %
1908—1912 a. võrreldes eelmise 5 a.	167,0	62,0	34,6
1913 (võrreldes 1912 a.)	119,9	22,5	12,9

Nii kasvas sissevedu Saksamaalt viimsil aastil pea kaks korda kiiremini, kui teistel riikidel koosvõetult.

Muu riikidest olid enam tähtsad :

	1908—12	1913 % üldsummast
kui väljaveo maad :		
Hollandi	11,8	11,7
Prantsuse	6,3	6,6
Ameerika Ühisriigid	0,8	0,9
kui sisseveo maad :		
Ameerika Ühisriigid	7,7	5,8
Prantsuse	4,9	4,1

Väljavedu Saksa-, Jnglismaale ja Hollandisse oli kokku 59⁰/₀, Saksa- ja Jnglise sissevedu — 60,2⁰/₀ vastavist Vene üldarvudest.

Kõigi nende maade kaubandusteel käisid üle läänepoolse Vene piiri — kas Balti mere sadamate kaudu veeteel, ehk üle Saksa piiri raudtee kaudu.

Täiesti loomulik oli sellepärast see suur tähtsus, mis need piirid Vene väliskaubanduses omasid: üle Balti merepiiri ja Saksa maapiiri läks 1913 a. 72,5⁰/₀ üldsisseveost, 46,2⁰/₀ üldväljaveost — üldse 58,7⁰/₀ kõigist Vene väliskaubandusest. Siin figureerib ka Aasia Venemaa. Ainult Euroopa Venemaa väliskaubandust arvesse võtta, on see arv veel suurem — 71,4⁰/₀

Balti ja Preisi piiride väliskaubandus 1908—13 (milj. rubl.):

	V Ä L J A V E D U						S I S S E V E D U					
	Keskmine 1908—12			1913			Keskmine 1908—12			1913		
	Absol. arv	% Euroopa- Venemaa	% Kõik Venemaa	Absol. arv	% Euroopa- Venemaa	% Kõik Venemaa	Absol. arv	% Euroopa- Venemaa	% Kõik Venemaa	Absol. arv	% Euroopa- Venemaa	% Kõik Venemaa
Balti piir*)	415,4	35,6	29,7	460,1	37,3	30,3	347,0	40,7	33,1	486,1	42,4	35,4
Preisi piir.	219,9	18,8	15,8	242,7	19,7	16,0	384,4	45,1	36,7	509,6	44,5	37,1
Kokku Preisi ja Balti p.	635,3	54,4	45,5	702,8	57,0	46,3	731,4	85,8	69,8	995,7	86,9	72,5
Euroopa-Venemaa piir	1167,2	100		1232,8	100		852,8	100		1146,2	100	
Üldse	1397,0		100	1520,1		100	1047,4		100	1374,0		100

Nii oli Balti piir rohkem väljaveo piiriks, piir Saksamaaga rohkem sisseveo piiriks. Kuid see jaotus on väga relatiivne: Balti piiriga võrreldes oli Saksa piiri

väljavedu 52,9% (1908—12)

sissevedu 110,7%

Kuna Saksa p. väljaveo üldväärtus pea poole vähem oli, kui Balti p., oli sealne sissevedu ainult 10,7% Balti p. omast väärtulisem — Balti p. pool oli täieline ülekaal:

Üldkaubandus	1908—12	1913
Balti piiril	762,4	946,2
Saksa „	604,3	752,3

Need on väärtuslised suhted. Kuid kui veel arvesse võtta, et Balti piiri nii sisse kui väljaveos suuremat osa rohkemkaaluvad ja vähemväärtulisemad ained etendasid (välja — vili ja tooresained; sisse-tooresained ja toiduained), ja sellepärast Balti piirile kaalu järel suhteliselt veel palju suurem ülekaal tuli, siis on meil Balti piiri domineeriv osa Vene sõjaeelses väliskaubanduses selge.

3. BALTIMERE SADAMATE SÕJAEELNE VÄLISKAUBANDUS.

Baltimere sadamate üldne väliskaubandus edenes kokkukõlas Vene üldkaubandusega, aast aastalt laienedes. Iseäranis intensiivselt kasvas viimsil sõjaeelsil aastil sissevedu.

*) Arvud on faktiliselt veidi suuremad, kuna osa Peterburi väliskaubandust mis üle Soome piiri läks, siin arvatud pole.

Üksikute sadamate järel kujunes kaubandus järgmiselt (1908—13).

	S I S S E V E D U			V Ä L J A V E D U		
	1000 rubl.	Eesti sadam. % vahek.	% üld-arvust	1000 rubl.	Eesti sadam. % vahek.	% üld-arvust
Eesti sadamad:						
Tallinn (ühes Baltiski)	68.505	92,0	19,7	23.473	77,5	5,6
Pärnu	1.473	2,0	0,4	5.363	17,7	1,3
Narva	4.524	6,0	1,3	1.463	4,8	0,3
Kokku Eesti sadamad	74 502	100%	21,4	30.299	100%	7,2
Muud sadamad:						
Peterburi	139 553		40,1	104.367		24,7
Riia	83.074		23,9	170.685		40,5
Vindavi	19.203		5,5	68.952		16,3
Liibavi	31.665		9,1	47.651		11,3
Kokku võerad sadam.	273.495		78,6	391 655		92,8
Üldse.	347.997		100%	421.954		100%

Nii oli Eesti sadamate osa Balti piiri väliskaubandusest võrdlemisi vähene — ainult 21,4% sisseveost, 7,2% väljaveost ja 13,6% üldkaubandusest, kuna kõigesuurema sisseveo sadama — Peterburi — sissevedu üksi 40,1% oli, ja väljaveo sadam — Riia — 40,5% väljaveost omas.

Need andmed kujutavad faktilist olukorda sõjaeel. Kuid neid ei või loomuliku arenemiskäigu koefitsienteks pidada. Kahtlemata oleks need arvud ja suhteline vahekord palju rohkem Eesti sadamate kasuks olnud, kui mitte Vene kaubanduspoliitika endal vastupidist sihti poleks seadnud ja just Peterburi ja Riia ja teiste lõunapoolsete Balti sadamate väliskaubandust igapidi edendanud, praeguse Eesti sadamate väliskaubanduse arenemist kitsendades ja selle vastu abinõusidki tarvitusele võttes.

Veel 1908 a. oli Tallinn kolmandamal kohal oma sisseveo väärtuse poolest Vene tolliametite seas (Peterburi 115,7 m.r., Virballeni 99 m.r., Tallinn, 80,8 m.r.) taha jättes Riia (66, 9 m.r.), kellest ta kõigel eelmisel ajal ees oli olnud. Riia saab ülekaalu, alates 1909 aastast:

	S I S S E V E D U (mil. rubl)	
	Tallinn	Riia
1906	58,8	49,0
1907	63,4	61,9
1908	80,8	66,9
1909	53,8	63,4
1910	66,0	90,4
1911	70,5	95,4
1912	71,4	99,3
1913	78,2	135,1

Kuid sellegi peale vaatamata oli Eesti sadamate kaubanduses, iseäranis Tallinna omas tundemärke, mis näitasid, et nii väljaveos kui sisseveos, iseäranis viimases, Tallinna tegevus paljugi laialisem oleks võinud olla, kui mitte see kunstlik mõju Vene poliitika poolt tegutsemas poleks olnud. On kaupasi, saadusi, mille läbikäigu poolest Tallinn siiski teistest sadamatest ees oli ja mis tema erialad olid.

Selle äramääramiseks teeme veel ühe ekskursionooni sõjaeelsesesse minevikku.

Tähtsamad ained Tallinna sisseveos viimastel aastatel olid (puudades)*):

	1913 a.	Kõigesuu- rema sisse- veo aasta	Kõigesuu- rema sisse- veo aasta v.-v. kaal puudades
Kivisöed	26.356.880	1913	
Puuvillad	2.306.266	1908	5.330.882
Kunstväetised	1.243.669	1913	
Masinad, aparaadid ja nende osad	709.700	„	
Raud ja teras vabrikusaadused	445.266	„	
Tina	398.942	1912	899.223
Katsuskivid	237.456	1913	
Kopra	220.180	„	
Heeringad	211.437	1909	271.949

(Ülesloetud on ained, mille ülekaal üle 200.000 puuda)

Väljaveos, mille üldkaal 11.291,897 puuda, näeme kõigeesimestel kohtel: *)

	1913 a.	Kõigesuu- rema välja- veo aasta	Kõigesuu- rema välja- veo aasta v.-v. kaal puudades
Kaer	2.652.654	1910	6.482.501
Nisu	2.633.791	1909	4.300.250
Rukis	2.249.977	1913	
Puuained	1.365.617	„	
Lina	835.012	1912	1.119.260
Asbest.	260.902	1912	302.106

Sellejuures peab märkima, et kaugelt suurem osa Tallinna läbi minevaid kaupasi kaugemalt Vene siseriigist tuli, ja sisseveetavast kaubast suur osa jällegi sinna läks

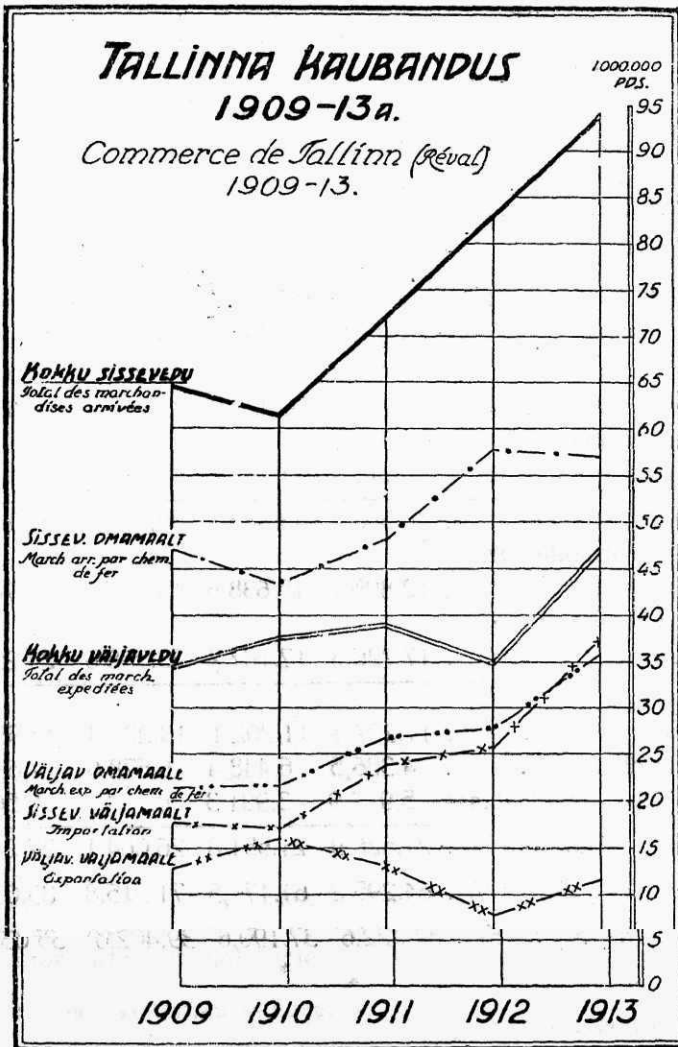
Raudteel tulnud kaupade arvestikust näeme, et 3.163.740 puudast rukkist, mis üldse Tallinna jõudis, end. P.Lääne raudteelt — järelikult Eesti (ja osalt

*) Andmed „Revals Handel u. Schifffahrt“ Tallinna Börsekomitee väljaandel tsiteeritud.

Läti maalt — ainult 22.641 pd. oli Kõik muu — 3.141.099 pd. — oli mujalt Venemaalt pärit. Niisama oli nisu üldsummast — 4.832 804 puudast P.-Lääne raudtee jaamadest — ainult 27.400 pd. j.n.e.

Nii sisse- kui väljaveos ülesloetud ainetest etendasid mitmed tähtsat osa, olles suhteliselt võrdlemisi suurteks osadeks Vene üldkaubanduses.

Nii, näituseks, oli puuvill, mida 36.900.264 r. eest sisse veeti, 32,4% vastavast Vene sisseveost (114.041 m. r.), kuna see omakorda 8,3% kõigest sisseveost oli. Tina sisseveo 1.396.298 r. väärtus oli üldriiklisest sisseveost (11.143 m.r.) 12,5% j.n.e.

Teiselt poolt näeme, et kuna Tallinn üldsummas Riiast taha jäi, oli ta oma tähtsamate väljaveo ainetega — kaera ja rukki väljaveos — Riiast ees. Nii oli 1913 a. väljaveos:

(puudades)	Tallinn	Riia*)
kaer	2.652.654	88.914
rukis	2.249.977	976.491

Muidugi tuleb siin arvesse võtta, et ka teised sadamad eksporteerisid ja Peterburi, näituseks, Tallinnast igal alal ees oli, kuid sedalaadi faktid iseendast on väga tähtsad — nad näitavad seda, et, vaatamata kõigi hõlpsuste ja ees-õiguste peale, mis Riia sadama kasuks rääkisid, oli olemas kindlaid raioonisi, mis siiski Tallinnaga kaubitsesid; raioonisi, kes orgaaniliselt rohkem Tallinnaga seotud olid ja kelle kaubandusline läbikäik Tallinnaga palju elavam oleks olnud, poleks eritingimused ja poliitikasiht teiste sadamate kasuks olnud.

Sellegi peale vaatamata edenes Tallinna väliskaubandus, ja iseäranis kiirelt viimsil aastil. Toome viimse viie aasta andmed Tallinna äriliste operatsioonide üle: sisseveo üle raudteedel (P.Lääne ja kitsaroopalisel) ja mere kaudu Venemaalt, väljaveo üle neidsamu teid mööda, samuti sisse- ja väljaveo üle mere kaudu välisriikidest.

Tab. 1. TALLINNA SISSE- JA VÄLJAVEDU 1909—1913 (tuh. puud**).
Commerce de Tallinn 1909—1913 (mil. des pouds)

Sissevedu:	1909	1910	1911	1912	1913
1. P. L. raudtee	25.936,7	26.422,9	23.210,7	25.889,8	37.336,0
2. Kitsaroopal. raudtee	8.938,9	7.033,7	13.650,7	22.451,7	8.868,5
3. Mere kaudu Veneriigi osadest	11.692,8	10.527,7	11.345,8	9.377,0	11.076,0
Kokku sissevedu omamaalt	46.568,4	43.984,3	48.207,2	57.718,5	57.280,5
4. Väljavedu väljamaale mere kaudu	12.895,7	15.638,8	13.337,9	7.784,5	11.291,9
5. Sissevedu väljamaalt mere kaudu	17.726,8	17.187,2	23.708,6	25.293,7	36.968,4
Väljavedu:					
6. P. L. raudtee	11.227,5	11.202,1	13.221,4	13.990,3	22.582,7
7. Kitsaroop. raudtee	4.386,5	6.448,4	6.678,6	7.693,7	9.328,4
8. Mere kaudu Vene riigi osadesse	5.912,9	3.901,3	6.164,1	5.561,5	3.787,9
Kokku väljavedu omamaale	21.526,9	21.551,8	26.064,1	27.245,5	35.699,0
Kokku sissevedu (1+2+3+5)	64.295,2	61.171,5	71.915,8	83.012,2	94.248,9
Kokku väljavedu (4+6+7+8)	34.422,6	37.190,6	39.402,0	35.030,0	46.990,9

*) Ежегодникъ Россiи.

***) Торговля и судоходство г. Ревеля. Изданiе Ревельскаго Вирж. Комит. 1908—1914 г.

Minevikus, nagu nägime, ei etendanud Eesti sadamad suuremat osa. Peterburi ja Riia jätsid nad kaugemale taha. Oli küll tundemärke, mis oletada lasid, et see paljugi teisiti oleks võinud olla, kui sadamate vahel oleks olnud vaba võistlus ja mitte mõned neist eesõigustatud seisukohta pandud, kuid faktiliselt oli olukord teistsugune,

Kuid on täiesti selge, et praegu olukord muutunud on ja endise konjunktuuriga rehkendada ei tule. Sõja eel, nagu nägime, oli Balti rand, ühelt poolt ja maa piir Saksamaaga, teiselt poolt, Vene tähtsamateks kaubanduspiirideks

Kahtlemata, et ka tulevikus see läänepoolne maapiir, kus nüüd Poola ja Leedu puhveritena vahele asunud, suurt osa kaubanduslääbikäigus saab etendama niipalju kui seda sealse rajariigid, iseäranis Poola ja Leedu, ärakasutada suudavad. Kuid sedavõrd, kui need riigid ise ei sisse-ei väljaveo suhtes Venemaad rahuldada ei suuda, jääb ka nende peategevuseks transiit. Kuna väga kahtlusväärt on, et nad seda transiidist Balti mere kaudu odavamini teha suudaksid, võime oletada, et see maapiir Vene väliskaubanduses ka tulevikus enam niisugust tähtsust ei oma, kui tal enne oli.

Kuid praegust pole see võistlus veel alanud: sealse piiri kaubandusline tegevus pole veel suuremaid konkreetseid vorme võtnud, nii et Balti merepiiri praegusel silmapilgul veel rohkem, kui aastasajad enne, Venemaale „aknaks Euroopasse“ on.

Ja kuna nüüd enam mingisugune võõras mõju tariifide ja tollipoliitikaga sadamat eesõigustud seisukohta panna ei saa, oleneb tuleviku konjunktuur piiririikide omavahelisest võistlusest. Senini, nagu me edaspidi näeme, on Eesti selles võistluses võitjaks olnud — kahe viimse aasta jooksul. Aga ju 1921 a. ilmus talle võistleja — seni sulutud Peterburi sadam, mis võrdlemisi lühikese ajaga — maist oktoobrini — 19 382.100 puuda kaupasi vastuvõttis — 44% Vene sisseveost.

Muidugi saab see ka edaspidi nii olema — suvekuudel saab Peterburi Vene väliskaubanduses domineerima, läbisaates nii palju kaupasad, kui ta tehniliselt jõuab. Talvekuudel läheb see muidugi kõik Eesti, Läti ja Soome sadamate kätte, kellele rohkem, kellele vähem, seda otsustab peale sadamate headuse ja raudteel läbiveo korralduse ka sellekohane riigipoliitika.

Missugused üldjooned kujunevad siis praegu tulevase transiidi võimaluste ja koosseisu üle? Selleks seame kolm küsimust üles:

- 1) mis saab lähemal ajal Vene sisseveos peaosana etendama;
- 2) mis annaks Venemaa väljaveona;
- 3) kuidas ja kuidas on need üldjooned kujunenud senises transiidis?

4. VENE SISSEVEO PERSPEKTIIVID LÄHEMAL AJAL.

Kümme aastat tagasi, 1912 a., normaal olukorra juures, vedas Venemaa (prof. Grinevezky andmete järel) tööstuse peaainetest sisse:

kaevandustööstuse aineid	62 miljoni eest
metallitööstuse	373 „ „
tekstiil	147 „ „
söögi ja maitse	338 „ „
mitmesuguse muu tööstuse aineid	220 „ „

Ka siis nõutasid kõik tähtsamad tööstusharud suurema osa oma esimesjärgu tarbeainetest väljamaalt.

Omades määratud kivisöe lademeid, vedas Venemaa 76 m. eest kivisütt sisse (1913), mis 5,5% üldsisseveost tegi. Oma määratud metall-lademetest suutis Venemaa metalli tooresaineid ainult 35 miljoni eest väljavedada (2,3% väljaveost), selsamal ajal 56 m.r. eest (4,1% sisseveost) neid sissevedades, peale metallvalmisasjade, mis ise 5% sv. andsid. Et selle juures masinaid ja aparate 190 m.r. eest sisse veeti (13,8%) on juba enam arusaadav.

1913 a. sisseveost oli:

toores- ja poolvalmis aineid	48,6%
vabrikusaadusi	32,8 „
toidu- ja maitseaineid	17,3 „
elusloomi	1,3 „

Kui siis, kümme aastat tagasi, rahuaja tingimustes, niisugune olukord valitses, mis peame me siis nüüd ootama, kui Vene tööstuse produktsioon võrdlemata madalale on langenud, kui ligi 10 aastat ju tööstuse ja põllutöö masinate ja riistade juurevedu puudus; kui endine vilja ekspordi maa põllutöösadusi enam endagi tarvis produtseerida ei suuda ja pealegi naljaõnnetus suurt territooriumi tabanud on?

On täiesti selge, et Venemaa vajab umbes kõiki seda ainete kvantumi, mis ta eelsõjaaegadel sisse vedas — ained, mis 1914—1921 a. ärahävitud, ära- kulunud ja kõlbmataks saanud masinate ja instrumentide uuenduseks rahva- majanduse üksikutel aladel tarvis ja ained, millede saavutus vähenenud on — toidu, ja tarbeained, mida Vene oma produktsioon anda ei suuda.

Muidugi on ka Venemaal aineid, mis, ühes riigiosas üleliigsetena olles, teise osa poolt vajatud on. Kuid vabakaubanduse pöördvõimaluste puudusel ehk transport-olude pärast ei suudeta neid tihti vajavatele kohtadele toimetada (nii näit. nafta, kivisüsi, metsaained j. n. e.), nii et esiotsa ka neidki vaja oleks.

Nii ei olegi peaaegu aineid, mida Venemaa praegu ei vajaks — ta vajab kõike ja kõigemuinaslooslisemais arvudes. Ja nii saabki see olukord senini kestma, kuni Vene oma tööstuse olukord ja transport-olud ei parane.

Kuid sellel määratud vajadusel, mis terve Euroopa tööstusriikidele tööd võiks anda ja Ameerika tema mõneaastastest viljatagavaradest võiks vabastada,

on senini oma kindel kriteerium — ostujõud. Olgugi, et Vene majanduslased juba sellestki unistavad, et sisseveoplaan peaks suhtelises seotises väljaveo võimalustega olema, jääb siiski pea-maksuabinõuks — kuld. Ja selle tagavara ei luba mitte palju. 1921 a., kui sisseveo võimalused ju kaunis avarad olid, veeti 9 esimese kuu jooksul sisse (sõjajärelsete hindade järel *) :

kaevandustööstuse aineid	4	milj. r. eest
metalltööstuse	38,5	„ „ „
tekstiil „	50,6	„ „ „
muu tööstus-	75,7	„ „ „
söögi- ja maitse-	18,7	„ „ „

Need andmed küllalduvad selleks, et näidata, et ka Vene rahuaja tarvidused, mille kohta meie eelpool andmed tõime, ka kõige minimaalsemal määral rahuldud ei saanud — väide, mida à priori-gi teha võib, arvesse võttes sisseveo võrdlevat suurust siis ja 1921 a.

Selge on, et Venemaa ka edaspidi oma võimalustega oma tarvidusi sisseveos rahuldada ei suuda ja valima peab, missuguseid aineid rohkem, missuguseid vähem sissevedada. Kuna senini ainult valitsus ostjaks välisturul on olnud, ja edaspidi pea importeerijaks ja sisseveo üldreguleerijaks plaanitseb jääda, on siin muidugi tähtis, missuguste plaanide järele ta talitab, oletades, et tema plaanid, kui mitte täielikult, siis ikkagi paremini, kui mingisugused muud materjaalid, tõelist olukorda ja tarvidusi valgustavad.

Kõigeesimeses sisseveo plaanis, 1920 a. algul, sai otsuseks tehtud esimeses järjekorras tarvilikuks tunnistada tööstusmasinate ja -abinõude sissevedu. Teises järjekorras, ja halvema valuuta eest arvati võimalikuks osta tarbeasju ja -aineid. Toiduained jäeti plaanist hoopis välja.

Kuid 1920 a. oli kõiksugu „lööksihte“ (ударность) löögiaasta. Aasta esimesel poolel sai kõige aktuaalsem osa raudtee transpordile pühendud — ja sellepärast sai ju varsi plaani täiendud raudtee varanduste ja tarbeainete ostmise suhtes.

Kuna selsamal ajal ka tööstuses ajutine tõus valitses, sai ka tööstusmasinate ja -abinõude ostmine otsuseks tehtud ja 2 poolaastal figureerisid ka need ostukavas. Ja aasta lõpul sundis kütte- ja toiduainete kriis plaani veel kord muudatusi sissekandma, sinna toidu ja kütteaineid paigutades.

Nii püüdis 1920 a. sisseveo plaan asjata täieliseks reguleerijaks olla — tal tuli vägisi majanduselu kuristiku poole rühkiva käigu järel ja mitte ees rutata.

Aastalõpuks kujunes üldseisukord järgmisena: sisseveo 5.223.357 puudast eraldusid peaainetena järgmised:

*) «Экономич. жизнь № 259. М. Kaufmann.

	tuhand. puudades	%
Kütteained, rasvad, õlid ja nende produktid	2.270,0	43,5 —
Toiduained	1.211,6	23,1 „
Metall ja metallained	760,3	14,6 „
Paberained	519,7	10,0 „
Muud 7 peagrupperi.	461,8	8,8 „

1921 aastal näeme me juba enam paenduvat plaani. Toome suhtelise vahekorra 1921 a. esimese poolaasta, 9 kuu ja terve aasta sisseveo vahel:

	1921 a. %/0		terve aasta	
	6 kuud	9 kuud	%/0	abs. arv 1000 puud.
Toiduained	37,2	34,7	36,3	20.041,4
Kütteained, rasvad, õlid ja nende saadused	17,8	32,6	29,6	16.399,3
Metall ja metallkaubad	21,8	21,6	20,3	11.148,4
Paberained	4,9	2,6	3,3	1.763,8
	81,7	91,5	89,5	49.352,9
Muud 7 gruppi	18,3	8,5	10,5	5.941,4
				55.304,3

Teised ained on Vene arvestikus veel järgmistesse gruppidesse jaotud:

- 1) saadused loomariigist ja vastavad valmisasjad (nahk j.n.e.),
- 2) metsatööstusained ja seemned,
- 3) savi ja mulla tööstusained,
- 4) keemia ained,
- 5) tekstiil ained,
- 6) valmisriide ja galanterii kaubad,
- 7) muud mitmesugused kaubad ja ained.

Olgugi, et neis väga tähtsad ained asetsevad, ei tõuse, nagu näeme, nende sisseveo üldtähendus 1920 a. üle 8,8% ja 1921 a. kolmveerandi üldsummas üle 8,5%. Nii on kaalu järel täielikult domineerivad ülaltoodud peagrupid.

Just viimsil päivil ilmunud üldkokkuvõte*) võimaldab meil koguni sisseveo võrdleva väärtuse kohta andmeid saada. Väljarehkendused on tehtud kuldrublades 1913 a. hindade alusel. Mingisugust reaalselt alust see praegu küll ei anna, aga võrdleva tähtsuse äramääramiseks on see hindamine väga tähtis.

Ülaltoodud gruppide võrdlev %/0 kaalu ja väärtuse järel oli (1921 a. eest)

	kaalu järel	väärtuse järel	väärtus 1000 kuldrublades
Toiduained	36,3	12,9	32.122
Kütteained jne.	29,6	2,2	5.571
Metallid jne.	20,3	23,5	58.367
Paberained	3,3	3,2	7.954
Kokku	89,5	41,8	104.014
Teised 7 gruppi	10,5	58,2	144.543
			248.557

*) «Эконом. Жизнь», 21. II., М. Kaufmann.

Siin kujuneb küll teistsugune pilt. Grupid, mis kaalu järel 89,5^{0/0} kõigest sisseveost andsid, on väärtuse järel ainult 41,8^{0/0}. Vahe on kõigerohkem tingitud kütteainete grupist, mis oma võrdlevalt palju suurema kaalu juures palju odavam on. Andes kaalu järel pea kolmandiku sisseveost (29,5^{0/0}) on see grupp ainult 2,2^{0/0} väärtuse järel. Ka toiduainete võrdlev tähtsus on väärtuse järel pea 3 korda vähem.

Selle asemel omavad üldkoosseisus suurema koha teised grupid, mis kaaluliselt palju vähemad on. Need on

	väärtuse 0/0	kaalu 0/0	nende kaal 1000 puudades
Saadused loomariigist ja valmisasjad .	31,9	1,2	669,0
Tekstiil ained	12,2	1,1	598,6
Valmisriide ja galanter. kaubad . .	10,6	0,1	72,1
Kokku	54,7	2,4	1339,7

Nii on teatava kindla koha tähtsuse suhtes endale saanud: metallkaubad, masinad j.n.e. (mille tähtsus nii väärtuse, kui kaalu poolest pea sarnane) ja toiduained.

Teistest on väärtuse poolest enam tähtsad: saadused loomariigist j.n.e. (peaasjalikult nahakaup), tekstiilained, valmisriided ja galant kaup, mida koos esimese järgu tarbeainete grupiks võiks nimetada, ja mis väärtuse järele üle poole (54,7 0/0) sisseveost moodustaks. Teiselt poolt, oleks kütteained jne. — kaalu poolest suur, väärtuse poolest väike grupp.

Jgalühel nendest on ju teatav kindel osa Vene sisseveos.

Kordame M. Kaufmann'i huvitavat tabelit kaubanduse arenemise üle 1921*).

	0/0 0/0 v ä ä r t u s e j ä r e l		
	6 kuud	kolmas veerand	1 aasta
Toiduained	6,2	10,0	12,9
Metall j. n. e.	18,3	20,3	23,5
Kütteained	1,5	2,2	2,2
Tekstiil-ained	5,5	14,3	12,2
Saadused loomariigist	44,8	35,8	31,9

Selgesti paistab silma, et toiduainete ja metallkaupade võrdlev tähtsus kasvamas on, kütteained ka kasvavad, kuid väga pikaldaselt, ja viimaste kahe grupi osatähtsus, olgugi väga suur, vähenemas on.

* * *

Olukord, mis niiviisi välja on kujunenud, karakteriseerib teataval mõõdul Vene väliskaubanduse üldsihtisid. Aasta vahetusel tulevad kõige mõjuvamad hääled (M. Kaufmann, B. Stein j. t.) väliskaubanduse lähema tuleviku plaanisid harutades, otsusele, et sisseveo plaani aluseks peavad pandud saama ained, mis riigimajanduse tõstmise mõttes tähtsad ja mis esimeses joones „tööliste tööjõudu tõstavad“ — masinad ning nende osad, toidu- ja tarbeained ja varustuskraam ja kütteained.

*) «Эконом. Жизнь». № 21 — 1922 г.

Nii selguvad toodud andmetest ja harutustest tulevase Vene sisseveo kontuurid enam-vähem kindlatena. Muidugi võivad modulatsioonid arvudes, kõikumised võrdlevas tähenduses suured olla, sisemise olukorra ja ostujõu järele, kuid et need kaupade grupid peasa saavad etendama, on kindel. See on see alus, see kaubade kvantum, millest ka meie transiit suuremat-vähemat osa transporteerima saab.

Eriti tähtsad transiidi seisukohast on just esimesed — toiduained, metallid j n. e., ja kütteained, kui rohkem kaaluvad.

Loomulikult tõuseb küsimus ka selle üle, kus on transiidi esimene, algav ots, kust need kaubad Venemaale minema saavad. Senini on Venemaa peaimportööriks Inglismaa olnud, ja nähtavasti saab ta selleks ka edaspidi olema, kütteainete, rasvade, õlisaaduste ja tekstiil-kaupade alal vähemalt. Metallide, metallkaupade ja masinate sissevedajaks on juba Saksamaa saanud, olgugi, et kaubaleping temaga hiljem tehtud. Kuna Saksamaa tööstus jällegi järjekindlalt turgusid on hakanud võitma, ja tal selleks spetsifüüsilised alused on, on vaevalt arvata, et see osa ka edaspidi mitte tema kätte ei jää, seda enam, et sinna ju suured ettetellimised antud on.

Kuna Venemaa iseäranis palju põllutöömasinaid ja riistu vajab, saab arvatavasti ka Rootsi importööride seas figureerima, kuna ta neid ju nüüdki tuntavalt annud on.

Toiduainete sisseveos on seni mitmed riigid osa võtnud, ja asi on koguni nii kujunenud, et kõigerohkem toiduaineid on sissevedanud Inglismaa — riik, kes toiduaineid ise sisse peab vedama. Muidugi võiks arvata, et tulevikus Ameerika Ühisriigid oma suurepärase toidu- ja varustusainete tagavaradega selle osa endale saavad, kuna Euroopa nende võrdleva odavusega võistelda et suuda. Peale selle tuleb arvesse võtta ka seda, et sealt suuremad saadetused toiduaineid näjlalistele saadetud saavad, mis ka, lõppude-lõpuks, ikkagi sisseveona ehk transiitkaubana figureerivad. 1921 aastal oli Ameerika võrdlev tähtsus, kasvamas, kuigi mitte ruttu. Nii oli $\frac{0}{10}$ vahekord sisseveo üldarvus

	1. poolaastal	9 kuu jooksul
Inglismaa	30,6 $\frac{0}{10}$	32,6 $\frac{0}{10}$
Saksamaa	18,8 "	23,0 "
Am. Ühisriigid	16,4 "	19,5 "
Eesti	11,9 "	5,5 "

Enamjao paberiaineid on sissevedanud Eesti ja Soome — loota on, et ka edaspidi see nii jääb, nii et see transiitkaubanduses suurt osa etendama ei saa, pealegi, et see nii tuntav osa põlegi.

Niisugused oleks oletused, mis praegu tulevase Vene sisseveo võimluste kohta seniste kogemuste najal võiks teha, peasisseveo ainete ja sisseveo maade üle ja mis selles suhtes ka teatud eeldusi transiitvõimaluste kohta teha laseks.

Riikidest, keda meie peaimportööridena näeme, võib ainult Saksamaa maateed — raudteel läbi Poola ehk Leedu — pruukida, millist võimalust

praegu aga mitte pole. Suuremalt osalt aga tulevad ka tema saadetused veeteel.

Kõigist sellest võtab suvekuudel Peterburi sadam hiigla osa endale. Kuid ka siis saab muil aastaegul transiit prevalleerima.

Raske ja enneaegne oleks praegu teha oletusi selle tulevase sisseveo, ja ühtlasi ka transiidi konkreetse suuruse üle. Muidugi saab ta tänavusel aastal, näituseks, palju suurem olema, kui eelmisel, kuid seni, kui Venemaa enda üksilduses kaubitsema saab, ei või ta muidugi väga suureks kasvada. Kas saab lähemal ajal leitud vorm ja võimalus ida ja lääne majanduslise ühestöötamise mõttes — on aja suurem probleem.

Kuid kui see ka nii juhtuks, olukorda see palju ei muudaks, väljaarvatud vast ainult siis, kui mõni üksik riik Venemaa majanduslise ülesehituse jõuaks monopoliseerida.

Muidu — peaained, mida Venemaa vajab, jäävad nendekssamadeks: riigid, kel neid kõigeloosumikum ja kergem anda on, ka — küsimus oleks ainult arvudes, aga Vene sisseveo, ja sellega ühes ka transiidi perspektiivid oleks ikkagi nendesamaste kontuurega ümbritsetud.

5. MIS VÕIKS OODATA VENEMAA VÄLJAVEOST.

1913 a. oli Vene 1.520 miljoni r. väärtuslisest väljaveost :*)

	Abs. arv. milj. rbl.	0/0
Toidu- ja tarbeaineid	839,8	55,2
Toores- ja poolvalmis aineid	561,0	36,9
Vabrikusaadused	84,9	5,6
Elusloomi	34,4	2,3

Nagu meie juba toonitasime, oli bilans väga aktiivne — väljavedu oli sisseveost 146,1 milj. r. suurem.

Muidugi ei või midagi sarnast praegusel silmapilgul oodata. 1920 a. väljaveo**) üldkaal (väärtus pole teada) — 655.246 pd. — oli 1920 a. sisseveogi üldkaalust ainult 12,5 0/0 .

Sellest arvust oli

toidu- ja tarbeaineid	262,9 t. pd.	(p. a. teravili Jtaaliasse)
toores- ja poolvalm. aineid	391,9 " "	(p. a. puusaadused ja lina)
vabrikusaadused	0,5 " "	(pudukaup Persiasse).

*) Ежегодникъ Россіи 1914.

**) Экономич. жизнь 152, М. Kaufmann.

1921 a. väljaveo plaani juures tehti juba jõupingutusi. Taheti väljavedada*)

soveti rubl. miljardides

toores- ja poolvalmis-aineid 111,8 (selle seas 47 m. eest puusaadusi)
 toiduaineid . . . . . 10,3 (selle seas 6,0 eest shampanjeri)
 vabrikusaadusi . . . . . 11,8 (s. s. 10,5 m. kunst-käsitöid)

Toiduainetest mõeldi, peale shampanjeri, mis kuskil ladudes alalhoidunud, väljavedada veel 12 t. pd. kalamarja ja 3.550 t. pd. vilja.)

Toores- ja poolvalmis-ainetest oleks eraldi märkida naftaproduktid — 114 m. pd. (kõigesuuremal väljaveo aastal, 1911, veeti naftaproduktisi ainult 52 m. pd. välja, nii et seda arvu rohkem kui kahekordselt taheti tõsta, kuna nafta saavutamine sel ajal mitte vähem kui kolmekordselt vähenenud oli.)

Muidugi olid ka mõned teised eeldused niisama fantastilised ja täitmatad. Märgime veel möödaminnes kallismetallide ja -kivide väljaveo plaanid.

Taheti eksportöörida :

kulda	23.263 pd.
hõbedat	15.000 "
platinat	130 "
kalliskiva	18.901 karaati.

Kuna kulda 1920 a. esimesel poolel ainult 240 pd. saadi (1912 a. 3.569 pd.) niisama ka teiste metallide saak mitte suur polnud, tuli ka neid aineid vanast tagavarast anda. Arvatavasti on siin ka metallraha fondist määratud tagavara arvesse võetud.

Nende plaanide täidesaatmise $\frac{0}{10}$ polnud kuigi kõrge. 1921 a. jooksul sai üldse väljaveetud 12 963,0 t. pd. 20.283,2 t. kuldrubla väärtuses (1913 a. hinde järel**). Sellest oli

	kaal 1000 puudad.	$\frac{0}{10}$	väärtus 1000 k. r.	$\frac{0}{10}$
toiduaineid	583,6	4,5	1.771,4	8,7
toores ja poolvalmis aineid	12.343,6	95,3	17.994,7	88,7
elusloomi	5,7	0,0	18,5	0,1
vabrikusaadusi	30,1	0,2	498,6	2,5

Väljaveo peaaineteks olid: palgid, laudad ja muu puukaup, lina, bensiin, puuvaik, asbest, nahad j. n. e.

1922 a. väljaveo plaani läbiharutamisel, mille lõpulikku kava me veel leidnud pole, kuuldusid hääled selle poolt, et väljaveoks esimeses järjekorras saaks määratud n.n. „likvidatsioon-kaubad“ — kaubad, mis endistest aegadest järeljäänud. Siis — kõiksugu tooresained — puuained, nafta, kaevandustööstusained jne.

*) К. Ф. Экономич. Жизнь 148.

**) Эконом. Жизнь 1922 № 16.

„Kontsessioonääride, rentnikkude, komisjonääride abi tarvitamine; üksikute tööstusharude produktsioonist $\frac{1}{10}$ mahavõtmine ekspordi jaoks, põllumajanduse igapäevine toetamine selle tähtsa ekspordi-ala jaluseadmiseks — kõik peab käima panema, et 1922 a. ekspordivõimalusi täiel määral maksma panna“ kirjutab M. Kaufmann*).

„Import-plaan peab suhtelises seotises ekspordi plaaniga olema“ („равняться по экспорту“) — on teesid, mida aluseks tahetakse panna, ekspordivääratusele teatud osa kulda juurelisades.

Need on plaanid. Tegelikult võib vaevalt kahelda selle juures, et Venemaa suudaks mingisugust tasakaalu saavutada — kahtlemata ei tule veel kaua Vene bilansi liigidestki tasakaalust rääkida. Kuid peained, mida Venemaalt oodata võiks, on siiski kaunis selgelt näha — need saavad olema esimeses järjekorras puuained ja metsamaterjalid, nahad, harjased j. n. e. Vaevalt võib loota, et Uraali, Dooni ja Kaukaasi maapõue varandused suuremat osa väljaveos saaks etendama, kuni transportolud viletsatena püsivad. Niisama pole loota lähemal ajal põllumajanduse säaduste väljavedu.

Ained, mis nii viisi väljaveo peaainetena esinevad, ei anna meile transiidid mõttes mitte palju lootusi. Peakaup—puuained on sesoonkaup, mida peajaslikult kevadel ja suvel saadetakse ja siis on meie võistlejaks, ühelt poolt, Peterburi, ja teiselt poolt Riia, kuhu loomulik veetee—Düüna—meelitab. Ka teised ained ei paku palju paremaid perspektiive, ja kui me kaheaastase praktika peale tagasi vaatame, näeme seal sedasama:

1920 a. oli meil transiidina läbiläinud 215,8 t. p. transiidikaupa 32,9 $\frac{1}{10}$ Vene väljaveost, aga 1921 a. läks ju (9 kuu jooksul**) Lätimaale—2.606,5t.p. (46,7 $\frac{1}{10}$) peajaslikult transiidina—1.873,2t p. (33,6 $\frac{1}{10}$) Inglismaale, ja Eesti ainult 85.657 p.=1,5 $\frac{1}{10}$.

Senine Vene väljaveo konjunktuur on nii viisi Eesti transiidile vähelubav. Asi võiks muutuda muidugi siis, kui juba teised väljaveo ained juure tulevad—nagu nägime, oli Tallinna kaudu just hulk põhjapoolseid viljasi (kaeru, rukist j.n.e.) väljavedamisel ja on olemas raioonid, mis Tallinnaga teatud mõttes seotud on. Ka võiks täielise pöörde selles mõttes tuua mõni laiemulatusline kontsessioon, mida Venemaa viimisel ajal nii püüab, kus väljamaa kapitaal algataja oleks ja tooresainete väljaveole uued võimalused avaks.

Kuid seni—kõigeligemal aegul—transiidi peale Venemaalt suuremaid lootusi panna oleks ilmaaegne.

*) Экон. Жизнь 1921, № 182.

***) Экон. Жизнь 259.

6. EESTI TRANSIIDI ÜLDKÄIK 1920—1921.

Nagu juba leidsime, oli Vene väliskaubandus, ja iseäranis sissevedu, viimsil aastil ainult lõpmata väikseks osaks mineviku kaubandusega võrreldes ja väikeseks alguseks selle määratu suure kaupade kvantumile,^{*)} mida Vene ligemal ajal nii või teisiti peab saama, kuna ilma selleta majanduselu ülesehitamine võimata oleks.

Kuid selles alguses, selles eelmängus viimase kahe aasta jooksul on Eesti väga suurt osa mänginud.

Eesti transiidi üldkaal 1920 a. oli 1.494.774 pd. Vene sisseveo üldsummast sel aastal — 5.223.357 pd. *) — oli see 28,6 0/0. 1921 aastal kujunes transiidi ja Vene sisseveo üldarvu vahetõrge järgmiselt (tuh. puudades.)

	Vene sissevedu **)	Eesti transiit	Eesti transiidi 0/0 Vene sisseveos.
1 veerandaastal . . .	2.962,1	942,8	31,8
2 " " " " . . .	8.406,9	4.642,7	55,2
3 " " " " . . .	24.217,9	3.467,9	14,3
4 " " " " . . .	19.718,6	2.729,8	13,8
Kokku . . .	55.305,5	11.783,2	21,3
1. poolaastal . . .	11.369,0	5.585,5	49,1
2. " " " " . . .	43.936,5	6.197,7	14,1

Olles 1 veerandaastal 31,8 0/0 üldsisseveost, suureneb transiit iseäranis 2 veerandil, jõudes oma kulminatsioonpunktini, millal Venemaa 55,2 0/0 oma sisseveost transiidina läbi Eesti sai. Kolmandal veerandil annab enda mõju ju uus võistleja — Peterburi sadam — tunda, mis pea kuni aasta lõpuni kestab. Maist kuni novembrini impordeerib Peterburi 19.382 tuh. pd. ***) Arusaadav, et Vene kõik võimalused koondab, et rohkem enda sadama kaudu sissevedada. Eesti transiit väheneb — 3 veerandaastal on ta ainult 14,3 0/0, ja — IV — 13,8 0/0 üldsisseveost. Nii on esimese ja teise poolaasta transiidi vahel suur vahe — esimesel omas Eesti 49,1 0/0 — teisel ainult 14,1 0/0 Vene üldsisseveost. Aasta läbivedu on nii 21,3 0/0.

*) Экон. Жизнь, прилож. к. 152.

**) Эконом. Жизнь № 16 (1922).

***) " " № 276 " "

Kuid Vene sadamatega, iseäranis Peterburi omaga, tuleb tulevikus nii kui nii rehkendada: osa, mis nemad vastuvõtta ehk väljasaata suudavad, on transiitkaubanduse kahtlemata miinus ja ainult arv, mis Vene sadamad vastuvõtta ei jõua, ehk mis loomulikum ja parem on võõraste sadamate kaudu saata, võib transiidi osaks arvatud saada.

Sellest seisukohast väljaminees on huvitav Vene sadamate kaudu läinud kaupad eritada, et transiidiks jäänud kauba arvu järel otsustada, kui palju Eesti kohta üldtransiidi võimalustest tuleb.

Niiviisi arvates näeme, et kuna 1920 a. üldsisseveost (5223,4 tuh. pd.) ligi 2 m. p. Murmani kaudu veeti, 1.494.774 pd. Eesti kaudu transiidina läks, ülejäänust aga 1.255.688 Eesti väljavedu moodustas, ainult 472.895 pd. järel jäi, mis ka veel osalt Vene sadamate kaudu võis minna. Nii siis Eesti —

- 1) läbivedades transiidina 28,6 % Vene sisseveost,
- 2) enda väljaveona andes 24,0 % , andis 52,6 % Vene sisseveost kokku.

Arvates Vene sisseveo üldsummast maha Eesti sisseveo kaupad + 2 m. pd. Murmani kaudu sisseveetud kaupad*), näeme, et 1.967.669 puudast, mis üldse transiidina oleks võinud minna (kui neist osa mitte veel Vene sadamate kaudu poleks läinud, mille kohta meil andmeid pole), vedas Eesti 1.494.744 pd. = 76 % . See oli — raudtee keeles püüdes ütelda „tegeliku transiitvõimaluse ärakasutamine 1920 a.“

1921 a. esimese poole kohta võime veidi täpiseamad rehkendused tuua. Sel poolaastal läks läbi tollipunktide Vene % andmete järel :**)

Jamburi kaudu	63,5 %
(Niipalju andis Vene sisseveost Eesti transiit + väljavedu)	
Murmani kaudu	15,4 %
Peterburi „	11,3 „
Sobeshi „	8,4 „
Mujalt „	2,5 „

Arvates Vene oma sadamate osa (15,4 + 11,3) 26,7 % maha, näeme, et ülejäänud 73,3 % ligikaudu oli osa, mis transiitvõimaluste sekka võis arvatud saada. Mahaarvates Eesti väljavedu (1.374,7 t.***), mis üldsisseveost 12,1 % näeme, et Eesti transiit oli (51,4 % : 61,2 %) 83 % tegelikkest transiitvõimalustest.

*) Täpisemaid andmeid kahjuks pole saadaval.

**) Экономич. Жизнь прил. к. 152 и 164. М. Kaufmann.

***) Vene andmetel 1.355,0 t. pd.

1921 a. 9 kuu jooksul läks sissevedu järgmiselt : *)

Peterburi	44,9	0/10
Jamburi	30,0	"
Murman	8,1	"
Sobesh	6,6	"
Muud	10,4	"

Neidsamu rehkendusi tehes, näeme Eesti väljavedu (5,5 0/10) mahaarvates, 59 0/10 transiitvõimalustest ära kasutatavat **).

Aasta viimse veerandi kohta puuduvad veel Vene andmed teiste tollipunktide üle, kuid olukord palju ei muutunud, võrreldes eelmise 9 kuu andmetega.

Nii siis kasutas Eesti faktilistest transiitvõimalustest Vene sisseveo suhtes:

1920 a. 76 0/10

1921 a. I poolel 83 0/10

" " 9 kuu jooksul . . . . . 59 0/10 ***) (v. diagramm).

3,4 üle 3,4 ja üle 1,2 transiitvõimalustest ära kasutada, kuna nii põhja kui lõunapool naabrid asuvad, kes sedasama sooviksid teha—see on igatahes rekord ja rekord Euroopa ees pealegi — kähtlemata võib ju see harjumus Eestit niisuguse transiitmaana näha iseendast teatud mõju meie tulevaste transiitvõimaluste peale avaldada.

Viimsel aastapoleel on transiidi võrdlev suurus, kui ka absoluut arv tuntavat allakäiku teinud, mis Peterburi sadama otsekohene mõju on. Detsembris ja iseäranis jaanuaris 1922 on transiit ju jällegi märksa suurenenud.

* * *

Transiitveos Venemaalt Euroopasse on meie tegevus nõrgem olnud: 1920 aasta väljaveo üldsummast (655 246 pd.) läks üle Eesti 215.767 pd. = 32,9 0/10 kõigist Vene väljaveost

1921 a. I poolel väljaveetud 2.602,9 tuh. pd. — 79,9 0/10 läks Lätimaa kaudu ja Lätimaale, 9 kuu jooksul = 46,7 0/10 ja Eesti ainult 1,5 0/10. Üldse sai 1921 a. jooksul ainult 143,7 t. pd. transiitkaubana veetud.

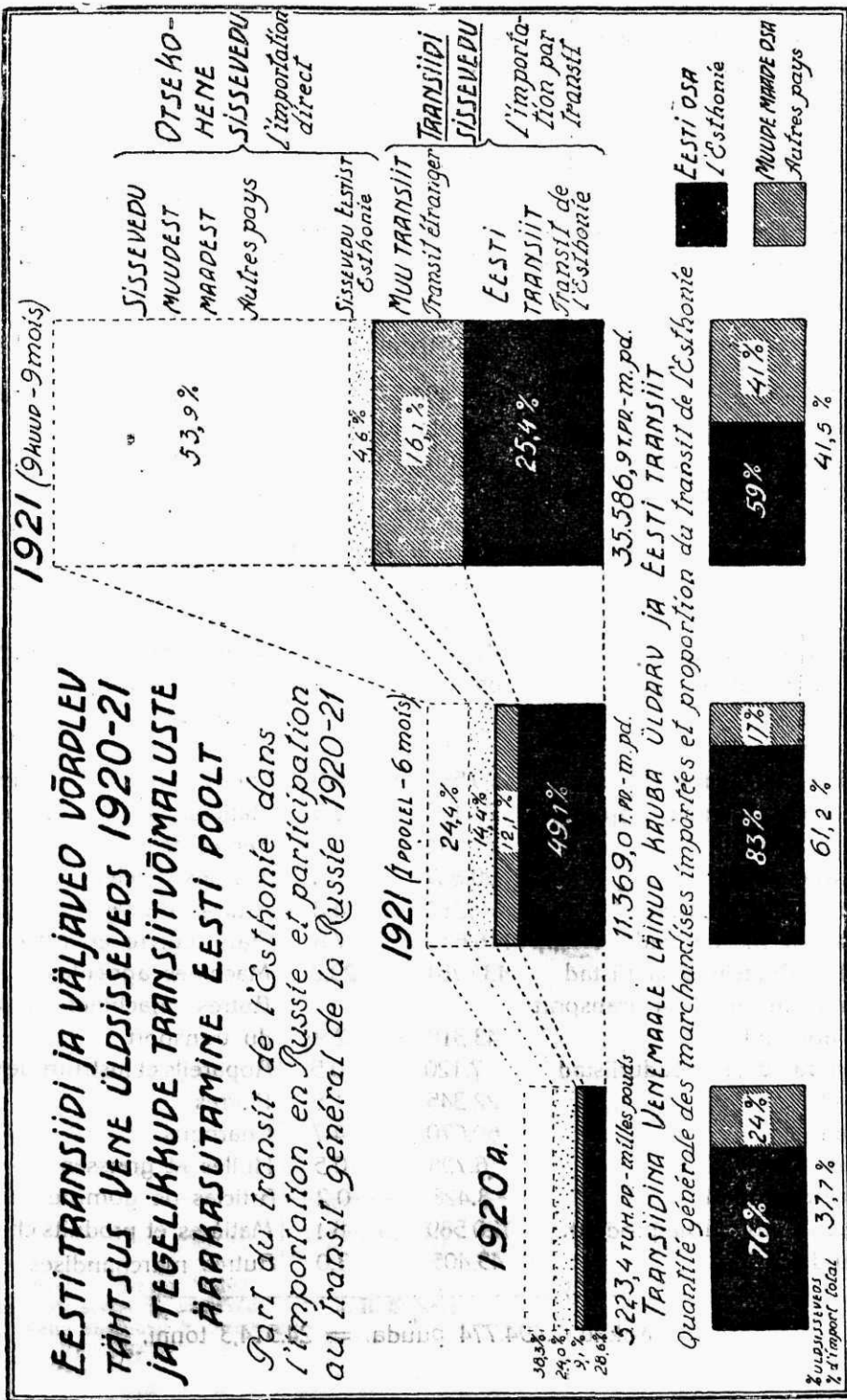
See on Vene praeguse väljaveo ainete koosseisust, mida loomulikult on Läti, Peterburi ja Valgemere kaudu vedada, nagu me seda ju leidsime.

*) Эконом. Жизнь 259.

***) Rehkendustes pruugime Vene % andmeid, kuna muu punktide andmed nende järel on. Eesti omad lähivad veidi lahku ($\pm 1\%$), mis täiesti loomulik on, kuna Eesti registreerimine Tallinnas, Vene oma Jamburis sünnib, ja nii ajas vahe on.

****) % on faktiliselt palju suurem, kuna „muu tolliametite“ all ka mõned Vene oma piiripunktid on arvatud, kuid arvud nende kohta meil puuduvad—toodud suhe on minimaal.

Diagramm Nr. 2.

Ja sisse- ja väljaveo perspektiive vaadeldes on täiesti selge, et ligema poliitika eesmärk on võistlus just transiidi pärast Venemaale, kuna väljavedu veel kaugemasse tulevikku jääb. Kuid meelestama teda peab, ja kuna loodusliselt meile praegu väljaveo-transiidi jaoks kohasid eeltingimusi pole annud neid tuleviku jaoks aegsasti ettevalmistama hakata. Iseendast mõista et siin esimeses järjekorras Tallinna - Moskva raudtee küsimus seisab, mis meie külge siseraiiooni seoks, kuna meiega köidetud nüüd faktiliselt ainult põhjapool on, ja sellegi sideme Peterburi suvekuudel pea hoopis lahti kiskuda püüab.

7. TRANSIIT 1920 a.

1920 a transiit Venemaale 1.494.774 p. suuruses seisib koos järgmistest ainetest (tsiteerime omalajal läbitöötatud materjaali üldkokkuvõtet, selle klassifikatsiooni järele — uut ja põhilikumat ümbertöötamist ei pidanud me tarvilikuks ettevõtta):

Transit pour la Russie en 1920.

	Puudades	%	
Sool	51.192	3,4	Sel
Muud toiduained	147.171	9,8	Autres denrées alimentaires
Nahk ja nahkaubad	85.363	5,8	Cuir et ouvrages en cuir
Lauad	281	—	Planches
Puukaup	188	—	Bois
Paber ja trükitöö	29.587	2,0	Papier et ouvrages d'imprimerie
Tekstiilkaubad ja saapad	125.125	8,5	Matières textiles et chaussure
Raud ja teras	23.504	1,2	Fer et acier
Teraskaubad	90.837	6,1	Articles d'acier
Muud raudkaubad	70.317	4,8	Articles de fer
Tina- ja vasekaubad	116.655	7,8	Etain, cuivre et articl.
Põllutöömasinad ja riistad	435.781	29,2	Machines agricoles
Muud masinad ja transport- abinõud	43.318	2,9	Autres machines et matériel du transport
Aparaadid ja mõõduriistad	7.120	0,5	Appareils et instrum. de mesure
Kivid	22.345	1,5	Pierres
Söed	69.670	4,7	Charbons
Õlid ja rasvad	6.798	0,5	Huiles et graisses
Kummikaubad	3.428	0,2	Articles de gomme
Keemiakaubad ja produkt.	120.589	8,1	Matières et produits chimiques
Muud kaubad	45.405	3,0	Autres marchandises

Kokku 1.494.774 puuda. = 24.514,3 tonni.

Kuna 1920 a. Vene väliskaubandus alles algamas oli, ja sellest ajast olud hoopis muutunud on, rahuldume me ju enne tehtud märkustega, neile veel veidi juure lisades.

Riikideks, kust sel aastal kaup tuli, olid peasjalikult Rootsi, Saksa ja Eesti. Kivisüsi tuli Ameerikast.

Huvitav on veel möödaminnes kõrvu seada 1920 a. Eesti transiidi suurust Vene üldsisseveoga. Muidugi ei saa seda just punktipealt teha, kuna meil Venekohta 9 peagrupi andmed saadaval on ilma üksikasjalisema jaotuseta. ¹⁾ Paralleelselt toome ka Eesti väljaveo Venemaale 1920, ²⁾ teda vastavalt ümbergrupppeerides.

	Venemaa üldine sissevedu 1920 a.		Eesti transiit	Eesti väljavedu Venemaale	Eesti transiit ja väljavedu kokku
	Absol. arv.	o/o			
1. Toidu ja maitseained .	1.211.618	23,1	198 363	877.622	1.075.985
2. Saadused loomariigist .	99.897	1,9	85 363	—	85.363
3. Puu ja puutööstuse saadused, taimed ja seemned	46.258	0,8	469	30.209	30.678
4. Paber, trükitöö ja kirjutusmaterjal.	519.743	10,0	29.587	346 596	376.183
5. Tekstiil ja riidekaubad .	106.128	2,1	125.125	—	125 125
6 Metallkaubad, metallid, masinad, instrumendid ja nende osad .	760.271	14,5	787 532	902	788.434
7. Kivid, mullad, nende saadused ja keraam. tööd .	21 399	0,4	22.345	—	22.345
8. Kütteained, söed, õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused .	2 270.008	43,5	79.996	334	80.330
9. Keemia ained ja saadused	124.216	2,4	120 589	13	120.602
10. Mitmesugused kaubad .	46.630	0,9	45 405	12	45.417
Heategev. asut. kaup .	16.594	0,3			
Kokku	5 223.357	100%	1.494.774	1.255.688	2 750.462 ³⁾

¹⁾ Эконом. Жизнь № 152.

²⁾ Eesti sisse- ja väljavedu 1920 a. R. S. Keskbüroo v.

³⁾ Vene andmetel 2.790.000 pd.

Kõrvalseadmine on väga ligikaudne, kuna meie jaotus Venemaa omaga mitte ühtlaselt tehtud pole ja üksikud ained, mis meil ühes grupis asuvad, seal, nagu näha, teises on arvatud.

Sellepärast et või mingist aritmeetilisest võrdlusest juttu olla. Kuid siiski on näha, et oma transiidiga me oleme annud ligikaudu kõik sisseveetud

tekstiil- ja riidekaubad,
metallid, metallkaubad, masinad, instrumendid ja nende osad,
keemia-ained ja saadused,
saadused loomariigist,
kivid, mullad, ja nende saadused,
mitmesugused kaubad —

s. o. = 6 gruppi Vene üldsisseveost. Arvates siia ligi veel meie sissevedu, näeme, et ka kaugelt suurema osa enda

toidu- ja maitseaineid,
puu- ja puutööstuse saadusi,
paberit ja trükimaterjaali

meie poolt on saavutud.

Jääks järel ainult kütteenete grupp, milles peaaesjalikult süsi (Ameerikast) sisse on veetud. See on, nagu näha, see läbi Murmani läinud kvantum — ligi 2. m. pd., millest meil juba jutt oli. Kõik muu oli meie sisseveost ehk meie transiidist. Eestist ehk E. läbi käisid kõik muu liikide ained, peale ühe grupi.

* * *

Venemaalt Euroopasse transiteeriti 1920 a.

	Puudades.
vineeri	. 145.288
lina	. 69.077
muid aineid	. 1.402

Kokku . . . 215.767 puuda = 32,9%

Vene üldväljaveost.

8. TRANSIIT 1921 a.

9 esimese kuu jooksul oli Eesti, nagu eelpool nägime, ligi 59% olevatest transiidivõimalustest ära kasutanud. Aasta jooksul läks transiitkaubana 21,3% Vene sisseveost; esimese poolaasta sisseveost tervelt 49,1%.

Kuna sel aastal võrdlemisi nii suur hulk kaupa transiidina läks — 11.783.167,4 pd. = 31,9% Tallinna 1913 a. sisseveost (36.968.410,5 pd.), teiseks

Venemaa ostuvõimalused sel aastal ju kaunis laialdased olid väljavaliku mõttes, sest peale Inglis- ja Saksamaa said ka mõned teised kaubalepingud tehtud, kolmandaks, Venemaa majanduslikes kursis otsustav pööre sündis, mis ka ostuplaanide peale oma mõju avaldamata ei saanud jätta, on selge, et 1921 a. transiidis juba teataval määral karakteriseeriv aasta on. Siin on juba elemente, mis ligema aja transiidi kohta teatud oletusi lubavad teha, millest me osa juba eelpool tõime, arutades Vene sisseveo perspektiive lähemil aegul. Nüüd pühendame oma tähelepanu transiidi üksikasjalisemale koosseisule.

Nagu sellekohastest kokkuvõtte tabelitest näha (v. tab. nr. 4 ja 5), on peaaineteks olnud :

	puudades	%,	nende ainete võrdlev % Vene üldsissev. 1921--9 kuu jooksul.
Toidu- ja maitseained	5.257.851,1	44,6	34,7
masinad, instrumendid ja nende osad, sõidu- ja veoriistad	2.677.902,9	22,7	} 21,6
metall ja metallkaubad	1.726.758,4	14,7	
K o k k u	9 662.512,4	82,0	56,3
saadused loomariigist	609.595,7	5,2	1,6
keemia ained ja saadused	481.859,1	4,1	1,3
K o k k u	10 953.866,8	91,3	59,2

Nii etendasid meie transiidis peaosa kolm esimest gruppi, mis 82,0% tervest transiidist andsid. Lisades neile juure veel saadused loomariigist ja keemiaained, saame meie transiidi 91,3%. Kõigi muu 9 grupi peale tuleb ainult 8,7%.

Toidu- ja maitseainete - 44,6% transiidist - peaaineteks olid :

teravili	2.269.425,5 pd.
jahvatud vili	698.882,9 „
kaunvili	403.365,0 „
kalad (peaasjal. heeringad)	1.417.137,0 „

Kõigerohkem läks Eesti kaudu toiduaineid Jnglismaalt 1.513.451,3 pd. Järgmine oli Rootsi - 1.190.967,3. Ameerika osa - 637.031,6 oli faktiliselt suurem, sest osa tema toiduaineid tuli ümberlaaditult Euroopa sadamatest. Kuid suurem osa Ameerika toidusaadetusi läks otse Peterburi ja, peale selle, kauplus Ameerikaga ei jõudnud veel kuigi laiaks areneda, kuna I poolaastal ta peaaegu soikus oli *)

*) Эконом. Жизнь 164.

T a b. 4. T R A N S I I T V E N E
Transit pour la Russie

Kaupade nomenklatuur	Saksamaa Allemagne	Rootsi Suède	Inglise Angleterre	Ameerika Etats Unis	Hollandi Pays-bas	Daani Danemark	Soome Finlande
1	2	3	4	5	6	7	8
A. A b s o l u u t							
I. Toidu ja maitseained	828.807,2	1.190.967,3	1.513.451,3	637.031,6	214.260,8	80.423,5	191.743,8
II. Elusloomad	150,0	—	—	—	—	—	—
III. Saadused loomariig.	7.014,4	17.922,7	50.077,9	511.219,7	—	23.346,6	10,0
IV. Elustaimed ja seemn.	32.172,6	24.391,8	51.675,9	—	1.958,9	119.503,6	—
V. Puu ja puutööst. saad.	1.077,9	—	—	—	—	—	—
VI. Paber ja trükitöö	57.987,6	1.196,1	497,1	623,9	59,2	3,0	16.221,7
VII. Tekstiil ja riidekaubad	27.191,1	32.707,5	188.865,9	3.794,6	3.015,8	196,5	28,3
VIII. Metallid ja metallkaub.	1.381.528,5	260.290,4	39.338,0	5.505,6	—	39.385,3	69,6
IX. Sõidu- ja veoriistad, masin., töönõud ja nende osad	2.029.578,5	587.672,0	39.929,3	11.591,6	1.173,1	4.981,3	1.470,5
X. Kivid, mullad ja nende saadused	37.849,0	17.450,0	3,0	—	—	—	—
XI. Põlevkivi, söed, õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	29.499,3	21.915,1	95.213,8	—	—	1.944,9	2,7
XII. Keemia ained ja saadused	254.300,9	2.825,4	70.423,7	90.429,1	727,8	31.005,5	32.146,2
XIII. Pudu- ja kunstikaubad	19,7	629,1	3.107,0	757,9	—	—	—
XIV. Muud kaubad ja segakaup.	90.086,1	5.366,1	38.092,1	58.755,9	—	807,2	1.647,3
K o k k u :	4.777.262,8	2.163.333,5	2.090.675,0	1.319.709,9	221.195,6	301.597,4	243.340,1
Protsendid	40,5	18,3	17,8	11,2	1,9	2,4	2,1
B. P r o t s e n							
I. Toidu ja maitseained	15,8	22,6	28,8	12,1	4,1	1,5	3,6
II. Elusloomad	100,0	—	—	—	—	—	—
III. Saadused loomariig.	1,2	2,9	8,2	83,9	—	3,8	—
IV. Elustaimed ja seemn.	14,0	10,6	22,5	—	0,9	52,0	—
V. Puu ja puutööst. saad.	100,0	—	—	—	—	—	—
VI. Paber ja trükitöö	74,8	1,6	0,6	0,8	0,1	—	20,9
VII. Tekstiil ja riidekaub.	9,4	11,3	64,9	1,3	1,0	0,1	—
VIII. Metallid ja metallkaub.	80,0	15,1	2,3	0,3	—	2,3	—
IX. Sõidu ja veoriistad, masinad, töönõud ja nende osad	75,8	22,0	1,5	0,4	—	0,2	0,1
X. Kivid, mullad ja nende saadused	68,4	31,6	—	—	—	—	—
XI. Põlevkivi, söed, õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	17,2	12,8	55,4	—	—	1,1	—
XII. Keemia ained ja saadused	52,8	0,6	14,6	18,7	0,2	6,4	6,7
XIII. Pudu- ja kunstikaub.	0,4	12,3	60,9	14,8	—	—	—
XIV. Muud kaubad ja segakaup.	45,6	2,7	19,3	29,7	—	0,4	0,8

M A A L E 1921 a. (Kaal puudades).
en 1921 (en pouds).

Belgia Belgique	Läti Lettonie	Prant- suse France	Danzig Danzig	Norra Norvège	KOKKU TOTAL	%	Groupes des marchandises
9	10	11	12	13	14	15	16
a r v u d							
235.963,4	9.237,7	—	34.356,3	321.608,2	5.257.851,1	44,6	I. Denrées alimentaires
—	—	—	—	—	150,0	—	II. Animaux vivants
—	—	—	4,4	—	609.595,7	5,2	III. Matières animales
—	141,2	—	—	—	229.844,0	2,0	IV. Plantes et semences
—	—	—	—	—	1.077,9	—	V. Bois et ouvrages en bois
—	941,7	—	—	—	77.530,3	0,6	VI. Papier et ouvrages d'imprimerie
—	—	32.194,8	2.817,7	—	290.812,2	2,4	VII. Matières textiles et vêtem.
—	—	641,0	—	—	1.726.758,4	14,7	VIII. Métaux et ouvrages en métal
—	608,6	43,3	854,7	—	2.677.902,9	22,7	IX. Matériel de transport, machines, outillage et parties des machines
—	—	—	—	—	55.302,0	0,5	X. Matières minérales
18.188,4	—	159,5	4.306,0	558,5	171.788,2	1,5	XI. Schiste combustible, charbons, huiles, graisses, résines et leurs produits
—	0,5	—	—	—	481.859,1	4,1	XII. Matières premières et produits chimiques
—	—	—	590,9	—	5.104,6	—	XIII. Mercerie et articles d'art
—	2.171,4	—	664,9	—	197.591,0	1,7	XIV. Autres articles et articles non spécifiés
254.151,8	13.101,1	33.038,6	43.594,9	322.166,7	11.783.167,4	100	
2,2	0,1	0,3	0,4	2,8	—	—	%

t i d e s.							
4,5	0,2	—	0,7	6,1	100		I. Denrées alimentaires
—	—	—	—	—	100		II. Animaux vivants
—	—	—	—	—	100		III. Matières animales
—	—	—	—	—	100		IV. Plantes et semences
—	—	—	—	—	100		V. Bois et ouvrages en bois
—	1,2	—	—	—	100		VI. Papier et ouvrages d'imprimerie
—	—	11,0	1,0	—	100		VII. Matières textiles et vêtem.
—	—	—	—	—	100		VIII. Métaux et ouvrages en métal
—	—	—	—	—	100		IX. Matériel de transport, machines, outillage et parties des machines
—	—	—	—	—	100		X. Matières minérales
10,6	—	0,1	2,5	0,3	100		XI. Schiste combustible, charbons, huiles, graisses, résines et leurs produits
—	—	—	—	—	100		XII. Matières premières et produits chimiques
—	—	—	11,6	—	100		XIII. Mercerie et articles d'art
—	1,1	—	0,4	—	100		XIV. Autres articles et articles non spécifiés

Metall ja metallkaubad, masinad, instrumendid ja nende osad — gruppide all läks läbi Eesti kõigerohkem

põllutööriistu ja -masinaid	1.603.661,5 pd.
raudkaupasad	1.233.337,9 „
terast	101.780,2 „
rauda	184 561,2 „
raudtee-materjaale ja sõi- duriista osasi	709.606,5 „

Siin on juba täieline ülekaal Saksamaa käes, kes 3.411.108 pd. vedas, mis üldarvust (4.404.661,3) tervelt 77,4 % ja vastavast Vene sisseveost (9 kuu jooksul) 44,4 % on. Viimse aja suurte raudteematerjaali saadetustega on ta muidugi kõrgele ülekaalule jõudnud.

Põllutöömasinaid on annud ka Rootsi (368.455,5), kes ka peaosa teras-kaubast (104.033,3) on saatnud. Rootsi kauba summa on ka võrdlemisi suur — 847 962,4 — 39,2 % tema üldtransiidist. Inglismaa on ootamata vähese hulga sedalaadi kaupa annud — 79.267,3.

Saadused loomariigist, nahad, nahakaubad j. n. e., mis meie transiidist 5,2 % oli, said veetud peaaesjalikult jalanõud — 514.258,6 pd. ja parknahad ja nahakaup (94.656,7 pd.). Jalanõud tulid peaaesjalikult Ameerikast (468.490,9)

Need olidki meie transiidi peaaained.

Muu gruppidest oleks nimetada :

Paberiainetest veeti kõigerohkem paberit (61.562,5), sellest 45,041,7 Saksamaalt.

Need ained on meie transiidis võrdlemisi nõrgalt esitud, kuna nende võrdlev tähtsus Vene sisseveos suurem on. Kuid kuna paberi peasissevedajaks saada Soomel lootust on, ei tule meil siin arvatavasti ka tulevikus suuremat laienemist oodata.

Tekstiil j. ts. kaupade all läks kõigerohkem pesu, valmis riideid j. n. e. (63.476,7), neist suurem osa (32.194,8) Prantsusmaalt. Inglismaalt toodi 43.419 pd. kõisi.

Kivide, muldade ja n. saaduste grupis veeti Saksamaalt klaasi (14.458,4) ja Rootsist tahukiva (16.929,8).

Õlisi toodi Belgiast ja Inglismaalt (36.601).

Keemia ainete seas toodi Saksamaalt ja mujalt tooreid väetisaineid (140.879,8).

Parkimis-ekstrakta andis Saksamaa ja Ameerika j. t. 161.630,8.

Võrreldes aineid, mis transiidina veetud said, Vene üldsisseveoga ja ainetega, mis, nagu me eelpool leidsime, Venemaa arvatavasti lähemas tulevikus sisse saab vedama, näeme järgmist:

	‰ Eesti transiid.	‰ Vene sisseveos 1921.		
		9 kuu jooksul	esimesel poolaastal	1921 aastal
Toiduained	44,6	34,7	37,2	36,3
Metallkaubad, masinad, instrumendid jne.	37,4	21,6	21,8	20,3
Kütteained, rasvad õlid ja n. saadused	1,5	32,6	17,8	29,6
Paberained	0,6	2,6	4,9	3,3

Vene üldsisseveoga võrreldes näeme, et meie transiit sisseveo üldjaotusele proportsionaal polnud. Muidugi ei räägi me mingist matemaatilisest tasakaalust ehk vastatavusest — seda ei saagi muidugi olla. Kuid siiski, Vene senises sisseveos on otsustavalt domineerinud kolm gruppi. Neist etendavad esimesed kaks — toiduained ja metallkaubad, masinad j. n. e. ka Eesti sisseveos kaugelt ülekaaluvat osa — tervelt 82‰ Kuid järgmine — kütteained, rasvad, õlid, j. n. e., üks kõigesuuremist Vene sisseveo-ainetest, mis aasta jooksul tervelt 29,6‰ üldsisseveost moodustas (9 kuu jooksul 32,6‰), on meil väga väike — ainult 1,5‰ — 171.788 pd.

Ja selleski osas puudub täiesti üks praegusaja sisseveo peamine — kivisüsi.

Kui toodud 9 kuu proportsioon Vene aasta üldsisseveole vastaks (igatahes on ta väga ligidane) siis võiks järgmise oletuse teha—meie oleme senini spetsialiseerunud kaupade transiidis, mille võrdlev tähtsus Vene sisseveos üle poole (56,3‰) oli. Nende koguarv oli 82,0‰ meie transiidist.

Kuna ka edaspidi suurem osa sellest puudevast poolest kütteained, rasvad ja õlid — Vene sisseveos tähtsat osa saavad etendama, oleks praktiline järeldus muidugi see, et meie ka selle ülejäänud osa (43,7‰, vähem ehk rohkem—seda ei või ega maksagi rehkendada, kuid igatahes tähtsa osa) peale oma aktiivse transiitpoliitika tähelepanu juhiks.

Need järeldused oleks muidugi ainult väikeste ääremärkustena — mingi absoluutse tähenduse peale nad ei prätendeeri ja see oleks ka võimata selle väikese faktilise materjaali alusel.

Varustuskraami ja tarbeasju — on seni meie kaudu võrdlemisi palju läinud:

tekstiil- ja riidekaupad 2,4% (290.812 pd.) 48,5% Vene üldsisseveost (598,6 t. pd.) jalanõusi ja nahakaupa 5,1% (608.914 pd.) 91,0% Vene üldsisseveost (669,0 t. pd.)

Kuna esimene grupp väärtuse järel 12,2% ja teine 31,9% üldsisseveo väärtusest on, oleks ainult nende kaupade umbkaudne väärtus ligi 30% Vene üldsisseveo väärtusest.

* * *

Meie transiitkauba läkitusriigid 1921 a olid :

	0/0	Nendesamade maade võrdlev 0/0 Vene üldsisse- veos 9 kuu jooksul:
Saksamaa	40,5*)	23,0
Rootsi	18,3	8,3
Inglise	17,8	32,6
Ameerika (Ühisriig.)	11,2	19,5
Kokku	87,8	83,4

Neli maad andsid kaugelt domineeriva arvu — 87,8%. Pea samasuguse osa omasid nad Vene üldsisseveos, olgugi teistsuguses proportsioonis. Jäätahas võime konstateerida, et maad, mis senini kõigerohkem kaupad Vene maale annud ja kellel kõigerohkem võimalusi ja eeldusi selleks tulevikus, nagu eelpool leidsime, ka meie transiidis vastaval kohal asuvad.

Kõik muud riigid pole keegi üle 3% üldarvust annud. Siin figureerivad järjekorras veel Norra, Daani, Belgia, Soome, Hollandi, Danzig, Prantsusmaa ja Läti (v. tab. 4).

Huvitav on, et ka Soome ja Läti, meie naabrinaamad, kel endal piir Venega kokku puutub, läbi Eesti transiitkaupa on saatnud.

Soomest on tulnud teravilja (191.644,3), paberit, õlisid ja m. 243 340,1 pd., Lätist — piimasaadusi, seemneid ja muud — 13.101,1 pd.

*) Absoluut-andmed v. tab. 4 ja 5.

Nelja tähtsama riigi transiit jagunes riigi enda väljaveo üldarvus järgmiselt:

	Saksamaa.	Rootsi.	Jnglismaa	Ameerika Ühisriigid
1. Toidu ja maitseained .	17,4	55,1	72,4	48,3
2. Elusloomad	—	—	—	—
3. Saadused loomariigist .	0,2	0,8	2,4	38,7
4. Elustaimed ja seemned .	0,7	1,1	2,5	—
5. Puu ja puutööst. saadus. .	—	—	—	—
6. Paber ja trükitöö	1,2	0,1	—	—
7. Tekstiil- ja riidekaubad .	0,5	1,5	9,0	0,3
8. Metallid ja met. kaubad .	28,9	12,0	1,9	0,4
9. Sõidu ja veoriistad, masinad, tööõud ja nende osad .	42,5	27,2	1,9	0,9
10. Kivid, mullad ja n. saadus.	0,8	0,8	—	—
11. Põlevkivi, sõed, õlid, rasvad, vaigud ja n. saadus. .	0,6	1,0	4,6	—
12. Keemia-ained ja saadused .	5,3	0,1	3,4	6,9
13. Pudukaubad ja kunstikaubad	—	—	0,1	0,1
14. Muud kaubad ja segakaup	1,9	0,3	1,8	4,4
	100,0	100,0	100,0	100,0

Nagu näeme, on riikide transiidil ligikaudu seesama koosseis, nagu nende üldsisseveolgi Venemaale.

Saksamaa pole mitte üksi kõigesuurema osa metallkaupasi, masinaid jne. annud, vaid see on otse tema erialaks saanud — tema sellekohaste saadetuste arv annab 62,4 % tema transiidina läinud kaupadest. See kinnitab veel rohkem seda oletust, et tuleviku sisseveo vastava eriosa suurem jagu tema käes saab olema.

Vähem osa sel alal, iseäranis põllutööriistade suhtes, on Rootsi käes, kelle üldsisseveost see 39,2 % annab.

Jnglise ja Ameerika transiidina läinud kaupade seas on enamjagu toiduaineid. Jnglise saadetustest on nad 72,4 %, Ameerika — 48,3. Amee-

Tab. 3. SAKSAMAA JA ROOTSI SADAMAD,
Les ports d'Allemagne et de Suède, expéditeurs

Groupes des marchandises	1	2	3	4	5	6	7
Sadamad.	Toidu- ja maitseained	Elus- loomad	Saadused loomariigist	Taimed ja seemned	Puutööstuse saadused	Paber ja trükitöö	Tekstiil ja riidekaup
Saksamaa.							
Stettin . .	32.602,5	150,0	5257,4	31.871,7	1051,5	20.670,6	18.338,9
Hamburg . .	720.504,5	—	1747,3	300,9	—	21.268,4	1.000,5
Emden . .	—	—	—	—	—	—	—
Lübek . .	—	—	—	—	—	1,8	7.851,7
Kiel . .	—	—	—	—	—	—	—
Königsberg .	—	—	—	—	—	—	—
Bremen . .	86,2	—	—	—	—	—	—
Teistest ja teadmata sadamatest .	75.614,0	—	9,7	—	26,4	16.046,8	—
Kokku . .	828.807,2	150,0	7014,4	32.172,6	1077,9	57.987,6	27.191,1
Rootsi.							
Stokholm . .	238.163,4	—	14394,1	4.212,3	—	929,9	6.574,1
Norköping . .	121.108,2	—	—	—	—	—	25.007,6
Malmö . .	131.070,7	—	—	20.179,5	—	—	—
Göteborg . .	125.727,5	—	—	—	—	—	350,0
Teistest ja teadmata sadamatest . .	574.817*)	—	3528,6	—	—	266,2	775,8
Kokku . .	1.190.967,3	—	17922,7	24.391,8	—	1.196,1	32.707,5

*) Nende seas ainult toiduaineid, väljaveo suuruse järjekorras: Jstad-Västeras — 24.034,4; Motåla — 22.587,8; Halmstad — 20.293,5; Linköping — Norrtelge — 12.209,7; Uppsala — 10.988,7.

KUST TRANSIITKAUP TULNUD.

des marchandises transitaires (1921).

8	9	10	11	12	13	14	KOKKU
Metall ja metallkaubad	Veoristad, masinad	Kivid, mullad ja nende saadused	Rasvad, õlid, määred	Keemia kaup.	Pudukaup	Segakaup	
375.584,8	1.241.569,9	14.806,4	16.359,0	174.498,3	19,7	24.595,8	1.957.376,5
56.877,7	549.527,9	143,5	13.140,3	79.802,6	—	53.132,3	1.497.446,0
676.012,5	122.190,7	—	—	—	—	—	798.203,2
39.082,7	—	—	—	—	—	—	46.936,2
—	33.556,2	—	—	—	—	—	33.556,2
—	25.113,1	—	—	—	—	—	25.113,1
23,6	9,5	—	—	—	—	—	119,3
233.947,2	57.611,2	22.899,1	—	—	—	12.358,0	418.512,3
1.381.528,5	2.029.578,5	37.849,0	29.499,3	254.300,9	19,7	90.086,1	4.777.262,8
251.989,7	363.892,7	17.450,0	21.258,6	2.825,4	62,2	5.052,3	926.804,7
—	206.658,3	—	—	—	—	—	352.774,1
—	—	—	—	—	—	—	151.250,2
432,1	—	—	—	—	—	—	126.509,6
7.868,6	17.121,0	—	656,5	—	566,9	313,8	829.517,9
260.290,4	587.672,0	17.450,0	21.915,1	2.825,4	629,1	5.366,1	2.163.333,5

— 68.673,2; Helsingborg - 65.499,3; Falkenberg — 36.628,9; Lysekil — 34.032,0; 19.504,9; Karlstad — 12.502,7; Värberg — 12.209,7; Landskrona — 12.209,7;

rika poolt on juba ka tarbeaineid läbi läinud — peaausjalikult nahka ja jalatõusid (468.490,9 pd.).

Need asjaolud kinnitavad omaltpoolt ennem tehtud oletusi nimetud nelja riigi domineeriva osa kohta tulevas Vene sisseveos ja ühes sellega ka transiidis, ja arvamisi neilt oodata olevate ainete üle.

* * *

Kui meriäärsel riigil, kes enda kaubalaevanduse arenemise peale rõhku peab panema, huvitab meid muidugi ka transiitkaupade eelvedu — nende vedu väljamaalt meie sadamatesse. Selles mõttes oleks tarvis jälgida tähtsamaid sadamaid, kust kaubad tulevad, ja sadamate järgi kaubagrupid. See annaks teatud juhtnõõrisid, mis meie praktilises laevanduses võiks kasutamist leida.

Kuid kuna möödaläinud aastate Vene sisseostumaade nimekiri veel siiski ajaoludest tingitud oli, niisama ka sadamad, kust kaupade väljasaatmine sündis, siis ei või need andmed muidugi selleks otstarbeks kuigi palju anda.

Toome siiski meile kõigerohkem transiitkaupa vedanud riikide — Saksa ja Rootsi — sadamate nimestiku, kaubaainete peagruppide järel, 1921 a. eest (v. tab 3.)

* * *

Transit de la Russie pour les pays d'Europe

Transiit Venemaalt Lääne-Euroopasse kujunes 1921 a. järgmiselt:

I. Toidu ja maitseained	10.997,3
III. Saadused loomariigist	3.034,3
VI. Paber ja trükitöö	1,4
VII. Tekstiil ja riidekaup	90.365,5
IX. Sõidu- ja veoriistad, masinad, tööõud ja nende osad	1.000,0
XI. Põlevkivi, söed, õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	38.077,6

Kokku . 143.476,1 puuda.

9. TRANSIIDI RAHALINE KÜLG.

Soovitav oleks veel valgustada transiidi rahalist külge — kui palju transiitvedu faktiliselt riigile tulu annud.

Kahjuks pole selle kohta võimalik täpiseid andmeid tuua, kuna raudteel transiitkaup eriti registreeritud ei saa: sissetulekute all transiitveost on arvatud peale transiitkauba ka meie väljaveo-ained, mis ühise tariifi all veetud on. Sellepärast ei vasta tõele andmed, mis meie ajakirjanduses mõnikord

toodud on (v. näit. „Päevaleht“ Nr. 282. 1921 a.): meie tulu transiidist on vähem, kuid kuipalju just, on võimata ütelda.

Sellegipärast toome andmed raudtee sissetulekute üle kaupadeveost, mis raudtee „transiitkaubana“ registreerinud (transiit + osa meie väljaveost):

1920 a. andis vastav vedu raudteele 20.646.877 Emk. (N. B. I kurs).

1921 a. kohta annab raudteevalitsus järgmise tabeli:

	Veoks pruugitud vagunite arv	Tulu transiidist Emk.
Jaanuar	929	7.338.686
Veebruar	603	6.199.061
Märts	972	12.837.251
Aprill	2.478	27.247.812
Mai	3.308	29.986.470
Juuni	2 110	28.131.233
Juuli	1.352	10.912.439
August	847	7.229 066
September	2.850	25.782.634
Oktoober.	541	3.857.145
November	885	9.027.410
Detsember	2 051	24.057.969
Kokku	18.926	192.607.176

Tabel iseloomustab veel kord vastavate kaupade liikumist raudteedel üksikute kuude järele.

Kui kursimuutusi mitte arvesse võtta, siis moodustab 1921 a. sissetulek 27,4 % aasta raudtee eelarves ettenähtud sissetulekust ja 3 % riigi üldtuludest.

Sellejuures pole raudtee koormatus mitte kõrge. Praegust liikumist (3,4 paari kaubaronge päevas) võiks, h-ra Neuhausi väljarehkenduste järel, ligi 8-kordselt suurendada, ja kuna sisekaupade suurenemist sel määral muidugi ette ei tule, võiks transiivedu veel rohkem suurened.

10. TRANSIIT LÄTIMAALE.

1921 a. jooksul oli peale suure transiit-tee — Tallinnast Venemaale — ka väike, risti üle tema: transiit Lätimaale.

Sel transiidil muidugi suurt tähtsust polnud. Kauba üldarv, mis sel teel veetud, tõusis 5,822 puudani. Enamjagu kaupasi tuli Soomemaalt, veidi Daanist.

Toome ka selle transiidi üldandmed (puudadest)

Le transit Esthonien pour Lettonie.

	Soomest	Daanist	Danzigist	Kokku
I. Toidu ja maitseained	—	56,4	—	56,4
II. Elusloomad	480	—	—	480
III. Saadused loomariigist	29,9	—	—	29,9
VI Paber ja trükitöö	4.071,4	—	—	4.071,4
VII. Tekstiil ja riie	14,2	3,7	—	17,9
VIII Metall ja metallkaubad	179,0	—	—	179,0
X. Kivid, mullad ja nende saadused	193,9	—	2,4	196,3
XI. Põlevkivi, rasvad j.n.e.	674,0	—	—	674,0
XIV. Muud	117,1	—	—	117,1
Kokku	5.759,5	60,1	2,4	5.822,0

Peaosa on Soome eriala — paber. Sellelaadilisi saadetusi võib muidugi ka edaspidi ette tulla Soome lahe kinnikülmamisel, kuid normaalset olukorda sellest muidugi ei kujune ja kuigi suuri perspektiive see ka ei paku.

R. Tooms.

Caractère et perspectives du transit Esthonien.

Avant la guerre la région de la Russie la plus importante de toutes les provinces limitrophes était, au point de vue du commerce extérieur, celle des provinces baltiques, ou le total des transactions atteignait en 1913 le chiffre de 964,2 millions de roubles — 39,8% du chiffre du commerce extérieur — pour la Russie d'Europe (2379 millions) et 32,7% — pour le commerce de la totalité de l'Empire (2894,1 mill.).

Pour la zone limitrophe de la Prusse ce chiffre était de 752,3 mill.

Les ports les plus importants de la Baltique sont: Pétrograd, Riga et Tallinn (Réval). Le commerce de Tallinn tendait visiblement à prendre de l'extension, comme le fait voir le diagramme (page 125.) Le chiffre des chargements débarqués à Tallinn en 1909 était de 64 295,2 et en 1913 — 94.248,9 tandis que les chiffres de l'exportation sont: 34.422,6 et 46.990,9.

A l'heure actuelle l'importance de ces ports n'a fait que s'accroître, étant donné qu'ils constituent des ports transitaires pour le commerce extérieur de la Russie.

En 1920 le total des marchandises expédiées en Russie par voie transitaire a atteint le chiffre de 1.494.774 pouds, en 1921 ce chiffre était de 11.783.167,4 pouds.

Pour l'exportation de Russie en Europe par la même voie les chiffres correspondants étaient 215.767 et 143.476,1.

Par rapport au total de l'importation en Russie, les chiffres du trafic transitaire de l'Esthonie (Réval) constituent:

pour	1920	. . .	— 28,4%
„ 6 mois de	1921	. . .	— 49,1%
„ 9 „ „ „	„	. . .	— 25,4%

Mais en faisant entrer en ligne de compte uniquement le chiffre des chargements expédiés par transit à destination de Russie, la part de l'Esthonie au total du trafic transitaire est approximativement:

pour	1920	. . .	— 76%
„ 6 mois de	1921	. . .	— 83%
„ 9 „ „ „	„	. . .	— 59%

voir le diagramme page 139).

Les données détaillées sur la quantité des marchandises constituant l'objet du transit Esthonien sont communiquées dans les tab. 4 et 5.

Tab. 5. TRANSIIDINA VENEMAALE
Transit de l'Esthonie

 Tähenäendus. Ruumi kokkuhoidmise otstarbel on nomenklatuuris
 ette tulid. Täielik nomenklatuur on leida Büroo väljaannetes.

 Remarque: Pour denomination complète des
 Importation et exportation

	Saksa Allemagne	Rootsi Suède	Jnglise Angleterre	Ameerika Amerique (Et. Unis.)	Hollandi Pays-bas
I.					
TOIDU- JA MAITSEAINED.					
<i>Denrées alimentaires.</i>					
A. Toiduained taimeriigist:					
1) Teravili	591.375,0	961.395,3	129.587,7	353 385,3	—
2) Jahvatud vili: (jahud, tan- gud j.n.e.)	34.749,2	13.739,9	357.799,9	266.844,1	6.053,3
3) Leiva ja tainakaubad	—	268,6	—	—	—
4) Kaunavili	1.92,8	305,2	10.797,9	—	203 838,2
5) Juurevili ja kartulid	—	569,0	—	—	—
6) Tärkliis ja dekstriin	—	—	6,1	—	—
7) Suhkur, siirup, mesi ja nendest valmist. kaubad:					
a) Suhkur	117.112,9	5.942,3	21.127,1	898,5	—
b) Muud	—	—	—	149,5	—
8) Puuvili, marjad, pähkliid ja lõunamaa puuvili	—	—	68,4	—	—
B. Toiduained loomariigist:					
1) Kalad, vähid, austrid	13.241,5	205.090,7	863.056,2	2 941,1	—
2) Liha ja lihakaubad	2.461,7	336,2	53.516,8	—	—
3) Piim ja piimasaadused	25.052,4	—	9.305,5	6.599,1	2.198,7
C. Sool					
	—	—	1.931,2	—	—
D. Maitseained:					
1) Vürtsid ja humalad	15,5	—	—	224	—
2) Narkootilised maitseained:					
a) Tee, kohvi, kakao	15,504 0	1 692,1	17.829,2	—	1.896,3
b) Tubak ja t. saadused	64,1	—	117,7	—	—
c) Muud maitseained	422,9	—	882,1	—	—
3) Joogid, pärmid, äädikas	38,1	4,1	—	—	—
E. Toiduaseained ja muud					
	1.747,2	213,6	—	—	52,2
F. Muud toiduained					
	25.104,5	1.005,5	21.362,5	2.805,5	221,9
G. Äratähendamata					
	25,4	404,8	26.063,0	3.184,5	—
Kokku toidu- ja maitseaineid:	828.807,2	1.190 967,3	1.513.451,3	637.031,6	214.260,4

VEETUD KAUBAD 1921 a.
pour la Russie (1921).

ainult need kaubanimetused äratrükitud, mis transiidis faktiliselt „Eesti sisse- ja väljavedu 1920, ja s. s. 1921 a. 1 poo'el.

articles s'adresser aux éditions du Bureau:
de l'Esthonie 1920 et l. m. 1921.

Daani Danemark	Soome Finlande	Belgia Belgique	Läti Lettonie	Prantsuse France	Danzig Danzig	Norra Norvège	KOKKU TOTAL
5.921,7	191.644,3	—	—	—	—	36.116,2	2.269 425,5
14.109,1	—	5.585,9	—	—	1,5	—	698.882,9
—	—	—	—	—	—	—	268,6
243,0	—	186.287,9	—	—	—	—	403 365,0
—	—	—	—	—	—	—	569,0
—	—	—	—	—	—	—	6,1
6.660,4	—	—	—	—	15.684,3	—	167.425,5
—	—	—	—	—	—	—	149,5
—	99,5	—	—	—	—	—	167,9
47.300,0	—	—	—	—	15,5	285 492,0	1.417.137,0
243,7	—	11.412,6	—	—	—	—	67.971,0
4.256,4	—	459,2	9.227,8	—	12.001,7	—	69 100,8
—	—	—	—	—	—	—	1.931,2
—	—	—	—	—	—	—	239,5
321,2	—	28.481,7	—	—	2.831,2	—	68 565,9
—	—	—	—	—	—	—	181,8
1.258,0	—	3.736,1	—	—	3.821,5	—	10 120,6
—	—	—	9,9	—	—	—	52,1
—	—	—	—	—	—	—	2.013,0
—	—	—	—	—	—	—	50.499,9
110,0	—	—	—	—	—	—	29.787,7
80.423,5	191.743,8	235.963,4	9.237,7	—	34.356,3	321 608,2	5.257.851,1

	Saksa Allemagne	Rootsi Suède	Inglise Angleterre	Ameerika Amerique (Et. Unis)	Hollandi Pays-bas
II.					
ELUSLOOMAD.					
<i>Animaux vivants.</i>					
A. Hobused	150,0	—	—	—	—
Kokku elusloome:	150,0	—	—	—	—
III.					
SAADUSED LOOMARIIGIST.					
(väljaarvatud kiuained).					
<i>Matières animales.</i>					
B. Parknahad ja nahakaup:					
1) Parknahad	1.154,0	4 481,1	3.282,3	42.728,8	—
2) Nahakaup	5.036,9	10.422,4	4.194,6	—	—
3) Jalanõud	802,6	2.997,5	41.963,2	468.490,9	—
C. Kasuka nahad	—	21,7	636,9	—	—
D. Suled, jöhvid, harjased	20,9	—	0,9	—	—
Kokku saaduseid loomariigist:	7.014,4	17.922,7	50.077,9	511.219,7	—
IV.					
ELUSTAIMED JA SEEMNED.					
<i>Plantes et semences.</i>					
A. Seemneid.	32.172,6	24.391,8	51.675,9	—	1.958,9
Kokku seemneid:	32.172,6	24.391,8	51.675,9	—	1.958,9
V.					
PÜÜ JA PÜÜTÖÖSTUSE SAA- DUSED.					
<i>Bois et ouvrages en bois.</i>					
A. Tisleri ja treiali tööd	1.077,9	—	—	—	—
Kokku puid ja puutööst. saaduseid	1.077,9	—	—	—	—

	Saksa Allemagne	Rootsi Suède	Jnglise Angleterre	Ameerika Amerique (Et. Unis.)	Hollandi Pays-bas
VI.					
PABER JA TRÜKITÖÖ.					
<i>Papier et ouvrages d'imprimerie.</i>					
A. Paber ja sellest valmistatud asjad:					
1) Paber	45.041,7	290,7	—	98,4	—
2) Muud	—	—	—	16,0	—
B. Papp ja kartonaash	183,2	117,7	100,0	—	59,2
C. Trükitöö					
1) Ajakirjad	138,5	505,9	32,6	—	—
2) Raamatud	6.396,4	252,5	324,6	351,5	—
D. Kanskelei tarbeained	6.227,8	29,3	39,9	158,0	—
Kokku paberit ja trükitöid	57 987,6	1.196,1	497,1	623,9	59,2
VII.					
TEKSTIIL- JA RIIDEKAUP.					
<i>Matières textiles et vêtements.</i>					
A. Kiuained	—	268,5	—	—	—
B. Niit, nõör, lõngad, võrgud.					
1) Köied	—	—	43.419,0	585,7	—
2) Lõngad, puuvillased	—	—	9.378,4	—	—
3) Muud ja enne mitte nimetud sarnased kaubad	1,6	25.078,7	1.954,5	—	—
C. Koetud asjad, pitsid	22,7	—	94,6	155,3	—
D. Kotid, presendid, purjeriie	2.440,1	—	1.275,1	—	—
E. Kangad:					
1) Puuvillased	—	—	—	—	—
2) Villased	—	—	57.488,0	—	—
F. Vildid ja vaibad	176,0	—	355,1	—	—
G. Pesu, valmisriided, peakate	7 886,1	2.447,8	14.058,5	2 002,7	3.015,8
H. Muud ja enne mitte nimetud tekstiil- ja riidekaubad	9.575,6	4.435,8	56.642,0	1 050,9	—
J. Muud manufaktuur kaubad	7 089,0	476,7	4 200,7	—	—
Kokku tekstiil- ja riidekaupasid	27.191,1	32.707,5	188 865,9	3.794,6	3.015,8

Daani Danemark	Soome Finlande	Belgia Belgique	Läti Lettonie	Prantsuse France	Danzig Danzig	Norra Norvège	KOKKU TOTAL
—	16.131,7	—	—	—	—	—	61.562,5
—	—	—	—	—	—	—	16,0
—	90,2	—	916,1	—	—	—	1.466,4
3,0	—	—	—	—	—	—	680,0
—	—	—	25,6	—	—	—	7.350,6
—	—	—	—	—	—	—	6.455,0
3,0	16 221,9	—	941,7	—	—	—	77.530,5
—	—	—	—	—	—	—	268,5
—	—	—	—	—	—	—	44 004,7
—	—	—	—	—	—	—	9.378,4
—	—	—	—	—	—	—	27.034,8
8,1	—	—	—	—	—	—	280,7
—	—	—	—	—	—	—	3.715,2
57,8	28,3	—	—	—	—	—	86,1
35,3	—	—	—	—	—	—	57.523,3
—	—	—	—	—	—	—	531,1
2,3	—	—	—	32.194,8	1,868,7	—	63.476,7
93,0	—	—	—	—	949,0	—	72.746,3
—	—	—	—	—	—	—	11.766,4
196,5	28,3	—	—	32.194,8	2 817,7	—	290.812,2

	Saksa Allemagne	Rootsi Suède	Jnglise Angleterre	Ameerika Amerique (Et. Unis.)	Hollandi Pays-bas
VIII.					
METALLID JA METALLKAUBAD					
<i>Métaux et ouvrages en métal.</i>					
A. Rauda sordid ja raudkaubad:					
Toorelt ja poolvalm.	a) Malm	461	—	—	—
	b) Raud	183.680	881,2	—	—
Raudkaubad:	c) Teras	38.662,7	63.117,5	—	—
	a) Traat ja traadistkaubad	50.051,3	969,2	125,7	830
	b) Plekknõud	580,1	—	—	—
	c) sepa, katalsepa ja luku- sepa tööd	8.730,9	—	—	—
	d) Käsitööriistad ja terask.	29.493,9	104.033,3	39.150	4.550,7
	e) Muud ja emn. raudkaub.	1.042.094,1	2.853,5	62,3	28,9
B. Vask, alumiin., nikkel, n. sulatised ja nendest valmist. kaub.					
C. Tina, seatina, tsink ja n. sulatis.					
1) toorelt ja poolvalmis					
2) Valmis kaubad					
3) Trükitähed					
D. Muud metallid ja metallkaub.					
Kokku metallisid ja metallkaup.					
	1.381.528,5	260 290,4	39.338,0	5.505,6	—
IX.					
SOIDU- JA VEORIISTAD, MASINAD, TÖÖNÕUD JA N. OSAD-					
<i>Matériel de transport, machines, outillage et parties des machines.</i>					
A. 1) Maa sõiduriistad					
2) Nende osad					
B. Põllutööriist., masin. ja n. osad					
C. Töömasinad:					
1) Grafil. tööst., rehkh.-ja õmbl.mas.					
2) Tekstiiltööstuse masinad					
3) Puutööstuse masinad					
4) Kompressorid, pumb., pressid ja pritsid j. m.					
5) Metalltööstuse masinad					
6) Ehitus- ja tõstmise masinad.					
7) Kõiksugu muud ja emn. masin.					
8) Nende osad					
D. Jõumasin. 1) Auru jõumasin.					
2) Muud					
3) Nende osad					
E. Üldised ja lähem. mitte äratähendatud masinate osad					
F. Elektri masin., riist. ja abinõud					
G. Optika-, arstiriistad, mõõtmise abinõud, ka tunnikellad					
H. Muud sarnased kaubad					
Kokku sõidu- ja veoriistu j.n.e.					
	2.029 578,5	587.672,0	39.929,3	11.591,6	1.173,1

Daani Danemark	Soome Finlande	Belgia Belgique	Läti Lettonie	Prantsuse France	Danzig Danzig	Norra Norvège	KOKKU TOTAL
—	—	—	—	—	—	—	461
—	—	—	—	—	—	—	184.561,2
38.262,4	—	—	—	—	—	—	101.780,2
—	—	—	—	—	—	—	90.238,6
—	—	—	—	—	—	—	580,1
—	67,1	—	—	—	—	—	8.798
—	2,5	—	—	641	—	—	177.871,4
1.049,6	—	—	—	—	—	—	1.046.088,4
—	—	—	—	—	—	—	12.749,8
—	—	—	—	—	—	—	96.793,7
—	—	—	—	—	—	—	184,8
—	—	—	—	—	—	—	565,4
73,3	—	—	—	—	—	—	6.085,8
39.385,3	69,6	—	—	641	—	—	1.726.758,4
—	—	—	—	—	—	—	56.485,8
755,2	—	—	—	—	—	—	653.120,7
1.836	—	—	608,6	25,6	—	—	1.603.661,5
—	—	—	—	—	—	—	2.731
—	1.366,8	—	—	—	—	—	9.241
—	—	—	—	—	—	—	5.551,6
768,3	—	—	—	—	—	—	49.590
—	—	—	—	—	—	—	77,9
—	—	—	—	—	—	—	22.694,9
—	—	—	—	—	—	—	90.939,9
—	—	—	—	—	—	—	1.388,8
—	—	—	—	—	—	—	2.843
—	—	—	—	—	854,7	—	38.809,8
28,5	—	—	—	17,7	—	—	13.364,1
—	103,7	—	—	—	—	—	22.876,2
1.593,3	—	—	—	—	—	—	46.655,3
—	—	—	—	—	—	—	40.064,1
—	—	—	—	—	—	—	17.807,3
4.981,3	1.470,5	—	608,6	43,3	854,7	—	2.677.902,9

	Saksa Allemagne	Rootsi Suède	Inglise Angleterre	Ameerika Amerique (Et. Unis.)	Hollandi Pays-bas
X.					
KIVID, MULLAD JA NENDE SAADUSED.					
<i>Matières minérales.</i>					
A. Toorelt (lõhutud, murtud) taotud, lihvitud:					
1) toorelt (kujuta):					
a) Tahukivid	—	16.929,8	—	—	—
b) Muud kivid ja mullad .	23.388,4	490,6	—	—	—
B. Põletatud kivid ja mullad ja valatud kivid:					
1) Sauest põletatud kaubad:					
a) Klinkri kaubad	—	—	3,0	—	—
2) Müüri ühendusmaterjaal ja valatud kivid:					
a) Müüri ühendusmaterjaal (lubi, gips)	2,2	—	—	—	—
3) Klaas ja klaaskaubad:					
a) Õonesklaas	13.705,4	—	—	—	—
b) Tahvliklaas	564,8	—	—	—	—
c) Muud ja emn. klaaskaubad	188,2	—	—	—	—
Kokku kiva, muldasid ja n. saaduseid	37.849,0	17.450,0	3,0	—	—
XI.					
PÕLEVKIVI, SÖED, ÕLID, RASVAD, VAIGUD JA NENDE SAAD.					
<i>Schiste combustible, charbons, huiles, graisses, résines et leurs produits</i>					
A. Õlid, rasvad, määrded:					
1) mineraalriigist:					
a) Petroleum	—	—	70,7	—	—
b) Teised nafta saadused .	—	1.460,9	—	—	—
c) Muud õlid ja rasvad .	6.770,7	13.759,6	—	—	—
2) Olid taimeriiigist	—	0,6	18.412	—	—
3) Looma rasvad	997,2	89,1	—	—	—
4) Rasva saadused:					
a) Kүүnlad	—	35,5	—	—	—
b) Seep	2.461,9	846,4	—	14.272	—
c) Muud rasva saadused .	678,9	2.353,8	—	—	—
B. Vaigud ja gummi:					
a) Gummi	15.081,2	3.369,2	4.719,5	—	—
b) Vaigud	—	—	—	—	—
C. Muud nimet. rasvad, õlid jne.	3.509,4	—	57.739,6	—	—
Kokku põlevkiva, õlisid j. m. .	29.499,3	21.915,1	95.213,8	—	—

Daani Danemark	Soome Finlande	Belgia Belgique	Läti Lettonie	Prantsuse France	Danzig Danzig	Norra Norvège	KOKKU TOTAL
—	—	—	—	—	—	—	16.929,8
—	—	—	—	—	—	—	23 879,0
—	—	—	—	—	—	—	3,0
—	—	—	—	—	—	—	2,2
—	—	—	—	—	—	—	29,6
—	—	—	—	—	—	—	13.705,4
—	—	—	—	—	—	—	564,8
—	—	—	—	—	—	—	188,2
—	—	—	—	—	—	—	55.302,0
—	—	—	—	—	—	—	70,7
—	—	—	—	—	—	—	1.460,9
—	—	—	—	—	—	—	20.530,3
—	—	18.188,4	—	—	—	—	36.601
18,4	—	—	—	—	—	558,5	1.663,2
—	—	—	—	—	—	—	35,5
538,9	—	—	—	—	4.306,0	—	22.425,2
—	2,7	—	—	—	—	—	3.035,4
178,9	—	—	—	159,5	—	—	23.508,3
—	—	—	—	—	—	—	—
1.208,7	—	—	—	—	—	—	62.457,7
1.944,9	2,7	18.188,4	—	159,5	4.306,0	558,5	171.788,2

	Saksa Allemagne	Rootsi Suède	Jnglise Angleterre	Ameerika Amerique (Et. Unis.)	Hollandi Pays-bas
XII.					
KEEMIA AINED JA SAADUSED.					
<i>Matières premières et prod. chimiques.</i>					
A. Keemia toores- ja väetisained:					
1) Lubja- ja tschiilisalpeeter	—	—	—	—	—
2) Muud keemia toores- ja väetisained	98.543,9	792,2	41.509,7	34,0	—
B. Poolvalmisained (anorg. ain.):					
1) Mineraalhapped	—	—	—	260,3	—
2) Alused ja soolad:					
a) Bertholet sool	4.670,0	—	—	—	—
b) Sooda	1.100	—	332,4	—	—
c) Muud	47.084,4	1.127,2	—	—	—
C. Värvid:					
1) Mineraalvärvid	2.587,4	0,3	—	—	—
2) Taimeriigist värvid	5.047,1	—	—	—	—
3) Eraldi mitte nimet. värvid	10.306,7	—	1.055,1	—	—
D. Apteegi kaubad:					
1) Loomulik. arstirohud (Drog.)	277,4	—	103,1	—	—
2) Kunstlikud arstirohud	816,5	23,8	96,4	2,2	727,8
3) Kosmeetika kaubad	—	—	—	25.151,0	—
4) Muud apteegi kaubad	1.897,8	408,0	3.686,5	2.329,0	—
E. Lõhkeainad ja tuletikud:					
1) Lõhkeained	—	373,0	—	—	—
F. Muud keemia kaubad:					
1) Parkimise ekstraktid	67.161,2	—	3.326	60.619,6	—
2) Liimid	195,4	—	—	—	—
3) Muud keemia kaubad	14.613,1	100,9	20.314,5	2.033	—
Kokku keemia aineid ja saadus.	254.300,9	2.825,4	70.423,7	90.429,1	727,8
XIII.					
PUDU- JA KUNSTIKAUBAD.					
<i>Mercerie et articles d'art.</i>					
Kokku pudu- ja kunstkaubad	19,7	629,1	3.107	757,9	—
XIV.					
MUUD KAUBAD JA SEGAKAUP.					
<i>Autres articles et articles non spécifiés.</i>					
A. Muud kaubad ja segakaup	75.351,3	5.260,6	25.205	12.588,5	—
B. Kingitused	6.538,7	90,5	12.076,8	46.167,4	—
C. Teadmata kaubad	8.196,1	15,0	810,3	—	—
Kokku	90.086,1	5.366,1	38.092,1	58.755,9	—
Üldsumma — Grand total	4.777.262,8	2.163.333,5	2.090.675,0	1.319.709,9	221.195,6

Daani Danemark	Soome Finlande	Belgia Belgique	Läti Lettonie	Prantsuse France	Danzig Danzig	Norra Norvège	KOKKU TOTAL
	32.146,2				—	—	32.146,2
							140.879,8
							260,3
							4.670,0
							1.432,4
							48.211,6
							2.587,7
							5.047,1
							11.361,8
							380,5
461,8							2.128,5
							25.151,0
17,7			0,5				8.339,5
							373,0
30.524,0							161.630,8
							195,4
2,0							37.063,5
31.005,5	32.146,2		0,5				481.859,1
					590,9		5.104,6
739,8	1.645,9		2.171,4		22,9		122.985,4
1,2					642,0		65.516,6
66,2	1,4						9.089,0
807,2	1.647,3		2.171,4		664,9		197.591,0
301.597,4	243.340,1	254.151,8	13.101,1	33.038,6	43.594,9	332.166,7	11.783.167,4

EESTI VABARIIGI
LAIAROOPALISTE RAUDTEEDE TEGEVUS
1919—1921 a.

(Lühike statistiline ülevaade).

*Court aperçu statistique du fonctionnement des
chemins de fer de l'Esthonie 1919—1921.*

Käesolev ülevaade sisaldab andmeid, mis riigi raudtee 1919—1921 tegevusse puutuvad. Materjaalid, mis R.-V. Statistika jaoskonna käes tarvitusel, pole kahjuks üheväärtuslised. Tervel 1919 a. oli vabadussõja tegevus täies hoos. Sel ajal puudusid eriasutused tarviliste andmete kogumiseks, kuna kõik riigi majandusline elu anormaalises olukorras viibis. Kuid kuna raudteede operatsioone Vene ajast päritud süsteemide järgi toimetati, on siiski võimalik ka sõjaajasse puutuvaid andmeid materjaalina tarvitada, kuigi nad igakord mitte üldist kogupilti ei suuda anda.

Tarvitusel olevate raudteede pikkus nimetatud kolme aasta jooksul oli sõjategevuse järeldusel muutlik ja nimelt: 1919 a. algul oli rongide liikumine laiaroopalisel teel korraldatud Haapsalust kuni Narvani ja Valgani ja peale selle Valgast Stakkelni; kitsaroopalisel teel olid samal ajal tarvitusel Kindlusteel Tallinn-sadamast kuni Humalani ja Valga — Hoppani, kuna Tamsalu — Paide liin tarvituseks kõlbmata oli. 1919 a. mai kuust algas parandustöö Tamsalu-Paide liinil ja selle tagajärjel võisid 1920 a. jaanuari kuul juba kaheksa reisijate rongi liikuma pandud saada. Aprillis algas korralik rongide liikumine Petserist Irboskani; juuli kuus lõpetati liikumine laiaroopalisel teel Valga-Stakkelni piirkonnas ja kitsaroopalisel teel Valga-Hoppa piirkonnas; novembris avati liikumine Valga-Eesti—Valga-Läti piirkonnas.

Peateede kasutuskuude kogusummad eraldi laia- ja kitsaroopalisel teel, viimase kolme aasta jooksul, olid (kilomeetrites):

Aastad	Laiaroopalisel teel		Kitsaroopalisel teel	
	Rasta kogusumma	Keskmine kuu tee pikkus	Rasta kogusumma	Keskmine kuu tee pikkus
1919.	6.900.	575.	1.272.	106.
1920.	7.166.	597,2.	1.256.	104,7.
1921.	7.992.	666.	768.	64.

Andmete võrdlusest on näha, et laiaroopaliste peateede pikkus kolme aasta jooksul, vaatamata selle peale, et mõned piirkonnad Eesti raudteelt täielikult eraldusid, siiski suurenes. Oma praeguse pikkuse ülemmäärale jõudsid raudteed 1921 a. algul. Mis puutub kitsaroopaliste teedesse, siis on näha, et nende teede kasutamine, mis alguses kaunis intensiivne oli, järkjärgult langeb, esiteks selle tõttu, et suured piirkonnad (Valga-Hoppa) tarvitusele ära jäävad, ning teiseks, et võistluse kõrvaldamiseks laiaroopalise piirkonnas (Tallinn-Nõmme), kui ka Pärnu-Tallinna era-raudtee vahel, 1921 a. aprillist reisirongide liikumine ainult Nõmme-Vääna piirkonnas kestma jäi. Kasutatava liini vähendamine oleks veel silmapaistev olnud, kui arvesse võtta Tamsalu-Paide piirkonda (48 klm.), mille peal kogu 1919 aastal liikumine peaasjalikult raudtee majanduslisteks otstarbeteks sündis.

Peale peateede olid tarvitusel laiaroopalisel veel haruteed, mis tervel 1919 aastal avamata seisid, ehk nende pikkus küll 1920 ja 1921 aastatel, laiaroopalisel teel kuni 139 klm. ja kitsaroopalisel kuni 182 klm. oli. Mis puutub jaama manöövrivedesse, siis kõikus nende pikkus 264 ja 278 vahel laiaroopalisel teel ja 29—31 vahel kitsaroopalisel teel.

Nii siis oli raudteede eksploatatsioon-teede pikkus 1921 a. lõpuks:

laiaroopalised	666 klm.
kitsaroop. Nõmme-Kindlus	31 „
„ Tamsalu-Paide	48 „
Kokku	745 „

Faktiline tee pikkus oli suurem, nagu seda järgnev tabel näitab:

Tab. 1. RAUDTEEDE PIKKUS EESTIS.
Longueur des chemins de fer de l'Esthonie.

Aastad	Peateed Lignes	Haruteed Embran- chements	Jaama ma- nöövri teed Voies de garage et de service	Kokku Longueur totale
	Laiaroopalised		Voies larges	
1919	655,35	—	264,27	919,62
1920	665,85	139,20	264,27	1069,32
1921	665,75	139,20	278,22	1083,17
	Kitsaroopalised		Voies étroites	
1919	129,58	—	29,68	159,26
1920	104,74	182,99	29,68	317,41
1921	135,28	182,99	31,54	349,81

Nii siis omab Vabariik raudteid üldse 745 klm., s. o. 1,5 saja ruutklm. ja 6,2 klm. 10.000 elaniku peale.

Kui nende andmetele juure lisada veel era-raudtee — Pärnu-Tallinna kitsaroopalise-pikkus 243 klm., siis võiks saadud pikkust raudtee pikkusega teistes riikides järgmises tabelis võrrelda (v. tab. 2.)

Tab. 2. *Longueur des chemins de fer dans différents pays.*

Riigi nimetus ja andmete aasta Pays	Peateede pikkus Longueur des lignes (kil.)	Pind 1000 ruutkm. Superficie (1000 d. kil.)	Elanikkude arv tuhandetes Population (1000 hab.)	Ruutkm. peale Habitants par 1 kil. □	Raudtee kilomeetrid Kilom. des ch. de fer	
					100 ruutkilo- meetri peale par 100 kil.	10000 elaniku peale par 10000 hab.
	1	2	3	4	5	6
Eesti 1921 a. . . .	1044	48	1250	26,00	2,1	8,4
Soome 1918 a. . . .	3896	377	3301	8,75	1,1	12,3
Daani 1914 a. . . .	3770	39	2600	66,67	9,6	31,4
Norra 1920 a. . . .	3286	322	2350	7,26	0,9	13,1
Belgia 1914 a. . . .	8814	30	7700	256,67	29,3	11,4
Helveetsia 1914 a. . . .	4863	41	3937	96,02	11,8	12,3
Rootsi 1914 a. . . .	14491	448	5801	12,95	3,2	25,0
Inglise 1914 a. . . .	37717	318	46840	147,29	11,8	8,1
Prantsuse 1914 a. . . .	51188	551	41476	73,27	9,3	12,3

Nagu näha, jätab Eesti Vabariik pinna suhtes raudtee pikkuse järele madalamale Soome (1,1) ja Norra (0,9) ja läheneb Rootsile (3,2). Tee pikkuse järele kümnetuhande elaniku peale jätab Eesti varju ainult Inglismaa, mis ainult suurema elanikkude tihedusega seletatav (147; Eestis — 26). Rahva tihedus Daanis on 66,7 ruutklm. peale, s. o. $2\frac{2}{3}$ Eestist suurem, kuid Daanil on 10000 elaniku peale 31,4 raudtee kilomeetrit — 3,7 korda rohkem, kui Eestis. Teisest küljest, Soomes, kus elanikkude tihedus ainult 8,75 on tuleb 10000 elaniku peale 12,3 raudtee klm., ehk 1,44 korda rohkem Eestist. Arvesse võttes, et Eestis rahva tihedus 26 on, näeme, et liikumise võimalused Eestis kaks korda Soomest paremal määral rahuldatud on.

Eksplaatatsiooni algusel sai riigi raudteede valitsus hooned, teed ja muud liikumata varandused täiesti korratus olukorras ja pidi sellepärast viibimata nende parandustööd algama, vaatamata selle peale, et sõjategevus neid töid mitmeti takistas. Iseäranis korratus olekus olid sillad. Kuid juba 1919 a. lõpul sai liikumata varandus enam vähem korda seatud, nii et võib arvata, et terve varandus suurema osa oma esialgsest väärtusest tagasi sai. 1919 a. aruande järel oli see väärtus laiaroopalisel teel Emk. 1.228.125.000 ja kitsarooropalisel 127.840.000, kokku 1.355.965.000, ehk selleaegse kursi järele (Inglis £ = 350 Emk.) £ 3.875.000 eest liikumata varandusi, s. o. ühe kilomeetri raudtee peale £ 5.200. Arvesse võttes, et ühe kilomeetri tee ehitus Venemaal enne sõda maksis £ 12.000, peab oletama, et Eesti raudtee liikumata varandus on hinnatud enam kui kaks korda odavamalt. Sarnane ettevaatlik hindamine on loomulik, sest raudteevalitsusel puuduvad andmed maade võõrandamise maksude üle, mis riigivalitsus raudteede ehitamiseks endistele maaomanikkudele pidi maksma, seda enam, et üldse on väga raske täpisealt hinnata, kui kõrge väärtus on hoonetel ja ehitustel, mis enam kui 50 aasta eest ehitati (1868 a. anti Eesti rüütelkonnale kontsessioon Balti raudteede ehitamiseks). Igatahes pole ülalnäidatud väärtus liialdatud, nagu näha ehituskulude andmete võrdlemisest teistes riikides.

Riigi nimetus.	Ehituskulude umbkaudne summa ühe kilomeetri peale £ naelades.
Inglise	36.000
Belgia	23.000
Prantsuse	18.000
Saksa	14.000
Vene	12.000
P. A. Ühisriigid	8.000

Kõrge teehindamise kulu Inglismaal ja äärmiselt madal Ühisriikides oleneb peasjalikult maade võõrandamise maksudest, mis Inglismaal kõigesuuremad, kõigevähemad aga Ühisriikides on.

Arvates, et liikumata varanduse väärtus on ligikaudu õige ja juure lisades sellele veerevat inventaari umbkaudse hinnaga (vedurid £ 628.500, vagunid £ 2.893.000 = £ 3.521.500) tõuseb varanduste väärtus kogusummas £ 7.396.500 ehk ühe kilomeetri raudtee peale £ 9928. Venemaal 1913 a. teede pikkuse 67.000 klm. ja üldise raudtee varanduste väärtuse £ 760 mil. juures oli kapitaali väärtus ühe raudtee kilomeetri peale £ 11.343. Viimast arvu meie omaga võrreldes peab otsusele tulema, et £ 9.928, mis langeb ühe kilomeetri peale, ligikaudu tõele vastab, sest Venemaal ehitati palju liinisid põhja pool soorikastes maakondades, ning lõuna pool, eriti Kaukaasuses, mägistes kohtades, mis, mõistagi, suuremat kapitaali nõudis.

Terve Eesti raudtee varandusline kapitaal paigutseb (väljaarvatud tee-väärtus) järgmises inventaaris:

a) jaama-hoonetes, kaubahoovides ja teistes raudtee maa-alal olevates ehitustes, mida oli:

I järgu	1	jaamas
II	4	"
III	60	"
	32	pooljaamas ja peatuskohas

Kokku 97 jaamas.

b) Veerevas materjaalis: 181 vedurit
435 klassivagunit
5011 kaubavagunit.

RIIGIRAUDTEE JA TEMA JAAMAD JAOTUVAD MAAKONDADE JÄRELE JÄRGMISELT:

	Lääne		Harju		Viru		Järva		Tartu		Võru		Petseri		Valga	
	L. r.	K. r.	L. r.	K. r.	L. r.	K. r.	L. r.	K. r.	L. r.	K. r.	L. r.	K. r.	L. r.	K. r.	L. r.	K. r.
Riigi raudtee pikkus	50	—	128	31	172	—	49	48	139	—	92	—	32	—	4	—
Jaamade arv																
I j.	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II j.	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—
III j.	3	—	14	2	16	—	3	3	11	—	5	—	3	—	—	—
Pooljaamasid ja peatuskohte	1	—	3	6	2	—	3	7	2	—	4	—	1	—	3	—

Eelmisest tabelist on näha, et kõige rikkam raudteede poolst on Virumaa (172 klm.), sellele järgnevad Harju m. (159), Tartu (139), Järva (97), Võru (92), Lääne m. (50), Petseri m. (32) ja Valga (4 klm.). Ainult kahes (Pärnu ja Viljandi) maakonnas puuduvad riigiraudteed, kuid selle asemel on neis maakondades kitsaroopaline Pärnu-Tallinna raudtee.

Keskmine jaamade vaheline kaugus on 11,46 klm.; kui võtta arvesse ka pooljaamad ja peatuskohad, siis 7,68 klm. Soomes on keskmine jaamade vaheline kaugus 13,43 kilomeetrit.

•

Võrdlevaid andmeid veereva inventaari üle võib näha järgmisest andmestikust:

Tab. 4. *Matériel roulant des chemins de fer par 1 kil. en Esthonie et dans quelques autres pays.*

Riigi nimetus ja andmete aasta		Ühe kilomeetri peal on olemas			
		Vedurite arv Locomotives	Klassivagun. arv Voitures de voyageurs	Kaubavag. arv Wagons de marchandises	
Eesti	1921 a.	laiaroop.	0,11	0,46	5,21
		kitsaroop.	0,26	0,36	6,82
Norra	1920 a. . . .		0,16	0,31	7,31
Soome	1918 a. . . .		0,14	0,31	4,32
Belgia	1914 a. . . .		?	1,80	19,8
Rootsi	1914 a. . . .		0,14	0,27	3,5
Inglise	1914 a. . . .		0,62	1,42	21,0
Prantsuse	1914 a. . . .		0,32	0,72	7,8
Põhja A. Ü. R.	1914 a. . . .		0,17	0,13	7,0

Arvates ühes laia ja kitsaroopalist teed, omab Eesti iga kilomeetri peale 0,24 vedurit, s. o. ta on rikkam Norrast, Soomest, Rootsist ja A. Ühisriigidest ja jääb taha Inglis- ja Prantsusmaast. Väikene tarvitusel olevate vedurite koeffitsient P. Ameerika Ühisriikides on seletatav sellega, et seal tugevad vedurid tarvitusel on ja selletõttu keskmine rongi raskus Euroopa rongide omast kaks korda suurem on.

Klassi vagunite arvu järel on Eesti võrreldavate riikide seast neljandama koha peal, jäädes taha Belgiast, Inglis- ja Prantsusmaast ja varju jättes Norrat, Soomet ja Rootsi.

Kaubavagunite pardi ulatuse mõõtu on Eestil laia ja kitsarööpliste

Tab. 6. *Nombre des remontes du matériel roulants :*

Aastad	Vedurid Locomotives		Reisivagunid Voitures de voyageurs		Kaubavagunid Wagons de marchandises	
	Laiaroop. t. V. larges	Kitsaroop. t. V. étroites	Laiaroop. t. V. larges	Kitsaroop. t. V. étroites	Laiaroop. t. V. larges	Kitsaroop. t. V. étroites
1920 a. . . .	reisi 81	kauba 101	242	5*	1616	210
	kauba 133					
1921 a. . . .	reisi 82	kauba 81	249	18	921	215
	kauba 187					

Peab tähendama, et sarnaste intensiivsete parandustööde tõttu pea kõik veerev materjal praegu täielises korras on, kuna peatehastes ainult jooksvaid parandusi toimetakse.

Veereva materjali töö on näha alljärgnevas tabelis:

Tab. 7. <i>Nombre des trains</i>	1919.		1920.		1921.	
	Laiaroop. v. larges	Kitsar. v. étroites	Laiaroop. v. larges	Kitsar. v. étroites	Laiaroop. v. larges	Kitsar. v. étroites
Reisiringide arv Nombre des trains de voyageurs	7731	2444	11382	2969	13399	1799
Nende tehtud kilo- meetrite arv Parcours d. tr. de voy- ageurs	860915	95691	1046273	94153	1142128	56202
Kaubarongide arv N. des trains de mar- chandises	—	—	3586	2078	3891	1063
Nende tehtud kilo- meetrite arv Parcours des tr. de marchandises	—	—	526609	29894	518798	14597
Töörongide arv Trains ouvriers	55	—	1956	741	1689	946
Nende tehtud kilo- meetrite arv Parcours d. tr. ouv.	9432	—	96665	50769	63529	16571

Nagu tabeli andmetest näha, on reisirongide liikumine 1920 a. suurenenud: 1919 a. võrreldes 47,2% ja 1921 aastal 1920 aastaga võrreldes — 17,7% aga keskmise sõidu tee pikkuse suhtes — 21,5 ja 9,2% ehk, teise sõnaga, liikumine suurenes peaaesjalikult selle tõttu, et kohaliste elanikke tarvituseks neile rohkem lühikesemaa ronge sai määratud.

Kaubaronge 1919 a. tarvitusel ei olnud, sest kaubavedu seisis siis sõja-aegse surve all ja kaubavagunisi veeti ainult sega- ja reisirongidega. 1921 a. oli ronge 8,5% rohkem eelmisest aastast, kuna kilomeetrite arv eelmisest aastast vähemaks jäi—98,5%. Niisugune huvitav nähtus saab arusaadavaks, kui arvesse võtta, et 1921 aasta lõpust rohkem tähelpanu rongide määramise peale pöörati, kaubarongide liikumist Tartust Jrboskani tuntavalt piirates. Kaubarongide liikumise üksikasjalisemad andmed 1920 ja 1921 aastate eest on toodud järgnevas tabelis.

Tab 8. *Nombre des trains et parcours par lignes.*

Piirkonnad Désignation des lignes	Rongide arv Nombre des trains		Rong kilomeetrid Parcours des trains en kilomètres	
	1920 a.	1921 a.	1920 a.	1921 a.
Tallinn — Haapsalu	60	83	4463	5077
Tallinn — Narva	1330	2266	242627	342168
Tallinn — Tartu	1080	973	180650	114175
Tapa — Valga	3	196	588	26296
Tartu — Valga	793	287	63863	25669
Valga — Jrboska	313	86	34271	5413
Valga — Stakkeln	7	—	147	—
	3586	3891	526609	518798

Peale eelpool nimetatud peab tähendama, et suurem lahkumine rongide liikumises on Tallinn — Narva piirkonnas, kus rongide arv 1921 a. 70,5%, ja läbisõidetud kaugus — 41% tõusis, milline suurenemine transiitveost, kui ka kohalise kauba liikumise elavusest tingitud oli.

Liikumise andmed kitsaropalisel teel tõendavad eelpool avaldud arvamist, et kitsaropalisel teel vähem kasulikud majanduslisele elule on. Rongide läbilaskmise võimalus laia- ja kitsaropalistel teedel on muidugi mitmesugune. Tabelis № 9 on toodud andmed läbilaskmise võimaluse ärakasutamisest.

Tab. 9. *Exploitation effective du rendement par lignes.*

Teede piirkonnad ja jaoskonnad Désignation des lignes	Läbilastud rongide arv Nombre des trains expédiés						Läbilaskmise päevane või- malus Maximum de ren- dement par jour		Kasuta- mise % du rende- ment effectif			
	Reisi- rongid tr. de voya- geurs		Kauba- rongid tr. de mar- chandises		Töö- ja muud tr. ouvriers et divers		Kokku Total		Kokku Total	1920 1921		
	1920	1921	1920	1921	1920	1921	1920	1921				
Laiaroopaline.												
Haapsalu—Baltiski—Tallinna piirkond.												
Haapsalu—Keila jsk.	1151	1564	60	74	238	266	1449	1904	28	44	4,5	5,9
Keila—Baltiski "	765	924	2	2	41	196	858	1122	28	44	2,7	3,5
Keila—Nõmme "	1951	2488	62	88	585	610	2598	3186	28	44	8,1	9,9
Nõmme—Tallinn "	6664	8132	62	84	559	702	7285	8918	28	44	22,7	27,8
II. Tallinn—Tapa piirkond . .	2864	3167	2094	2453	301	164	5259	5724	24	18	17,1	18,2
III. Tapa—Narva "	1447	1574	1205	1487	328	237	2980	3298	28	14	9,7	10,8
IV. Tapa—Tartu "	1443	1775	968	979	377	192	2788	2946	24	16	9,5	10,1
V. Tartu—Valga "	1409	1865	792	390	221	114	2422	2369	28	18	7,2	7,1
VI. Valga—Irboska "	1167	1086	309	84	294	239	1770	1409	16	14	8,1	6,4
Kitsaroopaline.												
I. Nõmme—Kindlus	2192	1062	1816	823	584	356	4592	2241	6	5 1/2	54,6	26,7
II. Tamsalu—Paide prk. . . .	582	737	82	230	1869	560	2533	1527	6	5	31,5	19,0

Tab. 10. *Parcours des trains, des wagons et des essieux.*

	Reisurongid Trains de voyageurs			Kaubarongid Trains de marchandises			Töö- ja muud rongid Trains de marchandises		
	1919	1920	1921	1919	1920	1921	1919	1920	1921
	1) Liikumata olevate vagonite ük- suste arv. Nombre des voitures en circulation								
Klassi V. . . . . de voyageurs	73944	87702	108499	—	2822	2141	—	2125	1393
Kauba V. . . . . wag. de march.	—	55052	70124	—	137357	176831	—	49645	45965
2) Vagonitega tehtud kilomeetrite arv. Parcours (en kilom.)									
Reisu . . . . . des voitures de voyag.	7605866	9085844	9581246	—	301621	241534	—	128352	63168
Kauba . . . . . des wag. de march.	—	4077075	7301739	—	13476594	17321865	—	2466410	1517817
3) Vagon - felgedega tehtud kilo- meetrite arv. Parcours en kilomètres d'essieux									
Reisu vagon-teljed. . . . . des voitures de voyag.	23578185	28172511	29994172	—	633998	533734	—	277459	171755
Kauba vagon-teljed . . . . . des wagons de march.	—	624		—			—		
a) laaditud . . . . . chargés	—	6241380	7574158	—	15553693	20817004	—	2358673	1442786
b) muud . . . . . autres	—	1595359	7509666	—	11618360	13904184	—	2675044	1593922

Need andmed näitavad, et läbilaskmise võimalus laiaroopalisel teel ainult Haapsalu-Baltiski-Tallinna piirkonnas kasutatud on üle 22%, teistes piirkondades aga tuntuvalt vähemal määral. Huvitav on välja arvata, mitu korda võiks tõsta kaubarongide liikumist Tallinna ja Narva vahel. Oletame, et Tapa-Narva piirkonnas reisirongide liikumine endiseks jääb, s. o. 2,2 rongi päevas, siis jääks võimalus umbes 27 paari kaubarongi läbilaskmiseks, kuna 1921 a. ainult 2,1 paari kaubaronge päevas käis. Nii siis võiks Tapast-Narvani kaubarongide arv 12 korda praegusest rohkem olla. Tegelikult poleks niisugune tõstmine võimalik, sest et Tallinn-Tapa piirkonnas rongide liikumine elavam on ja sellepärast aluseks ikkagi viimast piirkonda võtma peab. Kui oletada, et Tallinn-Tapa piirkonnas reisirongide arv endiseks jääb, s. o. 4,4 paari päevas, siis võiks Tallinn-Tapa piirkond läbi aasta 28 paari kaubaronge päevas, ehk praegusest arvust (3,4) peaaegu 8 korda rohkem. Nii võiks praeguse ühe-kordse Tallinn-Tapa vahelise tee juures Tallinna ja Narva vahel kauba liikumist tõsta kaheksakordseks s. o. kuni 16 rongini päevas. Kohaliseks kaubaveoks kaubavagunite tagavara jätkub: tabelis nr. 4 näidatud 5,21 vagunitest ühe kilomeetri peale tarvitati tegelikult 1,64 vagunit; järelikult, kohaliku kauba liikumist võib tõsta 3,1 korda. Transiitveoks tarvitatakse ka võõraid vagunid, sellepärast võib transiidi läbilaskmine umbes kuni 5 korrani tõusta, ilma et jaudtee selle all kannataks.

Raudtee operatsioonide kasvu laiaroopalisel teel seletab tabel Nr. 10.

Selle ja tabeli Nr. 7 andmete võrdlusest on näha, et veereva inventaari kordaseadmisega märksa suureneb reisirongide koosseis. Tõepoolest, tuli ka 1919 a. keskmiselt kõigi liikide reisirongide peale 8,83 klassivagunit

$$\left(\frac{7.605.866 \text{ vag-kil.}}{860.915 \text{ rong-kil.}} \right)$$

1920 a. 8,68 ja 1921 aastal 8,38 vagunit, ehk küll üldine vagunite koosseis puht-reisirongides oli: 1920 a. 9,11 ja 1921 a. 9,81, kaugesõidu segarongides 1920 a. 12,78 ja 1921 a. 16,32, kohalistel reisirongidel aga 1920 a. 8,21 ja 1921 a. 8,45. Näib, nagu oleks klassivagunite arv rongides vähe muutunud. On iseeneest arusaadav, et istekohtade arv rongides ka tuntuvalt suurenes.

Läbisõidetud kilomeetrite arv oli 1919 — 1921 aastatel järgmine:

1919 a. ainult maksu eest reisijaid arvesse võttes.	— 148.395.794
1920 a. maksu eest ja maksuta „ „ „	— 204.304.886
1921 a. „ „ „ „ „ „ „	— 188.241.506

Nii tuleb ühe telje peale:

1919 a.	— 6,29 reisijat.
1920 a.	— 7,25 reisijat.
1922 a.	— 6,28 reisijat.

Kaubarongide andmeid läbivaadates tuleme otsusele, et reisivagunite üksuste arv kaubarongides kahaneb, kuna rongide arv (vaata tab. 7) suureneb, s. o. kaubarongide koosseis vabaneb enam ja enam reisipargi vagunitest, missuguse nähtuse põhjus oleneb majandusliste korralduste tagajärgedest. Keskmine kaubarongide koosseis oli:

1920 a. —	26,16	vagunit.
1921 a. —	33,85	vagunit ehk
1920 a. —	52,80	telge.
1921 a. —	67,95	telge.

Arvesse võttes, et era-kaubasaadetustega on tehtud suure- ja väikese kiiruse rongides

1920 a. —	21.795.073	tonn-kilom.
1921 a. —	28.208.529	„ „

tuleb ühe telje koormaks:

Eestis:	1920 a. —	3,12	tonni.
„	1921 a. —	4,45	„
Soomes:	1920 a. —	2,14	„
Norras:	1920 a. —	2,42	„

Keskmine telg-tonnaashi suurenemine oleneb peaaesjalikult 1920 a. lõpul algatud transiitkauba veost Venemaale, kuhu 1921 aastal sai veetud muu seas rohkesti metallkaupasi, mida laotakse harilikult terve vaguni kandejõu peale (16,4 tonni).

Kui arvesse võtta kõik veetud kaubad, seal hulgas ka raudtee oma majanduslised veod, siis saame

1920 a. —	1.585.984	tonni.
1921 a. —	1.739.072	tonni.

ehk keskmine laaditud vagun-üksuse koorem oleks:

1920 a. —	11,29	tonni.
1921 a. —	10,76	tonni.

s. o. tegeliku kandejõu (16,38 ton.) ärakasutamise %

1920 a. —	68,93%
1921 a. —	65,69%

Nimetatud vahekorra vähenemise põhjus seisab selles, et 1920 a. iseäranis rohkesti parandustöid sai tehtud, mille tõttu ka ballasti ja töörongisid (v. tab. Nr. 7) palju tarvitati. Kõigi rongide poolt sai läbisõidetud:

1920 a. —	1.684.853	kilom.
1921 a. —	1.724.592	„

Eesti riigi raudteede profiil on kaunis ühetasane (maksimum 0,008), ja sellepärast ka paaris-vedurite tarvitamine rongis haruldane: 1920 a. oli paaris-veduritega tehtud kokku 10.254 kilm., aga 1921 a. 3.347 kilomeetrit, ehk 1920 a. 0,61% ja 1921 a. 0,20% kõigist rong-kilom. arvust.

Läbisõidetud kaugus oli teedepikkusest suurem :

1920 a. — 2529,8 korda

1921 a. — 2589,5 korda

s. o. keskmine rongide arv päevas oli :

1920 a. — 3,45 paari

1921 a. — 3,55 „

terve teedepikkuse peal.

Kõikide veduritega tehtud kilomeetrite arv oli laiaroopalisel teel

1919 a. — 1.247.288 kilomeetrit

1920 a. — 2.420.096 „

1921 a. — 2.778.543 „

Sellest arvust manöövrites

1919 a. — 373.880 kilomeetrit

1920 a. — 626.581 „

1921 a. — 917.880 „

Neist andmetest selgub, et vedurite töö kaubaveo elavuse tõusu tagajärjel märksa suurenes. 1919 aastal oli keskmine kilomeetrite arv üksikult töötava veduri kohta kuus: 2723 klm., 1920 a. — 3767 klm. ja 1921 a. 3950 klm.

Võrdlevad andmed vedurite läbijooksu üle annab alljärgnev andmestik, (vaata tab. 11.)

Tab. 11. *Fonctionnement des locomotives.*

Riigi nimetus ja andmete aasta	Tarvitusel olevate vedurite arv. Locomotives en action.	Tehtud kilomeetr. Parcours en kilom.	Ühe teepikkuse kilom. peale. Parcours par 1 kil. de ligne.	Ühe töötava veduri kilom. kiirus. Pour une locomotive en action par mois.	Ühe nominal veduri peale aastas. Pour une locomotive nominale par mois.
Eesti 1919	38	1.247288	2169	2723	24946
„ 1920	65	2.420096	4054	3143	37232
„ 1921	72	2.778543	4172	3277	38591
Norra 1920	525	6.703755	5822	2651	31816
Soome 1916	543	20.060000	5289	3079	36942

Nagu näha on Eesti riigiraudtee vedurite töö kaunis intensiivne, ega anna praegu Norra ja Soome vedurite tööle järele, vaatamata selle peale, et eksploatatsiooni alguses ainult 13 kõlbulikku vedurit tarvitusel oli ja 31-seks detsembriks 1920 a. nende üldine arv kuni 50 vedurini ulatas, millest omakord 16 vedurit sõjavõimude kasutada oli.

Tabelis Nr. 12 on toodud võrdlevad andmed reisijate veo üle.

Tab. 12. *Trafic des voyageurs dans les différents pays.*

Riigi nimetus ja andmete aasta.	Reisijate arv. Nombre des voyageurs.			Keskmine sõidu kaugus klm. Parcours moyen d'un voyageur.			Ühe rongi peale reisij. Nombre moyen des voyageurs par train.
	I kl.	II kl.	III kl.	I kl.	II kl.	III kl.	
Eesti laiaroop. 1919 a. (v. larges)	—	111971	1 896223	—	77,08	73,90	260
„ 1920 a.	—	197941	2 700606	—	99,08	65,45	256
„ 1921 a.	—	128249	2 918566	—	105,37	57,75	228
Norra . . 1920 a.	6247	791420	30 617735	283,3	114,8	23,3	65
Soome .. 1916 a.	94958	2371652	20 861090	81,96	81,31	33,95	—
Põhja-Lääne Balti harul . 1898 a.	122938	934063	4 639808	—	52,7	—	97

Silmapaistev liikumise vähenemine 1921 a. tehtud kilomeetrite arvu suhtes, võrreldes eelmiste aastatega, on selgitatav sellega, et reisijate veo tariifid 1920 a. juunil enam kui kolmekordseks tõsteti. Kuid reisijate liikumine Eestis on siiski kaunis suur; 1920 a., s. o. enne tariifi kõrgendust, oli ta Norrast ja Soomest enam kui 10% võrra elavam. Tariifi tõstmise tagajärjel tõusis keskmine sõidu kaugus 2-es klassis vahetpidamata, kuna 3-das klassis see langes. Toodud andmed näitavad ka, et Eesti Vabariigi elanikkudel on vajadus pikemateks sõitudeks kui Norras ja Soomes, mis on seletatav sellega, et Eestis 3 suuremat ja ligi 10 väiksemat linna on, raudteede üldine pikkus aga ulatab 666 kilom., tähendab, keskmine linnavaheline kaugus tõuseb üle 50 kilom. Selle juures on ta suurte linnade vahel isegi 191 ja 210 kilomeetrit.

Eesti raudteed olid enne Balti- ja Pihkva—Riia raudteede osadeks, mis pärast selle teesse puutuvad keskmised arvud, endise aja eksploatatsiooni kujutusenä teatud huvi pakuvad: nad näitavad, et Eesti raudteede eksploateerimisel praegusel ajal reisijate veo suhtes endist oskust tarvitatakse.

Üksikasjalisemad andmed reisijate liikumise üle laiaroopalisel raudteel on tabelis № 13 toodud.

Tab. 13. REISIJATE ARV. *Nombre des voyageurs.*

Aastal.	2 klass. de II cl.			3 klass. de III cl.		
	Täieealised. Adultes.	Lapsed. Enfants.	Aland. hin- naga. Chiffre des billets à prix réduit.	Täieealised. Adultes	Lapsed. Enfants.	Aland. hin- naga. Chiffre des billets à prix réduit.
1919 a. Reisijate üldarvu %	111299 5,54	672 0,03	— —	1795724 89,42	11377 0,56	89122 4,45
1920 a. Reisijate üldarvu %	178532 6,16	11737 0,40	7672 0,27	2568629 88,62	45148 1,56	86849 2,99
1921 a. Reisijate üldarvu %	128249 3,42	3124 0,10	20839 0,68	2802568 91,98	57529 1,89	58469 1,93

Neist andmetest on näha, et täie piletiga sõitjaid III klassis võrreldes II klassiga, oli 1919 a. 16,1, 1920 14,4 ja 1921 a. 26,9 korda rohkem, mis tariifi kõrgendusega seletatav, nagu ülemaal tähendatud. Norras on nimetatud klasside vaherkord 38,3 ja Soomes 8,4. Selle nähtuse juured võivad peituda tarifikaatsioonides ja osalt ka rahvaste jõukuses, või ka aja jooksul kombeks saanud harjumustes.

Kõige suurem reisijate liikumine oli Tallinna ja Nõmme vahel, mis suurenes viimasel aastal 1920 aastaga võrreldes 51%. Selle nähtuse põhjuseks peab pealinna korterikriisi nimetama. Selsamal põhjusel vähenes ka reisijate liikumise tung Haapsalusse, kus üüri ja toiduainete hinnad märksa tõusid. Teistes tee jaoskondades on aga tariifikõrguse tõttu liikumise elavus tuntavalt langenud, väljaarvatud Irboska lähedal seisvad jaamad, kuhu 1921 aastal rohkem rahvast ärilisteks otstarbeteks valgus.

Jaamade vahelise liikumise elavuse iseloomustamiseks toome 1920 ja 1921 a. võrdleva andmestiku reisijate üldarvu üle (tab. 14).

Tab 14.

Missuguste jaamade vahel		Reisijate arv aasta jooksul												
		II klassi vagunites					III klassi vagunites					K o k k u		Elavus (Tapa—Tamsalu = 100)
		1920 a.	1921 a.	1921 a. $\pm$ — — %	1920 a.	1921 a.	1921 a. $\pm$ — — %	1920 a.	1921 a.	1920 a.	1921 a.			
Sinna ja tagasi		1920 a.	1921 a.	1921 a. $\pm$ — — %	1920 a.	1921 a.	1921 a. $\pm$ — — %	1920 a.	1921 a.	1921 a. $\pm$ — — %	1920 a.	1921 a.	1920 a.	1921 a.
Haapsalu—Taebla.		13483	9391	— 43,57	105849	107998	+ 1,99	119332	117389	— 1,66	119332	117389	29	31
Vasalema—Keila .		18488	12707	— 45,49	230709	217417	— 6,11	249197	230124	— 8,29	249197	230124	60	61
Pääsküla—Nõmme		30190	31195	+ 3,23	392298	597604	+ 34,45	422488	628799	+ 32,81	422488	628799	102	165
Nõmme—Tallinn .		67851	62502	— 8,15	768024	1202360	+ 36,12	835875	1264862	+ 33,92	835875	1264862	201	333
Tallinn—Ülemiste .		86627	62320	— 39,00	662810	627444	— 5,63	749437	689764	— 8,65	749437	689764	168	185
Raasiku—Kehra .		82669	59996	— 37,79	607393	565439	— 7,42	690062	625435	— 10,33	690062	625435	166	165
Tapa—Lehtse .		79133	57529	— 37,55	531534	504181	— 5,43	610667	561710	— 8,72	610667	561710	147	148
Rakvere—Kadrina .		37923	23970	— 56,12	342593	281110	— 21,87	380016	305080	— 24,46	380016	305080	91	80
Narva—Soldino .		23165	13071	— 77,23	256945	249267	— 3,08	280110	262338	— 6,77	280110	262338	67	69
Tapa—Tamsalu .		47652	38417	— 24,04	367892	341250	— 7,81	415544	379667	— 9,45	415544	379667	100	100
Tartu—Kärkna .		46190	36675	— 25,94	362155	364025	+ 0,51	408345	400700	— 1,91	408345	400700	98	106
Tartu—Nõo .		32085	24245	— 32,34	378965	372317	— 1,79	411050	396562	— 3,65	411050	396562	99	105
Nõo—Elva .		30492	23891	— 27,63	341526	338710	— 0,83	372018	362601	— 2,60	372018	362601	90	96
Valga—Sangaste .		22653	17844	— 26,95	187618	169542	— 10,66	210271	187386	— 12,21	210271	187386	51	49
Valga—Karula .		7449	5352	— 62,64	135039	125377	— 7,71	142488	130729	— 8,99	142488	130729	34	34
Sõmerpalu—Võru .		7089	4580	— 54,78	108951	99298	— 9,72	116040	103878	— 11,71	116040	103878	28	27
Võru—Hussar .		2770	2775	+ 0,19	75643	77582	+ 2,37	78413	80357	+ 2,42	78413	80357	19	21
Koscheljahä—Irboska		771	989	+ 22,04	19177	22988	+ 16,58	19948	23977	+ 16,80	19948	23977	5	6
Keila—Baltiski .		2750	2344	— 17,32	38541	35984	— 7,11	41281	38328	— 87,70	41281	38328	9	10

Tab. 15. *Mouvement des marchandises (en tonnes)*

RIIGI NIMETUS JA ANDMETE		Suure kii- rus. Grande vi- tesse.	Väike kii- rus. Petite vi- tesse.	Loomad. Bestiaux.	Kokku tonni Total des tonnes.	Tonn-kilomeet- rid. Ton.-kil.	Ühe teepik- kuse klm. peale. Nombre des tonnes trans- portées par 1 kl.
AASTA.							
Eesti 1919 a.	. . . . .	3446	399982	—	397428	43 786742	76151
" 1920 a.	. . . . .	9422	683742	49411	693539	86 251065	144474
" 1921 a.	. . . . .	6176	958542	19907	972662	141 616350	212637
Norra 1920 a.	. . . . .	214064	5 515498	117823	5 790087	493 127820	171881
Soome 1916 a.	. . . . .	66172	6 171305	40435	6 277912	1483 295000	396179
Põhja Lääne raudtee 1898		34022	2 263978	—	2 298000	365 620154	391875

Tab. 16. *Fonctionnement des locomotives.*

	Vedurite tara. Poids des locomotives		Vagunite tara. Poids des wagons.		Reisijate vedu Parcours des tr. de voyageurs en kil.		Kauba ja bagaashi vedu. Parcours des marchand. et bagages		Kokku. Total.	
	Tonn-kilom. Ton. kil.	0/0	Tonn-kilom. Ton.-kil.	0/0	Tonn.-kil. Ton.-kil.	0/0	Tonn.-kil. Ton.-kil.	0/0	Tonn.-kil. Ton.-kil.	
Eestis 1920 a.	169.406720	11,89	1.152816603	80,91	16.364345	1,15	86.251675	6,05	1.424839343	
" 1921 a.	194.488010	11,81	1.296005934	78,68	15.170714	0,92	141.617006	8,59	1.647281664	
Norras 1920 a.	853.270042	29,40	1.355230845	46,69	60.365811	2,08	633.321759	21,82	2.902188457	

Vagunite istekohtade ja nendest tarvitatud kohtade vahekord kujuneb järgmiselt :

Riigi nimetus ja andmete aasta.	Istekohtade tarvituse %/0 Proportion des places effectivement occupées.		Keskmiselt. Moyenne.
	II kl.	III kl.	
Eesti laiaroopalised teed 1919	12,96	70,02	55,75
„ „ „ „ 1920	34,85	78,49	66,89
„ „ „ „ 1921	23,82	59,08	53,23
Norra 1920	30,2	44,5	41,8
Soome 1916	—	—	34,38

Eelmine tabel näitab, et keskmine klassi vagunite mahutuse ärakasutamine Eestis seisab kõrgemal kui Norras ja Soomes.

*

Riigi laiaroopalistel raudteedel kaupade veoks tehtud tööde suurust võib järgmiste andmetega selgitada (v. tab. 15).

Majanduslisest küljest vaadates on veo kasutamine Eestis intensiivsem kui Põhja-Lääne teede peal. Norrat varjule jättes, meil pole kaubavedu veel nii kõrgele tõusnud, kui Soomes. Veetud kaupade tonnaashi vahekord suure ja väikse kiirusega oli :

Eestis	1919 a.	1 : 116.
„	1920 a.	1 : 73.
„	1921 a.	1 : 155.
Norras	1920 a.	1 : 26.
Soomes	1916 a.	1 : 93.
„	1918 a.	1 : 59.
Venemaal	1898 a.	1 : 67.

Need andmed tarvitavad järgmist seletust: Eesti laiaroopalisel algas suure kiirusega kaubavedu ainult 1919 aasta lõpul, sellepärast võiks ka 1920 a. tähendatud vahekorda 1 : 73 normaalseks nimetada. Kuid arvesse peab võtma,

Tab. 17 on toodud andmed kaubade veo üle, pealiikidele jaotult, läinud kolme aasta jooksul:

Trafic par caractere des chargements.

Aasta	Era kaubad, Mat- chandises privées		Sõjaväe kauba Matériel de guerre		Raudtee veod Matériel ferroviaire		Transiit*) Transit		KOKKU: Total	
	0,0 %/0		0,0 %/0		0,0 %/0		0,0 %/0		0,0 %/0	
	Tonnid	Ton-klm.	Tonnid	Ton-klm.	Tonnid	Ton-klm.	Tonnid	Ton-klm.	Tonnid	Ton-klm.
1919 a.	397428	43785742	—	—	—	—	Ei olnud	—	397428	43785742
1920 a.	487135	60404451	74963	7972022	9,24	10372612	34100	7502000	693539	86251065
1921 a.	613645	79087204	10960	992828	0,63	14981106	211615	46555212	972662	141616350

Andmed näitavad, et kohaliste erakaupade vedu vahetpidamata suureneb, tõustes 1921 aastal eelmisega võrreldes kuni 26%⁰. Ühtlasi on näha, et sõjaväe veod kaheksa korda vähenesid. Transiitvedu, võrreldes 1920 a. tõusi 6,2 korda, ehk vähem kohalisest erakauba veost ainult 1,7 korda.

Kauba liikumise elavuse kohta kauba liikide järgi annab selgitava pildi järgmine tabel 1921 aasta jaanuari kuu eest.

*) Siinjuures ka osa väljavedu Venemaale arvatud. Red.

Tab. 18.

Jaamade vahel	Veetud tonnide arv	Veo suurus	Nende hulga tonnides:					Ehitus materjali
			Teravilja	Kalu	Kartulid	Linu	Põletispuid	
Haapsalu—Taebla	250	1	—	3	1	—	—	70
Taebla—Haapsalu	243	1	16	1	—	—	150	—
Nõmme—Tallinn.	1207	5	38	3	6	—	110	297
Tallinn—Nõmme.	430	2	19	5	—	—	50	14
Vasalema—Keila	7916	32	56	31	23	—	5956	403
Keila—Vasalema	1948	8	38	9	—	—	475	390
Tallinn—Ülemiste	12930	38	2258	182	15	62	1154	154
Ülemiste—Tallinn	33524	135	619	25	304	14	25787	3866
Lehtse—Tapa	12048	49	2206	178	150	62	22	140
Tapa—Lehtse	34471	138	607	25	320	14	22523	3447
Tapa—Kadrina	10498	42	2382	108	15	79	83	106
Kadrina—Tapa	14186	57	15	4	518	—	11462	617
Soldino—Narva	11260	45	2197	46	116	79	1046	40
Narva—Soldino	768	3	—	1	—	—	93	97
Tapa—Tamsalu	2693	11	87	64	200	—	11	89
Tamsalu—Tapa	23162	93	875	24	2	31	13337	2906
Kärkna—Tartu	2759	12	91	48	201	—	101	107
Tartu—Kärkna	12537	41	784	19	1	31	5730	2496
Tartu—Nõo	1658	7	44	25	63	1	—	16
Nõo—Tartu	10374	42	378	13	9	31	7137	1728
Sangaste—Valga	1848	8	44	22	—	—	243	15
Valga—Sangaste	5551	23	280	13	8	31	3962	632
Valga—Karula	1363	6	114	19	—	—	10	6
—Valga	7582	31	269	14	8	27	5842	748
Koscheljahja—Irboska	436	2	—	1	—	—	183	4
Irboska—Koscheljahja	102	1	—	1	—	8	—	4

et 1920 a. juunil algas uue tariifi mõju, s. o. väikse kiirusega vedu tõusis suure kiiruse arvel. Järelikult, mitte 1 : 73, aga, võib olla, paljugi madalam arv tuleks vedude vahekorra väljendajaks tunnustada. Sel juhtumisel peaks resultaatid. vanade tariifide tegutsemisel, Soome ja Vene omadega ühemääralsed olema. Suure kiiruse tariifi kõrgendati ebaloomulikult, ning selle tagajärg oli suure kiiruse veo soovimata vähenemine.

Andmed tehtud mehaanilise töö üle laiaroopalisel teel on näha tabl. Nr. 16

Neist andmetest selgub, et rongide koosseis Eestis suurem, rongid pike- mad ja vagunid raskemad on, kui Norras. Selle tõttu on Norras ka vedurite tonn-kilomeetrite % umbes kolm korda Eesti omast kõrgem, vagunite protsent madalam.

Eesti raudteed ei ole nii koormatud, kui Norras. Kuid see näitab ka, et kasuliku mehaanilise töö peale langeb Eestis ainult 7% tervest äratarvitatud mehaanilisest energiast, kuna töö peale 24% langeb. Eesti võib paljugi võita kütteenergia kasutamise alal, kui ta otsiks uusi teid, kuidas liikumiseks tarvitaminevat kasuliku energia protsenti tõsta ja ümberpöörduvalt, madalamale suruda tara veo-energia kulu.

*

*

*

Ülemannes eksploatatsiooni protsendi määramisele, s. o. eksploatatsiooni kulude ja tulude % vahekorra selgitamisele, tuleks enne tähendada, et raudtee bilansi suhtes praegusel ajal kõik riigid üle maailma majandusliselt raskes olukorras seisavad ja eksploateerimise koefitsient 1-st suurem on. Sellepärast pole imestada, et Eesti raudteedel, mis ainult kolm aastat iseseisva riigi kasutada on, ja kus juures rohkem kui aasta kõiki püüdeid ja tähelpanu vabandussõja tegevusele pühendada tuli, eksploatatsiooni koefitsient ka mõndagi soovida jätab.

Tabel Nr. 19 annab andmed kulude ja tulude üle.

Tab. 19. *Recettes et frais*

Riigi ja andmete aasta.	Eksplaatatsiooni koefitsiendi % Proportion du coefficient de l'exploitation	Kahju 1 kilomeetri peale Perte par kil.	Tulu 1 kilomeetri peale Recette nette par kl.	Protsent varand kapitali peale % du revenu du capit.
Eestis 1919 a.	132,53	17 360	—	— 0,88
1920 a.	131,67	15.370	—	— 2,76
1921 a.	97,18		26.951	+ 0,34
Norras 1913 a.	85,8			+ 1,38
1916 a.	91,5			+ 1,34
1917 a.	110,1			+ 2,01
1920 a.	102,8			+ 0,79
Soomes 1916 a.	68,81			— 6,94
1918 a.	117,62			— 3,96
Venemaal 1913 a.	60,2			— 1,9
1916 a.	117,67			— 2,04
Prantsuse 1913 a.	66,4			—

Andmed, mis Eesti riigiraudteede eksploatatsiooni puutuvad, on võetud Raudteevalitsuse 1919 ja 1920 a. aruannetest, kuna arvud 1921 aasta jaoks siin ainult ligikaudselt on välja arvatud.

Kuludest on osa väärtuste tõstmiseks ja olukorra parandamiseks eraldatud, eeldusega, et need kulud nagu ülemal seletatud, varanduse esialgse kapitaliväärtuse tagasi saamiseks tehtud olid.

Varanduse kapitali protsendi väljaarvamisel Eesti valuuta ekvivalent Inglise naelades sai 1919 a. — 350, 1920 a. — 800 ja 1921 a. — 1500 võetud.

Järsk hüpe kahjude suurenemisel 1920 aastal võrreldes 1919 aastaga on seletatav ühel poolt liig kiire eksploatatsiooni kulude tõusmisega (näit.: palgad, kütetained), teiselt poolt sellega, et reisijate ja kauba veo tariifid aegamööda ja suure hiljaksjäämisega muutusid, kuni, lõppude lõpuks, 1921 a. raudtee eksploateerimine kuigi suurt kasu ei annud, aga siiski ju kulude ja tulude tasakaalule on jõutud.

Protsentuaalselt jagunesid tulud ja kulud järgmiselt: (tab. Nr. 20 ja 21).

Tab. 20. TULUD. Recettes.

Riigid ja andmete aastad	Reisijate veost Transport des voyageurs		Bagaashi veost Bagages		Kauba veost Transp. des march.		Mitmesugused tulud Recettes diverses		Kokku Total	
		%		%		%		%		%
Eesti 1920 a.	91.326	35,71	6.897	2,70	137.329	53,69	20.222	7,90	255.774	100
1921 a.	211.507	30,32	13.688	1,96	458.344	65,70	14.145	2,02	697.674	100
Norra 1920 a.	—	44,17	—	1,67	—	52,76	—	1,40	—	—
Soome 1916 a.	—	30,72	—	0,87	—	65,43	—	2,98	—	—
Põhja- Lääne r. 1918 a.	—	53,24	—	1,69	—	42,93	—	2,14	—	—
Lääne r. 1898 a.	—	37,39	—	0,99	—	59,62	—	2,00	—	—

Tab. 21. KULUD. Frais

Riigid ja andmete aasta	Palgad Traitements		Materjaalid Matériel		Vedurite küte Chauffage des locom.		Mitmesugused Divers		Kokku Total	
		%		%		%		%		%
Eesti 1920 a.	98.592	29,28	153.995	45,73	71.531	21,24	12.651	3,75	336.769	100
1921 a.	232.330	34,22	283.057	41,69	149.287	21,99	14.326	2,10	679.000	100
Soome 1916 a.	—	55,15	—	44,85	—	—	—	—	—	—
1918 a.	—	59,08	—	40,92	—	—	—	—	—	—
Norra Põhja- Lääne r. 1920 a.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lääne r. 1898 a.	—	—	—	—	—	14,07	—	—	—	—

Eelmiste andmete võrdlusest võib otsusele tulla, et tulude protsent reisi-
jate veost Eestis veidi madal on, ehk ta küll Soome eksploatatsiooni resultaati-
dele 1916 a. lähedal seisab. Selle põhjus peitub vähemas liikumise elavuses.

Mis puutub kuludesse, siis teevad Eestis teenijate palgad umbes 33%
kõikidest kuludest välja, vedurite küte umbes 22%, mitmesugused umbes 3%,
kuna ülejääk 42% materjaali-kulude hulka kuuluvad, s. o. tõusevad niisugu-
sele kõrgusele, mis Soomes vastaks kõikidele kuludele, mahaarvatud palgad.
See näitab, et meil viimastel aastatel palju töid on olnud kapitaal-remontide
alal.

H. Neuhaus.

IV.

MITMESUGUSED ANDMED.

DONNÉES DIVERSES

EESTI HARIDUS

Institutions ayant

Haridusministeeriumi admini-
(d'après les données du Ministère)

LINNAD JA MAAKONNAD VILLES ET ARRONDISSEMENTS	Eelkooli haridus <i>Écoles pré-primaires</i>				Altkoolid <i>Écoles primaires</i>	Alamad kutsekoolid <i>Écoles professionnelles primaires</i>					Kesk kutsekoolid <i>Écoles professionnelles secondaires</i>			
	Kasvatustubad <i>Maisons d'éducation</i>	Lasteaiad <i>Jardins d'enfants</i>	Laste varjupaigad <i>Orphelins et crèches</i>	Defektivsete l. koolid <i>Écoles pour indotés anormaux</i>		Õpetitubad <i>Ateliers démonstrat.</i>	Käsitöö ja oskusk. <i>Ec. des métiers</i>	Alam-põllutöökool <i>Ec. d'agricult. prim.</i>	Merkikoolid <i>Écoles normales</i>	Kaubanduskoolid <i>Ec. de commerce (prim.)</i>	Kesk-põllutöökool <i>Ec. d'agriculture</i>	Tehnikumi algaste <i>Ec. prep. d'ens. techn.</i>	Kommerstkoolid <i>Ec. de comm. (moyen)</i>	Õpetajate semin. <i>Ec. normales d'institut.</i>
Tallinnas	3	8	2	—	44	1	4	—	1	2	1	1	2	1
Tartus	—	1	1	—	20	—	2	—	1	—	—	—	—	1
Narvas	2	—	1	—	12	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Pärnus	—	—	—	—	8	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Valgas	—	1	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Võrus	—	1	—	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Rakveres	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Viljandis	—	—	1	—	5	—	1	—	—	—	—	1	—	—
Kuresaares	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Paides	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haapsalus	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Petseris	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Baltiskis	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku	5	14	6	—	113	1	7	4	3	4	1	1	6	4
Harjumaal	1	—	—	—	131	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Järvemaal	—	4	—	—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Läänemaal	—	—	—	—	115	—	—	3	—	—	—	—	—	1
Petserimaal	—	—	—	—	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pärnumaal	—	3	—	2	126	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Saaremaal	—	—	1	—	111	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tartumaal	—	1	1	—	210	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Valgemaal	—	—	—	—	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Viljandimaal	—	—	—	—	105	—	1	1	—	1	—	—	—	—
Virumaal	—	—	1	—	214	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Võrumaal	—	—	—	—	119	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku	1	8	2	3	1362	—	1	10	1	—	1	—	—	1
Üleüldse: (Total)	6	22	8	3	1475	1	8	14	4	4	2	1	6	5

1) Ilma sõjaväe koolideta. *Non comprises les écoles militaires.*

2) Selle seas harid. ja ja muud seltsid 335 — 13,0 %.

Nagu tabelist näha, oli meil 1 jaanuariks 1922 haridustendevaid asutusi kokku 2.575, missugusest arvust 1633 õppeasutuste ja 942 väliskooli haridusliste organide ja asutuste peale tuleb. Võrreldes rahvaarvuga (1.250.000) tuleks ühe haridusasutuse peale keskmiselt 755 ja ühe väliskooli-hariduslise orgaani peale 1340 elanikku.

Õppeasutustest asub linnades 234 ehk 14,3 % ja maakondades 1399 ehk 85,7 %.

Kui võrrelda linnasi ja maakonde nendes töötavate õppeasutuste arvu järgi, siis näeme, et linnades asuvaist õppeasutustis on:

Tallinnas	39,3	Narvas	7,7	Valgas	5,7
Tartus	17,1	Pärnus	6,4	Viljandis	5,1

ASUTUSTE ÜLDARV. 1)

un but d'instruction.

stratiiv andmetel 1 jaan. 1922.

d'instruction publique au 1 janv. 1922).

Üldharid. keskkoolid Écoles secondaires	Kunsti koolid Ecoles des beaux arts			Kõrge- mad koolid Éc. supé- rieures		Üldse kooli täibilisi asutusi Total des établissements d'instruction	Peale selle väljaspool kooli kultuurasutusi Autres institutions ayant un but d'instruction					Kokku haridust edendavaid asutusi Total des institutions	0/0 Üldsummast
	Teatrikoolid Éc. dramatique	Muusikakoolid Éc. de musique	Kunstikoolid Éc. des beaux-arts	Tehnikum Institut technolog.	Ülikool Université		Rahvatükkoolid Hautes éc. populaires	Raamatukorrad Bibliothèques	Hariduse, teaduse ja muud seltsid Sociétés d'ens. et scient.	Teatrid Théâtres	Muuseumid Musées		
18	1	2	—	1	—	92	1	9	43	2	2	149	5,8
9	—	1	1	—	1	40	1	3	27	1	1	73	2,8
2	—	—	—	—	—	18	1	1	11	1	1	33	1,3
5	—	—	—	—	—	15	1	5	9	1	1	32	1,2
5	—	—	—	—	—	13	—	1	4	1	—	19	0,7
2	—	—	—	—	—	9	—	3	3	—	—	15	0,6
4	—	—	—	—	—	10	1	2	4	—	—	17	0,7
4	—	—	—	—	—	12	1	2	7	1	—	23	0,9
2	—	—	—	—	—	5	—	1	3	—	1	10	0,4
3	—	—	—	—	—	7	—	2	3	—	—	12	0,5
3	—	—	—	—	—	8	1	1	3	—	—	13	0,5
1	—	—	—	—	—	4	—	1	2	—	—	7	0,3
—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	3	0,1
58	1	3	1	1	1	234	7	32	120	7	6	406	15,8
—	—	—	—	—	—	132	—	40	—	—	—	172	6,7
2	—	—	—	—	—	93	—	29	—	—	—	122	4,7
—	—	—	—	—	—	119	2	21	—	—	—	142	5,5
1	—	—	—	—	—	100	—	30	—	—	—	130	5,0
—	—	—	—	—	—	133	—	48	335	—	—	181	7,0
—	—	—	—	—	—	112	—	22	—	—	—	134	5,2
1	—	—	—	—	—	217	—	69	—	—	—	286	11,1
1	—	—	—	—	—	46	—	13	—	—	—	59	2,3
1	—	—	—	—	—	109	—	50	—	—	—	159	6,2
2	—	—	—	—	—	218	—	54	—	—	—	272	10,6
1	—	—	—	—	—	120	—	57	—	—	—	177	6,9
9	—	—	—	—	—	1399	2	433	335	—	—	2169 ²⁾	84,2 ²⁾
67	1	3	1	1	1	1633	9	465	455	7	6	2575	100

Rakveres	4,3	Haapsalus	3,4	Kuresaares	2,1
Võrus	3,8	Paides	3,0	Petseris	1,7
		maal asuvist õpeasut. on:		Baltiskis	0,4

Virumaal	15,6	Harjumaal	9,3	Saaremaal	8,0	Järvamaal	6,5
Tartumaal	15,5	Läänemaal	8,5	Viljandimaal	7,7	Valgamaal	3,3
Pärnumaal	10,0	Võrumaal	8,5	Petserimaal	7,1		

Õppeasutusi nende tüüpide järele võrreldes võib ütelda, et meil ühe eelkooli kasvatus-
lise haridusasutuse peale (kasvatustajad, lasteaiad, varjupaigad) tuli 41 algkooli.
Ühe kesk- ja kutsekooli peale algkoolisi 13. Ligikaudu lõpetavad kooli keskm. ühes algk.
20% õpilasi aastas. Mõõdal. kooliaastal oli ühes algk. keskm. 73 õpilast. Kui kõik algk. lõpetajad
sooviks kesk- ja kutsek. edasiõppida, siis peaks iga kesk- ja kutsek. 189 õpilast aastas vastuvõtma.

R. Allas.

PÕLEVKIVI EESTIS.

Schiste combustible en Esthonie et son exploitation.

(Riiklise põlevkivi-tööstuse juhatuse andmete järele.)

1. PÕLEVKIVI (KUKERSIIDI) TAGAVARAD.

Gisements de schiste combustible.

Kukersiidi kihi paksus on keskmiselt 1,50—2,00 meetrit, tema erikaal 1,2—1,4, seega leidub 1 ruutmeetri maapinnast mitte vähem kui 2 tonni, ühe ruutkilomeetri pealt aga umbes 2 miljoni tonni.

Senini on kukersiidi lademed raudtee liini mööda Jõhvist kuni Rakvereni umbes 80 klm. pikkuselt ja 10 klm. laiuselt kindlaks tehtud ja läbi uuritud. Selles maa-alas asuv kiht sisaldab üle 1,5 miljardi tonni kukersiiti. Geoloogilist maapinna ehitust arvesse võttes, võib kindlasti oletada, et kukersiidi lademed lõunapoolses sihis edasi ulatavad, nii et kindlaks tegemata tagavarad arvatavasti palju suuremad on.

L'épaisseur des couches de schiste combustible est en moyenne de 1,50—2,00 mètres; le poids spécifique est de 1,2—1,4. Le minimum de rendement est de 2 tonnes par mètre carré et 2 millions de tonnes par kilomètre carré.

A l'heure actuelle ont été explorés et constatés les gisements s'étendant de Jõhvi à Rakvere sur une longueur d'environ 80 km. et une largeur de 10 km. Dans les limites de ce rayon le gisement peut donner plus de 1,5 milliards de tonnes de schiste combustible.

La structure géologique de la surface de ce rayon permet de supposer que les gisements s'étendent plus loin vers le sud, et que, par conséquent, les gisements non explorés pourront fournir des quantités de schiste combustible très considérables.

2. RIIKLISTE KAEVANDUSTE TOODANG 1921. a. (puudades).

Production des mines de l'État (en pouds).

	Kohtla	Vana- mõisa	Kukruse	Kokku Total	%
Turule saadetud aasta jooksul	3.294.617	193.499	10.057	3.498.173	60,5
<i>Mis en vente</i>	94,2	5,5	0,3	% 100	
Kaevandustööde ja kõrvaltööde peale tarvitud	437.695	68.590	10.480	516.765	8,9
<i>Frais d'exploitation des mines et execution de divers travaux</i>	84,7	13,3	2,0	% 100	
Ladusse pandud aasta jooksul	1.382.000	181.043	207.770	1.770.813	30,6
<i>Mis en dépôt</i>	78,1	10,2	11,7	% 100	
Kokku . . .	5.114.312	443.132	228.307	5.785.751	
% . . .	88,4	7,7	3,9	% 100	

3. TURULE SAADETUD PÕLEVKIVI (puudades).

Quantité de schiste combustible mis en vente en 1921 (en pouds)

	1918. a.	1919. a.	0/0	1920. a.	0/0	1921. a.	0/0
Jaanuar		1.000	0,2	35.928	1,3	89.633	2,6
Veebruar		4.046	0,7	41.343	1,5	112.432	3,2
Märts		—		129.113	4,6	134.629	3,9
Aprill		—		259.852	9,2	121.378	3,5
Mai		20.279	3,4	310.085	11,0	195.549	5,6
Juuni		15.255	2,6	340.468	12,1	361.397	10,3
Juuli		13.680	2,3	406.668	14,4	577.051	16,5
August		37.806	6,4	432.163	15,4	719.139	20,6
September		34.521	5,9	340.878	12,1	567.244	16,2
Oktoober		127.404	21,7	189.308	6,7	410.894	11,7
November		177.709	30,2	158.068	5,6	102.882	2,9
Detsember	1.013	156.307	26,6	171.957	6,1	105.945	3,0
Kokku	1.013	588.007		2.815.831		3.498.173	
0/0			100		100		100

4. TURULE SAADETUD PÕLEVKIVI 1921 a. (puudades).

*Quantité de schiste combustible mis en vente (en 1921)**(en pouds).*

	Kohtla kaevandus	Vanamõisa kaevandus	Kukruse kaevandus	Kõik kaevan- dused kokku <i>Total</i>	0/0 aasta toodangust
Jaanuar	88.706	927	—	89.633	2,6
Veebruar	100.675	11.757	—	112.432	3,2
Märts	120.547	11.961	2.121	134.629	3,9
Aprill	97.085	24.293	—	121.378	3,5
Mai	166.605	28.944	—	195.549	5,6
Juuni	311.086	50.311	—	361.397	10,3
Juuli	531.279	45.772	—	577.051	16,5
August	715.051	4.088	—	719.139	20,6
September	555.218	12.026	—	567.244	16,2
Oktoober	403.399	1.964	5.531	410.894	11,7
November	99.021	1.456	2.405	102.882	2,9
Detsember	105.945	—	—	105.945	3,0
Kokku puudasi	3.294.617	193.449	10.057	3.498.173	
0/0 0/0 aasta toodangust .	94,2	5,5	0,3		100 0/0

5. PÕLEVKIVI TARVITAJAD 1918., 1919., 1920. ja 1921. a.

Consommation du schiste combustible (en pouds).

	1918—1919. a.		1920. a.		1921. a.	
	Puudad	% a. toodang	Puudad	% a. toodang	Puudad	% a. toodang
Gaasivabrikud — <i>Usines de gaz</i>	159.447	27,1	359.186	12,8	195.513	5,6
Eratarvitajad — <i>Usage privé</i>	149.744	25,4	127.482	4,5	43.593 ^{1/2}	1,2
Mitmesugused tööstusettevõtted — <i>Diverses branches de l'industrie</i>	93.587	15,9	563.039	20,0	239.364	6,8
Portland — tsemendi vabrikud — <i>La fabrique de ciment Portland</i>	69.261	11,7	750.151	26,6	2.273.659	65,0
Omavalitsuste asutused — <i>Entreprises municipales et départementales</i>	46.359	7,9	—	—	27.667	0,8]
Riigiasutused — <i>Institutions de l'État</i>	38.821	6,6	309.452	11,0	124.811	3,6
Raudteed — <i>Chemins de fer</i>	25.928	4,4	544.701	19,3	563.734	16,1
Eksport väljamaale — <i>Exportation à l'étranger</i>	5.873	1,0	161.820	5,8	—	—
Tallinna ladusse — <i>Dans les dépôts et magasins de Réval</i>	—	—	—	—	29.831 ^{1/2}	0,9
Kokku — Total	589.020	—	2.815.831	—	3.498.173	—

6. RIIKLISE PÕLEVKIVI-TÖÖSTUSE TÖÖLISTE JA AMETNIKKUDE ARV 1921. a.

Nombre des ouvriers et employés occupés dans l'exploitation du schiste combustible.

	Kokku ametnikke ja töölisi					
	Töölised — <i>Ouvriers</i>			Ametnikud <i>Employés</i>	Teenijad <i>Servants</i>	Üldse kaevand. juures töös <i>Nombre, généré</i>
	Kaevand. <i>Dans les mines</i>	Abitööst. <i>Services auxiliares</i>	Ehitused <i>Constructions</i>			
Jaanuar	378	50	48	43	3	522
Veebruar	337	70	56	53	3	519
Märts	385	73	70	51	3	582
Aprill	550	101	117	58	3	829
Mai	740	124	76	59	3	1002
Juuni	805	128	108	64	3	1108
Juuli	890	114	86	66	3	1159
August	915	142	103	67	2	1229
September	841	110	84	65	2	1102
Oktoober	657	127	115	59	2	960
November	594	103	58	57	2	814
Detsember	471	102	67	54	2	696
Sellest arvust detš. k. — <i>De ce nombre:</i>						
Kohtla kaevandus — <i>Mines de Kohtla</i>	426	70	14	28	—	538
Vanamõisa kaev. — <i>Mines de Vanamõisa</i>	—	32	2	5	—	39
Kukruse kaev. — <i>Mines de Kukruse</i>	45	—	8	8	—	61
Juhatus — <i>Administration</i>	—	—	—	13	2	15
Kokku	471	102	24	54	2	653

EESTI RAHAASUTUSTE ARENEMINE 1. I. 1920—1. VII. 1921.

Développement des établissements financiers de l'Esthonie 1920—1921.

(Rahaministeeriumi poolt kogutud teadete põhjal).

(Marks esthon).

	1. jaan. 1920.	1. juuli 1920.	1. jaan. 1921.	1. juuli 1921.
AKTIVA.				
1. Kassa.				
Eesti Pank	5.955.374,8	4.814.318,3	7.649.047	52.998.415
Era pangad	9.248.646,4	12.658.301,5	30.353.694,7	34.677.023,3
Panga kontorid	5.930.842,2	6.079.360,6	13.257.289,2	53.939.994,5
Vene pankade jaoskonnad	333.597,8	502.272,1	2.630.773	473.255,3
Ühis pangad	3.692.140	6.925.712,8	7.881.664,4	8.796.733,3
	25.160.601,2	30.979.965,3	61.772.468,3	150.885.421,4
2. Hoiusummad ja jooks- vad arv. teistes rahaasut.				
Eesti Pank	1.386.727,1	35.147.111,7	44.236.224,7	21.442.526
Era pangad	9.316.109,2	13.356.561,2	20.957.116	55.113.256,5
Panga kontorid	2.143.070,9	9.395.506,3	21.316.544,6	17.993.539,2
Vene pankade jaoskonnad	5.436.799,5	5.500.564	286.507,8	1.877.769,7
Ühis pangad	13.373.271,1	19.524.325,1	10.922.779,9	8.991.510,4
	31.655.977,8	82.924.068,3	97.719.173	105.418.601,8
3. Laenud, vekslite diskont ja konto - korrent arved.				
Eesti Pank	53.434.429,5	135.683.287,4	448.029.367,2	826.377.753,6
Era pangad	52.042.704,4	155.433.647,2	268.449.165,3	389.657.377,1
Panga kontorid	13.940.425,3	31.998.992,5	714.921.257,2	101.772.815,4
Vene pankade jaoskonnad	7.096.336,6	10.508.972,3	10.402.975,9	4.778.602,3
Ühis pangad	41.052.028,9	58.100.798,6	64.998.516,1	127.227.969,4
	167.565.924,7	391.725.698	1.506.801.281,7	1.449.814.517,8
4. Rahaasutuse omad väärtpaberid.				
Eesti Pank	—	7.377.814,5	7.050.360	6.892.525
Era pangad	2.008.794,1	6.444.293,5	9.937.017,3	22.762.830,3
Panga kontorid	1.047.599,1	8.344.764	195.554,2	7.705.307,5
Vene pankade jaoskonnad	35.873,5	35.121,9	33.398,5	111.077,9
Ühis pangad	8.941.465,6	7.105.935,3	5.038.992,6	5.229.213,1
	12.033.732,3	29.307.929,2	22.255.322,6	42.700.953,8
5. Korrespondendid.				
Eesti Pank	7.917.024,5	9.368.299,6	116.709.388,4	81.326.257,6
Era pangad	38.013.414,3	61.006.856,9	112.249.904,6	207.197.579,3
Panga kontorid	19.822.434,8	36.524.947,9	123.969.243,9	1.945.377.801,5
Vene pankade jaoskonnad	5.326.278,8	5.635.527,5	891.065,6	3.403.486,7
Ühis pangad	3.114.853,6	3.688.496,4	5.678.070,5	11.395.930,4
	74.194.006	116.224.128,3	359.497.673	2.248.701.052,5
6. Muud aktiva summad.				
Eesti Pank	9.041.525	6.209.321,1	10.323.578,8	72.126.278,7
Era pangad	15.423.158,1	32.398.740,9	78.928.752	107.884.859,8
Panga kontorid	9.286.336,2	254.683.632,4	4.092.731	828.408.384,2
Vene pankade jaoskonnad	8.708.911,5	9.486.652,8	21.368.187,8	27.485.044
Ühis pangad	5.887.021,9	6.851.352,8	7.610.906,6	13.525.694,2
	48.346.952,7	309.629.700	122.324.156,2	1.049.430.260,9

EESTI RAHAASUTUSTE ARENEMINE 1. I. 1920—1. VII. 1921.

Développement des établissements financiers de l'Esthonie 1920—1921.

(Rahaministeeriumi poolt kogutud teadete põhjal).

(Marks esthon).

	1. jaan. 1920.	1. juuli 1920.	1. jaan. 1921.	1. juuli 1921.
PASSIVA.				
1. Aktsia, osa, tagavara ja muud erikapitaalid.				
Eesti Pank	10.000.000	10.000.000	10.184.663	250.184.663
Era pangad	24.013.117,6	49.560.860,9	79.636.542,1	105.862.290,9
Panga kontorid	4.157.228,7	6.582.841,3	7.436.531,8	11.892.420,3
Vene pankade jaoskonnad	—	100.000	—	—
Ühispangad	5.122.693,8	5.123.688,8	6.973.739,8	8.786.548,9
	43.293.040,1	71.367.391	104.231.476,7	376.725.923,1
2. Hoisummad tähtajalised ja jooksvad arvel.				
Eesti Pank	55.122.260,1	159.292.917	446.124.029,1	467.272.452,6
Era pangad	66.209.404,9	161.452.300,6	244.735.265,6	381.445.711,7
Panga kontorid	31.320.617,4	56.414.867,3	363.518.200,3	168.248.055,5
Vene pankade jaoskonnad	18.969.378,1	19.194.354,7	19.171.183,9	20.442.348,2
Ühispangad	61.185.804,2	78.122.209,6	76.349.284,6	116.286.265,4
	232.807.464,7	474.476.649,2	1.149.897.963,5	1.153.694.833,4
3. Passiv-laenuid ja redis-kont.				
Eesti Pank	—	—	—	—
Era pangad	2.783.917,8	9.243.660,1	20.856.039,3	40.403.155,7
Panga kontorid	147.191,6	5.815.908,8	—	4.441.900
Vene pankade jaoskonnad	588.470,2	679.470,3	458.470,2	679.470,2
Ühispangad	3.288.525	2.803.910,1	4.329.001,5	22.477.212,5
	6.808.104,6	18.542.949,3	25.643.511	68.001.738,4
4. Korrespondendid.				
Eesti Pank	969.040,5	16.929.014,9	119.324.214,4	181.065.546,8
Era pangad	18.166.712	29.085.215,2	75.073.030	177.322.804,5
Panga kontorid	6.519.028,4	30.488.761,8	482.610.039,2	1.566.420.911,9
Vene pankade jaoskonnad	2.325.787,8	2.795.095,6	817.543,4	5.387.078,5
Ühispangad	2.924.375,3	3.754.595,5	6.728.086,9	10.512.664,3
	30.904.944	83.052.683	684.552.913,9	1.940.709.006
5. Muud passiva summad.				
Eesti Pank	11.643.780,3	12.378.220,7	58.365.059,6	162.641.093,5
Era pangad	14.879.674,2	31.956.364,4	100.574.772,9	112.258.960,5
Panga kontorid	10.026.642,4	247.724.824,5	24.187.848,8	1.204.194.554,6
Vene pankade jaoskonnad	5.054.161,6	8.900.190	15.165.711,1	11.620.339
Ühispangad	3.539.382,8	12.392.217	7.750.817,3	17.104.359,7
	45.143.641,3	313.351.816,6	206.044.209,7	1.507.819.307,3
Bilans.				
Eesti Pank	77.735.080,9	198.600.152,6	633.997.966,1	1.061.163.755,9
Era pangad	126.052.826,5	281.298.401,2	520.875.649,9	817.292.923,3
Panga kontorid	52.170.708,5	347.027.203,7	877.752.620,1	2.955.197.842,3
Vene pankade jaoskonnad	26.937.797,7	31.669.110,6	35.612.908,6	38.129.235,9
Ühispangad	76.060.781,1	102.196.621	102.130.930,1	175.167.050,8
	358.957.194,7	960.791.489,1	2.170.370.074,8	5.046.950.808,2

Toodud andmed näitavad meile, et Eesti rahaasutuste arvete summad iga pooleaastaga suurenenud on, mida osalt Eesti marga langemisega, peaausjalikult aga panga operatsioonide kasvamisega seletada tuleb. Eesti olude paranemine, nende normaalsemaks muutumine avaldas oma edenevat mõju krediidi peale.

Tähtsamateks rahaallikateks olid pankade põhikapitaalide suurendamised ja hoiumummade juure-vool (osalt ka passivlaenu 1/I. 20—7 milj., 1/VII. 21—68 milj.). Nii oli aktsia, osa ja tagavara kapitaalide summad 43 miljonist 1/I. 1920 kuni 377 miljoni 1/VII. 1921 a. s. o. 100% pealt 877%-ni kasvanud. Kõige suurem mõju selles oli Eesti panga põhikapitali suurendamisel (10 m. — 250 miljoni), mis 1/VII. 1921 a. 66% kogu pankade aktsia, osa ja tagavara kapitaalide summast välja tegi.

Hoiusummased oli kõigis pankades kokku — 1/I. 1920 a. 233 m. ja 1/VII. 1921 — 1154 m. Kõige suurem hoiumummade kasvamine oli 1921 aastal (+79%) iseäranis teisel poolaastal (+58%). 1921 esimesel poolaastal jäi hoiumummade kogu suurus pea muutumatuks (+1%). Siin tuleb aga silmas pidada, et toodud andmed kõigi pankade hoiumummade kohta käivad ja et ka sel poolaastal pankade hoiumummad kasvasid, peale panga kontorite, kelle hoiumummad 364 m. — 168 miljoni langesid.

Vastavalt põhikapitaalide ja hoiumummade suurenemisele kasvasid aktiiv operatsioonid. Laenuude kogusumma (vekslite diskont, K-to krt. arved ja muud kokku) oli 1/I.20. 168 m., 1/VII.1920 — 392 m., 1/I.1921. — 1507 m. ja 1—VII.1921. 1450 m. See näitab, et pankade poolt väljaantud laenuude summa iseäranis kiiresti 1920 a. teisel poolaastal kasvas, 1921 a. esimese poolaasta jooksul aga üle 50 milj. võrra langes. Üksikute pankade gruppide järel näeme ka siin pankade laenu summade tõusmist, väljaarvatud pangakontorite grupp, kelle aktiiv laenuude summa 1/I.1921 — 715 m. oli, aga 1/VII.1921 a. 102 m. s. o. üle 600 m. võrra vähenenud oli. Osalt mõjus selleks kaasa selle grupi hoiumummade vähenemine 1921 a. esimesel pool aastal (—195 milj.) ja kassa suurenemine (+40 milj.) peapõhjusest tuleb aga selles otsida, et tähendatud pangad oma kapitaamid laenuoperatsioonidest tagasitõmbasid ja neid muudeks korrespondentide arvelt läbikäivate operatsioonideks tarvitanud olid, mida selle arvu suurest läbikäigust ja aktiiva ülekaalust (379 milj.) järeldada võib.

Ka pankade sularaha summad kasvasid; kassa 25 m. 1. jaan. 1920 — 151 m. 1. juulil 1921 a. ja hoiumummad ja jooksvad arved teistes rahaasutustes 32 miljonist 1/I.20 — 105 miljoni 1/VII.21. a.

V. F.

EESTI VÕLAD VÄLJAMAALE 1 I. 1921.

Les dettes de l'Esthonie.

Ameerikale . . . . . \$	12.213.377,88	à 368 = Emk.	4.494.523.059,8	Väljaarv. 26 dets. 1921 Tallinna börsel olnud müüjate kurside põhjal Esth. marks 1/I. 1921.
maksmata 0/0 0/0 . . . . . „	1.606.810,55	„ „ „	591.306.282,4	
Ameerika abiandm. komit. „	1.793.086,—	„ „ „	659.855.648,—	
maksmata 0/0 0/0 . . . . . „	233.481,21	„ „ „	85.921.085,3	
Inglismaale . . . . . £	251.000,—	„ 1535 „	385.285.000,—	
Prantsusmaale . . . . . fr.	10.000.000,—	„ 29,75 „	297.500.000,—	
Daanimaale . . . . . D.kr.	463.930,24	„ 73,5 „	34.098.872,6	
(Ameerika abiand. komitee läbi)			Emk. 6.548.489.948,1	

Väljaarvatud Riigikogu Komisjoni poolt; aluseks võetud kurside põhjal (Riigi 1922 a. eelarve kokkuseadmise puhul) — *Prevision budgétaire (1922)* Emk. 6.633.132.237,6.

Väljaarvatud 2 veebr. kursil (Tallinn—müüjad) — *Calculé à la cote du 1 fevrier (Tallinn)* 1) 6.273.324.658,5.

Välj. 1 märts. kursil (Tallinn, müüjad) — *Calculé à la cote du 1 mars (Tallinn)* 6.094.472.174,1 1).

1) Protsendid peale 1 jaan. mitte eelarvesse võetud.

EESTI VABARIIGIS RAHANA LIKUMAS OLEVATE
KASSATÄHTEDE SUMMA.*Circulation fiduciaire en Esthonie (Esth. marks).*

	I.	II.	III.		I.	II.	III.
	Mrk.	%	%	1920	Mrk.	%	%
1919							
1/II.	16.500.000,—	100	100	1/X.	1.548.479.948,15	9.385	+ 841
1/III.	31.600.000,—	192	+ 92	1/XI.	1.707.429.468,05	10.348	+ 963
1/IV.	66.469.950,—	403	+ 211	1/XII.	1.890.097.623,05	11.455	+ 1.107
1/V.	100.799.550,—	611	+ 208	1921			
1/VI.	158.753.050,—	963	+ 351	1/I.	2.092.248.723,05	12.680	+ 1.225
1/VII.	242.166.562,—	1.468	+ 506	1/II.	2.236.644.988,15	13.555	+ 875
1/VIII.	288.130.581,—	1.746	+ 278	1/III.	2.393.300.677,15	14.505	+ 950
1/IX.	293.951.447,50	1.782	+ 36	1/IV.	2.602.962.995,15	15.776	+ 1.271
1/X.	344.108.453,50	2.086	+ 304	1/V.	2.870.957.213,15	17.400	+ 1.624
1/XI.	432.320.398,—	2.620	+ 534	1/VI.	2.910.963.264,65	17.642	+ 242
1/XII.	528.658.894,50	3.204	+ 584	1/VII.	2.778.841.881,65	16.841	— 801
1920				1/VIII.	2.825.152.151,65	17.122	+ 281
1/I.	590.979.567,80	3.582	+ 378	1/IX.	2.792.817.474,65	16.926	— 196
1/II.	622.073.031,30	3.770	+ 188	1/X.	2.776.480.933,65	16.827	— 99
1/III.	807.345.276,80	4.893	+ 1.123	1/XI.	2.743.000.508,65	16.624	— 203
1/IV.	875.152.023,30	5.304	+ 411	1/XII.	2.741.984.358,65	16.618	— 6
1/V.	982.049.523,30	5.952	+ 648	1922			
1/VI.	1.086.881.613,30	6.587	+ 635	1/I.	2.757.181.270,15	16.711	+ 93
1/VII.	1.210.317.355,80	7.335	+ 748	1/II.	2.799.094.870,15	16.964	+ 253
1/VIII.	1.309.387.867,80	7.936	+ 601				
1/IX.	1.409.761.627,65	8.544	+ 608				

I. Iga esimeseks kuupäevaks liikumas olnud paberiraha summad,

II. nende summade võrdlus 1/II 1919 a. liikums olnud summaga, mis 100% arvatud.

III. Igakuune muutus summas, võrreldes eelmise kuu sum., 1/I 1922 a. liikumas olnud summa alusel.

* Märkus: Toodud arvud sisaldavad ka riigirenteide kassades olnud rahasummad, nii et liikumas olnud rahasummad tegelikult vähemad olid.

KESKBÜROOST 1. JAAN. SAADUD STAT. KIRJANDUS
(Ouvrages et publications, recus par le Bureau Central depuis 1/I. 1922)

RAHVUSVAHELISED VÄLJAANDED:

- 1) Bulletin de statistique agricole et commerciale de l'Institut International d'agriculture.

Partie I (prix)	— janvier, février 1922
" II (production)	" " "
" III (commerce et st.)	
- 2) Recueil mensuel de l'Institut International du commerce, janvier 1922.
- 3) Monthly bulletin of statistics of League of Nations, Nr. 1—1922.

1. Eesti:

The agricultural conditions in Esthonia. Compiled by Emil Vesterinen.
The importance of the port of Reval from point of view of worlds transit trade with Russia.
Eesti majandus Nr. 11—12.

2. Daani:

Ansættelserne til indkomst — og formueskatten for skatteaaret 1920/21.
" " merindkomstskatten for aaret 1919/20.
Vareomsætningen med udlandet, december 1921.
Kapitelstakster for afgrøden 1921 af 1. februar 1922.
Husleje og boligforhold, november 1920.
Statistiske meddelelser 4. række. 61. bind.
Danmarks vareindførsel og — udførsel i aaret 1920.

3. Norra:

Meddelelser fra det statistiske centralbyrå. 39-te Bind Nr. 5—1921.
Maanedsopgaver over vareomsætningen med udlandet mai 1921.

4. Rootsi:

Hantverksstämma i Malmö 1921.
Uppgifter om bankerna den 31 januari 1922.
Sveriges in- och utførsel december 1921.
" " " " januari 1922.

5. Soome:

Kauppa. 1919, 1920 ja 1921 kõigi kuude eest.
 Monthly bulletin of bank of Finland Nr. 11, 12.
 Pankki tilasto 1919 kõik kuud.
 " " 1920 " "
 " " 1921 " "
 Suomen kunnallislehti Nr. 7—8.
 Sosialinen Aikakauskirja Nr. 12—1921
 " " Nr. 1—1922
 " " Nr. 2—1922
 Suomen Valtio tulo- ja menoarvio vuodelle 1919.
 " " " " " " 1920.
 " " " " " " 1921.

6. Poola:

Miesięcznik pracy. Rocznik 1, zeszyt 10—11.
 Sprawozdania miesięczne z handlu zagranicznego.
 Miesięcznik statystyczny. Tom VI, zeszyt 1—3.
 " " " " " " 4—6.

7. Läti:

Latvijas tirgotajs Nr. 1—1922.

8. Philippiini saared:

Census of the Philippine islands, in 4 volumes.

9. Saksa:

Vierteljahrshefte z. stat. D. R. 1921—3 H.

10. Mitmesugused:

Scandinavian shipping gazette.

V.

J O O K S E V O S A .

PARTIE COURANTE.

Tab. 1. ELANIKKUDE ARVU LIIKUMINE LINNADES VANADUSE JÄRELE JAANUARI KUUL 1922 AASTAL.

Mouvement de la population dans les villes de l'Esthonie de 31/XII 21 au 31/I 1922.

Linnad Villes.	Üldarv Total			N e i s t								
	Kokku Total	Neist		kuni 14 a. jusq'au 14 a.			14—21 a. 14—21 a.			21 a. ja vanem. 21 a. et plus		
		M. H.	N. F.	Kokku Total	Neist		Kokku Total	Neist		Kokku Total	Neist	
					M. H.	N. F.		M. H.	N. F.		M. H.	N. F.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
A. Suurenemine. — Accroissement.												
Tallinn . . .	5918	2900	3018	441	223	218	954	344	610	4523	2333	2 190
Tartu . . .	1821	864	952	204	102	102	642	295	347	975	472	503
Narva . . .	1212	593	619	191	96	95	219	92	127	802	405	397
Pärnu . . .	481	231	250	65	33	32	120	52	68	296	146	150
Viljandi . . .	302	156	146	7	4	3	27	12	15	268	140	128
Valga . . .	223	95	128	35	14	21	67	21	46	121	60	61
Rakvere . . .	184	72	112	22	8	14	56	17	39	106	47	59
Võru . . .	132	63	69	25	11	14	38	13	25	69	39	30
Kuresaare . . .	76	43	33	6	5	1	22	10	12	48	28	20
Haapsalu . . .	97	46	51	—	—	—	28	10	18	69	36	33
Petseri . . .	56	35	21	3	—	3	11	7	4	42	28	14
Paide . . .	84	30	54	8	1	7	36	10	26	40	19	21
Baltiski . . .	41	26	15	3	1	2	6	4	2	32	21	11
Kokku	10627	5159	5468	1010	498	512	2226	887	1339	7391	3774	3617
B. Vähenemine. — Diminution.												
Tallinn . . .	4935	2493	2442	299	155	144	830	380	450	3806	1958	1848
Tartu . . .	1064	510	554	62	33	29	286	148	138	716	329	387
Narva . . .	1213	633	580	125	54	71	266	141	125	822	438	384
Pärnu . . .	444	237	207	28	14	14	102	49	53	314	174	140
Viljandi . . .	175	124	51	—	—	—	11	7	4	164	117	47
Valga . . .	165	86	79	12	3	9	49	32	17	104	51	53
Rakvere . . .	132	74	58	10	4	6	40	21	19	82	49	33
Võru . . .	79	37	42	18	8	10	14	6	8	47	23	24
Kuresaare . . .	40	25	15	—	—	—	8	5	3	32	20	12
Haapsalu . . .	88	56	32	—	—	—	22	14	8	66	42	24
Petseri . . .	41	29	12	1	1	—	11	8	3	29	20	9
Paide . . .	66	35	31	5	3	2	20	10	10	41	22	19
Baltiski . . .	30	26	4	1	—	1	9	9	—	20	17	3
Kokku	8472	4365	4107	561	275	286	1668	830	838	6243	3260	2983
Suurenemine - Total de l'ac- croissement	2.155	794	1.361	449	223	226	558	57	501	1.148	514	634
Vähenemine— Total diminu- tion	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1. veebruariks oli linnades üleeüldse elan- ikke — Po- pulation au 1 février 1922	286801	132181	154620	56109	27942	28167	51424	21786	29638	179269	82454	96851

Tab 2. ELANIKKUDE ARVU LIKUMINE LINNADES RAHVUSE JÄRELE JAANUARI KUUL 1922 AASTAL.

Mouvement de la population dans les villes de l'Esthonie de 1—31/I 1922.

Linnad Villes.	Eestlased <i>Esthoniens</i>			Venelased <i>Russes</i>			Sakslased <i>Allemands</i>			Lätlased <i>Lettons</i>			Teised rahv. <i>Autres national.</i>		
	Kokku <i>Total</i>	Neist		Kokku <i>Total</i>	Neist		Kokku <i>Total</i>	Neist		Kokku <i>Total</i>	Neist		Kokku <i>Total</i>	Neist	
		M. <i>H.</i>	N. <i>F.</i>		M. <i>H.</i>	N. <i>F.</i>		M. <i>H.</i>	N. <i>F.</i>		M. <i>H.</i>	N. <i>F.</i>		M. <i>H.</i>	N. <i>F.</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
A. Suurenemine. — Accroissement.															
Tallinn	4780	2267	2513	461	243	218	301	164	143	64	33	31	306	193	113
Tartu	1600	755	845	105	51	54	65	38	27	10	2	8	41	23	18
Narva	803	391	412	361	174	187	16	10	6	4	4	—	28	14	14
Pärnu	423	199	224	14	9	5	21	10	11	5	—	5	18	13	5
Viljandi	282	143	139	10	7	3	4	2	2	1	—	1	5	4	1
Valga	191	80	111	5	2	3	5	3	2	18	8	10	4	2	2
Rakvere	176	69	107	5	2	3	2	1	1	1	—	1	—	—	—
Võru	123	58	65	3	2	1	1	1	—	4	1	3	1	1	—
Kuresaare	61	29	32	5	4	1	5	5	—	—	—	—	5	5	—
Haapsalu	77	39	38	8	2	6	3	1	2	2	—	2	7	4	3
Paide	81	30	51	1	—	1	2	—	2	—	—	—	—	—	—
Petseri	28	18	10	27	16	11	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Baltiski	35	22	13	4	4	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Kokku	8660	4100	4560	1009	516	493	431	235	196	109	48	61	418	260	158
B. Vähenemine. — Diminution.															
Tallinn	3920	1889	2031	416	229	187	273	153	120	53	34	19	273	188	85
Tartu	854	418	436	62	26	36	82	34	48	20	7	13	46	25	21
Narva	799	407	392	357	193	164	14	9	5	2	2	—	41	22	19
Pärnu	383	200	183	12	8	4	24	11	13	6	5	1	19	13	6
Viljandi	169	119	50	3	3	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1
Valga	148	80	68	5	3	2	1	—	1	9	2	7	2	1	1
Rakvere	124	69	55	4	2	2	3	2	1	—	—	—	1	1	—
Võru	65	29	36	7	5	2	5	2	3	1	—	1	1	1	—
Kuresaare	38	24	14	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haapsalu	65	43	22	8	4	4	7	3	4	—	—	—	8	6	2
Paide	57	28	29	5	4	1	2	2	—	1	—	1	1	1	—
Petseri	18	13	5	22	15	7	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Baltiski	23	22	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	5	2	3
Kokku	6663	3341	3322	905	495	410	411	216	195	92	50	42	401	263	138
Suurenemine - Total de l'ac- croissement	1997	759	1238	104	21	83	20	19	1	17	—	19	17	—	20
Vähenemine— Total dimi- nution	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—
1. veebruariks oli linnades ületüldse ela- nikke — <i>Pop- ulation au 1 février 1922</i>	239099	111718	127381	17138	7532	9606	15807	6531	9276	6560	2747	3813	8197	3653	4544

Tab. 3. EESTI TRANSIITVEDU LÄÄNE-EUROOPA JA VENE

Transit Esthonien pendant

KAUPADE NOMENKLATUUR	<i>Marchandises pour la Russie</i>					
	Saksa	Inglise	Ameerika	Norra	Rootsi	Hollandi
I. Toidu ja maitseained . . .	71.638,9	34.037,3	191.009,6	378.681,8	1.496,9	122.077,0
III. Saadused loomariigist . . .	16,5	15,2	—	569,4	174,3	—
IV. Elustaimed ja seemned . . .	5.028,8	—	—	—	—	—
V. Puu ja puutööst. saad. . . .	6,5	—	—	—	—	—
VI. Paber ja trükitöö	8,3	—	27,0	—	—	—
VII. Tekstiil ja riidekaubad . . .	17.057,0	481,1	690,4	—	—	—
VIII. Metallid ja metallkaubad . .	180.651,0	154,5	—	—	967,9	—
IX. Sõidu- ja veoriist., masinad, töõnõud ja nende osad . . .	63.646,0	1.182,2	402,2	—	783,3	1.865,7
X. Kivid, mullad ja nende saad. .	245,9	—	—	391,9	—	—
XI. Põlevkivi, söed, õlid, rasvad, vaigud ja nende saad. . . .	65.106,5	193.864,5	—	13.154,9	54,9	—
XII. Keemia ained ja saadused . .	1.116,1	2.975,0	—	—	61,3	—
XIII. Pudukaubad	2,8	—	—	—	—	—
XIV. Muud kaubad ja segakaup . .	1.579,7	62.046,3	26.649,9	2.300,9	2.706,1	—
Kokku	406.104,0	294.756,1	218.779,1	395.098,9	6.244,7	123.942,7

Tab. 4. EESTI TRANSIITVEDU LÄÄNE-EUROOPA JA VENE

Transit Esthonien pendant

KAUPADE NOMENKLATUUR	<i>Marchandises pour la Russie</i>					
	Inglise	Saksa	Soome	Rootsi	Hollandi	Belgia
I. Toidu- ja maitseained . . .	339.424,0	254.761,5	—	6.572,7	16.753,2	—
III. Saadused loomariigist . . .	3.100,0	—	—	—	—	9,0
V. Puu ja puutööstuse saad. . . .	—	—	—	—	—	—
VI. Paber ja trükitöö	222,2	—	1.963,6	—	—	—
VII. Tekstiil ja riidekaubad . . .	18,5	17,0	—	16.204,0	—	1.365,0
VIII. Metallid ja met. kaubad . . .	8.828,6	46.076,7	—	428,5	—	—
IX. Sõidu- ja veoriistad, masi- nad, tööõud ja nende osad . . .	—	19.880,2	—	492,0	—	—
XI. Põlevkivi, söed, õlid, rasvad, vaigud	17.673,0	17.991,0	—	—	—	—
XII. Keemia ained ja saadused . .	3.236,0	—	—	—	62,5	—
XIV. Muud kaubad ja segakaup . .	44.004,0	16,6	—	4,6	—	1.401,2
Kokku	416.506,3	338.743,0	1.963,6	23.701,8	16.815,7	2.775,2

MAA VAHEL JAANUARIS 1922. a. (puudades).

janvier 1922 (en pouds).

de pays d'Europe			Kokku Total	Transiit Venemaalt Transit de Russie	GROUPES DES MARCHANDISES
Danzig	Belgia	Daani			
107.325,8	720,6	—	906.987,9	8.032,1	I. Denrées alimentaires.
—	—	—	775,4	4.341,4	III. Matières animales.
—	—	—	5.028,8	947,9	IV. Plantes et semences.
—	—	—	6,5	—	V. Bois et ouvrages en bois.
—	—	—	35,3	—	VI. Papier et ouvrage d'imprimerie
—	—	—	18.228,5	38.668,3	VII. Matières textiles et vêtements.
—	—	—	181.773,4	—	VIII. Métaux et ouvrages en métal.
—	—	—	67.879,4	—	IX. Matériel de transport, machines, outillage et parties des machines.
—	—	—	637,8	—	X. Matières minérales.
—	—	—	272.180,8	84.855,5	XI. Schiste combustible, charbons, huiles, graisses, résines et leurs produits. [chimiques.
—	—	—	4.152,4	12,3	XII. Matières premières et produits
—	—	—	2,8	—	XIII. Mercerie et articles d'art.
—	—	37.469,3	132.752,2	—	XIV. Autres articles et articles non spécifiés.
107.325,8	720,6	37.469,3	1.590.441,2	136.857,5	Total.

MAA VAHEL VEEBRUARIS 1922. a. (puudades).

février 1922 (en pouds).

de pays d'Europe			Kokku Total	Transiit Venemaalt Transit de Russie	GROUPES DES MARCHANDISES
Danzig	Norra	Daani			
69.206,0	178.962,0	—	865.679,4	—	I. Denrées alimentaires.
—	—	—	3.109,0	316,9	III. Matières animales.
—	—	—	—	615,5	V. Bois et ouvrages en bois.
—	—	—	2.185,8	—	VI. Papier et ouvrage d'imprim.
—	—	61,3	17.665,8	38.253,9	VII. Matières textiles et vêtements.
—	—	—	55.333,8	—	VIII. Métaux et ouvrages en métal.
—	—	—	20.372,2	—	IX. Matériel de transport, machines, outillage et parties des machines.
—	—	—	35.664,0	12.459,2	XI. Schiste combustible, charbons, huiles, graisses, résines et leurs produits.
—	—	—	3.298,5	—	XII. Matières premières et produits chimiques.
—	—	—	45.426,4	127,2	XIV. Autres articles et articles non spécifiés.
69.206,0	178.962,0	61,3	1.048.734,9	51.772,7	Total.

Tab. 5. EESTI SISSEVEDU
Importation de l'Esthonie — janvier

KAUPADE NOMENKLATUUR	1		2		3		4		5
	Saksa Allemagne		Rootsi Suède		Inglise Angleterre		Ameerika (Ühisriigid) Etats-Unis		Soo- Fin-
	pd.	mrk.	pr.	mrk.	pd.	mrk.	pd.	m.	pd.
Toidu- ja maitseained — <i>Denrées alimentaires</i> . . .	191.487	64.444.230	291,9	876.080	22.266	12.051.355	1.280	525.000	8.181
Saadused loomariigist — <i>Matières animales</i> . . .	7.357	7.356.700	98	542.200	6	10.000	—	—	55
Elustaimed ja seemned — <i>Plantes et semences</i> . . .	404	673.500	—	—	—	—	—	—	—
Puu ja puutööst. saadused — <i>Bois et ouvrages en bois</i>	2.375	3.844.950	18	40.000	20	1.100	—	—	168
Paber ja trükitöö— <i>Papier et ouvrages d'imprimerie</i>	44.921	3.871.460	13	34.500	344	61.150	—	—	32.963,9
Tekstiil- ja riidekaubad — <i>Matières textiles et vètem.</i>	6.383	20.653.427	115	1.192.800	14.098	9.005.000	—	—	787
Metallid ja metallkaubad — <i>Metaux et ouvrages en métal</i>	49.580	25.586.280	683	494.620	1.076	599.200	—	—	679
Sõidu- ja veoriistad, masi- nad, tööõud ja nende osad— <i>Matériel de transp., machines, outillage et par- ties des machines</i>	33.246	45.205.150	198	205.200	202	743.000	29	28.000	222
Kivid, mullad ja nende saa- dused— <i>Matières minéral.</i>	35.032	5.216.015	67	59.000	569	12.600	—	—	716
Põlevkivi, söed, õlid, rasvad, vaigud, ja nende saad. — <i>Schiste combustibl., char- bons, huiles, graises, resine et produits</i>	60.386	16.686.780	498	369.600	130.727	4.205.770	—	—	403
Keemia ained ja saadused — <i>Matières premières et produits chimiques</i>	16.790	8.286.057	39.373	870.000	2.955,5	197.300	—	—	3.722
Pudukaubad ja kunstk. — <i>Mercerie et articles d'arts</i>	575	3.475.310	0,1	2.720	0,5	1.000	—	—	10
Muud kaubad ja segakaup. — <i>Autres articles et articles non spécifiés</i> . . .	556	15.100	101	—	3	—	—	—	0,1
Peale selle kaubaväärtus, mida oma grupis märkida võimalik polnud 1)	—	5.136.000	—	1.360.000	—	320.000	—	—	—
KOKKU Total	449.092	210.450.959	41.456	6.046.720	172.267	27.207.475	1.309	553.000	47.907
Sellest:									
Narva tolliameti kaudu . . .	0,9	10.850	—	—	0,02	420	—	—	0,01
Pärnu " " . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kuresaare " " . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Valga " " . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Neil juhtumistel, kui mitme grupi kaupade hind tollivalits. poolt ainult üldsummas antud oli.

JAANUARI KUUL 1922 a.

1922 (en pouds et Esth. marks).

me lande	6		7		8		9		10		11		12		KOKKU Total	
	Prantuse France		Daani Danemark		Hollandi Pays-bas		Läti Lettonie		Vene Russie		Belgia Belgique		Danzig Danzig		pd.	mrk.
	mrk.	pd. m.	pd.	mrk.	pd. m.	pd.	mrk.	pd. m.	pd. m.	pd. m.	pd. m.	pd. m.	pd. m.	pd.	mrk.	
4.260.100	1.193	650.790	21.725	11.301.265	126	210.360	5.574	1.458.651	—	—	24	175.000	—	—	269.864,9	104.850.791
542.700	—	—	26	50.000	—	—	173	381.000	1.082	—	—	—	—	—	8.797	9.182.600
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300000	—	—	—	—	404	673.500
150.500	—	—	1	3.000	—	—	23	31.500	—	—	—	—	0,1	—	2.605,1	4.071.150
4.075.800	—	—	0,1	5.000	—	—	848	997.063	—	—	—	—	—	—	79.150	9.194.973
3.853.300	—	—	874	468.000	—	—	29	462.450	—	—	—	—	—	—	22.884,9	36.187.977
432.350	—	—	26	67.000	—	—	4.465	1.812.050	571	500000	12,9	20.000	15	60	56.639	29.182.500
231.700	—	—	89,9	160.500	—	—	301	781.800	—	—	—	—	71	130	34.358,9	47.440.350
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85.000	191000
403.000	—	—	1.216	10.000	—	—	4.326	822.381	—	—	—	—	—	—	41.926	6.522.996
910.120	—	—	1.401	796.050	—	—	57	120.000	6.162	2.000.000	—	—	—	—	200.294	26.387.310
674.450	129,8	130.000	607	112.500	82.414	2.000.000	47	45.400	—	—	1	—	88,9	252.000	146.128,2	12.567.707
43.000	—	—	1	20.000	—	—	9	58.000	—	—	—	—	—	—	595,6	3.600.030
500	0,2	—	3	—	—	—	59	10.000	—	—	0,1	—	—	—	722,4	25.600
109.000	—	—	—	—	—	—	—	8.000	—	—	—	5.000	—	—	—	6.938.000
15.686.520	1.323	780.790	25.970	12.993.315	82.540	2.210.360	15.911	6.988.295	7.815	2.800.000	38	200.000	—	—	864.370	296.825.484
400	—	—	—	—	0,1	530	4	7.800	7.244	—	—	—	—	—	7.249,03	2.320.000
250	—	—	—	—	—	—	433	95.661	—	2.300.000	—	—	—	—	433	95.661
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1	250
—	—	—	—	—	—	—	7.171	3.752.114	—	—	—	—	—	—	7.171	3.752.114

JAANUARI KUUL 1922 a.

janvier 1922 (pouds et Esth. marks).

7		8		9		10		11		KOKKU Total		MARCHANDISES
Daani Danemark		Läti Lettonie		Vene Russie		Belgia Belgique		Danzig Danzig		pd.	mrk.	
pd.	m.	pd.	mrk.	pd.	mrk.	pd.	m.	pd.	m.	pd.	mrk.	
—	—	1.142	663.000	31.649	11.690.550	—	—	—	—	50.178,9	19.065.075	Denrées alimentaires
—	—	109 tk.	2.029.000	—	—	—	—	—	—	109 tk.	2.029.000	Animaux vivants,
—	—	5	260.000	—	—	—	—	—	—	866,1	1.512.100	Matières animales.
—	—	—	—	3.000	1.500.000	—	—	—	—	17.302	5.517.000	Plantes et semences.
—	—	—	—	39.000	900.000	—	—	—	—	546.502	46.159.000	Bois et ouvrages en bois,
—	—	1.777	786.000	61.461	27.758.179	—	—	—	—	63.252	29.109.379	Papier et ouvrages d'imprimerie.
—	391,5	73	475.000	178	1.500.000	—	10.250	109	109	101.822,5	109.221.600	Matières textiles et vêtements.
—	2.149.000	—	—	—	—	—	18.416.000	2.187	200.000	3.091	685.000	Métaux et ouvrages en métal.
—	—	20	4.500	292	300.000	—	—	—	—	1.745	1.531.500	Matériel de transport, machines, outillage et parties des mach.
—	—	1.000	200.000	—	—	—	—	—	—	1.014	210.100	Matières minérales.
—	—	—	—	132	250.000	—	—	—	—	233,5	251.600	Schiste combustible, charbons huiles, graisses, résines et leurs produits.
—	0,5	3	16.000	22	10.000	—	—	—	—	680,5	638.840	Matières premières et produits chimiques.
—	10.000	—	—	—	—	—	—	—	—	5,5	60.000	Mercerie et articles d'art.
18.	10.000	13	10.000	—	—	—	—	125	265.000	995	1.147.590	Autres articles et articles non spécifiés.
—	410	4.033	4.443.500	135.734	43.908.729	—	60.354	—	—	787.688	217.137.784	
—	2.174.000	—	—	—	—	—	28.916.000	2.421	1.051.000	+109		
—	—	8	39.000	39.755	1.923.050	—	—	—	—	loomaa	39.763	1.962.050
—	—	20+3tk.	133.500	—	—	—	—	—	—	20 + 3 l.	133.500	
—	—	3.182	3.064.000	—	—	—	—	—	—	3.182	3.064.000	
—	—	+106 tk.	—	—	—	—	—	—	—	+106 l.	—	

Tab. 7. TÖÖ-BÖRSEDE TEGEVUS

Activité des bourses du travail

	Tööjõu pakkumine: registreeritud töö- otsijate arv	Offre de travail: chiffre des demandes enregistrées	Ajutistelt töödelt ta- gasitlute arv		Tööjõu nõudmised: ülesantud vaba koh- tade arv	
	Meest.	Naist.	M.	N.	M.	N.
	1	2	3	4	5	6
A. Tööstusharude järel						
1. Metalli tööstus	201	1	2	—	6	—
2. Puu „	36	—	—	—	22	—
3. Naha „	6	—	—	—	1	—
4. Kiu „	4	26	—	—	—	—
5. Mineraal „	5	—	—	—	—	—
6. Paberi ja trüki tööstus	1	—	—	—	—	—
7. Keemia tööstus	4	—	—	—	—	—
8. Toidu ja maitseainete tööstus	3	2	—	—	—	—
9. Ehitustööstus	122	—	5	—	7	—
10. Riiete valmistamine	3	26	—	—	2	—
11. Kaubandus	12	14	—	1	—	—
12. Transport	12	—	1	—	2	—
13. Majateenistus	24	349	—	4	6	122
14. Põllutööstus	35	67	1	5	8	84
15. Tervishoid	2	3	—	—	—	2
16. Vabad elukutsed	4	—	—	—	—	—
17. Kontori teenijad	45	30	—	—	2	1
18. Õppimata töölised.	346	190	16	13	98	51
19. Mitmesugused tööd	73	5	—	—	10	—
20. Opilased	19	2	—	—	5	—
21. Metsatööstus	25	—	—	—	74	—
22. Rahvaharidus	—	6	—	1	—	5
23. Tehnika	4	—	—	—	—	—
24. Põllu, karja ja aia asjatundjad	19	3	—	1	1	2
Kokku — Total	1005	724	25	25	244	267
B. Üksikute börsede järel						
1. Tallinna linna	614	276	23	12	94	48
2. Tartu linna ja maakonna	274	351	2	13	131	212
3. Valga linna	12	12	—	—	3	1
4. Pärnu linna	36	15	—	—	1	2
5. Viru maakonna	28	5	—	—	4	3
6. Narva linna	39	64	—	—	11	1
7. Saaremaa ja Kuresaare linna	2	1	—	—	—	—
Kokku — Total	1005	724	25	25	244	267

JAANUARI KUUL 1922. a.

pendant le m. janvier 1922.

Tõõndajate arv Chiffre des offres	Tõõle saadetute arv Chiffre des designations		Tõõle jäänute arv Chiffre des occupés actuellement		Tõõta tõõjõu hulgast välja jäänute arv Chiffre des personnes rayés des listes des chomeurs enregistrés		Tõõta tõõjõu arv 1-seks veebruariks Chiffre des chomeurs pour le 1. II		Tagasi võetud tõõjõu nõudmiste arv Chiffre des offres retirées		Vaba kohtade arv 1-seks veebruariks Chiffre des places vacantes au 1. febr	
	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

Par les occupations.

4	21		13		91		99	1			2	
8	35		18		3		15		1		1	
							6					
			1			11	4	15				
					1		4					
					1							
					2		3					
5	27		14		50		1	2				
2			1				63		1		3	
	2			1			2	24			1	
	2		2		1	3	11	11				
					6		5					
123	8	260	3	113	2	66	19	174	1	3	1	10
89		126	9	63	1	4	26	5		8	2	12
1	12						2	3				
					2		2					
3	2	4	1	1	7	8	37	21	1			
41	85	61	53	32	108	58	201	113	32	18	4	
7	10		6		11	3	56	2	1		3	
4	4		2		1		16	2	1			
7	52		21		2			2			40	
5		9		3					4			
			1					3		1		
3	4	6	4	2			15	2				
304	264	466	149	215	289	155	592	379	38	30	57	22

Par les bourses du travail.

49	103	64	61	27	266	117	310	144	26	20	7	1
243	147	398	80	186	3	5	193	173	3	10	48	16
3	3	1	3	1			9	11				
3	2	3		1	6	5	30	9			1	1
3	5		4		6	1	18	4				3
3	4		1		8	27	30	37	9		1	1
								1				
304	264	466	149	215	289	155	592	379	38	30	57	22

Tab. 8. VALUUTA HINNAD TALLINNA

7. Cours du change à

Valuuta	Börse koosolekute päevad —						
	3	5	7	10	12	14	
1 £ (ingl. nael)	ostjad	1530	—	1520	1510	1515	1510
	müüjad	1535	1525	1525	1520	1520	1520
	tehtud	1535	1535-1525	1525	1525-1520	1520	1520
1 \$ (dollar)	ostjad	365	365	365	360	355	357
	müüjad	368	368	368	363	362	360
	tehtud	366-368	368	—	—	—	—
1 Saksa mark	ostjad	2,00	1,85	2,00	2,27 ^{1/2}	2,05	2,10
	müüjad	2,05	1,90	2,05	2,30	2,10	2,15
	tehtud	2,05	1,90	2,00	2,30	2,10	2,10
1 Soome mark	ostjad	6,80	6,85	6,75	6,70	6,60	6,60
	müüjad	6,90	6,90	6,85	6,75	6,65	6,75
	tehtud	6,90	6,90	—	6,75	6,65	6,75-6,80
1 Rootsi kr.	ostjad	91,00	90,50	90,00	89,75	89,50	89,00
	müüjad	91,50	91,00	91,00	90,00	90,00	89,50
	tehtud	91,50	91,00	—	—	90,00	—
1 Daani kr.	ostjad	73,00	73,00	73,00	68,50	70,75	71,50
	müüjad	73,50	73,50	73,50	68,75	71,75	72,00
	tehtud	—	—	—	—	71,75	72,00
1 Norra kr.	ostjad	—	—	—	—	—	—
	müüjad	—	—	—	—	—	—
	tehtud	—	—	—	—	—	—
1 Tšheho-Sl. kr.	ostjad	5,40	5,40	5,50	5,85	5,80	5,85
	müüjad	5,50	5,50	5,65	5,95	5,90	5,95
	tehtud	—	—	—	—	—	—
1 Prants. fr.	ostjad	29,25	29,00	29,00	29,25	29,25	29,25
	müüjad	29,50	29,25	29,25	29,50	29,50	29,50
	tehtud	—	—	—	—	—	—
1 Hollandi guld.	ostjad	134,25	134,00	134,00	132,00	131,50	131,50
	müüjad	135,00	134,50	134,50	133,00	132,50	132,00
	tehtud	—	134,50	—	—	—	—
1 Läti rubla	ostjad	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40
	müüjad	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50
	tehtud	—	—	—	—	—	—
1 kuld rubla	ostjad	185	185	185	180	180	180
	müüjad	—	—	—	—	—	—
	tehtud	—	—	—	—	—	—
1000 Soveti rbl.	ostjad	—	—	0,75	—	—	—
	müüjad	—	—	1,00	—	—	—
	tehtud	—	—	—	—	—	—

Tab. 9. VALUUTA HINNAD TALLINNA

8. Cours du change à

Valuuta		Börse koosolekute päevad —				
		2	4	7	9	11
1 £ (ingl. nael)	ostjad	1500	1500	1495	1490	1500
	müüjad	1505	1505	1498	1495	1505
	tehtud	1510-1505	1505	1495-98	1495	1505
1 \$ (dollar)	ostjad	350	347	342	342	344
	müüjad	351	348	346	345	346
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Saksa mark	ostjad	1,70	1,72	1,70	1,80	1,75
	müüjad	1,72	1,75	1,72	1,95	1,77
	tehtud	1,75-1,72	1,73	1,70-1,72	—	1,75-1,77
1 Soome mark	ostjad	6,80	6,85	6,80	6,75	6,85
	müüjad	6,95	6,90	6,90	6,85	6,95
	tehtud	—	6,80	—	—	6,85
1 Rootsi kroon	ostjad	89,00	88,75	88,50	89,50	89,60
	müüjad	89,50	89,25	89,00	90,00	89,75
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Daani kroon	ostjad	70,50	70,50	70,00	69,50	70,50
	müüjad	71,00	71,00	70,30	70,00	71,00
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Norra kroon	ostjad	—	—	—	—	—
	müüjad	—	—	—	—	—
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Tsheho Sl. kr.	ostjad	6,75	6,75	6,40	6,40	6,40
	müüjad	6,85	6,85	6,55	6,55	6,55
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Prants. frank	ostjad	29,00	28,75	28,50	29,00	29,50
	müüjad	29,25	29,25	29,00	29,25	29,75
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Holl. gulden	ostjad	129,50	128,50	128,00	128,00	128,00
	müüjad	130,50	129,50	129,00	129,00	129,00
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Läti rubla	ostjad	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40
	müüjad	1,50	1,50	1,50	1,55	1,50
	tehtud	—	—	—	—	—
1 Kuld rubla	ostjad	173	170	170	170	170
	müüjad	—	—	—	—	—
	tehtud	—	—	—	—	—

Tab. 10. TÄHTSAMATE TOIDU

Jaanuar

Prix de détail des articles d'alimentation par les

NN.	LINNA JA MAAKONNA NIMETUS.	Leivaviljad, jahu, leib ja tangud					
		Rukis puud <i>Seigte (pound)</i>	Rukkijahu puud <i>Farine de seigte (pound)</i>	Rukkileib nael <i>Pain noir (livre)</i>	Peenleib nael <i>Pain bis (livre)</i>	Mistjahu puud <i>Farine de from. (pound)</i>	Sepik nael <i>Pain demi-blanc (livre)</i>
		1	2	3	4	5	6
	Linnades:						
1	Tallinnas	320	360	7,75	15	500	14,50
2	Baltiskis	—	335	7,75	16	350	15
3	Rakveres	250	260	7	—	360	16
4	Narvas	280	300	6,25	15	400	14
5	Paides	255	300	7	—	400	12
6	Haapsalus	220	230	6,50	13	380	12
7	Tartus	240	275	6,50	—	337,50	11
8	Viljandis	260	285	6,75	12,50	—	11,50
9	Pärnus	240	270	6,50	15	385	14
10	Võrus	230	265	7,50	—	320	—
11	Valgas	—	280	7,75	15	450	11
12	Petseris	260	285	8	—	360	—
13	Kuresaares	—	—	6,50	15	440	11,50
14	Keskmiselt linnades: <i>Moyen pour les villes</i>	255,50	287,08	7,05	14,56	390,20	12,95
15	Keskmis. lin. eelm. kuul:— <i>M. p. les villes de préc. mois</i>	257,82	300,62	7,40	14,92	410,75	13,50
	Maakondades:						
16	Viru	265	290	7,50	—	375	16
17	Järva (Tapa alev)	250	300	6	—	430	—
18	Harju (Kõnnu vald)	280	300	8	15	500	—
19	Lääne	293,75	321,66	—	—	425	15
20	Saare	—	—	—	—	—	—
21	Pärnu	285	314	7,90	13,66	400	—
22	Viljandi (Põltsamaa)	275	325	—	14,50	425	12
23	Tartu	250	253,33	—	13,50	375	12
24	Valga	292,50	317,50	7	12,50	450	11
25	Võru (Võõbsu alev)	260	270	7	—	300	—
26	Petseri	—	—	—	—	—	—
27	Keskm. maakondades: . . . . . <i>M. pour les arrondissements:</i>	272,36	299,05	7,23	13,83	408,88	13,20
28	Keskmin. maak. eelm. kuul: <i>M. p. l. arr. de préc. mois:</i>	281,04	315,83	8,24	14,06	458,72	—
29	Keskmine Eestis — <i>Moyen</i> <i>pour l'Esthonie . . . . .</i>	263,93	293,06	7,14	14,19	399,54	13,07
30	Keskmin. Eestis eelm. kuul:— <i>M. p. l'Esth. de préc. mois:</i>	269,43	308,22	7,82	14,49	434,73	—
31	Keskmin. Eestis eelm. aastal: — <i>M. p. l'Esth. en 1921:</i> „ Oktoobris — <i>en octobre</i>	306,61	342,44	8,52	16,32	525,30	15,40
32	„ Novembris — <i>en novembre</i>	294,87	328,72	8,20	15,19	456,47	15,07

AINETE TURUHINNAD EESTIS.

1922.

villes et les arrondissements, moyens en janvier 1922.

Liha ja rasvaained										
Naelasai nael Pain blanc (litre)	Odratangud ni. Grauu d'orge (litre)	Sealiha nael Viande de porc (litre)	Loomaliha nael Viande de boeuf (litre)	Searasv nael Saindour (litre)	Lauavõi nael Beurre frais (litre)	Kõhivõi nael Beurre (litre)	Teevorst nael Andouilles (litre)	Heeringad nael Harengs (litre)	Kartulid puud Pommes de terre (pound)	Ristikhein puud Trefle (pound)
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
16,75	11	24	14	35	92,50	80	31	18	41,66	175
18	10	25,50	15	35	90	75	30	—	40	120
18	8	26,50	11	35	75	67,50	25	15	40	110
16,50	11	27,50	12,50	—	87,50	80	32,50	15,50	43,75	150
21,50	8	19	16,50	40	85	65	30	13	35	162,50
18	10	24	15	35	90	67,50	35	16	50	—
15,50	7,50	21,50	11,50	35	72,50	60	29	15	40	120
19	8,50	—	10	35,50	67,50	61,50	—	14	32,50	130
17	9	27,50	12	—	75	60	25	13,50	32,50	140
23,50	6,50	22	12,50	47,50	70	62,50	30	16,50	50	130
20	9	20	13	—	85	70	30	15	40	120
—	10	20	10	40	75	67,50	25	17,50	50	125
22	11	19,50	10	45	80	60	26	—	—	125
18,81	9,19	23,08	12,53	38,30	80,38	67,42	29,04	15,36	41,28	133,95
19,56	9,96	26,50	12,54	43,58	81,96	70,77	28,54	14,71	44,24	149,24
21,50	9,50	24	13,50	36	72,50	62,50	30	16	35	125
17	7,50	—	13,50	40	90	75	25	15	40	100
23	—	20	10	—	—	65	—	18	50	—
19	10,33	20,50	12	36,50	72,50	56,66	26,50	16,33	32,50	—
23	—	18,25	9,33	25	65	51,66	—	17	37,50	—
19,80	9,95	27,60	10,30	35	77,50	70	30	15,25	55,83	135
—	—	18	15	40	67,50	57,50	35	13	32,50	—
—	8,50	19,50	12,83	36,25	71,66	61,25	31,25	16	32,50	—
19,50	8,75	18,50	14	—	80	78,75	28,75	16,75	38,75	—
—	—	25	12	45	70	60	25	15	35	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20,40	9,08	21,37	12,24	36,71	74,07	63,83	28,93	15,83	38,95	120
21,58	10,40	22,28	10,82	37,67	78,50	64,67	28,49	16,28	44,21	166
19,60	9,13	22,22	12,38	37,50	77,22	65,62	28,98	15,59	40,11	126,97
20,57	10,18	24,39	11,68	40,62	80,23	67,72	28,51	15,49	44,22	157,62
21,39	12,26	30,33	14,32	45,91	71,99	60,85	29,43	16,28	47,58	157,62
21,58	10,71	27,19	12,80	43,61	77,96	66,44	30,24	15,84	47,60	158,74

VI.

RAHVUSVAHELISED STATISTILISED ANDMED.

STATISTIQUE INTERNATIONALE.

RAHVUSVAHELISTE ANDMETE OSALE

on kaks sihti ülesseatud :

- 1) anda viimaseid enam vähem *kestva karakteriga* andmeid maailma riikide demograafia ja majanduselu alalt, võimalikult kõrvalseades kõiki tähtsamid riikisi ;
- 2) publitseerida andmeid, mis enam tähtsamate nähtuste *muutuvusi* iseloomustavad.

Nii ühte kui teist laadi andmete avaldamise eesmärk on võrdleva statistika andmete saamise võimaldamine neile, kel mitte võimalik pole sellelaadilisi eriväljaandeid kasutada.

Kuna kuukirja ruum ka kõigetähtsamist andmetest ainult osa lubab mahutada, saavad iga tabeli juures algallikad, mille järel tabel kokkuseatud, ära tähendud, et kergendada täiendavate teadete otsimist.

* * *

Tähtsamatest väljaannetest, mis peale riikliste statistiliste asutuste väljaannete ja otsekohe Keskbüroole saadetavate materjalide kõrval, rahvusvahelises osas iseäranis tähtsat osa saavad etendama, oleks märkida :

- 1) *Recueil mensuel de l'Institut International du Commerce,*
- 2) *Bulletin de Statistique agricole et commerciale (de l'Institut International d'Agriculture),*
- 3) *Monthly bulletin of statistics (of League of Nations),*

ja mõned teised rahvusvahelised väljaanded, millede andmed enamjaos ametliste teadete peal põhinevad.

Tab. 1. MAAPIND JA ELANIKUD EUROOPA RIIKIDES 1920 a.
JA VÖRDLEVAÐ ANDMED 1913 a. KOHTA.

Superficie et population de l'Europe à la fin de l'année 1913 et en 1920.

1913 a. lõpuks à la fin de l'année 1913		RIIGID <i>Pays</i>	1920 a.	
Maapinna suurus ruut- kimeetrit <i>superficie</i> (□ kilom.)	elanikkude arv tuhan- detes <i>population</i> (en milliers)		maapinna suurus ruut- kilomeetrit <i>superficie</i> (□ kilom.)	elanikkude arv tuhan- detes <i>population</i> (en milliers)
—	—	Eesti — <i>Esthonie</i>	47.550	1.250
28.000	850	Albaania — <i>Albanie</i>	28.000	800
453	5	Andorra — <i>Andorre</i>	453	5
676.615	52.970	Austria — <i>Autriche</i>	81.879	6.413
29.451	7.639	Belgia — <i>Belgique</i>	30.440	7.700
114.017	4.753	Bulgaaria — <i>Bulgarie</i>	87.448	3.900
145.217	2.956	Daani — <i>Danemark</i>	150.600	3.367
—	—	Danzig — <i>Danzig</i>	1.850	357
120.060	4.821	Greeka — <i>Grèce</i>	150.884	5.600
505.197	20.356	Hispaania — <i>Espagne</i>	505.197	21.700
34.186	6.213	Hollandi — <i>Pays-Bas</i>	34.186	6.880
286.610	35.598	Itaalia — <i>Italie</i>	310.776	39.000
—	—	Leedu — <i>Lithuani</i>	—	—
159	11	Lichtenstein — <i>Lichtenstein</i>	159	12
2.586	268	Luxemburg — <i>Luxembourg</i>	2.586	270
—	—	Läti — <i>Lettonie</i>	64.856	1.628
87.300	4.600	Lõuna-Slaavi — <i>Roy. des Serbes, Croa- tes et Slovènes</i>	225.000	14.500
—	—	Meemel — <i>Memel</i>	2.300	140
21	20	Monako — <i>Monaco</i>	21	20
14.180	435	Montenegro	—	—
322.909	2.459	Norra — <i>Norvège</i>	322.909	2.640
—	—	Poola — <i>Pologne</i>	360.000	27.000
91.948	6.080	Portugaalia — <i>Portugal</i>	91.948	6.500
536.464	36.700	Prantsusmaa — <i>France</i>	550.986	38.000
448.278	5.639	Rootsi — <i>Suède</i>	448.278	5.880
137.902	7.640	Rumeenia — <i>Roumanie</i>	292.000	15.400
541.181	67.384	Saksamaa — <i>Allemagne</i>	472.423	61.000
59	11	San-Marino — <i>St. Marin</i>	59	12
—	—	Sarri piirkond — <i>Bassin de la Sarre</i>	1.924	658
41.298	3.882	Schevits — <i>Suisse</i>	41.298	4.100
—	—	Soome — <i>Finlande</i>	377.426	3.350
314.795	46.791	Suur-Britannia ja Iiri — <i>Grande Bre- tagne et Irlande</i>	314.795	48.000
—	—	Tscheho-Slovaakia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	141.632	13.700
26.100	1.891	Türgi — <i>Turquie</i>	—	—
—	—	Ukraina — <i>Ukraine</i>	—	—
—	—	Ungari — <i>Hongrie</i>	92.500	8.200
5.456.208	144.344	Venemaa — <i>Russie</i>	—	—
9.961.194	467.316	Kokku — <i>Total</i>	—	—

1. ja 2. tab. kokkuseadmiseks on pruugitud Skandinaavia riikide (Rootsi, Norra, Daani) Stat. Büroode kokkuvõtteid, avaldud

Statistisk Aarvog 1921. (Danmarks). Statistisk Aarvog 1920. (Norge) ja peale selle Statistisches Jahrbuch f. d. Deutsche Reich.

Olgugi, et Bürool mitmete riikide kohta hiljemad andmed käepärast olid, said ühtlustamise eesmärgil need, 1920 a. kohta kokkuseatud andmed pruugitud. Muudetud on ainult Eesti kohta käivad andmed. Venemaa kohta on 1920 a. zensuse andmed lhk. 230.

Tab. 2. MAAPIND JA ELANIKUD RIIKIDES VÄLISPOOL EUROOPAT.

Superficie et population des autres pays.

RIIGID <i>Pays</i>	Maapind ruut kil. <i>superficie (en kmr.)</i>	Elanik- kude arv tuhandet. <i>popula- tion (en milliers)</i>	RIIGID <i>Pays</i>	Maapind ruut klm. <i>superficie (en kmr.)</i>	Elanik- kude arv tuhandet. <i>popula- tion en milliers</i>
Aasia — <i>Asie</i>			Boliivia — <i>Bolivie</i> . . .	1.470.196	2.890
Briti asumaad — <i>posses. Britann.</i>	5.324.292	324.910	Brasilia — <i>Brsil</i>	8.497.540	31.000
Hollandi asumaad — <i>pos- ses. Néerlandais</i>	1.520.630	47.000	Chili — <i>Chili</i>	757.673	3.952
P. A. Ühisriigid — <i>des États-Unis.</i>	296.310	9.000	Costa-Rica — <i>Costa-Rica</i>	48.410	459
Prantsuse asumaad — <i>pos- ses. Françaises</i>	803.568	17.267	Dominiko v. r. — <i>Rep. Dominicaine</i>	48.577	955
Portugali asumaad — <i>pos- ses Portugaises</i>	22.806	980	Ekvader — <i>Équateur</i> . .	307.243	2.500
Vene — <i>posses Russes</i> . .	17.414.167	36.326	Guatemala — <i>Guatemala</i>	113.030	2.200
Afganistan — <i>Afghanistan</i>	558.000	6.381	Haiti — <i>Haiti</i>	28.676	1.631
Hiina — <i>Chine</i>	11.138.900	320.650	Honduras — <i>Honduras</i> . .	114.670	614
Jaapan — <i>Japon</i>	674.233	80.200	Kolumbia — <i>Colombie</i> . .	1.206.200	5.473
Nepal — <i>Népal</i>	140.000	5.639	Kuuba — <i>Cuba</i>	114.524	2.900
Oman — <i>Oman</i>	212.000	500	Meksika — <i>Mexique</i> . . .	1.985.200	15.502
Persia — <i>Perse</i>	1.645.000	9.000	Nicaragua — <i>Nicaragua</i> . .	128.340	750
Siam — <i>Siam</i>	600.000	8.928	Panaama — <i>Panama</i>	86.250	450
Muud riigid — <i>Autres pays</i>	4.126.314	20.000	Paraguay — <i>Paraguay</i> . .	253.100	1.050
			P. A. Ühis-Riigid — <i>États- Unis</i>	9.380.224	107.000
			Peru — <i>Pérou</i>	1.137.000	7.300
			Salvador — <i>Salvador</i> . . .	21.160	1.323
			Uruguay — <i>Uruguay</i>	178.700	1.463
			Venezuela — <i>Vénézuéla</i> . .	942.300	2.845
			Muud riigid — <i>Autres pays</i>	240.841	—
Kokku — <i>Total</i>	44.476.220	886.781	Kokku — <i>Total</i>	40.406.777	212.108
Afrika — <i>Afrique</i>			Austraalia — <i>Australie</i>		
Belgia asumaad — <i>posses. Belges.</i>	2.419.000	17.500	Briti asumaad — <i>possess. Britann.</i>	8.503.937	6.813
Briti asumaad — <i>posses. Britann.</i>	11.834.042	60.029	Hollandi asumaad — <i>pos- sess. Néerland.</i>	394.791	240
Hispaania asumaad — <i>pos- ses. Espagnoles</i>	560.466	589	Jaapani asumaad — <i>pos- sess. Japon.</i>	2.476	68
Itaalia asumaad — <i>posses. Italiennes</i>	1.590.110	1.368	Prantsuse asumaad — <i>pos- sess. Français</i>	22.651	81
Portugali asumaad — <i>pos- sess. Portugaises</i>	2.069.961	8.352	P. A. Ühis-Riik, asumaad		
Prantsuse asumaad — <i>pos- sess. Françaises</i>	10.155.285	40.540	<i>possess. des États Unis</i>	17.415	228
Abessiinia — <i>Abyssinie</i> . .	1.120.400	8.000	Muud — <i>Autres</i>	13.367	—
Libeeria — <i>Libéria</i>	95.400	1.500	Kokku — <i>Total</i>	8.954.637	7.430
Tanger — <i>Tanger</i>	600	60	<i>Terres arctiques</i>		
Muud riigid — <i>Autres pays</i>	87.520	—	Grönland — <i>Groënland</i> . .	88.100	14
			Muud — <i>Autres</i>	11.181.000	—
Kokku — <i>Total</i>	29.932.784	137.938	Kokku — <i>Total</i>	11.269.100	14
Ameerika — <i>Amérique</i>			<i>Globe entier</i>		
Briti asumaad — <i>possess. Britann.</i>	10.335.982	10.717	Maa — <i>Terre</i>	145.000.712	1.711.271
Hollandi asumaad — <i>pos- sess. Néerland.</i>	130.231	141	Meri — <i>Mer</i>	364.950.713	—
Prantsusmaa asumaad —			Kokku maailmas — <i>Total</i>	509.951.425	1.711.271
<i>possess. Françaises</i>	91.248	460			
Argentina — <i>République Argentine</i>	2.789.462	8.533			

Tab. 3. VIIMSE INGLISE ZENSUSE ANDMED.

Population de l'Angleterre (19. VL 1921)

Viimne Inglise zensus jäi suure söetöoliste streigi pärast hiljemaks kui hari-
likult, ja sai toimepandud 19. juunil (harilikult aprillis).

Eelkokkuvõtted Inglise ja Shotimaa kohta võrreldes eelmiste andmetega, anna-
vad järgmised arvud:

Aasta	Inglismaa (ühes Vales'iga)			Shotimaa		
	Mehed	Naised	Kokku	Mehed	Naised	Kokku
1871	11.058.934	11.653.332	22.712.266	1.603.143	1.756.875	3.360.018
1881	12.639.902	13.334.537	25.974.439	1.799.475	1.936.098	3.735.573
1891	14.052.901	14.949.624	29.002.525	1.942.717	2.082.930	4.025.647
1901	15.728.613	16.799.230	32.527.843	2.173.755	2.293.348	4.472.103
1911	17.445.608	18.624.884	36.070.492	2.308.839	2.452.065	4.760.904
1921	18.082.220	19.803.022	37.885.242	2.348.403	2.533.885	4.882.288

Rahvaarvu kasvamine viimse 10 aasta jooksul — 4,93 % Inglismaal ja 2,5 %
Shotimaal on kõige aeglasem ja vähem olnud, kõige esimesest zensusest (1801) ala-
tes. Eelmise kümne aasta vältusel oli see kasvamine 10,89 % Inglis ja 6,5 %
Shotimaal.

Viimse zensuse andmetel tuleb 1000 mehe kohta Inglismaal 1095 ja Shotimaal
1079 naist.

Londoni elanikkude arv ühes ümbruskonnaga oli 7.476.168 — 3,1 % suurem,
kui 1911 a. Ka muis suuremis linnades sai enamasti rahvaarvu suurenemine kon-
stateeritud.

Tab. 4. LOOMADE ARV SAKSAMAAL VIIMSE ARVESTIKU
JÄREL (1. XII. 1921), VÕRRELDES EELMISTEGA.*Effectif du bétail en Allemagne, (1. XII. 1921).*

L o o m a d	1. XII. 1921	1. XII. 1920	Suurenemine (+) ehk vähenemine (—)	
			Absoluut arvud	% (1920 = 100)
1. Hobuseid	3.683.343	3.588.217	+ 95.126	+ 2.7
selle seas 5 a. ja üle	2.585.621	2.627.596	— 41.975	— 1.6
Muulisi	27.323	—	—	—
Eesleid	5.576	—	—	—
Sarvloomasi	16.839.559	16.806.791	+ 32.768	+ 0.2
selle seas lüpsilehmasi	8.222.753	7.922.945	+ 299.808	+ 3.8
Lambaid	5.882.272	6.149.803	— 267.531	— 4.4
Sigu	15.875.636	14.179.163	+ 1.696.473	+ 12.0

Tab. 5. VENEMAA ELANIKKUDE ARV VIIMASE ZENSUSE (1920 a.) JÄREL.

Population de la Russie (d'après les données du recensement de 1920.)

Suurte muutuste iseloomustamiseks Vene sisemises elus tohiks rahvaarvu võrdlus 1897 a. zensuse, 1914 a. väljarehkenduste ja 1920 a. zensuse andmete järel iseäranis huvitav olla. Piirid on 1. IX. 1921. administratiiv-jaotuste järel võetud, mille järel ka endised andmed ümber on rehkendatud. Andmed on avaldud V. Stat. Keskjuh. bülleteenis (Nr. 55 1921 a.)

	1897	1914	1 9 2 0		
			KOKKU	N e i s t	
				mehi	naisi
1. Euroopa Venemaa . . .					
a) kubermangud (42) . .	51.364.971	65.436.915	60.163.900	26.647.257	33.516.643
b) autonooms.osad(8) . .	5.280.143	6.600.700	6.322.072	2.870.757	3.451.315
Kokku	56.645.114	72.037.615	66.485.972	29.518.014	36.967.958
2. Krimmi Soveti Vabariik	546.592	677.600	761.600	372.400	389.200
3. Põhja-Kaukaasus ja Doonimaa	4.836.545	6.812.100	6.850.846	3.172.404	3.678.442
4. Siberi*)	4.619.025	7.623.500	9.257.825	4.478.403	4.779.422
5. Kirgiisi Vabariik . . .	3.258.025	4.472.700	5.058.553	2.536.262	2.522.291
6. Turkestaani Vr.	5.212.428	6.631.200	7.201.551	3.861.709	3.339.842
7. Dagestaani „	641.954	757.500	798.181	408.137	390.044
8. Aserbeidshaani Vr. . . .	1.789.355	2.111.400	2.096.973	1.103.927	993.046
9. Armeenia „	1.017.373	1.184.600	1.214.391	603.301	611.090
10. Gruusia „	1.759.422	2.140.100	2.372.403	1.201.184	1.171.219
12. Valge-Vene „	1.447.767	1.902.800	1.634.223	804.267	829.956
12. Ukraina „	21.385.922	27.680.400	26.001.802	12.010.812	13.990.990
Üldse	103.159.522	134.031.515	129.734.320	60.070.820	69.663.500

*) Siia sisse ei käi Kauge-Ida Vabariik (1. 811. 725 el.).

Tab. 6. TÄHTSAMATE PÕLLUKULTUURIDE

(Põhjapoolsetes — 1921 a. kohta, lõunamaal 1921—22 a.

Superficie emblavée des principales

RIIGID	N i s u — Froment						Külvi	
	Külvipind			Saak				
	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.
	1000 hekt.			1000 kilogr.			1000 hek	
Euroopa.								
Austria	153,1	150,0	164,5	175.590	147.620	159.020	306,8	287,6
Belgia	142,7	123,8	¹⁾ 116,3	313.610	279.630	189.970	211,8	211,8
Bulgaaria	955,5	862,2	941,5	1.156.930	1.080.590	856.570	197,8	183,0
Daani	88,9	72,8	²⁾ 57,9	305.000	201.130	²⁾ 166.430	226,1	226,6
Elsas-Lot	123,2	116,5	91,4	209.630	160.760	102.410	43,9	43,8
Greeka	400,0	566,3	⁴⁾ 432,4	304.000	331.870	⁴⁾ 317.840	⁵⁾ 90,0	52,9
Hispaania	4.203,1	4.149,9	4.138,5	3.950.370	3.772.240	3.806.190	722,7	728,2
Hollandi	71,4	61,5	59,3	236.390	156.910	142.720	199,2	199,3
Itaalia	4.767,0	4.568,8	4.542,0	5.248.200	3.846.600	4.572.980	116,0	114,3
Luxemburg	10,9	10,8	10,2	18.000	12.230	12.580	8,0	7,9
Läti	18,6	15,7	—	21.330	10.590	³⁾ —	227,2	196,7
Lõuna-Slaavi	—	1.599,0	³⁾ 1.367,8	—	1.761.100	1.386.800	—	383,0
Norra	16,4	16,4	10,4	25.610	27.190	17.360	14,7	14,7
Poola	⁶⁾ 842,6	724,6	—	⁶⁾ 960.220	496.890	—	3.576,4	2.928,2
Portugali	—	444,2	377,1	—	282.390	213.550	—	⁶⁾ 308,3
Prantsuse	5.329,8	5.093,6	4.844,0	8.784.380	6.448.220	5.384.660	874,3	869,2
Rootsi	145,6	145,7	136,7	342.290	286.530	239.630	369,6	369,7
Rumeenia	2.488,3	2.054,7	—	2.645.850	1.914.600	⁴⁾ —	326,6	281,4
Saksa	1.441,0	1.375,4	¹⁾ 1.332,3	2.933.820	2.247.550	2.253.020	4.265,0	4.285,1
Shveitsi	47,5	48,0	50,8	103.410	97.600	115.780	23,0	20,3
Soome	8,0	7,8	7,3	7.630	7.400	6.840	245,0	243,8
Tscheho-Slovaakia	622,6	633,7	—	1.106.960	717.470	—	883,5	899,8
Suur-Britannia ja Iiri	843,5	801,1	943,1	—	1.548.520	1.962.140	37,0	43,7
Ungari	1.091,3	1.077,3	—	1.281.520	1.042.210	¹⁰⁾ —	554,5	596,9
Vene ⁸⁾	—	—	⁹⁾ 17.919,3	—	—	12.189.420	—	—

*) Selle ja järgmise tabeli algallikas: *Bulletin de statistique agricole et commerciale*

1) Keskmine 1918—19. — 2) Andmed käivad vana maa-ala kohta. — 3) 1919 a. — 4) Keskidapoolsed maad, mille külvipind arvatud 50,7 t. ja saak 50.170 tuh. kilogr. — 7) Keskmine mine 1915—17.

KÜLVIPIND JA SAAK MAAILMA RIIKIDES

kohta, võrreldes 1915—1919 a. keskmisega ja 1920 a.) *)
cultures agricoles et récolte. *)

R u k i s — Seigle				K a r t u l — Pommes de terre							
pind	Saak			Külvipind			Saak				
	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	
tar.	1000 kilogr.			1000 hekt.			1000 kilogr.				
	335,3	321.610	255.180	285.980	126,6	117,4	129,2	713.230	669.480	816.940	
1)	162,0	451.150	461.500	185.800	169,4	148,1	3)	157,1	2.540.000	2.256.520	3) 2.828.540
	189,0	213.110	248.880	148.760	7,9	5,9	5,1	44.890	25.380	16.370	
2)	207,6	310.000	336.360	2) 307.830	84,1	92,2	2)	71,9	—	1.233.300	2) 1.032.860
	35,4	65.460	57.350	38.870	87,3	84,7	61,6	580.150	1.025.420	610.090	
4)	28,1	5) 80.050	34.540	4) 23.960	—	13,0	4)	11,9	—	45.000	4) 44.810
	736,3	714.230	706.910	674.800	319,2	340,3	311,6	2.782.100	2.934.760	2.830.910	
	200,5	422.820	361.840	340.580	174,1	172,9	176,2	2.307.000	2.783.390	2.800.380	
	113,5	143.100	115.300	121.760	300,0	301,0	298,5	1.500.000	1.422.300	1.425.840	
	8,1	12.400	8.630	10.230	13,4	13,4	12,6	75.000	143.800	145.770	
	—	249.090	119.020	—	59,0	49,2	—	673.820	374.500	—	
3)	276,0	—	460.300	3) 249.340	—	141,4	—	—	1.046.490	—	
	18,4	28.310	24.650	25.010	52,8	52,8	51,6	743.110	845.750	840.120	
	—	4.247.510	1.901.070	—	1.933,0	1.643,7	—	16.741.530	18.096.340	—	
	306,3	—	130.910	4) 97.920	—	25,6	1)	26,8	—	169.240	4) 160.690
	840,4	1.130.200	876.140	794.910	1.453,3	1.440,9	1.349,8	8.224.770	11.637.760	9.178.980	
	368,8	706.440	585.610	514.410	147,6	148,3	157,1	1.864.970	1.677.540	1.883.020	
	—	267.690	283.670	1) —	162,8	97,4	—	—	—	1) —	
1)	4.573,0	6.798.640	4.934.360	6.388.370	2.647,2	2.422,5	1)	2.247,8	26.151.380	27.877.190	23.111.580
	22,6	45.720	41.200	41.820	45,7	49,8	55,0	690.530	769.000	816.000	
7)	238,3	263.800	233.000	249.820	80,0	84,0	7)	81,6	496.540	486.200	486.340
	—	1.381.370	836.760	—	613,8	604,6	—	3.713.010	5.002.550	—	
	34,6	—	—	—	517,7	522,6	520,9	—	6.461.970	7.548.790	
	—	561.240	522.350	10) —	276,4	253,4	—	1.240.840	2.067.510	9) —	
9)	23.350,4	—	—	19.696.790	—	—	9)	2.568,5	—	—	19.498.240

de l'Institut International de l'agriculture, décembre 1921 et janvier 1922.

mine 1917—19. — 5) Rukis ja nisu. — 6) Ühes võetud Riia rahuläbirääkimistel Poolale antud 1915—19. — 8) Poola ja Põhja Kaukaasus mitte ühes arvatud. — 9) Keskmine 1915—16. — 10) Kesk-

Tab. 6. TÄHTSAMATE PÖLLUKULTUURIDE

Põhjapoolsetes 1921 a. kohta, lõunamaal 1921—22 a.

Superficie emblavée des principales

Riigid	N i s u — Froment						Külvi	
	Külvipind			Saak				
	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.
	1000 hekt.			1000 kilogr.			1000 hek	
P.-Ameerika.								
Guatemala	8,4	9,7	4) 10,2	9.810	8.500	12.390	—	—
Kanaada	9.413,4	7.378,3	6.613,7	8.976.800	7.162.960	6.925.940	745,6	262,9
Mexika	—	—	—	—	—	11) 228.300	—	—
P. A. Ühisriigid	25.255,9	24.744,0	23.694,3	21.633.810	22.671.660	22.798.790	1.711,0	1.784,3
Aasia.								
Briti-India	10.409,2	12.119,8	12.602,5	6.816.660	10.284.430	9.468.540	—	—
Formoosa	—	—	12) 5,9	—	—	12) 36,9	—	—
Jaapan	—	525,9	538,9	758.660	769.870	805.800	—	—
Korea	—	—	12) 220,4	—	—	12) 172.910	—	—
Vene	—	—	13) 8.371,2	—	—	5.495.970 9)	—	—
P.-Afrika.								
Algeeria	1.139,6	1.253,0	1.244,6	918.900	185.000	720.140	0,1	0,1
Egiptus	590,1	481,7	547,6	1.007.270	863.020	913.360	—	—
Prants. Maroko	594,3	808,2	627,6	475.350	598.700	495.370	—	—
Tunis	607,0	533,8	590,5	289.100	142.300	217.800	—	—
Lõuna-Ameerika.								
Argentina	5.636,0	5.996,1	6.662,6	—	4.620.000	4.650.340	—	—
Brasiilia	—	100,0	—	—	120.000	98.500	1,1	1,3
Chili	531,9	466,2	496,5	—	685.280	577.150	1,1	1,3
Peru	—	82,0	16) 80,3	—	72.000	70.690	—	—
Ungari	300,0	283,3	342,0	330.000	211.420	224.020	—	0,1
Lõuna-Afrika.								
Üh. Lõuna Afr.	339,7	333,1	348,0	236.470	220.810	181.480	—	—
Okeaania.								
Austraalia	3.806,0	3.675,5	3899,3	3.990.250	3.995.200	3.090.830	—	—
Uus Meremaa	146,9	89,0	95,2	—	187.040	163.990	—	—

4) Keskmine 1917—19 a. — 9) Keskmine 1915—16 a. — 11) Keskm. 1915, 16 ja 18 a. 1916—17 a. — 16) Keskm. 1917—18 ja 1919—20 a. — 17) 1918—18 a. — 18) Keskm. 1915—16—

KÜLVIPIND JA SAAK MAAILMA RIIKIDES. (järg).

kohta võrreldes 1915—1919 a. keskmisega ja 1920 a. *)

cultures agricoles et récolte. *) (suite).

R u k i s — Seigle				K a r t u l — Pommes de terre					
pind	Saak			Külvipind			Saak		
	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.
tar.	1000 kilogr.			1000 hekt.			1000 kilogr.		
—	—	—	—	1,7	0,8	3,2	1.990	2.600	12.750
144,9	655.360	287.190	141.900	284,0	317,5	256,5	3.018.120	3.642.360	2.359.430
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1873,8	1.471.180	1.536.510	1.688.800	1.543,9	1.480,0	1.579,9	9.439.130	10.976.100	9.925.720
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	135,0	117,0	—	1.286.670	1.269.350
—	—	—	—	—	—	12) 53,7	—	—	12) 350.620
13) 1.417,4	—	—	9) 921.160	—	—	13) 215,2	—	—	1.130.190 13)
—	120	100	—	18,7	17,2	14) 15,1	17.780	26.800	14) 49.150
—	—	—	—	1,0	1,2	0,7	4.000	4.000	3.610
15) 79,2	—	—	15) 364,0	—	—	132,7	—	—	847.440
2,6	—	1.390	—	—	—	—	—	—	—
2,6	—	1.390	2.850	—	37,9	30,5	—	322.140	269.900
—	—	—	—	—	—	17) 35,5	—	—	18) 200.060
0,04	—	110	20	—	—	2,9	—	—	5.570
18) 57,8	—	—	18) 19.390	—	—	16) 42,5	—	—	19) 94.940
2,6	—	—	1.820	—	—	51,2	—	—	323.460
—	—	—	—	—	8,9	9,9	—	128.680	124.630

12) Keskm. 1913—18 a. — 13) 1915 a. — 14) Keskm. 1915, 17 ja 19 a. — 15) Keskm. 1915—16 ja 1917—18 a. — 16) Keskm. 1917—18 ja 1919—20 a.

Tab. 7. TÄHTSAMATE PÖLLUKULTUURIDE.

Superficie emblavée des principales

Riigid	O d e r — Orge						Külvi	
	Külvipind			Saak				
	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.
	1000 hekt.			1000 kilogr.			1000 hek	
Euroopa.								
Austria	107,8	96,5	108,4	113.230	95.630	94.580	268,6	253,6
Belgia	37,0	36,6 ¹⁾	31,7	85.770	94.720	¹⁾ 75.090	243,9	237,1
Bulgaaria	222,8	220,6	228,4	288.280	303.210	223.520	164,8	134,4
Daani	294,2	253,4 ²⁾	243,3	595.000	537.930	²⁾ 508.240	449,8	441,4
Elsas-Lot.	47,4	47,8	39,8	78.520	71.830	55.520	101,8	102,1
Greeka	—	235,1 ³⁾	163,6	140.000	152.960	³⁾ 134.180	—	110,5
Hispaania	1.724,3	1.747,7	1.630,3	2.057.210	1.969.600	1.828.410	617,8	642,6
Hollandi	25,0	22,8	23,6	79.490	59.720	56.340	152,8	160,0
Itaalia	219,0	200,0	212,9	225.600	127.800	202.900	485,0	469,0
Luxemburg	2,2	2,2	2,3	2.100	2.280	2.620	25,0	25,2
Läti	146,4	123,8	—	135.910	66.500	—	251,8	215,6
Lõuna-Slaavi	—	478,0	—	—	449.600	—	—	419,0
Norra	63,0	63,0	50,4 ⁴⁾	93.850	117.180	92.890	⁴⁾ 138,3	138,3
Poola	⁴⁾ 983,2	786,6	—	1.160.600	855.850	—	1.917,2	1.666,7
Portugali	—	— ³⁾	79,1	—	31.750	⁵⁾ 28.570	—	—
Prantsuse	619,9	586,5	612,7	750.530	770.730	686.960	3.255,2	3.304,8
Rootsi	162,5	162,5	173,0	257.100	239.760	275.600	711,2	711,5
Rumeenia	1.327,2	1.369,8	—	1.414.150	1.376.080	⁷⁾ —	877,0	876,0
Saksa	1.138,8	1.198,5 ⁷⁾	1.169,3	1.792.900	1.799.710	1.759.950	3.189,8	3.243,7
Schveitsi	6,6	7,2	7,5	12.020	13.500	13.860	21,2	22,5
Soome	120,0	118,4 ⁹⁾	115,5	107.540	108.500	103.360	420,0	419,0
Tschecho-Slovaakia	640,6	692,2	—	1.031.240	810.770	—	810,7	798,1
Suur-Britannia ja Iiri	721,0	829,0	702,4	—	1.490.000	1.256.730	1.785,8	1.873,2
Ungari	480,4	512,5	—	448.340	491.740	¹⁰⁾ —	326,4	324,7
Vene ¹⁰⁾	—	— ¹⁰⁾	8.974,9	—	—	7.262.480	—	—

1) 19119 a. — 2) Andmed käivad endise maa-ala kohta. — 3) Keskmine 1917. kuni kimiste tagajärjel Poolale annetud idapoolsed maa-alad, mille külvipinna suurus arvatud: oder
⁵⁾ Keskmine 1916 — 1919 a. — ⁶⁾ Keskmine 1916, 1917 ja 1919 a. — ⁷⁾ Keskmine 1918 ja 1919 a. ja Kaukasus mitte tihes arvatud.

KÜLVIPIND JA SAAK MAAILMA RIIKIDES (järg).

cultures agricoles et récolte (suite).

K a e r — Avoine				L i n a — Lin						Lina-	
pind	Saak			Külvipind			Saak			saak	
	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.		Keskm. 1915-1919 a. kohta
tar.	1000 kilogr.			1000 hekt.			1000 kilogr.				
	286,9	272.530	231.870	219.340	3,4	3,1	2,9		2.220	1.620	
1)	227,0	439.100	491.550	1) 269.520	15,0	50,7	21,8	14.000	69.320	1) 21.720	8.230
	138,4	163.610	146.960	96.170	0,7	0,6	0,3	300	250	40	450
2)	403,1	755.000	737.270	6) 670.070	—	—	—	—	—	—	—
	85,6	108.150	126.490	91.310	—	—	—	—	—	—	—
3)	75,5	60.000	58.000	3) 57.740	—	—	—	—	—	—	—
	590,9	581.100	548.260	480.630	1,7	1,2	1,3	520	320	1.390	1.160
	151,1	309.000	322.020	312.210	9,6	24,4	10,4	3.950	14.250	6.150	—
	466,3	548.300	351.600	497.740	20,0	20,2	18,0	2.500	2.300	2.440	10.000
	24,8	22.500	26.830	28.380	—	—	—	—	—	—	—
	—	234.080	112.980	—	34,4	30,5	—	—	9.590	—	13.450
	—	—	415.100	—	—	—	—	—	—	—	—
	133,0	1) 184.950	218.860	221.930	—	—	—	—	—	—	—
	—	2.174.190	1.618.120	—	—	41,0	—	—	—	—	—
3)	192,4	—	74.810	5) 58.310	—	—	—	—	—	—	—
	2.988,6	3.446.340	4.222.800	3.130.110	17,2	28,2	11,3	—	37.640	7.340	—
	759,9	981.400	1.024.760	1.061.620	—	2,9	8) 1,3	—	—	480	—
	—	1.006.930	788.770	7) —	—	9,9	25,3	—	1.000	—	—
7)	3.016,0	4.715.670	4.870.130	4.437.460	—	—	—	—	—	—	—
	29,9	44.060	45.200	63.560	—	—	—	—	—	—	—
9)	396,5	406.840	356.500	366.030	5,5	5,5	—	—	—	—	—
	—	1.050.190	865.880	—	23,9	22,0	—	10.280	13.080	—	7.410
	1.925,6	—	3.201.690	3.576.350	19,5	61,2	43,3	—	—	—	—
	—	292.330	323.790	10) —	4,2	3,6	—	—	—	—	—
11)	13.890,6	—	—	11.615.980	—	—	10) 1.284,6	—	—	421.480	—

1919 a. — 4) 1921 a. andmetes külvipinna ja saagi üle on ühes võetud. Riia rahuläbirää-
 63,7 tuh. hekt., kaer 129,9 tuh. hekt. ja saak: odra 56.740 tuh. klgr. ja kaera 122.110 tuh. klgr.
 — 8) Keskmine 1915 kuni 1918 a. — 9) Keskmine 1916 kuni 1919 a. — 10) 10 Poola kub.

Tab. 7. TÄHTSAMATE PÖLLUKULTUURIDE
Superficie emblavée des principales

RIIGID	O d e r — O r g e						Külvi	
	Külvipind			Saak				
	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.
	1000 hekt.			1000 kilogr.			1000 hek	
P.-Ameerika.								
Guatemala	—	—	—	—	—	—	—	—
Kanaada	1.131,3	1.032,7	948,0	1.398.910	1.378.400	1.243.270	6.858,9	6.414,1
Mexika	—	—	—	—	—	¹²⁾ 272.670	—	—
P. A. Ühis-riigid	3.121,4	3.271,1	3.300,3	3.557.520	4.398.470	4.530.710	18.141,8	17.532,4
Aasia.								
Briti India	—	3.000,7	3.115,0	—	3.252.370	3.187.340	—	—
Farmoosa	—	—	¹³⁾ 1,9	—	—	¹³⁾ 1.100	—	—
Jaapan	—	1.208,6	1.208,4	1.957.290	2.006.110	2.080.190	—	114,1
Korea	—	—	¹¹⁾ 521,2	—	—	¹⁴⁾ 562.180	—	—
Vene	—	—	¹⁵⁾ 1.204,9	—	—	¹⁵⁾ 804.030	—	—
P.-Aafrika.								
Algeria	1.014,7	1.130,9	1.179,1	1.099.300	651.700	809.190	225,7	234,1
Egiptus	151,2	137,7	169,3	247.580	227.490	263.290	—	—
Prants. Maroko	770,9	947,2	823,1	642.510	863.170	674.800	—	2,3
Tunis	497,8	378,0	489,3	250.000	57.090	182.400	66,6	60,5
Lõuna-Ameerika.								
Argentiina	—	270,0	214,8	—	243.000	¹⁸⁾ 136.980	852,0	834,0
Brasiilia	—	—	—	—	—	—	—	—
Chili	51,7	56,4	46,9	—	117.240	86.480	24,2	22,5
Peru	—	—	¹⁹⁾ 40,3	—	—	²⁰⁾ 38.190	—	—
Uruguay	—	4,3	3,1	—	3.680	2.100	—	30,7
Lõuna-Aafrika.								
Üh. Lõuna Afrika	35,0	36,8	37,5	26.460	24.750	28.610	214,6	228,2
Okeaania.								
Austraalia	—	—	91,2	—	—	94.940	—	—
Uue-Meremaa	—	18,9	9,7	—	35.990	16.670	—	59,7

¹¹⁾ Keskmine 1915 ja 1916 a. — ¹²⁾ Keskmine 1915, 1916 ja 1918 a. — ¹³⁾ Keskmine 1916, 1918 ja 1919 a. — ¹⁷⁾ Keskmine 1915, 1917 ja 1919 a. — ¹⁸⁾ Keskmine 1915—16, 1916—mine 1915—16 kuni 1918—19 a. — ²²⁾ Keskmine 1918—19 ja 1919—20 a.

KÜLVIPIND JA SAAK MAAILMA RIIKIDES (järg.)

cultures agricoles et récolte (suite).

K a e r — Avoine				L i n a — Lin						Lina- seemne saak
pind Keskm. 1915-1919 a. kohta	Saak		Keskm. 1915-1919 a. kohta	Külvipind			Saak			
	1921 a.	1920 a.		1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta	1921 a.	1920 a.	Keskm. 1915-1919 a. kohta.	1921 a.
tar.	1000 kilogr.			1000 hekt.			1000 kilogr.			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5.307,6	7.866.650	8.184.600	6.473.770	—	12,5	4,7	—	3.370	1.420	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17.179,8	15.654.700	22.150.690	20.795.600	502,6	722,4	674,0	—	—	—	237.750
—	—	—	—	904,1	1.255,7	1.312,0	—	—	—	273.320
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66,8	175.430	162.020	100.960	—	—	21,9	11.330	—	¹⁶⁾ 9.030	16.100
¹¹⁾ 65,9	—	—	¹¹⁾ 42.710	—	—	—	—	—	—	—
¹⁵⁾ 3.026,3	—	—	¹⁵⁾ 1.661.690	—	—	¹⁵⁾ 127,0	—	—	—	—
227,9	165.650	99.500	189.150	0,3	0,4	¹⁷⁾ 0,5	—	—	—	290
—	—	—	—	2,3	2,5	¹⁶⁾ 0,9	—	1.440	—	—
2,9	—	3.310	2.610	—	38,9	11,6	—	—	—	—
61,9	75.000	21.500	53.000	3,7	3,4	2,3	—	—	—	1.500
1.098,4	—	691.000	775.090	1.575,0	1.409,8	1.406,5	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
39,0	—	39.410	58.590	0,2	—	0,3	—	—	²¹⁾ 30	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46,8	—	28.870	30.980	—	32,7	20,3	—	—	—	—
209,8	103.990	113.050	124.190	—	—	—	—	—	—	—
325,2	—	—	232.040	—	—	0,3	—	—	90	—
72,7	—	92.430	112.580	—	3,9	²²⁾ 1,8	—	—	—	—

1915 kuni 1917 a. — ¹⁴⁾ Keskmine 1915 kuni 1918 a. — ¹⁵⁾ 1915 a. — ¹⁶⁾ Keskmine 1915, 17 ja 1919—20. — ¹⁹⁾ 1916—17 a. — ²⁰⁾ keskmine 1915—16 kuni 1917—18 a. — ³¹⁾ Kesk-

Tab. 8. ELUKALLIDUSE INDEX-NUMBRID MAAILMAS ¹⁾.
Nombres-indices du cout de la vie ¹⁾.

Riigid	Austria	Belgia	Daani	Itaalia	Norra	Poola	Prantsuse	Rootsi	Saksa	Schveits	Soome	Suur Brit- annia	Austra- aalia	Briti India	Kanada	Lõuna- Aafrika	P.-A. Ühis- riigid	Uus Meremaa
	Ametlik index 1914 a.	Amelik in- na jaoks 1914 a.	Amelik in- na jaoks 1914 a.	Amelik in- 1. jaan- 30. juun- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.
Missugune index aluseks pandud ²⁾	Juuli 1914 a.	Aprill dex 59 in- na jaoks	Juuli dex 100 in- na jaoks	1. jaan- 30. juun- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- dex Var- 1914 a.	Amelik in- 1. jaan- 30. juun- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Index vab- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.
Aeg, mille kal- lidus 100-ks arvatud	Juuli 1914 a.	Aprill dex 59 in- na jaoks	Juuli dex 100 in- na jaoks	1. jaan- 30. juun- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- dex Var- 1914 a.	Amelik in- 1. jaan- 30. juun- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Index vab- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.	Amelik in- 1914 a.
Juuli 1920	—	453	262	313	—	—	—	270	842	245	911	252	—	189	190	155	205	149
August	—	463	—	316	—	—	—	—	795	253	991	255	167	191	188	156	—	150
September	—	471	—	325	381	—	363	—	777	258	1.030	261	—	192	186	158	—	152
Oktoober	—	477	—	348	—	—	—	281	827	262	1.085	264	—	193	187	161	—	154
November	—	476	—	369	—	—	—	—	872	258	1.085	276	163	186	185	161	193	155
Detsember	—	468	—	378	335	—	370	—	916	249	1.103	269	—	181	181	155	—	157
Jaauanuar 1921	—	450	264	374	—	14.084	—	271	924	243	1.065	265	—	169	175	153	—	159
Veebruar	—	434	—	379	—	17.024	—	—	901	237	1.013	261	161	162	168	149	—	160
Märts	7.940	411	—	384	301	17.974	338	—	901	234	1.027	241	—	160	168	147	169	160
Aprill	—	399	—	411	—	17.244	—	249	894	231	1.008	233	—	160	165	144	—	159
Mai	—	389	—	396	—	17.909	—	—	880	212	1.012	228	—	167	161	141	—	159
Juuni	9.659	384	—	390	302	20.270	307	—	896	210	1.051	219	—	173	153	136	—	158
Juuli	—	379	237	387	—	25.709	—	236	963	214	1.139	219	—	177	152	133	163	157
August	—	384	—	391	—	30.407	—	—	1.045	209	1.175	222	—	180	155	130	—	156
September	—	386	—	400	296	39.817	295	—	1.062	206	1.205	220	—	185	158	130	—	155
Oktoober	20.515	391	—	415	—	48.656	—	231	1.146	200	1.208	210	—	183	155	128	—	—
November	—	394	—	423	—	42.628	—	—	1.397	198	1.162	203	—	182	153	127	—	—
Detsember	—	393	—	—	284	—	—	—	—	—	—	199	—	—	—	—	—	—
Jaauanuar 1922	—	—	—	—	—	—	—	216	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ Arvesse võttes seda suurt huvi, mis pakub elukallidus ja en-gros kaupade hindade liikumine, mida index-numbrid iseloomustavad, tahame me järjekindlalt vastavaid arvusi tuua, nii kuidas nad tähtsamates riikides välja rehkendud saavad. Aluseks on püütud igal pool sõjaeelne aeg ehk sõja esimesed kuud panna ja, kuna riikidel mitmesugused algusaegad aluseks on pandud, on arvud vastavalt ümber rehkendud, esimest kuud 100 arvatud.

²⁾ „Linnade“ all mõeldakse pool ka alevikud arvatud.

Tab. 9. EN-GROS KAUPADE INDEX-NUMBRID *)

Nombres-indices des prix de gros *)

Riigid	Belgia	Daani	Hollandi	Itaalia	Norra	Poola	Prantsuse	Rootsi	Saksa		Schveitsi	Soome	Suur Britannia		Egiptus	Jaapan	Kanaada	P.-A. Ühis-Bureau of Labor ¹ Ind.
									A	B			A	B				
Missugune index aluseks pandud	Majandus- min. index	"Finanz- tidende" Index	Amelik Index	Prof. Bach's Index	"Ökono- misk Re- vue" Ind.	Amelik Index	Amelik Index	Amelik Index	"Frankfurt" Zeitung ¹ Ind.	Amelik Index	"Neue Züri- cher Zeit- ung" Index	Kommerts- kollegiumi pooli aval- datav ind. (Stockholm)	"Board of Trade" Ind.	"Econo- mist" Ind.	Kairo ind.	Jaapani panga ind.	"Mithell" Index	"Bureau of Labor" Ind.
1919. aastal	1920 a.	Juuli 1912	1913	1913	L. jaan. 1914	1913	1913	1913	Juuli 1914	1913	Juuli 1914	1913	1913	1913	Jaan. 1913	1913	1913	1913
1920.	1920.	---	289	366	---	2.137	356	---	---	1.479	---	981	---	235	226	240	---	212
Juuli	---	---	281	624	382	12.895	510	---	---	1.479	---	1.384	314	283	299	258	---	243
August	383	383	296	604	409	12.127	496	---	1.528	1.363	288	1.246	324	293	283	240	244	262
Septem-ber	385	385	288	625	417	14.418	501	---	1.584	1.446	285	1.423	320	288	279	235	229	250
Oktoober	394	394	285	656	425	14.210	526	---	1.618	1.495	282	1.393	318	284	299	231	212	242
November	398	398	282	659	419	16.709	502	---	1.640	1.462	282	1.388	309	267	300	236	202	225
Detsember	403	403	260	670	403	20.134	461	---	1.708	1.506	282	1.407	293	245	287	221	194	207
Jaanoar	374	374	233	655	377	26.396	434	---	1.718	1.437	282	1.379	269	230	238	206	185	189
Veebruar	341	341	213	642	344	33.286	407	278	1.607	1.436	288	1.156	251	209	214	201	177	177
Märts	290	290	197	613	319	40.236	376	254	1.528	1.372	230	1.264	230	192	196	195	165	167
Aprill	280	280	188	604	312	42.481	360	239	1.461	1.334	219	1.258	215	189	182	191	158	162
Mai	270	270	176	584	297	40.756	347	227	1.461	1.323	208	1.379	209	183	181	190	155	154
Juuni	254	254	182	509	294	42.325	329	220	1.483	1.306	186	1.297	205	182	179	191	147	151
Juuli	253	253	176	520	300	60.756	330	217	1.438	1.365	185	1.487	202	179	166	192	142	148
August	256	256	180	542	297	71.856	331	208	1.517	1.425	179	---	198	178	160	197	139	148
Septem-ber	224	224	180	580	287	94.088	342	195	1.798	1.909	177	---	194	179	166	199	138	152
Oktoober	202	202	169	599	286	114.976	332	189	1.843	2.067	181	---	184	176	176	207	137	152
November	186	186	165	595	276	---	334	---	2.067	2.460	184	---	184	170	188	219	135	150
Detsember	188	188	165	595	269	---	325	---	2.798	3.416	182	---	176	165	214	---	---	149
Jaanoar 1922	178	178	---	---	---	---	---	---	3.596	---	178	---	171	162	---	---	---	---

*) Selle ja eelmise tabeli (9) algallikas on "Recueil mensuel de l'Institut International du Commerce, décembre 1921 et janvier 1922" ja "Monthly bulletin of statistics of League of Nations, January 1922".

Tab. 10. MAAILMA RIIKIDE METALLRAHA TAGAVARA EMIS-
SIOON-PANKADES JA RIIGIKASSAS 1913—1921 a. ¹⁾.

Encaisses métalliques en banques d'émission et trésoreries d'état ¹⁾.

(tuhand. rahaüksustes — en milliers).

R i i g i d	Raha üksus	1913 a. lõpul	1920 a. lõpul	1921 a.		
				Juuli	Dets.	
Euroopas:						
Austria pank	kuld	Kroonid	1.240.973	53	67	81
Belgia	{ kuld	Frank	249.027	266.519	266.571	266.584
	{ hõbe ja muu		56.367	27.920	39.902	40.490
Bulgaaria	{ kuld	Leva	55.395	37.075	37.859	—
	{ hõbe		23.438	16.910	23.865	—
Daani	kuld	Kroon	—	227.582	227.554	228.330
Greeka	{ kuld ja hõbe	Drahma	—	56.642	56.536	—
	{ kuld		Peseta	—	2.457.140	2.476.104
Hispaania.	{ hõbe	Peseta	—	573.567	627.539	625.041
Hispaania.	{ kuld		—	—	42.526	63.569
Hollandi	{ kuld	Floriin	151.490	636.141	605.969	605.969
	{ hõbe		9.016	21.190	11.159	8.241
Inglise	{ kuld	Nael-sterling	—	126.484	126.558	126.614
	{ hõbe ja muu		—	1.783	1.812	1.819
Itaalia	{ kuld ja hõbe	Liir	1.206.425	—	1.346.218	—
	{ kuld		Denar	—	64.174	75.127
Lõuna-Slaavi	{ hõbe	Kroon	—	17.629	16.457	—
	{ kuld		Mark	44.374	147.284	147.291
Norra pank	{ kuld	Mark	—	12.400	19.100	24.921
	{ hõbe		—	37.500	40.300	42.621
Portugaalia	{ kuld	Escudo	—	8.577	8.577	8.577
	{ hõbe		—	18.973	17.696	17.696
Prantsuse	{ kuld	Frank	3.507.700	5.500.268	5.521.075	5.524.228
	{ hõbe		638.600	266.333	275.285	279.765
Rootsi	{ kuld	Kroon	102.133	281.777	280.334	274.743
	{ hõbe ja muu		5.203	2.732	8.511	11.317
Rumeenia	{ kuld	Lei	—	495.458	495.458	495.458
	{ hõbe ja muu		—	—	379	—
Saksa	{ kuld	Mark	1.169.971	1.091.636	1.091.557	995.392
	{ hõbe ja muu		276.832	5.773	14.258	11.612
Schveitsi	{ kuld	Frank	—	542.902	544.386	549.521
	{ hõbe		—	123.220	110.711	108.240
Soome pank { kuld	{ hõbe	S. mark	—	42.625	42.626	—
			—	537	544	—
Tsheho-Slovaakia	kuld ja hõbe	T.-S. kroon	—	152.819	320.708	552.289
Mujal maailmas:						
Egiptuse	{ kuld	Egiptuse nael	—	3.400	3.370	—
	{ hõbe		Ruupia	—	—	201
India	{ kuld	Jen	—	2.389	2.433	2.432
	{ hõbe		—	6.109	7.356	7.397
Jaapani	kuld ja hõbe	Dollar	—	1.234.894	1.275.964	—
Kanaada	kuld ja vahetusraha	Dollar	—	82.688	78.398	—
Kanaada Riigikassa	kuld	"	—	119.654	83.699	—
P.-A. Ühisriigid	kuld	"	—	2.055.800	2.531.230	2.869.600

¹⁾ Algallikas *Bulletin de l'Institut International du Commerce*, 1922, 1.

L I S A.

NÄITUSED, MESSED JA LAADAD 1922 a.¹⁾

- Eesti:** Tallinn — Tööstuse ja kaubanduse näitus 9. — 14 VI.
 „ XX. Eesti näitus 2. — 11/IX.
- Saksamaa:** Breslau — Kevadi messe 19. — 23/III.
 Dresden — Mööbli messe 5. — 11/III.
 Essen — Siselaevanduse näitus 9. III — 2. IV.
 Frankfurt — Kevadi messe 2. — 8/IV.
 „ — Sügise messe 8. — 14/X.
 Hamburg — Tekstiil-tööstuse proovide messe, veebruari kuul.
 Königsberg — Kevadi messe 19. — 24/II.
 Leipzig — Kevadi (proovide) messe 5. — 14/III.
 Nahkade ja tekstiilkaupade messe, 23. IV — 14/V.
 Sügise messe 27. VIII. — 2/IX.
 Magdeburg — Kesksaksamaa näitus 1. juunist.
 Stuttgart — Kalliskivide messe 14. — 20/III.
- Austria:** Viin — Rahvusvaheline proovide messe 19. — 25/III.
- Belgia:** Brüssel — Põllutööriistade näitus (Rue de Spa, Bruxelles) 18. — 27/II.
 Kaubandusline messe (Grand' place, Bruxelles), 3. — 19/IV.
- Brasiilia:** Rio-de Janeiro — Jubileumi näitus (saja aasta) 7/IX — 15/XI.
- Kanaada:** Vinnipeg — Mehaaniliste sõiduriistade näitus 6. — 11/II.
- Hiina:** Shanghai — Teede ehitusmaterjaali näitus, mai kuul.
- Hispaania:** Barcelona — Rahvusvaheline proovide näitus. 15. — 25/III.
- Ameerika-Ühisriigid:** New-York — Üldmesse 15. — 31/I.
- Prantsusmaa:** Beziers — Mootorite näitus 31/III.
 Pariis — Põllutööriistade näitus (Grand Palais) 20. — 23/I.
 Lion — Kevadi messe (Hotel de Ville) 1. — 15/III.
 Marseille — Prantsuse asumaade näitus, aprill-november.
 Strasburg — Liitriikide Tervishoiu näitus, mai kuul.
- Inglismaa:** Atherton (Manchester'i lähed) — Tekstiil-näitus veebruari kuul.
 Birmingham — metall-tööstus, ehitus. jõumasinad, valgustus, küttesiseseaded, põlluma-
 jandus, kaevandus, jalgrattad, masinarihmad, veepuhastus (95, Nev Street) —
 23/II — 10/III.
 Birmingham — Tööstus-näitus (Bingley Hall) 25/V — 3/VI.
 Bradford — Tööstus-näitus (Cartfright Memorial Hall) märts ja aprill.
 Cardiff — Näitus (du pays de Galles) (4. Mount Stuart Square, Cardiff), mai-oktoober.
 London — Muusika riistade, spordi artiklite, kalliskivide, (vana) rahade, teaduslikkude apa-
 raatide, päevapildi aparaatide, keemia saaduste, arsti rohtude, mänguasjade, vaaside
 (pottide), klaasnõude, söögiainete ja kalade näitus 27/II — 10/III. (Departement of
 Overseas Trade 35, old Queen Street, London).
 Valguspildistus näitus 1 — 6/V. (Palais l'Horticulture Vestminister, Photographicfair,
 Sicilian House, Southampton Rov, London, V. C. 1.).
 Rahvusvaheline hobuste näitus (Olympia, London, 17. — 24/VI.
 Villakaubanduse näitus 28/III — 7/IV. (The International Trades Exhibition L-d Broad
 Street House, London, E. C. 2).

¹⁾ Allikas: Recueil mens. de l'Institut. Intern. du Commerce.

- Majaehituse näitus 1. — 25/III. (The Organising Secretary, Ideal Homes Exhibition, 130, Fleet Street, London, E. C. 4).
- Keemiliste ainete ja medikamentide näitus 19. — 23/VI. (Central Hall Vt-e, minister, British and Colonial Pharmacist, 194—200, Bishops gate, London, E. C. A).
- Arstiteaduse näitus 2. — 5/X. (British and Colonial Pharmacist, 194—200. Bishops gate, Londres, E. C. 2):
- Tööstuse näitus 16/I—25/II. (North Court, Victoria and Albert Museum, South Kursington, London, S. V. I).
- Naisterahvaste riidevalmistuse näitus 24/IV—5/V. (Royal Agricultural Hall),
Messe, (mänguasjad, kalliskivid jne. 3. — 14/VII (Royal Agricultural Hall. New Broad Street, London, E. C. 2).
- Rahva tootluse näitus 6. — 26/IX. (Olympia, Londres New Broad Street, London, E. C. 2).
- Naisterahvaste riidevalmistuse näitus, septembris. (Holland, Park Hall, W. New Broad Street, London, E. C. 2).
- Rahvusvaheline jalanõude ja nahkade näitus 2. — 6. oktoobr. (Royal Agricultural Hall, 40, Finsbury Square, London, E. C.).
- Manchester — Mänguasjade, nugade j.n.e. näitus 2. — 13/I. (Fennel Street, Manchester).
- Shokoladi- ja koogitööstus näitus 24/I. — 2/II. (Fennel Street. Manchester).
- Pudukaubanduse näitus 7. — 16/III. (Fennel Street, Manchester).

India: Singapore — Näitus 31/III — 1 IV.

Ceylon — Tööstusnäitus märtsil.

Jaava: Bandoeng — Messe 15. — 30/IX.

Itaalia: Florentsia — Raamatute näitus (exp. du livre) kevadel.

Milan — Rahvusvaheline mustrite näitus 12. — 27/IV. (Via Venezia, 20, Milan).

Padua — Mustrite näitus (messe) juunil.

Triest — Rahvusvaheline mustrite näitus mail.

Jaapani: Tokio — Rahvusvaheline rahu näitus (de la Paix) 10/III. — 31/VII. (40. Westminster Palace Gardens, Viktoria Street).

Norra: Christiania — Elektri (d'électricité) näitus 22/IV. — 7/V.

Hollandi: Haag (Haye) — Auto näitus, (ka aeroplaanide ja mootorpaatide) (185, Spree, La Haye). 1 — 15/V.

Utrecht — Rahvusvaheline Tööstusnäitus 27/II. — 10/III.

Philipiini saared: Manille — Väljamaalt sisseveo kaupade näitus kevadel.

Poolamaa: Posen — Messe 19. — 27/III.

Lõuna Slaavi: Agram — Kevadi messe 15. — 25/III.

Helvetsia: Baasel. — Mustrite näitus 22/IV — 2/V.

Siberi: Irbit — Kasukate ja nahkade messe 21/I — 1/III.

Tsheho-Slavaakia: Pressburg — Ida messe juuli kuul.

Praaga — Rahvusvaheline kevade mustrite messe 12. — 19/III.

KAKSIKNUMBRI
HIND 230 EMK.

ETRANGER 10 FR.S.

